MANAŽMENT PLÁN LOKALITY UNESCO

„HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY V JEHO OKOLÍ“

AKTUALIZÁCIA 2022
1. ETAPA - ANALÝZY

Finančne podporilo
MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Banská Štiavnica

Organizácia Spojených národov pre výchovu a vzdelávanie, vedu a kultúru

Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia. Zapísané do Zoznamu svetového dedičstva v roku 1993.

POHĽAD ZO SITNA

OBSAH

VEĽKÝ KOLPAŠSKÝ TAJCH

ÚVOD
PRIMÁTORKY MESTA BANSKÁ ŠTIAVNICA

SPOLUPRACUJÚCE SUBJEKTY

AUTORI, KONZULTÁCIE A FOTOGRAFIE

PREDMET RIEŠENIA
I. ZÁKLADNÉ POJMY
II. ŠIRŠIE VZŤAHY
III. POPIS
IV. HODNOTY

ANALÝZY
V. AKTUÁLNE SÚVISLOSTI
VI. VYHODNOTENIE PLNENIA MANAŽMENT PLÁNU Z ROKU 2010
VII. SÚČASNÝ STAV ZACHOVANIA LOKALITY
VIII. PRÁVNY RÁMEC
IX. RIADENIE LOKALITY
X. ZDROJE A ÚROVEŇ FINANCOVANIA LOKALITY
XI. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ A VZDELÁVANIE, PROPAGÁCIA A SLUŽBY, INTERPRETÁCIA
XII. ASPEKTY UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU
XIII. MONITORING STAVU ZACHOVANIA LOKALITY
XIV. LITERATÚRA A ZDROJE

CENTRUM B. ŠTIAVNICE

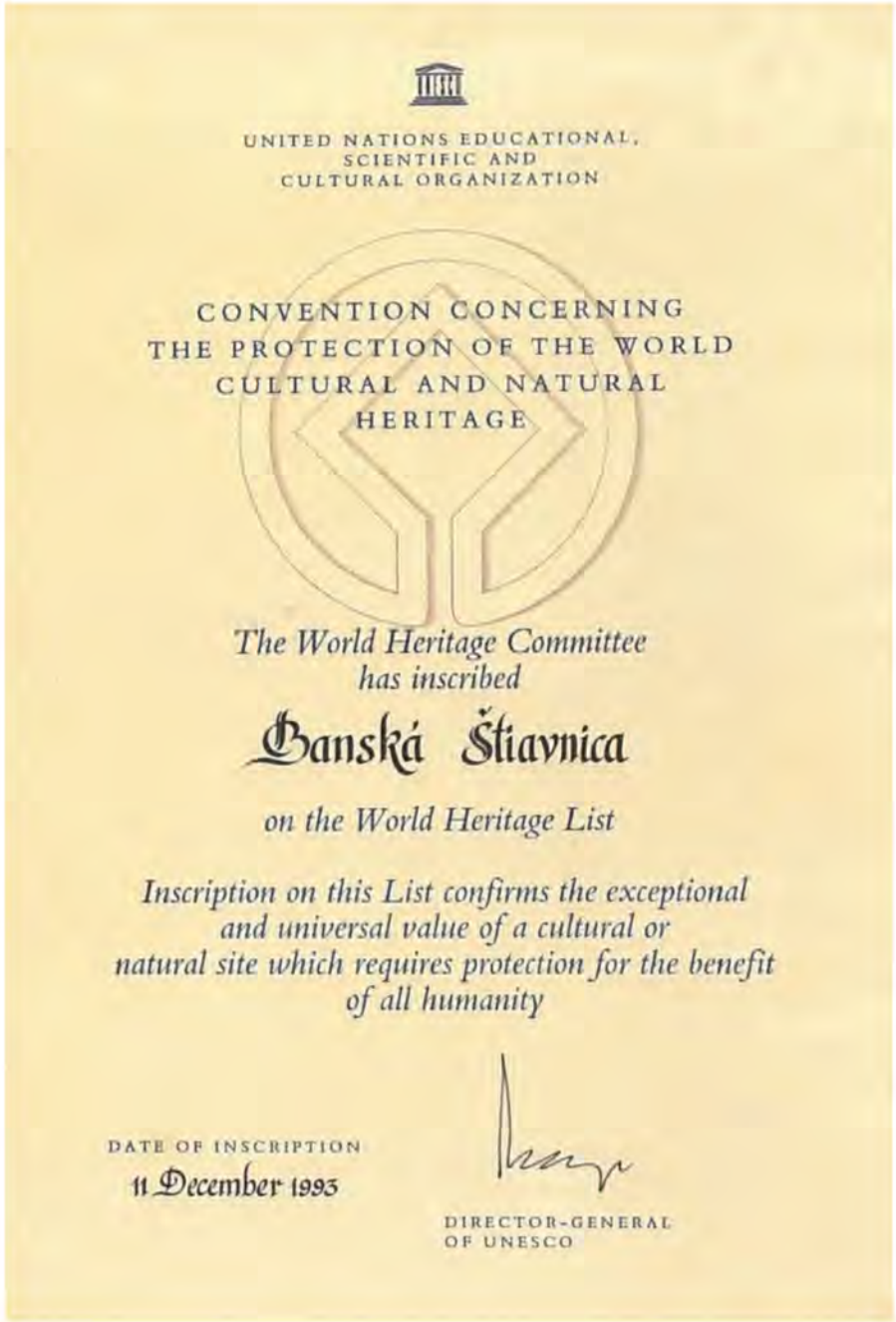

Mgr. Nadežda Babiaková
Primátorka mesta Banská Štiavnica

Pred 30 rokmi Banská Štiavnica dosiahla v doterajšej novodobej histórii najvýznamnejšie medzinárodné uznanie - v roku 1993 bola v kolumbijskej Cartagene zapísaná na Zoznam svetového dedičstva UNESCO.

Dnes je Lokalita „ Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí “ v rodine 1157 najvýznamnejších pamiatok sveta. Patrí medzi najcennejšie banské a vodohospodárske lokality sveta a má hodnoty, ktoré sa inde vo svete nenachádzajú.

Zápis do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO bol výsledkom dlhoročných snáh mnohých miestnych a celoslovenských odborníkov a inštitúcií, ktorí poznali hodnoty regiónu. Boli presvedčení o opodstatnenosti patriť medzi najcennejšie dedičstvo sveta. Súčasne vedeli, že postupný zánik baníctva a odborného školstva je pre región ohrozením, chceli dedičstvo predkov ochrániť a so cťou odovzdať budúcim generáciám.

Zápis výrazne prispel ku zviditeľneniu mesta a regiónu na Slovensku aj vo svete. Jednou z najvýznamnejších možností pre zabezpečenie životaschopnosti mesta i celého regiónu do budúcich desaťročí je cestovný ruch. Prináša to však aj nutnosť dôsledne riešiť vzniknuté problémy a regulovať jeho rozvoj. Manažment plán Lokality UNESCO, jeho analytická časť, je jedným z príspevkov k pokroku na tejto ceste.

Mladí ľudia nášho regiónu majú nesmierne vzácny poklad, kultúrne a prírodné dedičstvo, ktoré je ich budúcnosťou a nádejou. Spoločným úsilím s nimi môžeme dosiahnuť veľa, napĺňať Dohovor o ochrane svetového a prírodného dedičstva a mať radosť z dosiahnutých výsledkov.

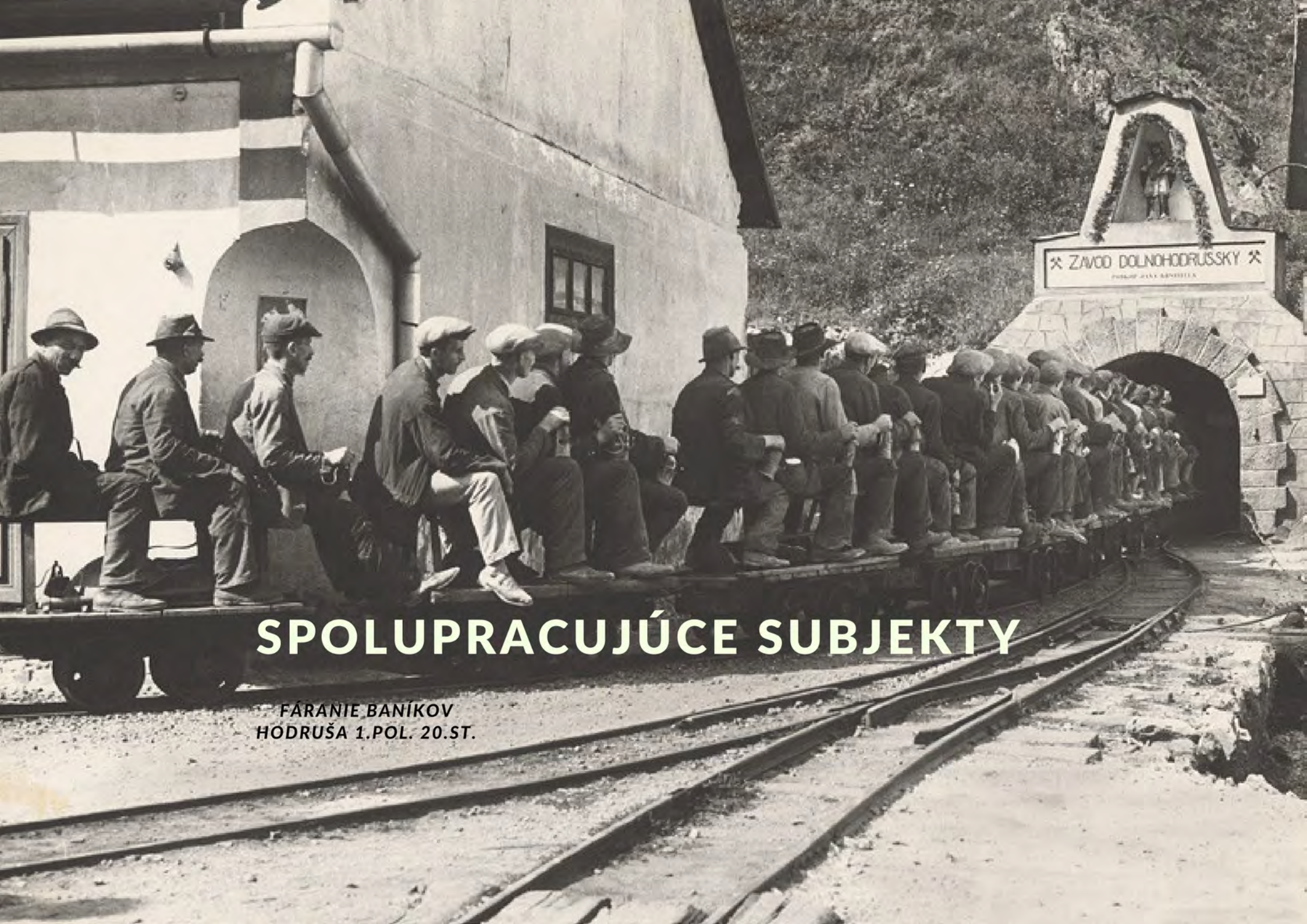

SPOLUPRACUJÚCE SUBJEKTY

FÁRANIE BANÍKOV
HODRUŠA 1.POL. 20.ST.

Banská Štiavnica

Banská Belá

Banský Studenec

Hodruša - Hámre

Ilija

Svätý Anton

Štiavnické Bane

Vyhne

Baďan

Beluj

Dekýš

Počúvadlo

Prenčov

Repište

Voznica

BANSKOBYSTRICKÝ SAMOSPRÁVNY KRAJ

PAMIATKOVÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Región Štiavnica

Svetové dedičstvo UNESCO

Slovenské banské múzeum

RUDNÉ BANE ŠTÁTNY PODNIK

SLOVENSKÝ VODOHOSPODÁRSKY PODNIK, štátny podnik

Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy

ČLENOVIA RIADIACEJ SKUPINY LOKALITY SVETOVÉHO DEDIČSTVA UNESCO
„ HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY V JEHO OKOLÍ “
A SPOLUPRACUJÚCE SAMOSPRÁVY, ORGANIZÁCIE A OBČIANSKE ZDRUŽENIA
MAJÚ ZÁUJEM A VYKONÁVAJÚ KROKY K ZLEPŠENIU PODMIENOK OCHRANY A ROZVOJA ŠTIAVNICKÉHO REGIÓNU.

ANALYTICKÁ ČASŤ MANAŽMENT PLÁNU 2022 SLÚŽI PRE OVERENIE STRATEGICKEJ VÍZIE LOKALITY, PLNENIA AKČNÉHO PLÁNU OD ROKU 2010 A AKO PODKLAD PRE POTREBY SPRACOVANIA 2. FINÁLNEJ ETAPY MANAŽMENT PLÁNU.

AUTORI
PODKLADY A KONZULTÁCIE
FOTOGRAFIE

ČISTENIE JARKOV
DOBROVOĽNÍCI

AUTORI

Koordinátorka obsahu a Ochrana kultúrneho dedičstva Ing. arch. Ľubica Paučulová
Vodohospodársky systém Ing. Michal Červeň **Montánne pamiatky** Ing. Milan Durbák, Ing. Richard Kaňa, RNDr. Karol Weis, PhD.
Ochrana prírody Ing. Pavol Polák **Cestovný ruch** Ing. Csilla Droppová, PhD. **Právo** Mgr. Branislav Solovic

PODKLADY A KONZULTÁCIE

Mesto Banská Štiavnica Mgr. Henrieta Godová, Ing. Kamila Lievajová, Mgr. Miroslava Sláviková, Ing. arch. Jakub Melicherčík
Pamiatkový úrad Bratislava Mgr. Anna Tuhárska
VÚC Banská Bystrica Ing. arch. Hana Kasová
Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Banská Štiavnica Igor Kuhn
Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica Mgr. Zuzana Denková
Slovenský banský archív Banská Štiavnica Mgr. Peter Konečný, PhD.
Slovenský vodohospodársky podnik Banská Štiavnica Ing. V. Koleda, Ing. B. Lipták, Ing. I. Štubňa
Rudné bane Banská Štiavnica Mgr. Juraj Magda
Štiavnický tajch o.z. Banská Štiavnica Ing. Michal Červeň, Ing. Mgr. Beata Holtanová, Ing. Iveta Ňiňajová, PhD.
Banskoštiavnicko - hodrušský banícky spolok o.z. Ing. Richard Kaňa, Ing. Milan Durbák, RNDr. Karol Weis, PhD.
Eisenbach o.z. Vyhne Ing. Ivan Lepeň

FOTOGRAFIE

Slavomír Červeň, Ing. Richard Kaňa, Ing. Ľubomír Lužina, Ing. arch. Ľubica Paučulová,
Archív SBM, Archív SNM

**Financovanie spracovania 1.etapy aktualizácie Manažment plánu
zabezpečilo Ministerstvo kultúry SR v spolupráci s Mestom Banská Štiavnica
Obnovme si svoj dom, podprogram 1.3 v roku 2022**

**Materiál neprešiel jazykovou úpravou.
Bol spracovaný na základe voľne dostupných slovenských a zahraničných podkladových materiálov relevantných subjektov pôsobiacich v oblasti UNESCO
(analýzy, stratégie, plány, štúdie, prieskumy, záznamy, novinová dokumentácia).
Zistenia a závery v dokumente sú názormi autorov
a budú predmetom pokračujúcich konzultácií a pripomienkovania pre potreby spracovania
2. etapy aktualizácie Manažment plánu.**

Finančne podporilo
MINISTERSTVO KULTÚRY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Banská Štiavnica

PREDMET RIEŠENIA

BANÍCI
2.POL.20.ST.

1. DOHOVOR O OCHRANE SVETOVÉHO KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA

2. JEDINEČNÁ SVETOVÁ HODNOTA

3. LOKALITA

4. JADROVÁ A OCHRANNÁ ZÓNA

5. PÔVODNOSŤ A CELISTVOSŤ

6. PREDMET OCHRANY

7. KRITÉRIÁ VÝBERU

8. UKAZOVATELE

9. MONITORING

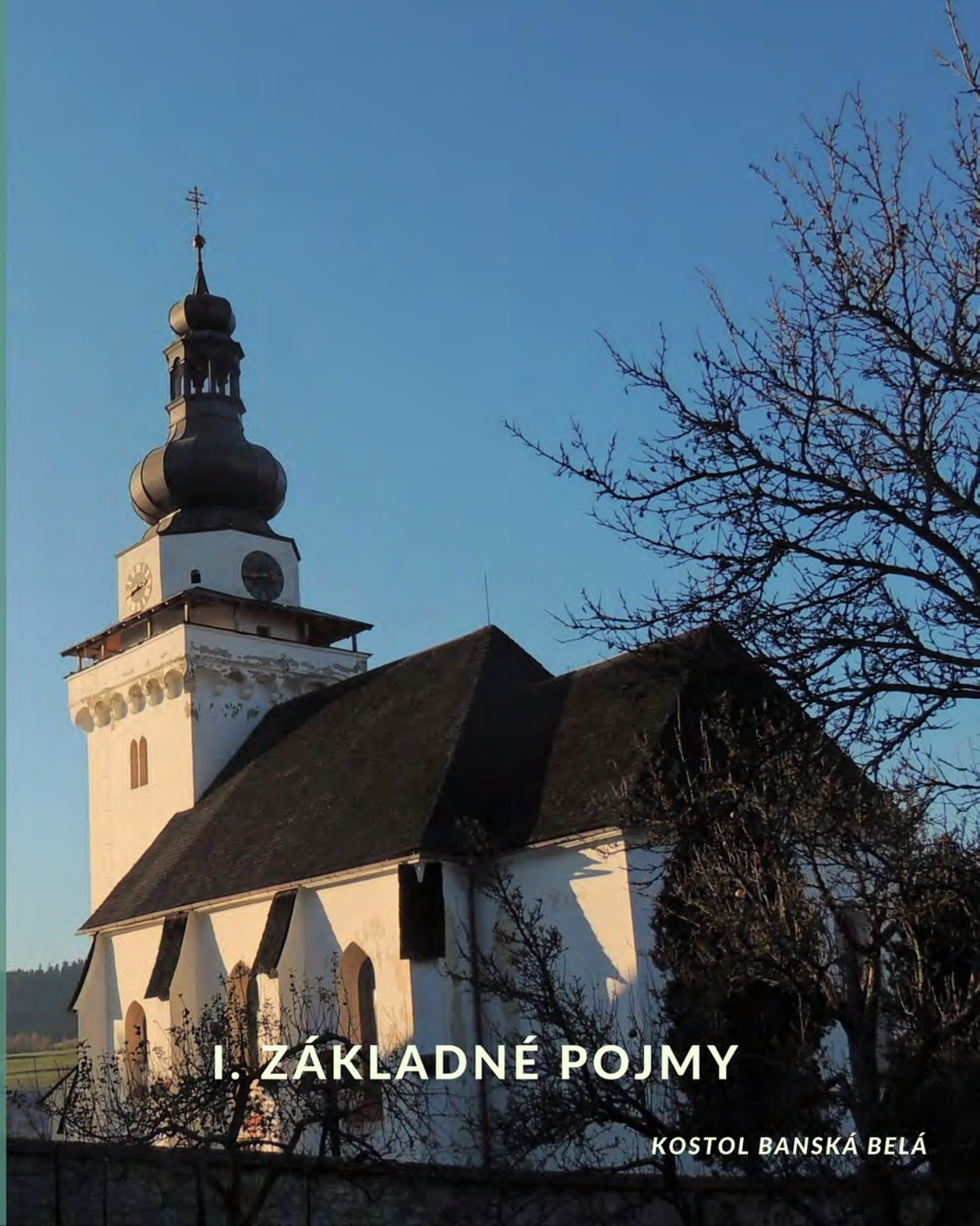

I. ZÁKLADNÉ POJMY

KOSTOL BANSKÁ BELÁ

1. DOHOVOR O OCHRANE SVETOVÉHO KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA

(Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)

Dohovor bol prijatý na 17. zasadnutí UNESCO v Paríži v novembri 1972, **uplynulo 50 rokov od jeho prijatia.**

Cieľom Dohovoru je **identifikácia, ochrana, konzervácia, prezentácia a odovzdávanie kultúrneho a prírodného dedičstva výnimočnej svetovej hodnoty budúcim generáciám**, ako proces, ktorý je významnou súčasťou udržateľného rozvoja.

Najvýznamnejšou črtou Dohovoru o svetovom dedičstve z roku 1972 je fakt, že v jednom dokumente spája koncepcie ochrany prírody a zachovania hmotného a duchovného kultúrneho dedičstva. Dohovor zdôrazňuje základnú potrebu zachovať rovnováhu medzi prírodou a ľudskou činnosťou.

Ratifikovaním Dohovoru zo strany Slovenskej republiky (1990) vznikol **medzinárodný záväzok**, ktorého naplnenie štát zabezpečuje vlastnými právnymi predpismi. Podľa Viedenského dohovoru (1969), ktorý upravil pravidlá uzatvárania medzinárodných záväzkov, každá záväznosť vyplývajúca z medzinárodnej zmluvy sa mení v normu a **rozpor s národným právom nemôže byť dôvodom pre jej neplnenie.**

Na základe Dohovoru je vedený **Zoznam prírodných, kultúrnych lokalít a zmiešaných lokalít, koré majú jedinečné svetové hodnoty.**

2. JEDINEČNÁ SVETOVÁ HODNOTA

Jedinečná svetová hodnota znamená kultúrny a/alebo prírodný význam, ktorý presahuje národné hranice a má spoločný význam pre súčasné a budúce generácie ľudstva. **Zápis na Zoznam vychádza zo základnej skutočnosti, že hodnoty zapísanej Lokality sú jedinečné a nenahraditeľné pre všetky národy sveta, bez ohľadu na to, ktorému národu patria.**

3. LOKALITA

Lokalita je dielo prírody, človeka alebo kombinované dielo prírody a človeka (vrátane archeologických lokalít), ktoré má jedinečnú svetovú hodnotu z historického, estetického, etnologického alebo antropologického pohľadu.

4. JADROVÁ A OCHRANNÁ ZÓNA

Jadrová zóna je hranicou vymedzené územie, v ktorom sa nachádzajú jedinečné svetové hodnoty a ich nositelia.

Ochranná zóna je hranicou vymedzené územie slúžiace na ochranu hodnôt jadrovej zóny.

5. PÔVODNOSŤ A CELISTVOSŤ (AUTENTICITA A INTEGRITA)

Pôvodnosť a tým aj pravdivosť dedičstva Lokality UNESCO znamená nielen **zachovanie materiálnych nositeľov hodnôt** - objekty, urbanistické štruktúry, archívne a muzeálne dokumenty. Nemenej dôležité je **zachovanie duchovných hodnôt** kultúry Lokality - všeobecné skúsenosti, zvyklosti a tradície týkajúce sa života miestnej komunity, v minulosti i súčasnosti. Zachovanie materiálnych nositeľov kultúry je realizovateľné len prepojením s duchovnými hodnotami, ich **pochopením a uplatnením v ďalšom živote miestnej komunity.**

Celistvosť zachovania dedičstva Lokality UNESCO znamená, že materiálna a duchovná podstata zachovaného dedičstva **nemá byť narušená** nevhodnými, deštruktívnymi novými zásahmi (neprimeraná výstavba, narušovanie krajiny nevhodným hospodárením, narušovanie prírodného základu chráneného miesta, opúšťanie progresívnych duchovných hodnôt...).

Spoločné splnenie podmienok pôvodnosti (autenticity) a celistvosti (integrity) je zásadným predpokladom pre zápis do Zoznamu UNESCO. Po zápise sa stávajú východiskom pri určovaní aktuálneho stavu zachovania. Lokalita musí mať systém riadenia, ktorý zabezpečí ochranu jej hodnôt. Ochrana progresívnych hodnôt, ktoré vytvorili predošlé generácie, znamená **pochopenie ich významu a následne využitie ich hodnoty pre súčasnosť,** v zložitom období prekonávania problémov vyplývajúcich z enviromentálnych ohrození (klimatické zmeny).

6. PREDMET OCHRANY

V prípade Lokality UNESCO zapísanej podľa Dohovoru sú predmetom ochrany jej Jedinečné svetové hodnoty.

7. KRITÉRIÁ VÝBERU

Jedinečné svetové hodnoty sa posudzujú podľa 10 výberových kritérií. Lokalita musí spĺňať jedno alebo aj viac kritérií.

8. UKAZOVATELE

Zmluvný štát stanoví kľúčové ukazovatele na meranie a hodnotenie stavu zachovania Jedinečných svetových hodnôt Lokality. Zabezpečí zodpovedné orgány a výkonné zložky, právne ochranné opatrenia a periodicitu monitoringu.

9. MONITORING

Minimálne každých 6 rokov zmluvné štáty predkladajú Výboru pre svetové dedičstvo na preskúmanie Správy o stave svojich Lokalít .

1. MAPA LOKALÍT
SVETOVÉHO DEDIČSTVA

2. MAPA LOKALÍT SVETOVÉHO
DEDIČSTVA NA SLOVENSKU

3. MAPA LOKALITY
„ HISTORICKÉ MESTO
BANSKÁ ŠTIAVNICA
A TECHNICKÉ PAMIATKY
V JEHO OKOLÍ “

II. ŠIRŠIE VZŤAHY

POĽSKÍ BANÍCI
SALAMANDER 2022

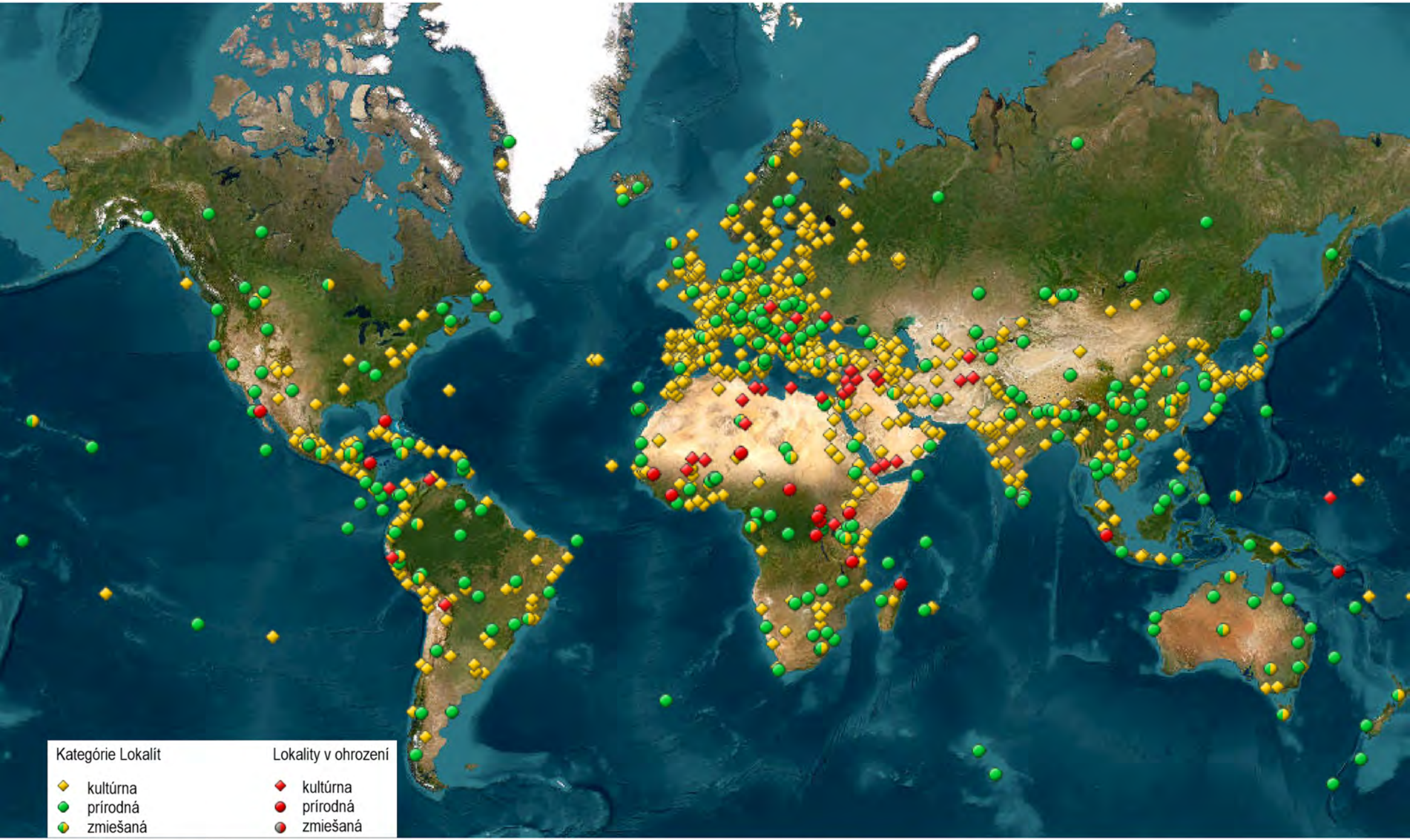

1. MAPA LOKALÍT SVETOVÉHO DEDIČSTVA (25.1.2023), 1157 LOKALÍT V 167 ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH

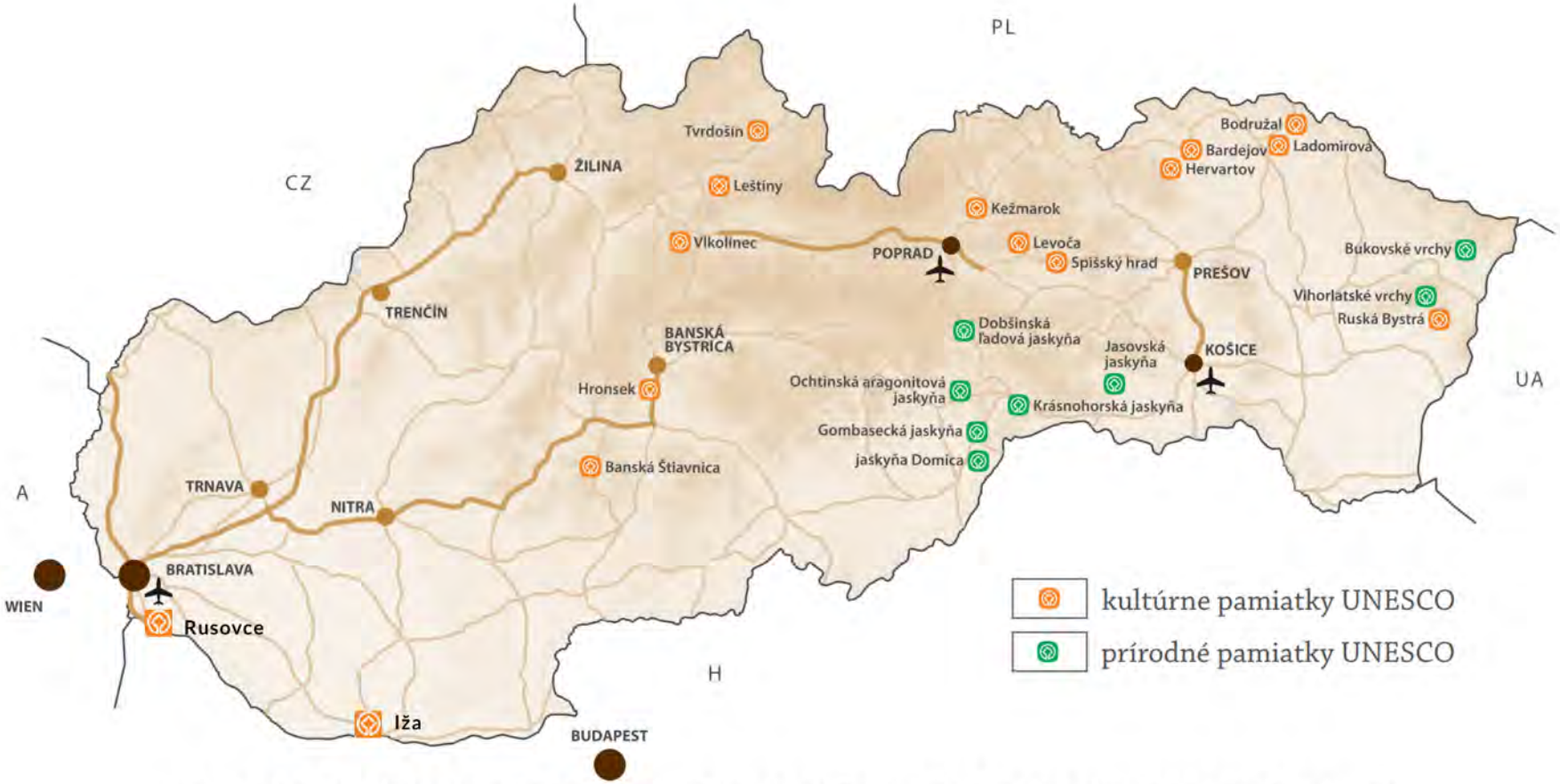

2. MAPA A ZOZNAM LOKALÍT SVETOVÉHO DEDIČSTVA NA SLOVENSKU (JANUÁR 2023)

Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia (1993)

Levoča, Spišský hrad a pamiatky okolia (1993, rozšírenie 2009)

Rezervácia ľudovej architektúry Vlkolínec (1993)

Historické jadro mesta Bardejov (2000)

Drevené chrámy v slovenskej časti Karpatského oblúka (2008)

Hranice Rímskej ríše – Dunajský Limes (západný segment) - spoločná lokalita s Nemeckom a Rakúskom (2021)

Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu – spoločná lokalita s Maďarskom (1995, rozšírenie 2000)

Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy – spoločná lokalita s Nemeckom, Ukrajinou, Rakúskom, Albánskom, Belgickom, Bulharskom, Chorvátskom, Talianskom, Rumunskom, Slovinskom a Španielskom (2007 , rozšírenie 2011 a 2017)

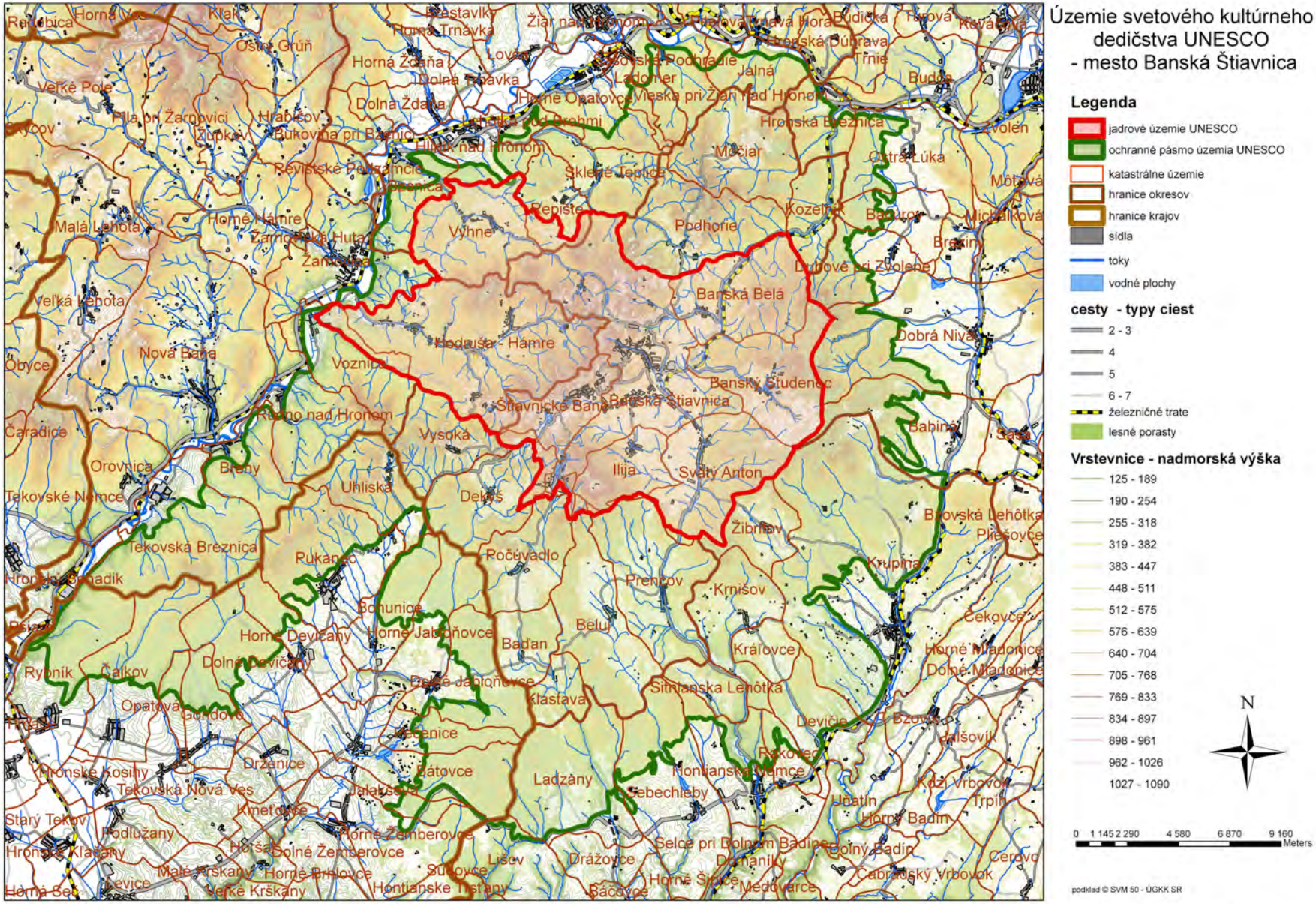

3. MAPA LOKALITY „ HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY V JEHO OKOLÍ “

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

2. ROZSAH

3. BLIŽŠÍ POPIS

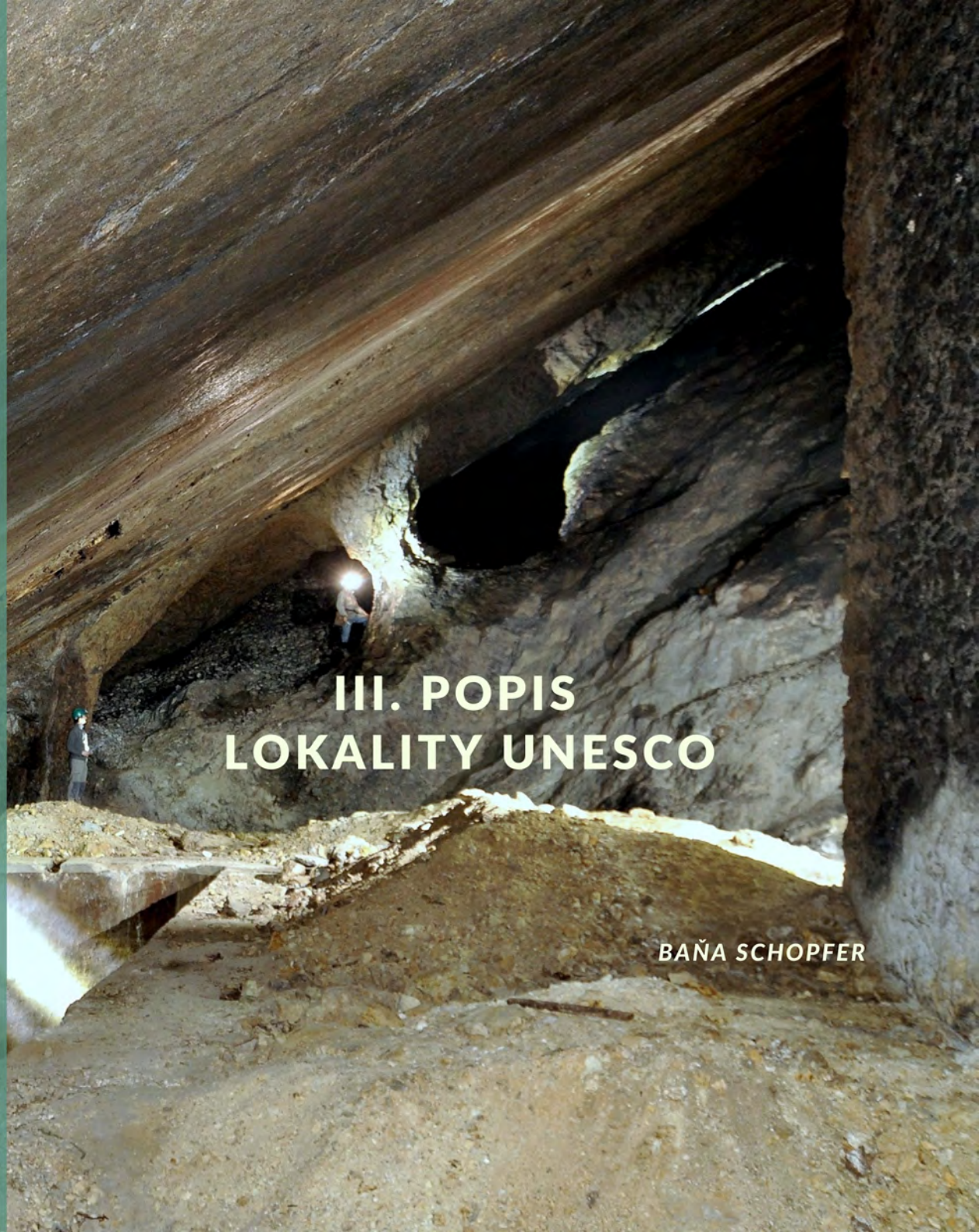

III. POPIS LOKALITY UNESCO

BAŇA SCHOPFER

1. ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí “ sa nachádza na strednom Slovensku v Štiavnických vrchoch. Ťažiskovými témami Lokality sú **baníctvo, vodné hospodárstvo a kultúrna krajina, predstavujúca spojené dielo prírody a človeka.**

2. ROZSAH

Jadrové územie Lokality je rozsahom **najväčšie na Slovensku a je jedno z najrozsiahlejších na svete.** Jadrová zóna má 20 632 ha a nachádza sa v nej mesto Banská Štiavnica a s ním susediace obce (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša – Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne). Jadrové územie však nie je úplne presne vymedzené katastrálnymi hranicami týchto obcí, ale zasahuje aj do katastrov ďalších obcí (Baďan, Beluj, Dekýš, Počúvadlo, Prenčov, Repište, Voznica). Ochranná zóna je rozsiahla a má 60 128 ha (je v rámci Chránenej krajinnej oblasti Štiavnické vrchy).

3. BLIŽŠÍ POPIS

Lokalita "Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí" je jedinečným príkladom **významného baníckeho osídlenia, ktoré sa priebežne rozvíjalo minimálne tisíc rokov. Prírodné prostredie bolo dlhodobo a významne ovplyvnené človekom**.
Špecifickú podobu osídlenia tvorí **symbióza priemyselne a poľnohospodársky využívanej krajiny a rozptýleného osídlenia.** Vyplýva to z nerastného bohatstva vulkanických Štiavnických vrchov a využitia **"strieborného" banskoštiavnicko - hodrušského rudného revíru**.
Rozsiahle územie Lokality zahŕňa historické centrum mesta Banská Štiavnica, kultúrnu krajinu so sídlami, významnými pamiatkami baníckej ťažby a hutníckej činnosti týkajúcej sa striebra a zlata ako aj iných kovov.
Nachádza sa tu **veľké množstvo technických diel a pozostatkov činností spojených s ťažbou a spracovaním rúd.** K zachovaným súčastiam patria šachty, štôlne, ťažobné veže, huty, klopacie veže a tiež haldy, odvaly, prepadliny. **Unikátny rozsiahly vodohospodársky systém záchytu vody systémom jarkov a umelo vybudovaných vodných nádrží so zemnými hrádzami (tajchy)** bol budovaný od 16. storočia, rozvinutý v 18. storočí a 19. storočí. Slúžil hlavne komplexným potrebám baní a úpravarenstva. Išlo o diela, ktorých niektoré technické parametre majú svetové parametre aj dnes.
Mesto Banská Štiavnica je **najstaršie banské mesto na Slovensku,** vzniklo v 13. storočí, hoci **dôkazy o baníctve siahajú až do neskorej doby bronzovej.** Charakterizujú ho veľkolepé neskorogotické a renesančné meštianske domy, radnica a kostoly, niektoré s románskym jadrom. Mesto malo vybudovaný fortifikačný systém, ktorý má viditeľné pozostatky - pevnosť Starý zámok, renesančný Nový zámok a jedinú zachovanú barokovú mestskú bránu – barokovú Piargsku bránu.
Založenie a **činnosť Banskej a lesníckej akadémie v Banskej Štiavnici** (1762 -1919) potvrdzuje význam mesta ako **dôležitého európskeho centra vzdelávania a pôsobenia domácich a zahraničných odborníkov i uplatňovania špičkových dobových technológií.**

1. JEDINEČNÁ SVETOVÁ HODNOTA
   A JEJ VYJADRENIE
   PODĽA KRITÉRIÍ

2. SVETOVÝ KONTEXT

IV. HODNOTY LOKALITY UNESCO

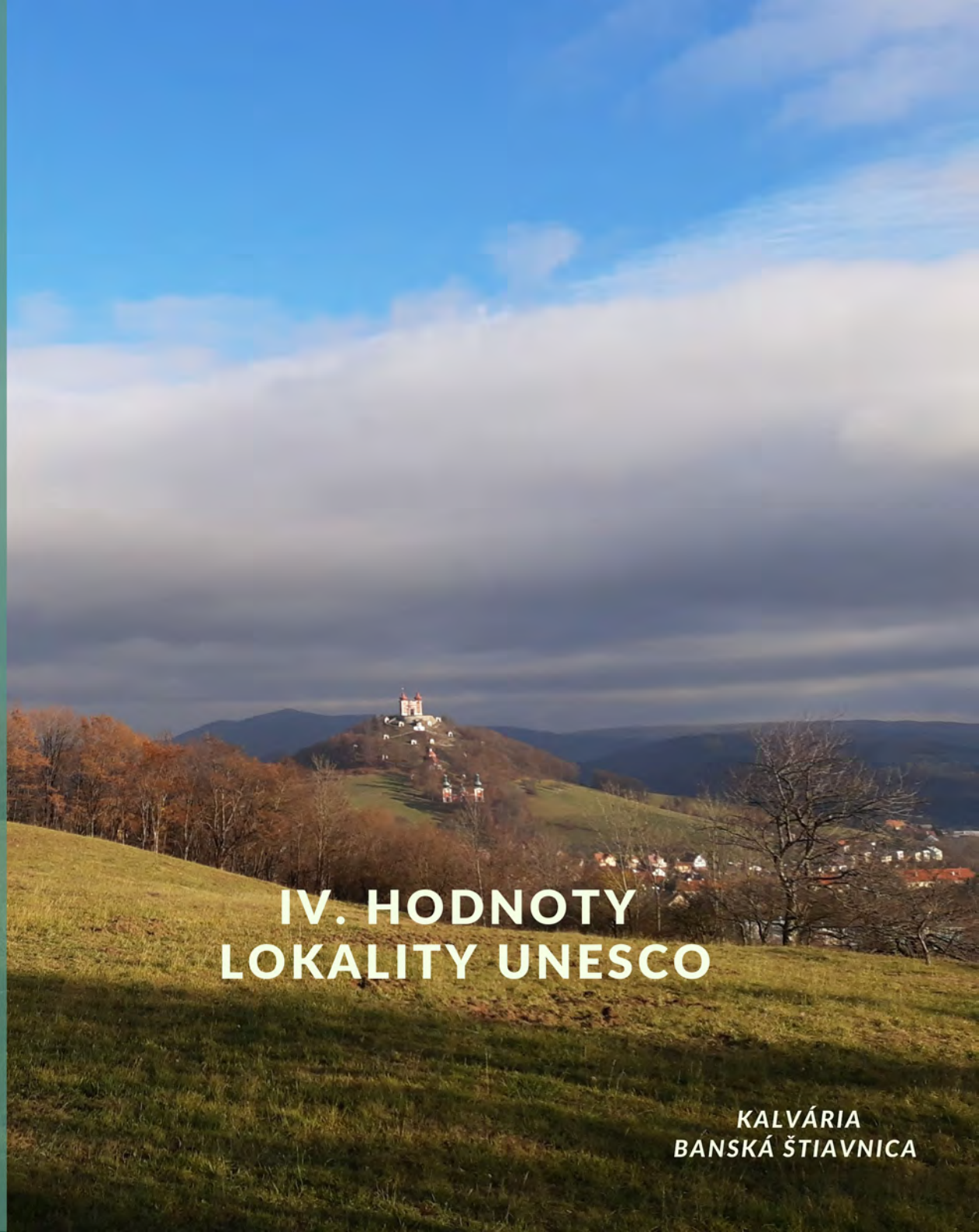

KALVÁRIA
BANSKÁ ŠTIAVNICA

1. JEDINEČNÁ SVETOVÁ HODNOTA A JEJ VYJADRENIE PODĽA KRITÉRIÍ

Zápis Lokality sa uskutočnil v roku 1993 pod názvom "Banská Štiavnica". Názov sa spresnil v roku 2006 na „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí “, čo presnejšie vyjadruje hodnoty chráneného územia.
V roku 2015 boli spresnené definície Jedinečných svetových hodnôt Lokality, na základe ktorých bol uskutočnený zápis:

Všeobecné kritérium IV
Lokalita je výnimočným príkladom druhu stavby, architektonického alebo technologického komplexu alebo krajiny, čím ilustruje významné obdobie vývoja v ľudskej histórii.

Špecifické vyjadrenie kritéria IV
„Urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je významným príkladom stredovekého baníckeho centra veľkej ekonomickej dôležitosti. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu.“

Všeobecné kritérium V :
Je výnimočným príkladom tradičného ľudského osídlenia, využívania krajiny alebo mora, čo reprezentuje kultúru (kultúry) alebo ľudské interakcie so životným prostredím, zvlášť v prípade ich ohrozenia vplyvom nezvratných zmien.

Špecifické vyjadrenie kritéria IV
„V súvislosti so skončením banskej činnosti v Banskej Štiavnici a odchodom Baníckej a lesníckej akadémie, mesto stratilo veľa zo zmyslu svojej existencie, stalo sa zraniteľným voči postupujúcemu narúšaniu svojho charakteru a urbanistickej štruktúry“.

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia“ je vedená na Zozname svetového dedičstva UNESCO v kategórii kultúrneho dedičstva, avšak väzba na krajinné prostredie je jej charakteristickým a jedinečným fenoménom. Lokalitu UNESCO však môžeme jednoznačne všeobecne chápať ako kultúrnu krajinu.

2. SVETOVÝ KONTEXT

Základným princípom zápisu do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO je **overenie jej hodnôt porovnaním s inými lokalitami svetového dedičstva, čím sa objektívne potvrdí jej jedinečnosť.**

JEDINEČNÉ SVETOVÉ HODNOTY V POROVNANÍ S INÝMI BANÍCKYMI LOKALITAMI

ŠACHTA MAYER
HODRUŠA-HÁMRE

LOKALITA UNESCO B.ŠTIAVNICA JE Z HĽADISKA BANSKEJ ŤAŽBY A ÚPRAVÁRENSTVA JEDINEČNÁ NEPRETRŽITOU ŤAŽBOU VYŠE 1000 ROKOV, VYUŽITÍM DOBOVÝCH NAJPROGRESÍVNEJŠÍCH TECHNOLÓGIÍ A ŠPIČKOVÝM ŠKOLSTVOM .

Na Zozname svetového dedičstva UNESCO sa dnes nachádza približne 19 svetových lokalít z 1157 , ktoré sú ťažiskovo spojené s baníctvom.
V 2 lokalitách z nich sú spoločne nosné témy baníctva, ako aj vodného hospodárstva:

NEMECKO Bane Rammelsberg, historické mesto Goslar a vodohospodársky systém Horného Harzu
NEMECKO Priemyselný komplex uhoľnej bane Zollverein v Essene
NEMECKO - ČESKO Banský región Erzgebirge/Krušnohoří
ČESKO Kutná Hora: Historické centrum mesta s kostolom sv. Barbory a katedrálou Panny Márie v Sedlci
FRANCÚZSKO Banská panva Nord-Pas de Calais
NÓRSKO Banské mesto Røros a okolie
POĽSKO Wieliczka a Bochnia, kráľovské soľné bane
POĽSKO Olovo-strieborno-zinková baňa Tarnowskie Góry a systém podzemného vodného hospodárstva
POĽSKO Prehistorický pazúrikový región Krzemionki
ŠPANIELSKO, SLOVINSKO, Dedičstvo ortuti, Almadén a Idrija
RUMUNSKO Roșia Montană Banícka krajina
ŠVÉDSKO Dobývacia oblasť Veľká medená hora vo Falune
VEĽKÁ BRITÁNIA Krajina baníctva v Cornwalle a západnom Devone
BELGICKO Neolitické pazúrikové bane v Spiennes
BELGICKO Hlavné banské lokality vo Valónsku
INDONÉZIA Uhoľné banícke dedičstvo Ombilin, Sawahlunto
JAPONSKO Miesta japonskej priemyselnej revolúcie Meidži: železo a oceľ, stavba lodí a ťažba uhlia
JAPONSKO Iwami Ginzan strieborné bane a kultúrna krajina
MEXIKO Mesto Guanajuato a bane v jeho okolí

Zápis Lokality UNESCO „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí“ v roku 1993 patril k prvým baníckym vo svete (predtým Wieliczka Poľsko 1978, Røros Nórsko 1980, Guanajuato Mexiko 1988...). Lokality, kde je príbuznosť s hlavným predmetom ťažby (striebro, zlato), historickými kultúrnymi väzbami (nemecká kolonizácia) ako aj využitím vody ako energetického zdroja majú vynikajúci potenciál pre odbornú spoluprácu .

JEDINEČNÉ SVETOVÉ HODNOTY V POROVNANÍ S INÝMI VODOHOSPODÁRSKYMI LOKALITAMI

TAJCH POČÚVADLO

LOKALITA UNESCO B.ŠTIAVNICA JE Z HĽADISKA VODOHOSPODÁRSTVA
JEDINEČNÁ STRMOSŤOU ZEMNÝCH HRÁDZÍ UMELÝCH VODNÝCH NÁDRŽÍ

Lokalita je jednou z dvoch rozsiahlych vodohospodárskych sústav na svete,
ktoré majú vodné nádrže so zemnými hrádzami (tajchy) a systém zachytných jarkov a vodných štôlní.

Na Zozname svetového dedičstva UNESCO sa dnes nachádza 22 svetových lokalít z 1157,
ktoré sú ťažiskovo spojené s vodným hospodárstvom:

NEMECKO Bane Rammelsberg, historické mesto Goslar a vodohospodársky systém Horného Harzu
ANGLICKO Vodné mlyny
ŠKÓTSKO Vodné mlyny
WALES Vodný plavebný kanál - akvadukt pre lodnú dopravu
BELGICKO Lodné výťahy na plavebnom kanáli
OMÁN Vodohospodársky systém
IRÁN Hydraulický zberný systém, vodohospodársky systém
SLOVINSKO Klauzúry na splavovanie dreva
POĽSKO Odvodňovací banský systém
HOLANDSKO Plavebný kanál, Obranné vodné priekopy, Parná prečerpávacia stanica
NÓRSKO Vodná elektráreň
NEMECKO Vodné elektrárne
ŠPANIELSKO Rímske akvadukty
FRANCÚZSKO Rímske akvadukty
MEXIKO Akvadukt
KANADA Plavebný kanál
ČÍNA Plavebný kanál

ANALÝZY
KOPANICE

1. 30 ROKOV OD ZÁPISU LOKALITY

2. 50 ROKOV DOHOVORU
A AKTUÁLNE VÝZVY

3. OHROZENIA A OCHRANA PRED
KATASTROFAMI

V. AKTUÁLNE SÚVISLOSTI

ŠACHTA MICHAL
GLANZENBERG

1. 30 ROKOV OD ZÁPISU

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí " bola zapísaná na Zoznam svetového dedičstva UNESCO v roku 1993. 11.12.2023 sa naplní 30 rokov od Zápisu Lokality. Domáci aktéri procesov ochrany získali za 30 rokov množstvo nových pozitívnych skúseností no stretli sa aj s neúspechmi. Cieľom aktualizácie Manažment plánu z roku 2010 je zhromaždiť, vyhodnotiť a navrhnúť vhodné riešenia na zlepšenie stavu ochrany.

2. 50 ROKOV DOHOVORU A AKTUÁLNE VÝZVY

V roku 2022 Dohovor naplnil 50 rokov svojej existencie. 20 signatárskych štátov sa rozrástlo na spoločenstvo 167 štátov. Spoločenstvo vyvíja rozsiahle aktivity, pretože si je vedomé, že : ..."**kultúrnemu dedičstvu a prírodnému dedičstvu v stále väčšej miere hrozí zničenie nielen v dôsledku tradičných príčin rozkladu, ale aj na základe meniacich sa sociálnych a ekonomických podmienok, ktoré situáciu vyhrocujú ešte hrozivejšími javmi poškodenia alebo zničenia..."**

Pôvodné príčiny prijatia Dohovoru sú nielen stále aktuálne, ale pribúdajú aj úplne nové. Svet sa veľmi rýchlo mení a ľudské spoločenstvá sa musia prispôsobiť mnohým výzvam. Budúcnosť, ktorú môžeme predvídať, zahŕňa významné vplyvy nielen zrýchľujúcej sa zmeny klímy, ale aj znečistenia životného prostredia, vojen, pandémií, vývoja umelej inteligencie, prebiehajúcich demografických zmien a sociálnych konfliktov.

Riadenie a posolstvá všetkých Lokalít sú vystavené prebiehajúcim výzvam bez rozdielu. V skutočnosti je veľká časť aktuálnej politiky v oblasti svetového dedičstva založená na postupoch, ktoré zodpovedajú doterajším skúsenostiam – aj keď vieme, že budúcnosť bude iná. Súčasníkom často nie je zrejmé pre akú budúcnosť spravujú dedičstvo a aké výhody jej prinesie. **Predpoklad, že dnešné využitie a výhody dedičstva sa automaticky prenesú do budúcnosti a ďalšie generácie sa o dedičstvo a seba postarajú podľa dnešnej praxe, nie je reálna. V prípade Loaklity, ktorá stratila svoj základný ekonomický priemyselný zdroj rozvoja je zvýšená opatrnosť voči budúcnosti nevyhnutná, ochrana hodnôt si vyžaduje permanentné ekonomické zdroje.**

V súčasnosti prevažuje predstava dedičstvo Lokalít ekonomicky užívať pre cestovný ruch, "ukazovať " ho návštevníkom, čo sa však stáva aj príčinami ohrozenia hodnôt a nespokojnosti miestnych obyvateľov. Pokles počtu obyvateľov za posledných 10 rokov v Lokalite "Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí " je signálom na nastavenie stratégie udržateľnosti.

V NADCHÁDZAJÚCOM POLSTOROČÍ DOHOVORU JE NUTNÉ HĽADAŤ PRE KAŽDÚ LOKALITU AJ HLBŠÍ ZMYSEL EXISTENCIE DEDIČSTVA OKREM VYUŽITIA PRE CESTOVNÝ RUCH. KAŽDÁ LOKALITA POTREBUJE NOVÉ ŠPECIFICKÉ ADAPTAČNÉ STRATÉGIE OCHRANY A VYUŽITIA DEDIČSTVA ZAMERANÉ PRE POTREBY GENERÁCIÍ, KTORÉ BUDÚ V LOKALITE ŽIŤ.

VOZNICKÁ
DEDIČNÁ ŠTÔLŇA

Napĺňanie potrieb generácií, ktoré budú v budúcnosti v lokalite žiť sú podmienené všestrannou udržateľnosťou života v území: alternatívne energetické zdroje, stavebníctvo, priemyselná i poľnohospodárska výroba, služby, ktoré sú v súlade s ochranou prírody a kultúrnych hodnôt a so silným zázemím v oblasti výchovy a vzdelávania.

Lokalita „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí " má predpoklady pre využitie alternatívnych zdrojov energie. V minulosti boli bane a vodohospodársky systém zdrojom bohatstva regiónu ťažbou nerastných surovín, dnes je ich existencia predpokladom pre výrobu čistej energie. Na začiatku je nutné tento potenciál odborne preskúmať štúdiami uskutočniteľnosti, ktoré preveria technické, ekonomické, právne a časové faktory za cieľom verifikácie úspešnosti predpokladaných zámerov.

A. Využitie energie zo vzduchu a vody z rozsiahleho systému podzemných banských diel:

Existujú rozsiahle teoretické a praktické medzinárodné skúsenosti s využitím tohto typu geotermálnej energie pre výrobu tepla a elektriny. V minulosti boli bane zdrojom bohatstva regiónu ťažbou nerastných surovín, dnes je ich existencia predpokladom pre výrobu čistej energie.

B. Využitie energie vody z historického vodohospodárskeho systému tajchov a jarkov:

V minulosti systém pokrýval vo vysokej miere energetické potreby veľkého baníckeho urbanistického a priemyselného komplexu.
V súčasnosti sa využíva len pre rekreáciu a v malej miere ako rezerva pitnej vody.

Stavebníctvo v regióne má značný potenciál v renomovaných veľkých a stredných firmách. Malé stavebníctvo má veľký deficit v profesionálnej kvalite následkom absencie vyučených špecialistov.

Priemyselná výroba v regióne vzhľadom na jeho obmedzenú dopravnú dostupnosť smeruje k formám malých a stredných prevádzok so špecializovanou výrobou.

Poľnohospodárska výroba je prispôsobená krajinným podmienkam, pôsobia tu farmy strednej veľkosti a malí farmári s pestrou ponukou.

Počet obyvateľov v Lokalite je nízky, aj z tohto dôvodu služby obyvateľom a návštevníkom majú rezervy v kvalite a škále ponuky, informovanosti, dostupnosti a ich personálnom zabezpečení.

Oblasť výchovy a vzdelávania je prioritnou platformou, na ktorej sa témy udržateľnosti života v regióne môžu mladej generácii v regióne otvárať, približovať a vytvárať tak motivačnú atmosféru na ich riešenie.

3. OHROZENIA A OCHRANA PRED KATASTROFAMI

Zápis na Zoznam svetového dedičstva UNESCO znamená tiež záväzok chrániť dedičstvo vo zvýšenej miere. Vo všeobecnosti je pri katastrofách prioritou ochrana zdravia a záchrana životov. V prípade Lokality UNESCO je nutné dôsledne definovať riziká vzniku kultúrnych škôd a mať vypracované špeciálne manažment plány predchádzania vzniku ohrození a eliminovania ich rozsahu v prípade, keď ohrozenia nastanú. V jadrovom území Lokality UNESCO majú pôsobnosť orgány krízového riadenia štátu v prípade prírodných a vojnových ohrození (Okresné krízové štáby, Mestský krízový štáb).

- **Požiarna ochrana** jadrového územia a prevencia požiarov je zabezpečovaná štátnym Hasičským a záchranárskym zborom a dobrovoľnými požiarnymi zbormi. Mesto Banská Štiavnica prijalo VZN 1/2011 Požiarny poriadok mesta. Poriadok nie je dostupný na webovom sídle mesta. **Je potrebné začať proces jeho aktualizácie na základe vyhodnotenia doterajších skúseností. Takisto sa to týka požiarnych poriadkov obcí jadrového územia. Je nutné preveriť stav obývaných aj neobývaných striech v Pamiatkovej rezervácii Banská Štiavnica a navrhnúť preventívne opatrenia a odstánenie nedostatkov.**
- **Protipovodňová ochrana** jadrového územia na tokoch a pred následkami porúch vodných diel je úlohou Slovenského vodohospodárskeho podniku. Podnik realizuje pravidelný monitoring stavu vodných nádrží (tajchov) v rozsahu zodpovedajúcemu ich zaradeniu do technickej kategórie podľa kategorizačného posudku. Vzhľadom na polohu viacerých tajchov voči zastavanému a husto navštevovanému územiu je potrebné vypracovanie a prípadne aktualizácia kategorizačných posudkov vodných stavieb v Lokalite UNESCO: **Veľká Vodárenská nádrž, Klinger, Ottergrund, sústava (Evička, Veľká Vindšachta, Bakomi), Veľká Richňava, Beliansky, Halčiansky, Horno Hodrušský, Veľký a Malý Kolpašský, Brennerský.**
- **Staré banské diela,** ktoré dnes už nie sú využívané, má na starosti z hľadiska bezpečnosti štát, ktorý zo zákona vykonáva potrebné opatrenia. Poddolované územia sú evidované Štátnym, geologickým ústavom a zavedené v platných Územných plánoch sídiel a je na nich právne regulovaná výstavba. Avšak sporadicky prichádza k havarijným prepadom terénu, známe sú z mesta Banská Štiavnica. Podľa reálnej stavebnej činnosti v meste je reálne **znížená opatrnosť zodpovedných úradov štátnej správy ako aj investorov voči poddolovaným častiam zastavaných území.** Prejavuje sa to povoľovaním stavieb na poddolovaných plochách.

HISTORICKÉ KROVY
V CENTRE B. ŠTIAVNICE

1977 HAVÁRIA
VEĽKÁ VODÁRENSKÁ NÁDRŽ

1. VÍZIA

2. AKČNÝ PLÁN PRE STAROSTLIVOSŤ A OCHRANU LOKALITY UNESCO

3. PROBLÉMY PLNENIA ÚLOH AKČNÉHO PLÁNU

VI. VYHODNOTENIE MANAŽMENT PLÁNU Z ROKU 2010

VEŽA NOVEJ ŠACHTY ŠOBOV

1. VÍZIA

Pri tvorbe Manažment plánu Lokality v roku 2010 bola spracovaná Vízia pre budúcnosť Lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia. Bola výsledkom širokej spolupráce s predstaviteľmi samospráv a inštitúcií a jej aktuálnosť potvrdzuje vývoj za posledných 12 rokov.

CHCEME ŽIŤ V LOKALITE SVETOVÉHO DEDIČSTVA, KTORÁ BUDE:
1. VÝNIMOČNOU KULTÚRNOU A PRÍRODNOU KRAJINOU V STREDE EURÓPY – „ZEMOU BANÍKOV",
2. ÚZEMÍM, KDE KVALITA VYTVORENÁ V MINULOSTI PRINÁŠA KVALITU ŽIVOTA PRE DNEŠOK,
3. ZNÁMA KRÁSOU A HARMÓNIOU KULTÚRNEJ A PRÍRODNEJ KRAJINY, KTORÚ SI ZACHOVÁME PRE NÁS A PRE INÝCH.

ABY SA ZVÝŠILA ŠANCA, ŽE OCHRANA DEDIČSTVA LOKALITY DOSIAHNE ZAMÝŠĽANÉ BUDÚCE VÝSLEDKY, JE POTREBNÉ BUDÚCNOSŤ STRATEGICKY PLÁNOVAŤ PRIMÁRNE PRE MIESTNE KOMUNITY SO ZÁKLADNÝMI CIEĽMI: ŽIŤ V ZDRAVOM ŽIVOTNOM PROSTREDÍ, ZABEZPEČIŤ EKONOMICKÚ UDRŽATEĽNOSŤ, SOCIÁLNU SÚDRŽNOSŤ A BEZPEČNOSŤ.

2. AKČNÝ PLÁN PRE STAROSTLIVOSŤ A OCHRANU LOKALITY UNESCO

Na základe tejto vízie bol v roku 2010 navrhnutý Akčný plán. V nasledujúcom prehľade je spracované vyhodnotenie tohto plánu.
Z vyhodnotenia vyplýva, že zo 76 úloh v pláne (100%) až 32 (42%) prioritných a 24 nutných (31,6%) nebolo splnené.
Celkovo 3/4 úloh Akčného plánu neboli splnené.

ÚLOHY

Prioritné Nutnosť spracovať **Ukončené** V rozpracovaní ! dopracovať ! Priebežné

Územné vymedzenie pre úlohu :
J – jadrové územie lokality UNESCO, O – ochranné pásmo lokality UNESCO, alebo jeho časť
Nositeľ / partneri **:** Predpokladané zodpovedné a kooperujúce subjekty pri riešení úloh

Skratky:

MK SR	Ministerstvo kultúry SR
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia SR
MŠ SR	Ministerstvo školstva SR
MF SR	Ministerstvo financií SR
MPRV SR	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
MDVRR SR	Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR
VUC BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
PU SR	Pamiatkový úrad SR
CHKO	Správa Chránenej krajinnej oblasti Štiavnické vrchy
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica
SVP	Slovenský vodohospodársky podnik Banská Bystrica
SBA	Slovenský banský archív Banská Štiavnica
OOCR	Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Banská Štiavnica
FA STU	Fakulta architektúry STU Bratislava, DP Banská Štiavnica
Manplan	Manažment plán Lokality UNESCO
Mesto BŠ	Mesto Banská Štiavnica
Mestské lesy	Mestské lesy Banská Štiavnica
SBM	Slovenské banské múzem Banská Štiavnica
Školy v lokalite	Základné a stredné školy pôsobiace na území Lokality UNESCO
MSA	Múzeum vo Svätom Antone
Združenie turizmu	Združenie subjektov turizmu podnikajúce v Banskej Štiavnici a okolí
NO	Neziskové organizácie
Obce	Obce jadrového územia, resp. ochranného územia alebo jeho časti

A. 1 OCHRANA KULTÚRNEHO A PRÍRODNÉHO DEDIČSTVA LOKALITY 2010 - 2022

Cieľ /úlohy	územie	**nositeľ** a partneri
1.1. Spresnenie predmetu ochrany		
1.1.1. Spracovať presnú špecifikáciu predmetu ochrany v oblasti geológie, prírody, ! montanistiky !, ! vodných diel ! architektúry, ! urbanizmu a krajiny !	J	**PU SR** SVP, SBA, CHKO NO, SBM, SAŽP
1.1.2. Spracovať a viesť celkový zoznam prvkov geológie prírody , montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny ako podklad pre spracovanie Zoznamov pamätihodností pre obce jadrového územia.	J	**PÚ SR** SBA, CHKO SAZP
1.1.3. Spracovať Zoznamy pamätihodností pre obce jadrového územia na základe celkového zoznamu a doplnené o podklady z obcí. (pre tieto potreby vytvoriť „banku“ historickej fotodokumentácie obce)	J	**PU SR** **Obce**
1.1.4. Spracovať hodnotenie charakteristického vzhľadu krajiny podľa metodiky MŽP	J	**MŽP SR** PÚ SR
1.1.5. Spracovať zoznam vybraných podzemných banských priestorov pre návrh ich pamiatkovej ochrany	**J**	**PU SR** NO, SAŽP
1.2. Komplexný monitoring a vyhodnocovanie stavu		
1.2.1. Skompletizovať referenčné podklady z roku zápisu (mapy, fotodokumentácia, údaje) oblasti geológie, prírody ,montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny	J	**PU SR** CHKO Obce SAZP
1.2.2. Spracovať komplexný manuál monitorovania celého územia Lokality UNESCO (kultúra a príroda , kultúrna krajina) s doplnením charakteristických pohľadov v rámci sídiel celého územia na základe výsledkov z manažment plánu	**J, O**	**PU SR CHKO SAZP**
1.2.3. Spracovať a viesť zoznam ohrozených prvkov predmetu ochrany geológie , prírody , montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny Spracovať analýzu príčin, navrhnúť opatrenia smerujúce k zlepšeniu stavu	**J**	**PU SR CHKO SAŽP**

Cieľ /úlohy	územie	**nositeľ** a partneri
1.3. Adekvátna právna ochrana		
1.3.1. Upraviť právne podmienky celoplošnej ochrany územia Lokality UNESCO(1) vyhlásením Pamiatkovej zóny (PZ) (1) alebo inou vhodnou formou	**J**	**MK SR PU SR**
1.3.2. Spracovať Zásady ochrany pamiatkového územia (Jadrové územie)	**J**	**PU SR**
1.3.3. Zabezpečiť potrebné legislatívne upresnenia tvorby územných plánov s cieľom dôsledne implementovať ochranu charakteristického vzhľadu a čŕt krajiny a zásady ochrany pamiatkového územia do ÚPD		MK SR MŽP SR MDVRR SR
1.3.4. Definovať stav a navrhnúť právne podmienky ochrany jednotlivých prvkov z celkového zoznamu v oblastiach geológie, prírody, montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny	**J**	**PU SR CHKO SAZP**
1.3.5. Spracovať právne návody ochrany	J	Manplan
1.3.6. Prijať všeobecne záväzné nariadenia (2) obcí k ochrane kultúrneho dedičstva a regulácii novej výstavby (2) súčasť prijatia ÚPN	J, O	Obce
1.3.7. Zabezpečiť dôslednú implementáciu zásad ochrany pamiatkových území zmenou aktuálne platnej ÚPD Banská Štiavnica	J	**Mesto BŠ**
1.3.8. Zabezpečiť implementáciu ochrany charakteristického vzhľadu a čŕt krajiny a zásad ochrany pamiatkových území pri spracovávaní ÚPD	J	**ÚPD obstarávateľ**
1.3.9. Vysporiadať potrebné vlastnícke vzťahy prvkov predmetu ochrany s cieľom zabezpečiť ich ochranu (3) hlavne montánne a vodohosp. objekty	**J**	**Verejná správa Mesto BŠ / obce**
1.3.10. Spracovať spoločný zoznam Ohrozených prvkov predmetu ochrany geológie , prírody , montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny a analýzu príčin. Navrhnúť právne kroky smerujúce k zlepšeniu stavu	J	PU SR CHKO
1.3.11. Spracovať návrhy na rozšírenie zoznamu národných kultúrnych pamiatok	**J,O**	**PU SR**
1.3.12. Spracovať návrhy na rozšírenie zoznamu chránených prvkov a území prírody	J, O	**CHKO, SAŽP**
1.3.13. Zabezpečiť aktívnu a efektívnu implementáciu Zákona o Banskej Štiavnici		**Mesto BŠ Obce**

Cieľ /úlohy	územie	nositeľ a partneri
1.4. Funkčné nástroje plánovania v území		
1.4.1. Schváliť Zásady pamiatkovej ochrany Lokality UNESCO jadrové územie	J MK SR	PU SR
1.4.2. Spracovať a schváliť ÚPD pre celé jadrové územie Lokality UNESCO	**J**	**ÚPD obstarávateľ** MK SR, MŽP SR
1.4.3. Spracovať Územný plán zóny pre PR Banská Štiavnica a ! Kalvária BS !		**Mesto BŠ**
1.4.4. Spracovať katalógy IBV pre obce vhodné z hľadiska integrity územia	J	**Mesto BŠ, obce**
1.4.5. Spracovať, viesť a aktualizovať zoznam vlastníckych vzťahov celkového zoznamu prvkov Lokality UNESCO		**Správa katastra** **CHKO, SAŽP, PU SR**
1.4.6. Spracovať a priebežne aktualizovať zoznam NKP s doplnením čísiel NKP a parcelných čísiel	J	**PU SR**
1.4.7. Spracovať plány starostlivosti o jednotlivé prvky v oblastiach geológie , prírody , montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny	J	**PU SR** **CHKO** **SAŽP**
1.4.8. Spracovať akčné plány obcí pre ročné plánovacie obdobia pre zachovanie, ochranu, označenie, prezentáciu a interpretáciu jednotlivých prvky v oblastiach geológie , prírody , montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny	**J**	**Mesto BŠ** **Obce**
1.4.9. Zabezpečiť projektovú prípravu, prípravu vstupných podkladov a nositeľa prevádzky komplexného GIS systému pre Lokalitu UNESCO	**J**	**Mesto BŠ, obce** MK SR, MŽPSR, SAŽP
1.4.10. Spracovať katalógy miestnych tradičných materiálov, architektúry, architektonických detailov, drobnej architektúry, krajinných znakov atď. a odporúčaných technologických postupov pri obnovách a rekonštrukciách	J,O	**PU SR** **CHKO** **SAŽP**
1.4.11. Spracovať katalógy IBV pre obce vhodné z hľadiska integrity územia		Obce
1.4.12. Spracovať manažment ochrannej zóny	O	**MŽP SR, MK SR**

Cieľ /úlohy	územie	nositeľ a partneri
1.5. Efektívna organizačno - riadiaca schéma		
1.5.1. Vytvoriť pracovnú skupinu spolupráce jednotlivých odborných subjektov pôsobiacich v oblasti ochrany územia na miestnej úrovni (kult. pamiatky, prírody, krajina)	J,O	**PU SR** MSA, SBA, CHKO SBM
1.5.2. Vytvoriť pracovnú skupinu pre tvorbu organizačnej štruktúry riadenia a pravidiel spolupráce subjektov v území	J	**Manplan**
1.5.3. Vytvoriť organizačnú štruktúru riadenia Lokality UNESCO ! Vytvoriť povedomie spolupatričnosti a rešpektu k hodnotám lokality u zainteresovaných subjektov verejnej správy !	J,O	Mesto BŠ **MK SR** **MŽP SR**
1.5.4. Zadefinovať spoločnú víziu rozvoja regiónu vo vzťahu k „členstvu v klube UNESCO“	J,O	**Manplan**
1.5.5. Prevádzkovať spoločnú GIS databázu o území mesto, obce, štátna správa a odborné organizácie	J,O	**Mesto BŠ** **Verejná správa**
1.5.6. Zvýšiť kompetencie pracoviska PÚ SR v Banskej Štiavnici vzhľadom na jeho široký rozsah činnosti v Lokalite UNESCO	**J,O**	**MK SR** **PU SR**
1.5.7. Spresniť predmet činnosti CHKO ŠV v súvislosti s jej pôsobnosťou v Lokalite UNESCO	J,O	**MŽP SR** CHKO
1.5.8. Spresniť predmet činnosti SAŽP v súvislosti s jej pôsobnosťou v lokalite UNESCO	J,O	**MŽP SR** SAŽP
1.5.9 Spresniť predmet a spôsob spolupráce s VÚC BB na otázkach UNESCO *NOVÁ*	**J,O**	**Mesto, OOCR obce, školy**

Cieľ /úlohy	územie	nositeľ a partneri
1.6. Funkčné schémy financovania		
1.6.1. Zabezpečiť finančné zdroje pre výkonnú zložku organizačnej štruktúry riadenia Lokality UNESCO	**J,O**	**MK SR** **MŽP SR**
1.6.2. Zabezpečiť finančné zdroje pre zriadenie a prevádzku GIS systému Lokality UNESCO	**J,O**	**MK SR** **MŽP SR**
1.6.3. Zabezpečiť zvýšenie efektívnosti finančného mechanizmu prideľovania a kontroly využívania finančných prostriedkov grantového programu MK SR Obnov si svoj dom jeho súlad s akčnými plánmi obcí	J,O	**MK SR**
1.6.4 Vytvoriť celoslovenské finančné dotačné schémy na úrovni dotknutých rezortných ministerstiev pre napĺňanie úloh akčného plánu Lokality UNESCO (aj iných lokalít v SR)	**J,O**	**Ministerstvá**
1.6.5. Založiť projektovú a rozvojovú agentúru mesta / obcí	J,O	**Mesto BŠ/obce**
1.6.6. Vytvoriť mechanizmus financovania programu malých grantov z príjmov z turizmu pre zachovanie pamätihodností.	J,O	**Mesto BŠ/obce**
1.6.6. Vytvoriť motivačný program malých grantov na úrovni samospráv dotovaný aj zo štátneho rozpočtu pre zachovanie a ochranu pamätihodností obcí	J,O	**MF SR**

Cieľ /úlohy	územie	nositeľ a partneri
1.7. Adekvátne ľudské zdroje pre odborné a vzdelávacie činnosti		
1.7.1. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie pracoviska PÚ SR v Banskej Štiavnici v súvislosti s riešením úloh UNESCO (monitoring, rozšírenie agendy..)	**J,O**	**MK SR** **PU SR**
1.7.2. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie pracoviska CHKO v Banskej Štiavnici v súvislosti s riešením úloh UNESCO	J,O	**MŽP SR** CHKO
1.7.3. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie pracoviska SAŽP v Banskej Štiavnici v súvislosti s riešením úloh UNESCO	J,O	**MŽP SR** SAŽP
1.7.4. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie pracovísk OÚ ŽP v súvislosti s riešením úloh UNESCO	J,O	**MŽP SR**
1.7.5. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie Vzdelávacieho a výskumného centra FA STU v Banskej Štiavnici.	J,O	**MŠ SR**
1.7.6. Zabezpečiť zodpovedajúce personálne a profesionálne obsadenie Školy v múzeu SBM v Banskej Štiavnici.	J,O	**MŽP SR**

2. TVORBA A RAST POVEDOMIA O LOKALITE

Cieľ / aktivity	územie	**nositeľ** / partneri
2.1. Cielená výchova a vzdelávanie **Projekt „Zem baníkov je naša, je tvoja “**		
2.1.1. Spracovať podklady pre permanentné vzdelávanie	**J,O**	**MŠ SR, MK SR**
2.1.2. Vytvoriť pracovnú skupinu pre vzdelávanie a interpretáciu-	J,O	**SBM**
- mesto, obce, pamäťové inštitúcie, školy		**MSA, SAŽP**
A personálne zabezpečiť funkciu koordinátora skupiny		**Školy**
2.1.3. Zaviesť / rozšíriť na základných a stredných školách	J,O	**Školy**
regionálnu výchovu s dôrazom na výchovu k ochrane		**SAŽP**
Lokality UNESCO, vytvoriť a používať efektívne a atraktívne		
metódy a formy výchovy ku kultúrnemu dedičstvu		
2.1.4. Zviditeľniť a oceniť pozitívne príklady ochrany kultúrneho dedičstva	**J,O**	**Školy**
a verejne identifikovať aj nevhodné zásahy. (súťaže , ocenenia, anticeny)		**Mesto BŠ / obce**
Tématické súťaže, ústna história, fotografické výstavy,		**NO, SAŽP**
krúžky, prednášky (napr. seniori deťom)		
2.1.5. Vytvorenie siete UNESCO škôl v regióne	J,O	**Školy, MŠ SR**
2.1.6. Zabezpečiť cykly vzdelávania		**MK SR**
(právne otázky, participácia s verejnosťou a iné) pre	**J,O**	**MŽP SR**
zamestnancov verejnej správy dotknutej		**SAŽP**
problematikou ochrany Lokality UNESCO		

2.3. Participácia a zapojenie domácich obyvateľov a návštevníkov		
2.3.1. Spracovať Plány aktivít zapojenia verejnosti do procesov	J	**Mesto BS / obce**
spoznávania, zachovania, ochrany a sprostredkovania		
hodnôt dedičstva Lokality UNESCO		
2.3.2. Tvorba komunity návštevníkov a domácich		**Mesto BŠ / Obce**
(karty, kluby priateľov, využitie internetových sociálnych sietí)	**J,O**	**OOCR ,NO**
2.3.3. Tematické (riešiteľské) workshopy k problémom	J,O	**NO**
Tréningy , semináre, vzdelávanie		**SBM, MSA**
2.3.4. Miestne a medzinárodné tábory detí a mládeže UNESCO	J,O	**NO**
2.3.5. Dni dedičstva, partnerské dni s inými lokalitami,	J	**Mesto BŠ / Obce**
Deň UNESCO,		**SBM**
Vytvoriť platformu pre medzinárodnú výmenu		**SVP**
skúsenosti pri ochrane		**PU SR**
technických banických pamiatok		
2.3.6. Zabezpečiť konzultačné služby	J,O	**PU SR SBM**
Problematiky ochrany lokality UNESCO pre verejnosť		**SAZP CHKO**

2.2. Efektívny informačno - interpretačný systém		
2.2.1. Spracovať spoločný informačno – interpretačný systém	**J,O**	**Mesto BŠ / obce**
a dizajnmanuál lokality - vytvorenie vizuálu Lokality UNESCO		**MK SR, MŽP SR**
		MPRV SR, MDVRR SR
2.2.2. Vytvoriť podmienky pre systémové informácie o území		**Mesto BŠ / obce**
Lokality UNESCO na internete – online katalóg	**J,O**	**OOCR, SAŽP**
(pamiatky , trasy, služby...)		Združenie turizmu
2.2.3. Zabezpečiť stálu interaktívnu expozíciu o Lokalite UNESCO	**J**	**MK SR, MŽP SR**
		SBA SBM MSA
		OOCR, Mesto BŠ
2.2.4. Vytvoriť info miesta/centrá v obciach o Lokalite UNESCO	J	**Mesto BŠ / obce**
		OOCR
		Združenie turizmu
2.2.5. Zabezpečiť označenie jadrového územia vo vstupných polohách	J	**VÚC BBSK**
aj s využitím prirodzených prírodných dominánt		Mesto BŠ / obce
a kultúrnych pamiatok, prípadne umeleckým dotvorením		MK SR, MŽP SR
		MPRV SR, MDVRR SR
2.2.6. Zabezpečiť jednotné označenie obcí	**J,O**	**VÚC BBSK**
jadrového a ochranného územia		**Mesto BŠ / obce**
2.2.7. Zabezpečiť označenie kultúrnych pamiatok, pamätihodností	J,O	**Mesto BŠ / obce**
v intraviláne a extraviláne obcí jednotným vhodným spôsobom		MK SR, MŽP SR
		MPRV SR, MDVRR SR
2.2.8. Realizovať poznávacie trasy pre obce s ! komplexným !	J	**Mesto BŠ / obce**
využitím jednotlivých prvkov v oblastiach geológie , prírody ,		OOCR, SAŽP
montanistiky, architektúry, urbanizmu a krajiny,		
tradícií, folklóru, zvyklostí a osobností obce v súlade s 2.2.1		
2.2.9. Spracovať interpretačné materiály – letáky, mapky, sprievodcovia	J	**Mesto BS / obce**
! Spracovať špeciálne materiály pre deti a mládež !		OOCR, SAŽP
		MŠ SR
2.2.10. Systémovo zapojiť miestne médiá (tlač, TV)	J	**Mesto BS / obce**
do systému informovania a interpretovania Lokality UNESCO		

3. SPRAVOVANIE KRAJINY A UDRŽATEĽNÝ TURIZMUS

3.3.1. Spracovať monitorovací a ! hodnotiaci! systém turizmu v lokalite	J,O	**OOCR**
3.3.2. Spracovať víziu rozvoja celosezónneho udržateľného turizmu v lokalite	J,O	**Mesto BŠ / Obce** OOCR
3.3.3. Spracovať marketingovú stratégiu ! udržateľného turizmu Lokality UNESCO v európskom priestore !	J,O	**OOCR**
Vytvoriť systém marketingových produktov udržateľného turizmu s využitím balíčkov služieb		OOCR
3.3.4.Vytvoriť predpoklady pre komplexné turistické vybavenie lokality pre turistov (verejné WC, úschovne, iné služby)	**J,O**	**Mesto BŠ / Obce**
3.3.5. Spracovať manažment plán zhodnotenia a využitia historického vodohospodárskeho systému z hľadiska udržateľného turizmu a správy vodných diel Výsledky implementovať do ÚPD lokality	**J**	**SVP OOCR, SAŽP CHKO**
3.3.6. Spracovať manažment plán starostlivosti o lesy , ich využívania a kategorizácie v súlade s udržateľným turizmom ! Výsledky implementovať do ÚPD lokality !	**J**	**MPRV SK** Mestské lesy CHKO OOCR ! Mesto BŠ/Obce !
3.3.7. Spracovať manažment plán využívania poľnohospodárskej pôdy v súlade s udržateľným turizmom (ekofarmy, bioprodukcia) s dôrazom na zachovanie charakteristického členenia pozemkov Výsledky implementovať do ÚPD lokality	J	**MPRV SK** Mesto BŠ/ Obce
3.3.8. Spracovať projekt miestnej a turistickej ekomobility v území (integrovaný dopravný systém, hromadná preprava, cyklotrasy, parkovanie) Výsledky implementovať do ÚPD lokality	**O**	**VÚC BB MDVRR SR**
3.3.9. Spracovať projekt odpadového hospodárstva pre územie Lokality UNESCO so sústredením na recykláciu odpadov ! „Projekt „ Čistá lokalita UNESCO " !	J	**MŽP SR** Mesto BS/ Obce
3.3.10. Spracovať projekty využitia termálnych vôd, biomasy, banských diel Projekt „ Naše EKO zdroje" Výsledky implementovať do ÚPD lokality	**J**	**MŽP SR Mesto BS/ Obce**
3.3.11. Spracovať analýzu vizuálnych limitov uplatnenia fotovoltaických a veterných polí v súvislosti s analýzou výsledkov využitia iných obnoviteľných zdrojov Výsledky implementovať do ÚPD lokality.	J,O	**MŽP SR** Mesto BS/ Obce
3.3.12. Spracovať analýzu osídlenia v extraviláne sídiel (majere, osady, samoty). Vytvoriť podmienky pre trvalú starostlivosť o lúky a pasienky Spracovať manuál možností podpory pre vlastníkov	**J,O**	**MPRV SR** CHKO, SAŽP
3.3.13. Spracovať zoznam nevyužívaných, chátrajúcich, opustených a nevhodne využívaných historických objektov a areálov s cieľom potencionálneho využitia pre turizmus	**J, O**	**Mesto BŠ/obce PU SR, SAŽP**
3.3.14. Regulovať rozširovanie intravilánu sídiel a zamedziť nevhodnú výstavbu v ÚPD lokality Harmonizovať vidiecku výstavbu s okolitou krajinou v súlade s hist. tradíciami	J,O	**Mesto BŠ / Obce** SAŽP
3.3.15. Vytvoriť podmienky pre zachovanie miestnych odrôd a produkciu špecialít (napr. ovocinárstvo, produkty miestneho poľnohospodárstva)	J,O	**Mesto BŠ / Obce** MPRV SR
3.3.16. Vytvoriť podmienky pre tradičné chovateľstvo a produkciu špecialít (chov zvierat, rybie farmy)	J,O	**Mesto BŠ / Obce** MPRV SR
3.3.17. Zabezpečovať podmienky pre tradičné remeslá, folklór a tradície baníctva	J,O	**Mesto BŠ / Obce** MK SR
3.3.18. Zabezpečiť napojenie lokality na optickú dátovú sieť	J,O	**MDVRR SK**
3.3.19. Certifikácia služieb zo strany turistov	J,O	**OOCR**
3.3.20. Spracovať projekt značkových miestnych produktov viazaných na lokalitu ÚLOHYVytvoriť sieť miestnych certifikovaných producentov.	J,O	**OOCR** NO Združenie turizmu

3. PROBLÉMY PLNENIA ÚLOH AKČNÉHO PLÁNU PRE STAROSTLIVOSŤ A OCHRANU LOKALITY UNESCO

Príčiny a okolnosti neplnenia úloh vo vysokej miere budú podrobne prebrané v nasledujúcich kapitolách. **Všeobecne možno konštatovať, že problémy ochrany Lokality, ktoré boli zadefinované v Manažment pláne v roku 2010 sú stále aktuálne a sú podmienené:**

3.1. Základné objektívne limity Lokality

- chránené územie je veľmi rozsiahle, najväčšie územie UNESCO v SR, patrí k najväčším na Zozname svetového dedičstva UNESCO
- geomorfologicky členitý horský terén, veľká časť územia je pokrytá lesmi
- rozptýlené osídlenie, sídla s malým počtom obyvateľov
- dopravne ťažko prístupné
- prírodné limity pre poľnohospodárske a priemyselné využitie územia
- administratívne patrí do 3 okresov a zasahuje do katastra 15 obcí

3.2. Chýbajúce alebo nedostatočné rozhodujúce východzie podklady

- komplexná právna ochrana
- úplné zoznamy chránených súčastí
- vlastnícke vzťahy chránených súčastí (štát, obce, súkromný sektor...)
- komplexná územnoplánovacia dokumentácia pre jadrové územie
- digitalizované podklady a GIS
- vlastnícke vzťahy vo vzťahu k ochrane (štát, obce, súkromný sektor...)

3.3. Absentujúce rozhodujúce mechanizmy a kvalita riadenia a spolupráce

- povedomie o reálnom význame ochrany dedičstva pre región a zapojenie verejnosti
- funkčná organizačno - riadiaca štruktúra riadenia
- zosúladenie ochrany Lokality presahujúce do viacerých rezortov (kultúra, príroda), integrovaný manažment ochrany
- komplexné finančné nástroje cielené na problematiku ochrany, týkajúce sa viacerých rezortov riadenia štátu
- odborné ľudské zdroje pre ochranu a manažment územia UNESCO

1. BANÍCKE OBJEKTY

2. VODOHOSPODÁRSKY SYSTÉM

3. PRÍRODA

4. ARCHITEKTONICKÉ OBJEKTY

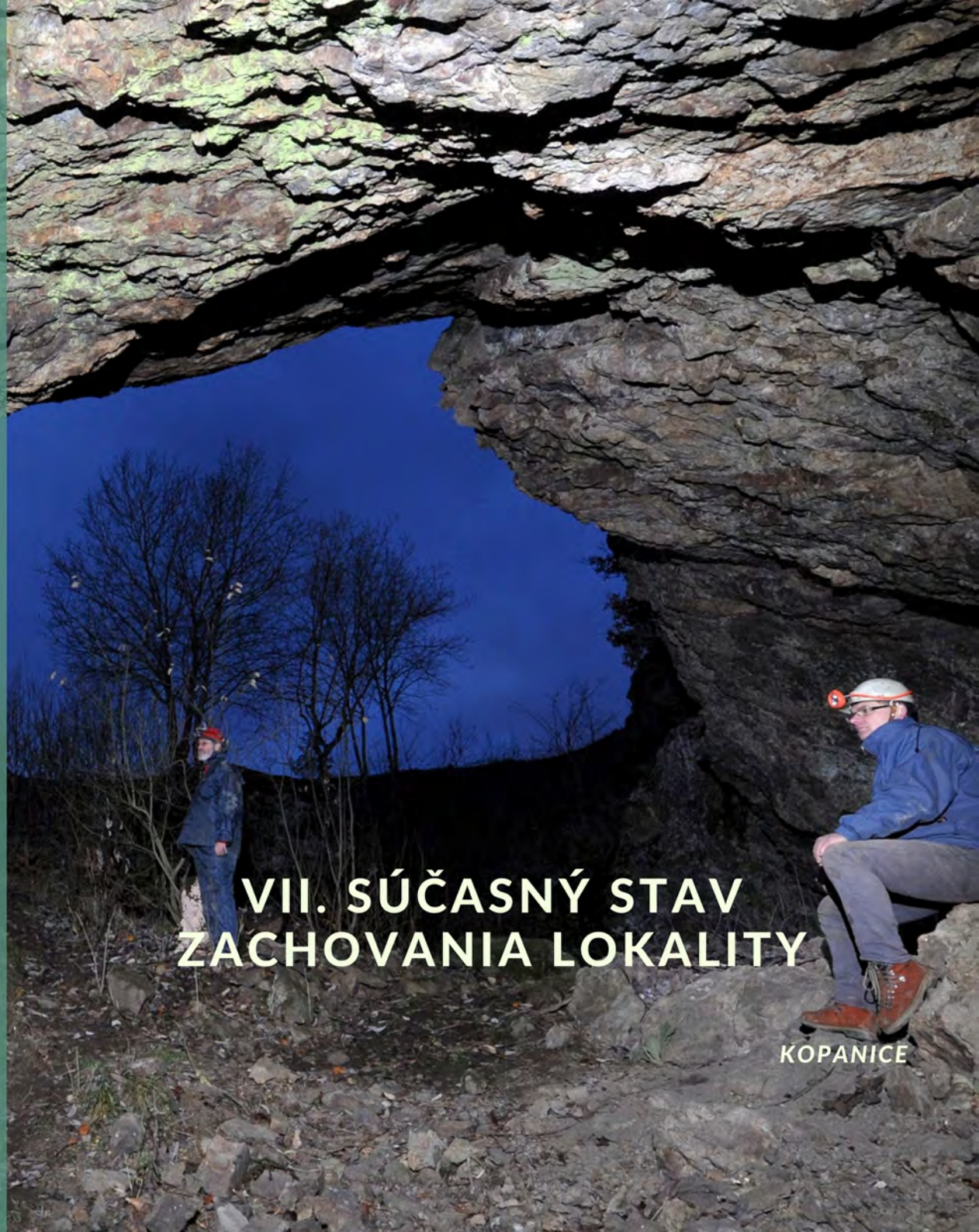

VII. SÚČASNÝ STAV ZACHOVANIA LOKALITY

KOPANICE

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že najväčšie systémové problémy ochrany technických pamiatok sa týkajú banskej činnosti (montánne), vodohospodárskeho systému a ochrany kultúrnej krajiny.
Z toho dôvodu je súčasťou analýz:

- Návrh Výberového zoznamu montánnych pamiatok Lokality (Ing. R. Kaňa, RNDr. K. Weis, PhD., Ing. M. Durbák)
- Komplexná analýza vodohospodárskeho systému (Ing. M. Červeň), (Ing. V. Koleda, Ing. A. Lipták, Ing. I. Štubňa),
- Synergiu kultúrnych pamiatok a prírody v celku kultúrnej krajiny analyzuje časť venujúca sa ochrane prírody. Súčasne od doby spracovania pôvodného manažment plánu došlo k zmenám v systéme ochrany (Ing. Pavol Polák).

Všetky podklady sú určené ako podklady na ďalšiu odbornú diskusiu a následné riešenie zo strany verejnej správy.

1. BANÍCKE OBJEKTY

Primárnym dôvodom zápisu Lokality do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO je kritérium: „Urbanistický a priemyselný komplex Banská Štiavnica a okolie je významným príkladom stredovekého baníckeho centra veľkej ekonomickej dôležitosti. Pretrval až do moderných čias a nadobudol charakteristickú a osobitú podobu.“

Zoznam objektov (92) v Banskej Štiavnici a jej okolí, ktorý bol spracovaný ako príloha nominačného spisu (Bratislava 1992) pre zápis Lokality UNESCO na Zoznam svetového dedičstva UNESCO, nereflektuje v plnej miere hodnoty montánneho dedičstva v Lokalite (bol spracovaný pred 30 rokmi, nedošlo k naplneniu ochrany objektov v ňom zaradených, zmenila sa odvtedy úroveň poznania a tiež fyzický stav montánnych pamiatok).

Návrh nového Výberového zoznamu montánnych pamiatok Lokality bol spracovaný renomovanými odborníkmi v regióne. Bude slúžiť ako seriózny podklad pre ďalšiu odbornú diskusiu, vypracovanie podkladov pre zápis a tým aj ochranu objektov, ktoré nie sú chránené. Predbežne je dohodnuté (Ing. arch. T. Bartošíková), že Výberový zoznam, (nechránené objekty) bude prvotne zaradený do existujúcej databázy Pamiatkového úradu Bratislava, týkajúcej sa technických objektov pamiatkového charakteru a následne sa navrhnú systematické kroky na vypracovanie podkladov pre zápis jednotlivých nechránených objektov do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Súčasťou týchto procesov musí byť aj vypracovanie resp. spresnenie metodických podkladov tohto druhu technických pamiatok.

Medzi základné problémy ochrany baníckych objektov patrí:
Neexistuje systematická evidencia montánnych pamiatok, ich zavedenie do katastrálnych máp a územných plánov sídiel, ochrana a údržba je prevažne realizovaná subjektami mimo verejnej správy (neziskové a podnikateľské subjekty), ohrozená je generačná kontinuita ochrany a vedomostí o hodnotách.

Výberový montánnych pamiatok územia Lokality UNESCO

Okres	Obec/Mesto	Ochrana objektu:	Číslo UZ NKP
BS	BANSKÁ BELÁ		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Belianska dedičná štôlňa (Ústie Belianskej dedičnej štôlne)	Objekt je NhNKP SR	2612/1-1
2	Halčianske jazero, tajch (Halčianska VN)	Objekt je NhNKP SR	3265/1-5
3	Šachta Žofia	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	Kaplnka	Objekt je NhNKP SR	1213/1
2	Goldfuská malá VN	Objekt bez ochrany	
BS	BANSKÁ ŠTIAVNICA – BANKY		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Bančianska VN	Objekt je NhNKP SR	3260/1-4
2	Ústie dedičnej štôlne Hoffer	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	vodný jarok k VN Rozgrund	Objekt bez ochrany	
BŠ	BANSKÁ ŠTIAVNICA		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Svätotrojičná štôlňa (Svätotrojičná dedičná štôlňa)	Objekt je NhNKP SR	2611/1-1
2	Glanzenberg (Dedičná štôlňa Glanzenberg)	Objekt je NhNKP SR	2609/1-1
3	Bieber dedičná štôlňa (Ústie Bieber dedičnej štôlne)	Objekt je NhNKP SR	2605/1
4	Štôlňa Bartolomej	Objekt je NhNKP SR	3478/2
5	Horná Bieber štôlňa (ústie Hornej Bieber štôlne)	Objekt je NhNKP SR	2606/1-1
6	Kornberg štôlňa (ústie štôlne Kornberg)	Objekt je NhNKP SR	2610/1-1
7	Šachta Ondrej	Objekt je NhNKP SR	3478/1
8	ústie šachty Ján (Ján Baptista)	Objekt je NhNKP SR	3478/3
9	Ťažná veža Mária (Ústie šachty Mária)	Objekt je NhNKP SR	3476/1
10	Ťažná veža Žofia (Ústie šachty Žofia)	Objekt je NhNKP SR	3475/1
11	Strojovňa nad Žigmund šachtou	Objekt je NhNKP SR	11464/1-1
12	Pracháreň (Sklad strelného prachu)	Objekt je NhNKP SR	10830/1-1
13	Vodná nádrž Klinger, jaero Klinger (VN Klinger)	Objekt je NhNKP SR	3267/1-7
14	VN Rozgrund	Objekt je NhNKP SR	3272/1-6
15	Malá Vodárenská VN	Objekt je NhNKP SR	12297/1-3
16	Vodárenské veľké jazero (Veľká Vodárenská VN)	Objekt je NhNKP SR	3276/1-5
17	Červenostudnianske jazero (VN Červená studňa)	Objekt je NhNKP SR	3263/1-3
18	Počúvadlo (VN Počúvadlo)	Objekt je NhNKP SR	3271/1-1
19	Belianska VN	Objekt je NhNKP SR	3261/1-5
20	Šindlerka – budova pôvodnej továrne na bielizeň	Objekt je NhNKP SR	10786/1-1
21	Taviareň (Dolná Huta)	Objekt je NhNKP SR	2731/1-1
22	Klopačka (banícka klopačka)	Objekt je NhNKP SR	2483/1-1
23	Pacherštôlňa (Dom meštiansky)	Objekt je NhNKP SR	2512/1-1
24	Lesnícka a banská akadémia	Objekt je NhNKP SR	2503/1-15
25	Hlavný banský úrad	Objekt je NhNKP SR	2516/1-1
26	Brettschneiderova továreň (Triediareň rúd, obytný dom)	Objekt je NhNKP SR	11274/1-1
27	Staré mesto (Povrchové dobývky na žile Špitaler)	Objekt je NhNKP SR	2922/1-1
28	Triediareň rúd - obytný dom	Objekt je NhNKP SR	11326/1-1
29	Banícka nemocnica	Objekt je NhNKP SR	10787/1-2
30	Tabaková továreň	Objekt je NhNKP SR	2534/1-1
31	Kaplnka Sv. Ondreja	Objekt je NhNKP SR	1263/1-1
32	Staré mesto (Glanzenberg)	Objekt bez ochrany	
33	Ústie (Celá?) štôlne Klinger Krátka	Objekt bez ochrany	
34	Ústie (Celá?) štôlne Klinger Dlhá	Objekt bez ochrany	
35	Budova bývalej gravitačnej úpravne – Šándorka	Objekt bez ochrany	
36	budova bývalej továrne na výrobu oceľových lán	Objekt bez ochrany	
37	budova pôvodnej továrne na obuv	Objekt bez ochrany	
38	Strojovňa ťažného stroja zo šachty Lill	Objekt bez ochrany	
39	strojovňa ťažného stroja zo šachty Mária	Objekt bez ochrany	
40	Štôlňa Michal dopravná	Objekt bez ochrany	
41	Ústie Novej šachty	Objekt bez ochrany	
42	ústie šachty Michal	Objekt bez ochrany	
43	ťažná veža František	Objekt bez ochrany	
44	ťažná veža Rúfus	Objekt bez ochrany	
45	Štôlňa Cherubín	Objekt bez ochrany	
46	Gerambovský Tajch - Jurajštôlňa	Objekt bez ochrany	
47	2 Komorovské VN	Objekt bez ochrany	
48	Michalštôlnianska VN	Objekt bez ochrany	
49	Ottergrundská VN	Objekt bez ochrany	
50	povrchové dobývky na žile Terézia	Objekt bez ochrany	
51	Halda pri šachte Žigmund	Objekt bez ochrany	
52	halda pri šachte Terézia	Objekt bez ochrany	
53	Akvadukt v Kysihýbli	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	Dolné štále	podaný návrh do NnNKP	
2	Dymovod na Lintichu	Objekt bez ochrany	
3	Komín na Lintichu	Objekt bez ochrany	
4	Budova bývalej železničnej stanice	Objekt bez ochrany	
BŠ	BANSKÝ STUDENEC		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Kolpašská malá VN	Objekt je NhNKP SR	1221/1-1
2	Kolpašská veľká VN	Objekt je NhNKP SR	3269/1-5
3	Podzemný kameňolom na andezit (Barlangy)	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	Drevená zvonica	Objekt je NhNKP SR	1221/1-1
2	6 Kysihýbelských	Objekt bez ochrany	
BŠ	ILIJA		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Románsky kostol sv. Egídia		
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
BŠ	SVATÝ ANTON		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Antolská VN	Objekt bez ochrany	
2	Vodný jarok od Antolskej VN k hor. jazierku pri kaštieli	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
BŠ	ŠTIAVNICKÉ BANE		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Rovenská Kalvária (Kalvária na Hornej Rovni)	Objekt je NhNKP SR	12309/1-13
2	Býv. banské meračstvo (Budova Banského meračstva)	Objekt je NhNKP SR	10689/1-1
3	Komorský podgrófsky úrad (Banský úrad)	Objekt je NhNKP SR	10688/1-1
4	Banský úrad, banská správa	Objekt je NhNKP SR	11443/1-1
5	Banský úrad, banícka škola+konské stajne	Objekt je NhNKP SR	11442/1-2
6	Strojovňa (Strojovňa šachty Špitaler)	Objekt je NhNKP SR	1269/1
7	Budova bývalej baníckej nemocnice	Objekt je NhNKP SR	10787/1-2

8	Bývalý banský a lesný úrad (Hotel Siglisberg)	Objekt je NhNKP SR	11449/1-1
9	Budova banskej správy (Banský úrad "Magdaléna šachta", Révayov dom)	Objekt je NhNKP SR	11493/1-1
10	Banský úrad Siglisbergu	Objekt je NhNKP SR	11626/1-2
11	Banský a lesný úrad	Objekt je NhNKP SR	11823/1-1
12	Kaplnka Sv. Ondreja	Objekt je NhNKP SR	1263/1-1
13	Bývalá lekáreň	Objekt je NhNKP SR	11447/1-1
14	Kaplnka sv. Jána Nepomuckého	Objekt je NhNKP SR	1271/1-1
15	Bakomi jazero (VN Bakomi)	Objekt je NhNKP SR	3259/1-1
16	Evičkino jazero (VN Evička)	Objekt je NhNKP SR	3264/1-1
17	Richnavské malé jazero (VN Malá Richňavská)	Objekt je NhNKP SR	3274/1-1
18	Richnavské veľké jazero (VN Veľká Richňavská)	Objekt je NhNKP SR	3273/1-1
19	Krechsengrundské jazero (VN Krechsengrund)	Objekt je NhNKP SR	3270/1-1
20	Vindšachtské veľké jazero (Vindšachtská VN)	Objekt je NhNKP SR	3275/1-1
21	Dolná štôlňa Bakomi	Objekt je NhNKP SR	10690/1-1
22	Horná štôlňa Bakomi	Objekt je NhNKP SR	1314/1-1
23	Šachta Weiden	Objekt je NhNKP SR	2603/1-1
24	Šachta Terézia	Objekt je NhNKP SR	2602/1-1
25	Šachta Roveň	Objekt bez ochrany	
26	Ústie šachty Sigligsberg (súčasť VDŠ)	Objekt bez ochrany	
27	Ústie šachty Amália	Objekt bez ochrany	
28	Hodrušská vodná štôlňa	Objekt bez ochrany	
29	Ústie štôlne Felix	Objekt bez ochrany	
30	Areál šachty Karol (ústie a základy strojovne)	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	Tajch pri šachte Magdaléna	Objekt bez ochrany	
2	Budova šachty Leopold	Objekt bez ochrany	
3	ústie Richňavskej spojovacej štôlne	Objekt bez ochrany	
BŠ	**VYSOKÁ**		
1	Tajch Štampoch (VN)	Objekt bez ochrany	
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
ZC	**HODRUŠA-HÁMRE**		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Štôlňa cisára Frant. (Dedičná štôlňa cisára Františka - HDŠ, starý a nový portál)	Objekt je NhNKP SR	2607/1-1
2	št. Prostredná, Starovšechsvätých	Objekt je NhNKP SR	12127/0
3	Dolný prekop k šachte Lill	Objekt je NhNKP SR	12127/2
4	Horný prekop k šachte Lill	Objekt je NhNKP SR	12127/3
5	Riaditeľstvo banského závodu (SVS, budova)	Objekt je NhNKP SR	12127/4
6	3 piliere nadjazdu dráhy	Objekt je NhNKP SR	12127/5
7	Piliere s oceľovou časťou	Objekt je NhNKP SR	12127/6
8	strojovňa na šachte Mayer (I.)	Objekt je NhNKP SR	10168/1
9	Hodrušské dolné jazero (Dolná Hodrušská VN)	Objekt je NhNKP SR	3266/1-1
10	Brennerštôlnianska VN + náhonný jarok k šachte Michal	Objekt je NhNKP SR	3262/1-1
11	Ťažná veža Mayer (I.)	Objekt je NhNKP SR	10168/2
12	Budova na šachte Mayer (I.)	Objekt je NhNKP SR	10168/3
13	Banská správa závodu Umbruch (Rabenstein), neskôr šachty Zipser	Objekt je NhNKP SR	11299/1-1
14	Banícka klopačka, hodinová veža	Objekt je NhNKP SR	1220/1-1
15	Katolícky kostol sv. Mikuláša	Objekt je NhNKP SR	1214/1-1
16	Kostol sv. Petra a Pavla	Objekt je NhNKP SR	1216/1-1
17	Evanjelický kostol v Hodruši	Objekt je NhNKP SR	1215/1-1
18	Súsošie Kalvárie (Golgota)	Objekt je NhNKP SR	2243/1-8
19	Súsošie Immaculata	Objekt je NhNKP SR	1218/1-2
20	Banícky kostolík v Jalšovej	Objekt bez ochrany	
21	Vstupná brána na katolíckom cintoríne v Hodruši	Objekt bez ochrany	
22	Strážny dom (Wachthaus)	Objekt bez ochrany	
23	Budova baníckej bratskej pokladnice a správna budova Leuthaus	Objekt bez ochrany	
24	Štôlňa Florián na žile Jozef	Objekt bez ochrany	
25	Štôlňa Dolná Rozália a strojovňa ťažného stroja I. úklonnej šachty	Objekt bez ochrany	
26	Prekop Autotunel k Novej šachte Rozália	Objekt bez ochrany	
27	Portál štôlne Dolná Schopfer	Objekt bez ochrany	
28	Portál Novej štôlne sv. Trojice (Svätotrojičná na žile Brenner)	Objekt bez ochrany	
29	Portál štôlne Birnbaum	Objekt bez ochrany	
30	Portál štôlne Mikuláš	Objekt bez ochrany	
31	Portál Hornej štôlne Bane Starovšechsvätých	Objekt bez ochrany	
32	Dedičná štôlňa Zlatý stôl	Objekt bez ochrany	
33	Dedičná štôlňa Móder v Kohútove	Objekt bez ochrany	
34	Štôlňa Ján Baptista (I a II. obzor)	Objekt bez ochrany	
35	Šachta Lill Bane Starovšechsvätých	podaný návrh do NnNKP	
36	Nová šachta Mayer (II.), jej strojovňa a ťažný stroj	Objekt bez ochrany	
37	Ústie šachty Hámorská	Objekt bez ochrany	
38	Náckov rodný dom	Objekt bez ochrany	
39	Budova správy závodu Brenner	Objekt bez ochrany	
40	Budova správy závodu Thiergarten	Objekt bez ochrany	
41	Odval Thiergarten dedičnej štôlne	Objekt bez ochrany	
42	Odval bane Dolný Finsterort pri šachte Leopold	Objekt bez ochrany	
43	Odvaly šachty Lill a Bane Starovšechsvätých	Objekt bez ochrany	
44	Odval Dedičnej štôlne cisára Františka	Objekt bez ochrany	
45	Povrchové dobývky Rabenštajn	Objekt bez ochrany	
46	Povrchové a podpovrchové dobývky na Hlavnej žile s pingovým ťahom	Objekt bez ochrany	
47	Modernštôlniansky tajch (VN)	Objekt bez ochrany	
48	Stier tajch	Objekt bez ochrany	
49	SÚBOR: Tajch Horná Jaseňová a Horný náhonný jarok k stupám štôlne Henrik + Dolný náhonný jarok k stupám štôlne Henrik + Tajch pri štôlni Henrik v Kohútove + Zberný jarok tajchu pri štôlni Henrik	Objekt bez ochrany	
50	SÚBOR: Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č. 1 + Náhonný jarok z Kohútovského potoka k stupám Finsterort č. 2 + Náhonný jarok na Píle	Objekt bez ochrany	
51	Výskyt minerálov fassait a pleonast v Úškrtovej doline chránená lokalita	Objekt bez ochrany	
52	Spoločný hrob 15 baníkov	Objekt bez ochrany	
53	Horný hodrušký zberný jarok	Objekt bez ochrany	
54	Dolný hodrušký zberný jarok a jeho prepojenie s Hornou štôlňou Gedeón	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY		
1	Ruiny Pivovaru	Objekt bez ochrany	
2	Budova bývalej baníckej nemocnice (Banský dom)	Objekt bez ochrany	
3	Portál štôlne Anna	Objekt bez ochrany	
4	Portál štôlne Kaiser	Objekt bez ochrany	

5	Budova bývalej Katolíckej školy	Objekt bez ochrany	
6	Dom bratov Kochanovcov – čipkárska škola	Objekt bez ochrany	
7	Špicipiargský zberný jarok	Objekt bez ochrany	
ZC	VOZNICA		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO	STAV:	
1	Ústie Dedičnej štôlne cisára Jozefa II. (Voznická dedičná štôlňa) a ústia jej šácht na povrchu (Hámorská, Stampfer, Kyslá, Delius, leopold, Lill a Zipser)	Objekt je NhNKP SR	2608/1-1
2	Ústie NOŠ	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY		
ZH	VYHNE		
	PRIORITNÉ OBJEKTY UNESCO		
1	Ústie štôlne Starý Anton paduánsky	Objekt je NhNKP SR	2604/1-1
2	Štôlňa Svätý Anton Paduánsky	Objekt bez ochrany	
3	Ústie dedičnej štôlne Kreuzerfindung štôlne	Objekt bez ochrany	
4	Hoffer dedičná štôlňa Banky	Objekt bez ochrany	
5	Ústie Alžbeta štôlne	Objekt bez ochrany	
6	Ústie štôlne Dobrá nádej spodná	Objekt bez ochrany	
7	Ústie vodnej štôlne pri stupe č. 5	Objekt bez ochrany	
8	Ústie štôlne Anna Antónia	Objekt bez ochrany	
9	Ústie štôlne Sv.Kataríny + vodný járok	Objekt bez ochrany	
10	Ústie Windischleuten štôlne	Objekt bez ochrany	
11	Ústie prekopu Ján pod Svätotrojičnú šachtu	Objekt bez ochrany	
12	Budova správy závodu Kreuzerfindung dedičnej štôlne	Objekt bez ochrany	
	ĎALŠIE MONTÁNNE OBJEKTY	STAV:	
1	Budova Sladovne	Objekt bez ochrany	
2	Hroby rodiny Prybilovcov	Objekt bez ochrany	

LEGENDA:
Objekt bez ochrany
Objekt je NhNKP

STROJOVŇA I
ŠACHTA ROZÁLIA HODRUŠA

TAJCH KLINGER

2. VODOHOSPODÁRSKY SYSTÉM (SVP/ V. Koleda, B. Lipták, I. Štubňa)

Pre účely baníctva bol v Banskej Štiavnici a jej okolí v období 16. - 18. storočia vybudovaný jedinečný banskoštiavnický vodohospodársky systém, v tejto unikátnej vodohospodárskej sústave bolo vybudovaných okolo 60 vodných nádrží - tajchov (50 z nich slúžilo banskej prevádzke), 115,03 km zberných a náhonových (spojovacích) jarkov a 7,06 km vodných štôlní. Základom banskoštiavnického vodohospodárskeho systému bolo vzájomné prepojenie tajchov, jarkov, štôlní a prevody vody z jedného povodia do druhého, s dôrazom na maximálnu efektívnosť pri využívaní vody. Do dnešných dní sa zachovalo 33 vodných nádrží, mnoho kilometrov jarkov bolo zničených lesnou a poľnohospodárskou činnosťou.
Správu a prevádzku 23 najvýznamnejších historických vodných nádrží dnes zabezpečuje Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. Banská Štiavnica cestou svojho Odštepného závodu Povodie Hrona Banská Bystrica. Ich celkový objem je 4,9 mil. m3. Z nich nádrž Rozgrund sa aj dnes využíva na vodárenské účely a ostatné Banskoštiavnické tajchy majú viac rekreačný a turistický význam ako vodohospodársky.

Aktuálny zoznam štiavnických historických tajchov, ktoré sú v správe SVP, š.p.

Dodnes zachované vodné nádrže v správe SVP, š.p. je možné podľa príslušnosti do čiastkových povodí zaradiť do dvoch skupín:
A – nádrže v povodí Hrona B – nádrže v povodí Ipľa

Podľa miestnej príslušnosti a určitej vodohospodárskej systemizácie
do 6 skupín:
1) Piargska (Bakomi, Evička, Vindšachtské, Malá Richňavská, Veľká Richňavská, Počúvadlo, 2 Komorovské),
2) Banskoštiavnická (Klinger, Malá Vodárenská, Veľká Vodárenská, Michalštôlňa, Ottergrund, Červená studňa)
3) Kolpašská (Malá Kolpašská, Veľká Kolpašská),
4) Hodrušská (Brennerštôlňa, Dolnohorušská, Moderštôlňa),
5) Vyhnianska (Bančianska, Rozgrund)
6) Belianska (Belianska, Halčianska)

Aktuálny zoznam prívodných jarkov k historickým tajchom, ktoré sú v správe SVP, š.p.

Obnova prítokových jarkov

V súvislosti s vládnymi uzneseniami týkajúcimi sa záchrany lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva UNESCO bola po prvýkrát v uznesení č. 411 z roku 2003 priamo zakotvená povinnosť ministrovi životného prostredia zabezpečiť obnovu vodných nádrží banskoštiavnického vodohospodárskeho systému spolu s opravou prítokových jarkov ako základného predpokladu pre ich sfunkčnenie a zachovanie ich historickej podoby.

Okrem vyššie uvedených opatrení vykonal SVP, š.p. OZ Povodie Hrona Banská Bystrica v roku 2003 analýzu vlastníctva všetkých prítokových jarkov, ktoré zásobujú alebo v minulosti zásobovali banskoštiavnické vodné nádrže a sú v správe SVP, š.p.

Na základe podkladov a preverovaní na Katastrálnom úrade v Banskej Štiavnici sa vykonalo nasledovné zistenie:

Prítokové jarky vo vlastníctve SVP, š.p., OZ Povodie Hrona Banská Bystrica:

-k.ú. Štiavnické Bane, vodná stavba Vindšachta - Široký jarok, parcela C-KN 2387, výmera 1 498 m², dĺžka cca 700 m, Leopoldšachtovný náhonný jarok, parcely C-KN 2357/2, 496 m², C-KN 2357/3, 31 m², C-KN 2357/6, 195 m², C-KN 2357/6, 195 m², C-KN 2357/5, 183 m², C-KN 2357/4, 26 m², C-KN 2357/1, 590 m² na LV č. 930

-k.ú. Štiavnické Bane, vodná stavba Evička - Magdalénašachtovný náhonný jarok, C-KN 2314, 1268 m², na LV č. 930

-k.ú. Štiavnické Bane, vodná stavba Veľká Richňava – Dolný kopanický a Dolný vysocký jarok, parcela C-KN 2381/2, výmera 6800 m², Horný kopanický jarok, parcela C-KN 2371/1, výmera 1858 m², Horný vysocký jarok, parcela C-KN 2380, výmera 564 m² všetky na LV č. 930

-k.ú. Banská Štiavnica, vodná stavba Počúvadlo - prítokové jarky, C-KN 6784, výmera 782 m², dĺžka cca 350 m, C-KN 6783/2, výmera 466 m², dĺžka cca 200 m, evidenčný list č. 3005

-k.ú. Banská Štiavnica, vodná stavba Rozgrund – Schönlindenský jarok, parcela C-KN 7793/4, C-KN 7793/2, dĺžka cca 1200 metrov, LV č. 4657

-k.ú. Banský Studenec, vodná stavba Veľká a Malá Kolpašská – bezmenný prítokový jarok, parcela C-KN 1418, 4164 m², LV č. 759

Celková dĺžka týchto prítokových jarkov v správe SVP, š.p. je cca 3000 m.

Vodné štôlne vo vlastníctve SVP, š.p

k.ú. Štiavnické Bane: Horná Bakomi štôlňa, dĺžka cca 350 metrov

k.ú. Štiavnické Bane: Dolná Bakomi štôlňa, dĺžka cca 600 metrov

k.ú. Štiavnické Bane: Hodrušská štôlňa, dĺžka cca 650 metrov

k.ú. Štiavnické Bane: Hlavná Richňavská štôlňa, dĺžka cca 950 metrov

Okrem prítokových jarkov zaradených v predchádzajúcich skupinách jestvujú v banskoštiavnickej oblasti aj zachované časti ďalších prítokových, prípadne spojovacích jarkov, v súčasnosti poprerušovaných a nefunkčných. Viaceré sú v teréne identifikovateľné, avšak postupom času stratili svoj pôvodný význam.
Slovenský vodohospodársky podnik, š.p. prevzal správcovstvo prítokových jarkov v rámci delimitácie „drobných vodných tokov“ od 1.1.2020.
„Správca vodohospodársky významných vodných tokov v zmysle ustanovenia § 80d ods. 4 a v spojitosti s § 80 ods. 5 druhej vety vodného zákona bol povinný prevziať správu vodných tokov do 31. decembra 2019, ak ministerstvo neprevedie správu na inú osobu podľa § 51 ods. 1 vodného zákona.
Ministerstvo životného prostredia SR k 1. januáru 2020 vydalo rozhodnutia podľa § 51 ods. 1 vodného zákona, predmetom ktorých sú vodné toky uvedené v databáze.
Drobné vodné toky, ktoré nie sú uvedené v databáze, sú v zmysle vodného zákona k 1. januáru 2020 v správe správcu vodohospodársky významných vodných tokov, Slovenského vodohospodárskeho podniku, štátneho podniku.

Prítokové jarky predstavovali veľmi významný zdroj vody pre jednotlivé nádrže. Ukončenie banskej činnosti v Banskej Štiavnici a s tým súvisiace odbery vôd pre banské ťažobné účely, výrazne ovplyvnili vodohospodársky význam banskoštiavnických vodných nádrží.
Vzhľadom na zmenu účelu banskoštiavnických vodných nádrží sa javí, že nie je nevyhnutné, aby všetok prírodný vodný potenciál bol v jednotlivých čiastkových povodiach sústreďovaný nákladnými technickými opatreniami do jestvujúcich vodných nádrží. Uvažovať s obnovou systému prívodných jarkov, ako súčasti projektov obnovy jednotlivých nádrží by sa malo len v lokalitách, kde dochádza k deficitu prítokov do vodnej nádrže.

Štatistiky prostriedkov vložených do údržby a obnovy štiavnických historických tajchov v správe SVP, š.p. od roku 2010 do 09/2022
Údržba spolu: 3,278 mil. €

Obnova spolu: 2,014863 mil. €
VS Evička – rekonštrukcia (zabezpečenie stability a zvýšenie bezpečnosti hrádzového telesa)
Realizácia: 2012 -14, Náklady: 323 660 €
VS Dolnohodrušská, rekonštrukcia (zabezpečenie stability a zvýšenie bezpečnosti hrádzového telesa)
Realizácia: 2013 -15, Náklady: 851 532 EUR bez DPH – zdroje EÚ
VS Richňavská - rekonštrukcia (zabezpečenie stability a zvýšenie bezpečnosti hrádzového telesa)
Realizácia: 2014 -15 Náklady : 541 250 EUR bez DPH – zdroje EÚ
VS Malá Richňavská, rekonštrukcia
Realizácia: 2013 -15 Náklady : 289 421 EUR bez DPH –vlastné zdroje

Koncepčné a plánovacie podklady týkajúce sa štiavnických historických tajchov, ktoré sú v správe SVP, š. p.

Väčšia pozornosť obnove banskoštiavnických vodných nádrží sa začala venovať po roku 1993. V súvislosti so záchranou týchto unikátnych technických pamiatok boli ako podklady pre ich obnovu vypracované nasledovné koncepčné materiály:
-„Banskoštiavnická oblasť" štúdia, vypracoval Hydroconsult Bratislava v roku 1991,
-„Analýza Banskoštiavnických vodných nádrží" spracovaná bývalým Povodím Hrona, š. p. Banská Bystrica v roku 1995,
-„Návrh programu obnovy a koncepcie rozvoja historických vodných diel Banskoštiavnického vodohospodárskeho systému" vypracovaný v marci 1996 bývalým štátnym podnikom Povodie Hrona, š. p. Banská Bystrica na základe Príkazného listu č. 17 Ministerstva pôdohospodárstva SR zo dňa 20.2.1996 na záchranu technických pamiatok okolia Banskej Štiavnice,
-„Čiastkový projekt obnovy banskoštiavnických vodných nádrží" vypracovaný následne v septembri 1996, ktorý slúžil ako podklad k jednotlivým uzneseniam vlády prijímaným v nasledujúcich rokoch a stal sa pre SVP, š. p. základným dokumentom postupnej obnovy vodohospodárskeho systému
-Analýza prívodných jarkov Banskoštiavnického vodohospodárskeho systému – z pohľadu potreby prehodnotenia správcovstva vypracovaná v r. 2009
-„Možnosti zlepšenia kvality vôd vo vodných nádržiach Banskoštiavnického vodohospodárskeho systému" štúdia r. 2009

„Čiastkový projekt obnovy banskoštiavnických vodných nádrží" bol vypracovaný v septembri 1996 po delimitácii rozhodujúcej časti Banskoštiavnického vodohospodárskeho systému do správy Slovenského vodohospodárskeho podniku š. p. od bývalého správcu Rudné Bane š. p. Banská Bystrica. Z dôvodu časového sklzu plnenia navrhovaných etáp opráv a rekonštrukcií jednotlivých nádrží, časového odstupu od vypracovania pôvodného čiastkového projektu obnovy a mnohých nových skutočností, ktoré vznikli v čase doterajšej prevádzky vodných stavieb, vznikla potreba aktualizácie a rozšírenia pôvodného projektu. Čiastkový projekt obnovy bol aktualizovaný v roku 2005 a z dôvodu vzniknutých nových prevádzkových skutočností na niektorých vodných dielach aj v roku 2007. Aktualizáciami sa zmenilo pôvodne navrhnuté poradie dôležitosti jednotlivých rekonštrukcií, ako aj rozsah navrhnutých objektových skladieb. Projekt obnovy rieši a navrhuje ďalší postup rekonštrukcií vodných stavieb s odborným odhadom potrebných finančných prostriedkov, popisom stavu prítokových jarkov a štôlní s návrhom ich prípadnej sanácie.
V súvislosti so záchranou lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva UNESCO vláda SR každoročne prijíma uznesenia k správe medzirezortnej komisie pre záchranu lokalít zapísaných v Zozname svetového dedičstva UNESCO, v ktorých ukladá úlohy na zabezpečenie záchrany technických pamiatok v týchto lokalitách.
Pre Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. Banská Štiavnica vyplývajú úlohy z týchto uznesení vlády SR: č. 220/1997, 249/1998, 706/1999, 304/2000, 384/2001, 552/2002, 411/2003, 593/2008, ktorých plnenie je každoročne predmetom hodnotenia na úrovni vlády a vyplýva z nich zabezpečenie obnovy historických vodných nádrží v okolí Banskej Štiavnice.

ZÁCHYTNÝ JAROK

2. VODOHOSPODÁRSKY SYSTÉM (VV TBD, Štiavnický tajch OZ/ M. Červeň) (súčasťou sú aj priložené mapové podklady)

Na Zozname svetového dedičstva UNESCO sa nachádzajú **iba dve vodohospodárske sústavy, ktorých súčasťou sú priehrady.** Jedna lokalita sa nachádza v Nemecku v Hornom Harzi a druhá na Slovensku v okolí Banskej Štiavnice. Banskoštiavnická vodohospodárska sústava je teda jedna z dvoch najunikátnejších historických vodohospodárskych sústav na svete. Čo sa týka samotných priehrad – tajchov, tie boli vybudované prevažne v 18. storočí a **dosiahli impozantné svetové parametre**.

Podľa zoznamu Medzinárodnej komisie pre veľké priehrady ICOLD – celosvetový zoznam veľkých priehrad nad 15,0 m, môžeme konštatovať, že v čase keď sa v okolí Banskej Štiavnice budovali tajchy, tak boli jedny z najvyšších priehrad na svete.

V roku 1738-1740 bola vybudovaná hrádza Veľkej a Malej Richňavy. Hrádza Veľkej Richňavy s výškou 32,0 m bola v čase výstavby 4. najvyššou zemnou priehradou na svete.

Tajch Rozgrund po 2. zvýšení hrádze na konci 18. storočia dosiahol výšku 30,2 m a stal sa 5. najvyššou zemnou priehradou na svete.

Počúvadliansky tajch po výstavbe v roku 1779 s výškou 29,6 m bol 6. najvyššou zemnou priehradou na svete.

Banskoštiavnická vodohospodárska sústava ako celok predstavuje pre našu krajinu najvýznamnejšie vodohospodárske dielo, aké kedy bolo postavené na území Slovenska. Sústava dávala po stáročia do pohybu viac ako stovku zariadení na vodný pohon a pozostávala z vodných kanálov – zberných jarkov, ktoré zberali povrchovú vodu zo Štiavnických vrchov a privádzali ju do tajchov - vodných nádrží; z náhonných jarkov, ktoré odvádzali vodu z nádrží tajchov a privádzali ju k zariadeniam na vodný pohon; z vodných štôlní, ktoré prevádzali vody popod hrebene hôr; z čerpacích, ťažných a úpravníckych zariadení na vodný pohon a z dedičných štôlní. Celkovo sústava pozostávala z cca 60 tajchov, 170 km jarkov, 15 vodných štôlní, stovky zariadení na vodný pohon a niekoľkých dedičných štôlní.

Ak je reč o tajchoch a celej sústave, o jej unikátnosti a dômyselnosti, v tomto prípade musíme vyzdvihnúť, prečo sú tajchy tak **obdivuhodné a významné vodné stavby. Konštrukcia hrádzí tajchov, najmä jej návodná a vzdušná strana je na dnešné pomery až príliš strmá.** Táto strmosť oboch svahov sa pohybuje okolo 1:1,5 na návodnej strane a 1:1,5 až 1:1,2 na strane vzdušnej. Dnešné moderné zemné priehrady nemajú ani zďaleka tak strmé sklony svahov. Sklony svahov zemných priehrad sa vypočítajú na základe šmykovej pevnosti zeminy, ktorá sa nachádza v týchto častiach. U novodobých priehrad sa sklon svahu môže pohybovať v rozmedzí od 1:1,8 až do 1:2,0 na strane vzdušnej a od 1:1,8 až do 1:3,0 na strane návodnej za predpokladu, že je v týchto stabilizačných častiach použitý vhodný stabilizačný materiál - štrk. Potom je celková stabilita modernej priehrady navrhnutá na bezpečnosť viac ako 50 % nad medznú hodnotu rovnováhy. V strmých stabilizačných častiach hrádzí tajchov bol dokonca použitý veľmi nevhodný materiál – suťové hliny. Tieto hliny boli do stabilizačných častí používané z okolitého terénu. **Tajchy neboli budované s viac ako 50-percentnou bezpečnosťou,** ich bezpečnosť sa pohybuje okolo 20 % nad medznú hodnotu rovnováhy. Keby bola stabilita priehrady menšia ako medzná rovnováha zemín v stabilizačných častiach, priehrada by sa zosunula. Modernými metódami bola spočítaná stabilita hrádzí banskoštiavnických tajchov, kde aj takmer po 300 rokoch tieto svahy dosahujú stabilitu tesne nad hranicou medznej rovnováhy. A teraz si predstavme, s akou nevídanou presnosťou, poznaním geotechnických vlastností zemín budovali priehrady tajchov naši predkovia, priehradní majstri, ktorí bez moderných výpočtových programov **budovali hrádze tajchov odvážne a bezpečne a po 300 rokoch môžeme povedať, že ich stabilita je stále obdivuhodná a unikátna.**

Banskoštiavnícka vodohospodárska sústava

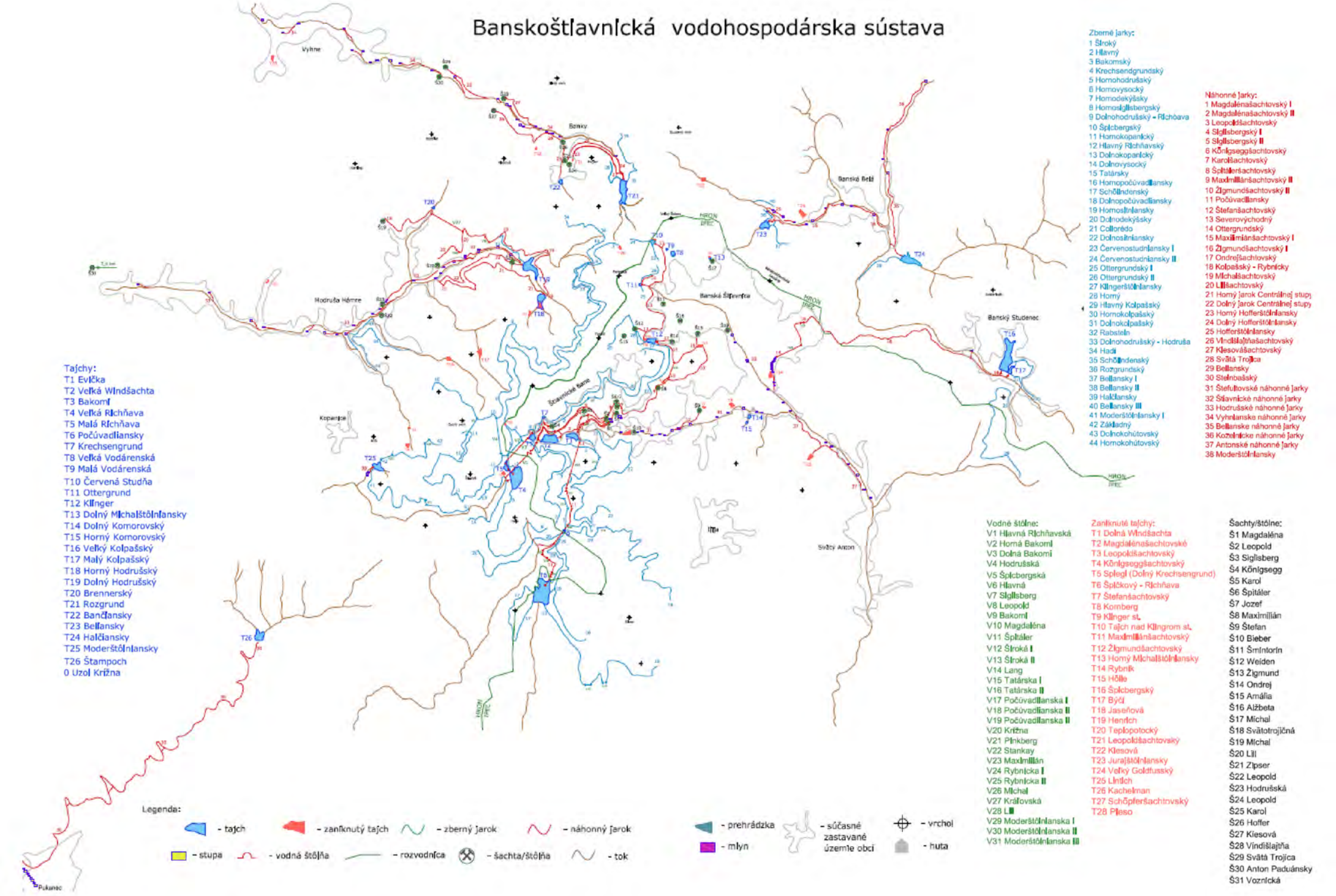

Zberné jarky:
1 Široký
2 Hlavný
3 Bakomský
4 Krechsendgrundský
5 Hornohodrušský
6 Hornovysocký
7 Homodekýšsky
8 Homosigllsbergský
9 Dolnohodrušský - Richňava
10 Šplcbergský
11 Hornokopanlcký
12 Hlavný Richňavský
13 Dolnokopanlcký
14 Dolnovysocký
15 Tatárský
16 Hornopočúvadllansky
17 Schöllndenský
18 Dolnopočúvadllansky
19 Homosltnlansky
20 Dolnodekýšsky
21 Colloredo
22 Dolnosltnlansky
23 Červenostudnlansky I
24 Červenostudnlansky II
25 Ottergrundský I
26 Ottergrundský II
27 Klngerštôlnlansky
28 Horný
29 Hlavný Kolpašský
30 Hornokolpašský
31 Dolnokolpašský
32 Rabstein
33 Dolnohodrušský - Hodruša
34 Hadi
35 Schöllndenský
36 Rozgrundský
37 Bellansky I
38 Bellansky II
39 Halčlansky
40 Bellansky III
41 Moderštôlnlansky I
42 Základný
43 Dolnokohútovský
44 Hornokohútovský

Náhonné jarky:
1 Magdalénašachtovský I
2 Magdalénašachtovský II
3 Leopoldšachtovský
4 Sigllsbergský I
5 Sigllsbergský II
6 Kőnigseggšachtovský
7 Karolšachtovský
8 Špitáleršachtovský
9 Maxlmlllánšachtovský II
10 Žigmundšachtovský II
11 Počúvadllansky
12 Štefanšachtovský
13 Severovýchodný
14 Ottergrundský
15 Maxlmlánšachtovský I
16 Žigmundšachtovský I
17 Ondrejšachtovský
18 Kolpašský - Rybnlcky
19 Michalšachtovský
20 Lillšachtovský
21 Horný jarok Centrálnej stupy
22 Dolný jarok Centrálnej stupy
23 Horný Hofferštôlnlansky
24 Dolný Hofferštôlnlansky
25 Hofferštôlnlansky
26 Vlndlšlajtňašachtovský
27 Klesovášachtovský
28 Svätá Trojica
29 Bellansky
30 Stelnbašský
31 Štefultovské náhonné jarky
32 Šlavnické náhonné jarky
33 Hodrušské náhonné jarky
34 Vyhnlanske náhonné jarky
35 Bellanske náhonné jarky
36 Kozelnlcke náhonné jarky
37 Antonské náhonné jarky
38 Moderštôlnlansky

Tajchy:
T1 Evička
T2 Veľká Windšachta
T3 Bakomí
T4 Veľká Richňava
T5 Malá Richňava
T6 Počúvadlianský
T7 Krechsengrund
T8 Veľká Vodárenská
T9 Malá Vodárenská
T10 Červená Studňa
T11 Ottergrund
T12 Klinger
T13 Dolný Michalštôlnlansky
T14 Dolný Komorovský
T15 Horný Komorovský
T16 Veľký Kolpašský
T17 Malý Kolpašský
T18 Horný Hodrušský
T19 Dolný Hodrušský
T20 Brennerský
T21 Rozgrund
T22 Bančlansky
T23 Bellansky
T24 Halčiansky
T25 Moderštôlnlansky
T26 Štampoch
0 Uzol Krížna

Vodné štôlne:
V1 Hlavná Richňavská
V2 Horná Bakomí
V3 Dolná Bakomí
V4 Hodrušská
V5 Šplcbergská
V6 Hlavná
V7 Slgllsberg
V8 Leopold
V9 Bakomí
V10 Magdaléna
V11 Špitáler
V12 Široká I
V13 Široká II
V14 Lang
V15 Tatárska I
V16 Tatárska II
V17 Počúvadllanská I
V18 Počúvadllanska II
V19 Počúvadllanska II
V20 Krížna
V21 Plnkberg
V22 Stankay
V23 Maxlmlllán
V24 Rybnlcka I
V25 Rybnlcka II
V26 Michal
V27 Kráľovská
V28 Lill
V29 Moderštôlnlanska I
V30 Moderštôlnlanska II
V31 Moderštôlnlanska III

Zanlknuté tajchy:
T1 Dolná Windšachta
T2 Magdalénašachtovské
T3 Leopoldšachtovský
T4 Kőnigseggšachtovský
T5 Splegl (Dolný Krechsengrund)
T6 Šplčkový - Richňava
T7 Štefanšachtovský
T8 Kornberg
T9 Klinger st.
T10 Tajch nad Klngrom st.
T11 Maxlmlllánšachtovský
T12 Žigmundšachtovský
T13 Horný Michalštôlnlansky
T14 Rybnlk
T15 Hölle
T16 Šplcbergský
T17 Býčí
T18 Jaseňová
T19 Henrich
T20 Teplopotocký
T21 Leopoldšachtovský
T22 Klesová
T23 Jurajštôlnlansky
T24 Veľký Goldfusský
T25 Llntich
T26 Kachelman
T27 Schöpferšachtovský
T28 Pleso

Šachty/štôlne:
Š1 Magdaléna
Š2 Leopold
Š3 Siglsberg
Š4 Kőnigsegg
Š5 Karol
Š6 Špitáler
Š7 Jozef
Š8 Maximilián
Š9 Štefan
Š10 Bieber
Š11 Šmintorin
Š12 Weiden
Š13 Žigmund
Š14 Ondrej
Š15 Amália
Š16 Alžbeta
Š17 Michal
Š18 Svätotrojičná
Š19 Michal
Š20 Lill
Š21 Zipser
Š22 Leopold
Š23 Hodrušská
Š24 Leopold
Š25 Karol
Š26 Hoffer
Š27 Klesová
Š28 Vindišlajtňa
Š29 Svätá Trojica
Š30 Anton Paduánsky
Š31 Vozníčka

Legenda:
- tajch
- zaniknutý tajch
- zberný jarok
- náhonný jarok
- prehrádzka
- súčasné zastavané územie obcí
- vrchol
- stupa
- vodná štôlňa
- rozvodnica
- šachta/štôlňa
- tok
- mlyn
- huta

Piargska vodohospodárska sústava

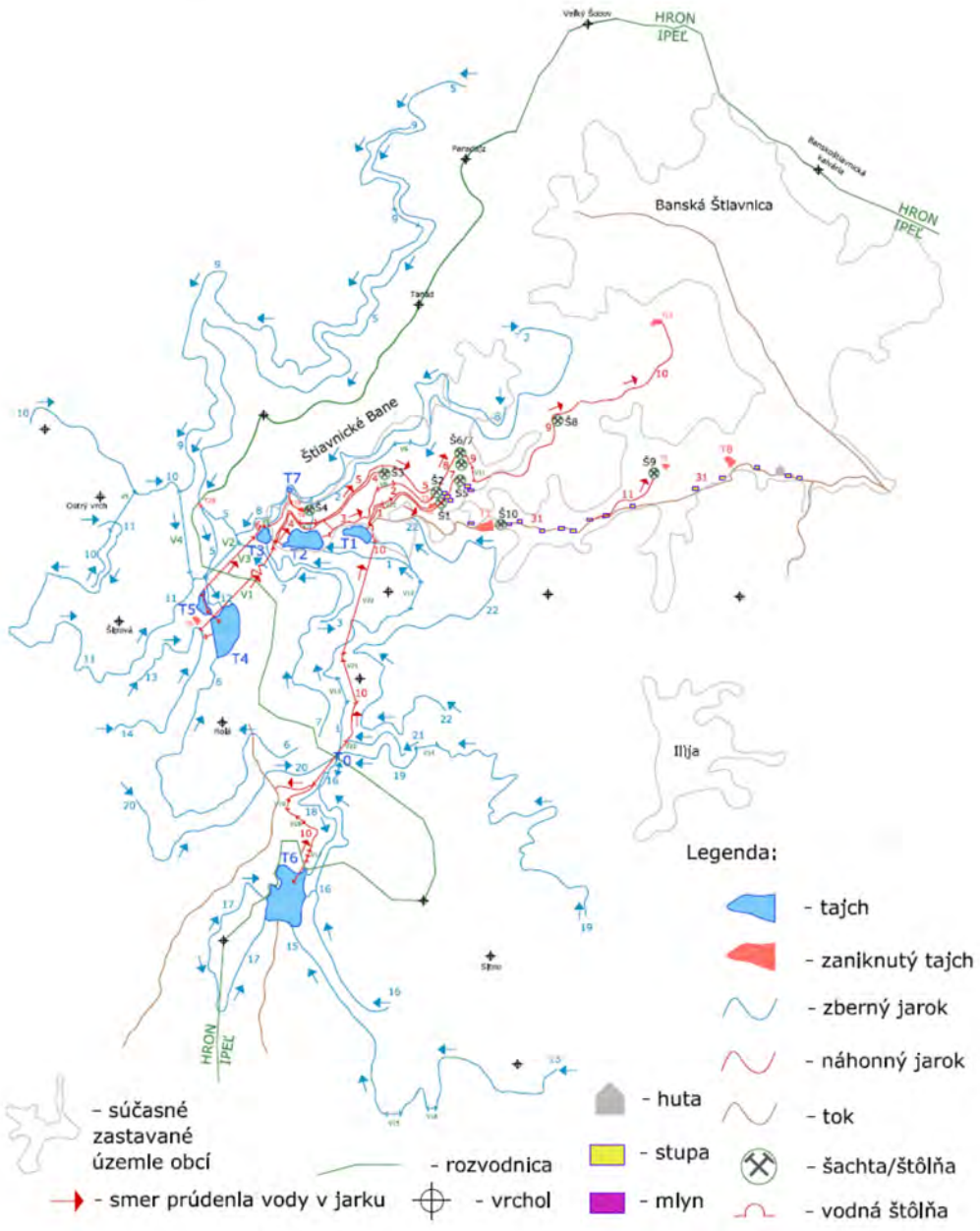

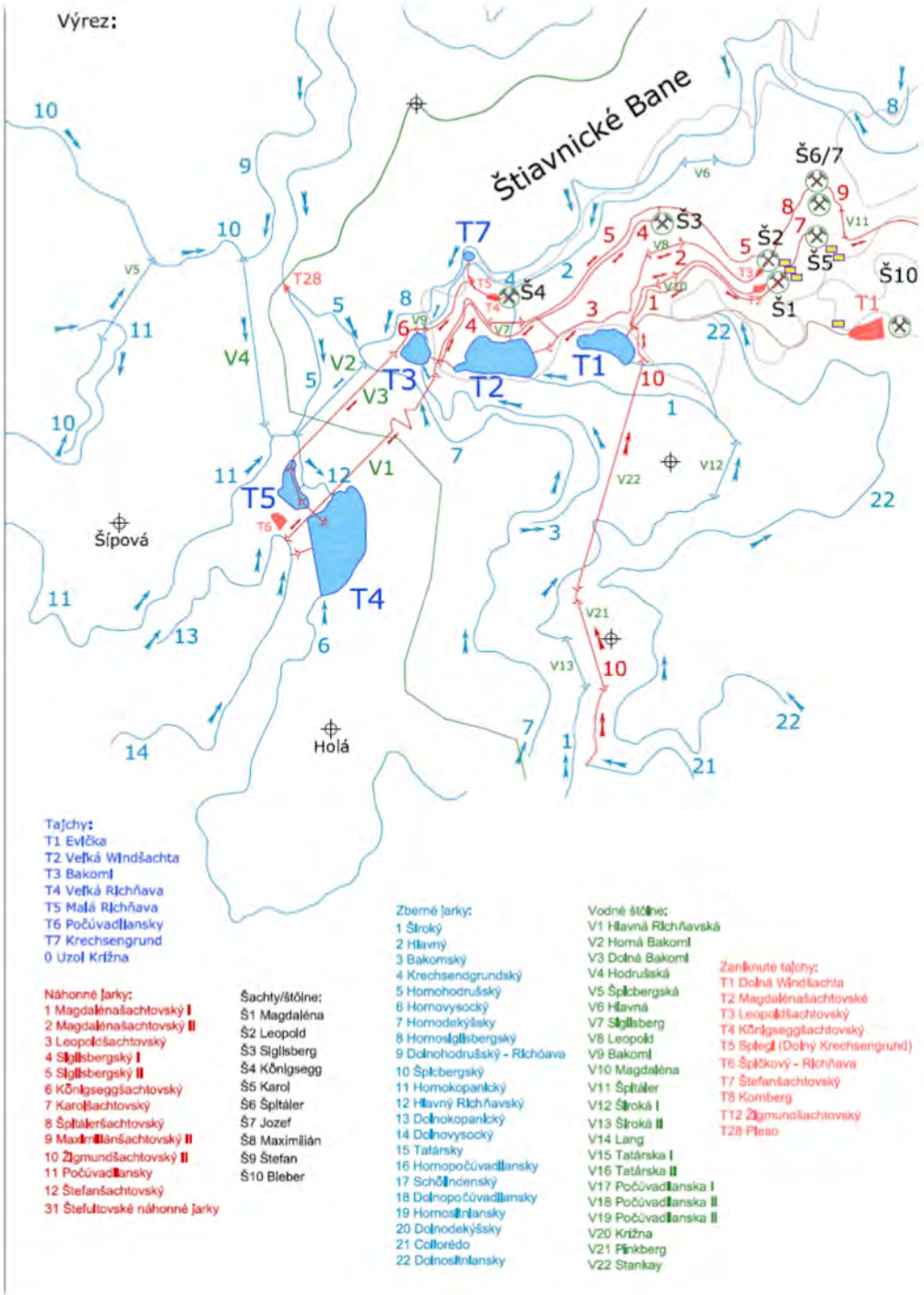

Tajchy:
T1 Evička
T2 Veľká Windšachta
T3 Bakomi
T4 Veľká Richňava
T5 Malá Richňava
T6 Počúvadlianský
T7 Krechsengrund
0 Uzol Krížna

Náhonné jarky:
1 Magdalénašachtovský I
2 Magdalénašachtovský II
3 Leopoldšachtovský
4 Siglisbergský I
5 Siglisbergský II
6 Königseggšachtovský
7 Karolšachtovský
8 Špitáleršachtovský
9 Maximiliánšachtovský II
10 Žigmundšachtovský II
11 Počúvadlianský
12 Štefanšachtovský
31 Štefultovské náhonné jarky

Šachty/štôlne:
Š1 Magdaléna
Š2 Leopold
Š3 Siglisberg
Š4 Königsegg
Š5 Karol
Š6 Špitáler
Š7 Jozef
Š8 Maximilián
Š9 Štefan
Š10 Bleber

Zberné jarky:
1 Široký
2 Hlavný
3 Bakomský
4 Krechsendgrundský
5 Horohodrušský
6 Hornovysocký
7 Horodekýšsky
8 Hornosiglisbergský
9 Dolnohodrušský - Richňava
10 Šplcbergský
11 Hornokopanický
12 Hlavný Richňavský
13 Dolnokopanický
14 Dolnovysocký
15 Tatársky
16 Hornopočúvadlianský
17 Schönlndenský
18 Dolnopočúvadlianský
19 Hornosiglisbergský
20 Dolnodekýšsky
21 Collorédo
22 Dolnosiglisbergský

Vodné štôlne:
V1 Hlavná Richňavská
V2 Horná Bakomi
V3 Dolná Bakomi
V4 Hodrušská
V5 Šplcbergská
V6 Hlavná
V7 Siglisberg
V8 Leopold
V9 Bakomi
V10 Magdaléna
V11 Špitáler
V12 Široká I
V13 Široká II
V14 Lang
V15 Tatárska I
V16 Tatárska II
V17 Počúvadlianska I
V18 Počúvadlianska II
V19 Počúvadlianska III
V20 Krížna
V21 Plnkberg
V22 Stankay

Zaniknuté tajchy:
T1 Dolná Windšachta
T2 Magdalénašachtovské
T3 Leopoldšachtovský
T4 Königseggšachtovský
T5 Spiegl (Dolný Krechsengrund)
T6 Špičkový - Richňava
T7 Štefanšachtovský
T8 Komberg
T12 Žigmundšachtovský
T28 Pleso

Štiavnická vodohospodárska sústava

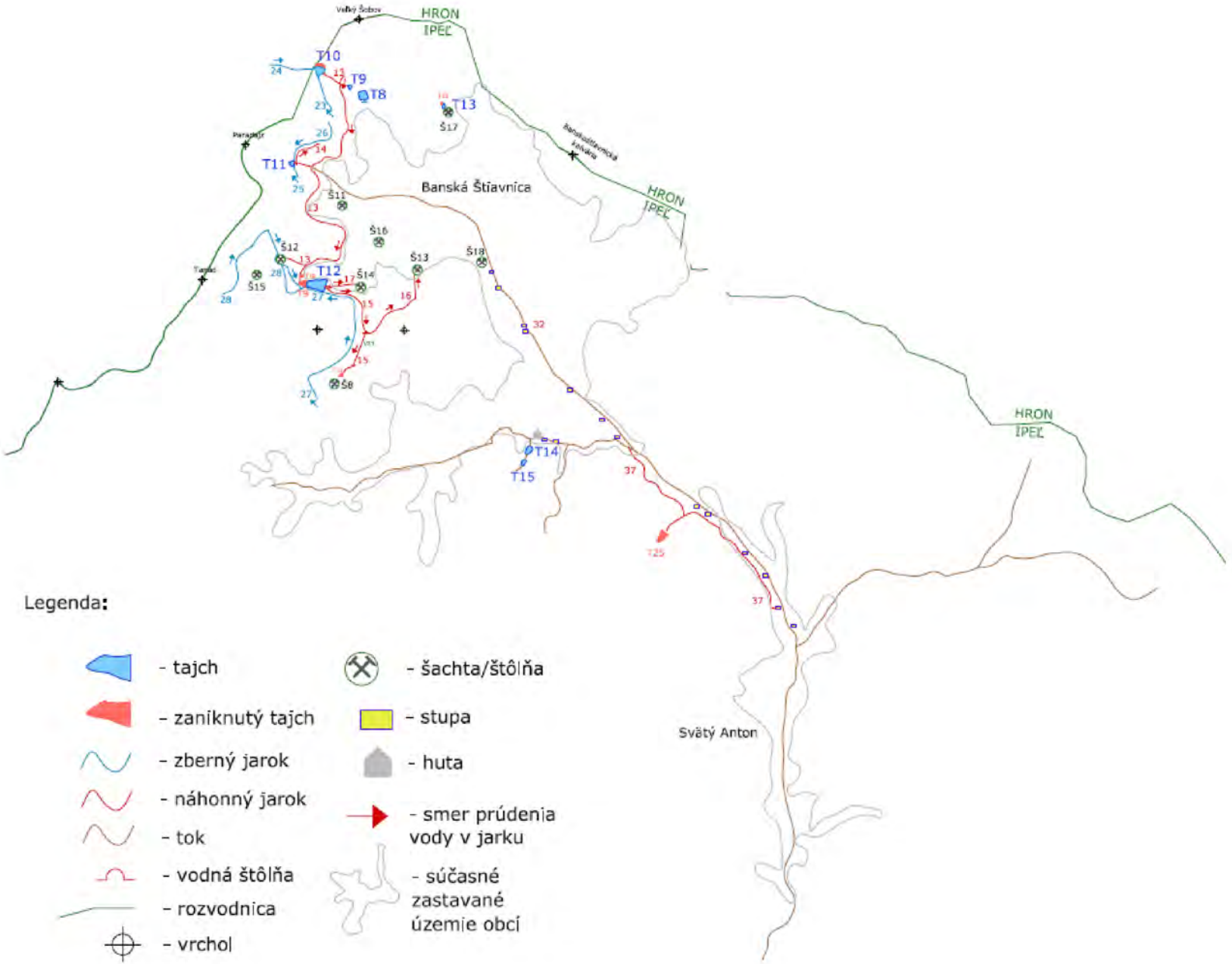

Tajchy:
T8 Veľká Vodárenská
T9 Malá Vodárenská
T10 Červená Studňa
T11 Ottergrund
T12 Klinger
T13 Dolný Michalštôlnlansky
T14 Dolný Komorovský
T15 Horný Komorovský

Zberné jarky:
23 Červenostudnlansky I
24 Červenostudnlansky II
25 Ottergrundský I
26 Ottergrundský II
27 Klingerštôlnlansky
28 Horný

Náhonné jarky:
13 Severovýchodný
14 Ottergrundský
15 Maxlmlánšachtovský
16 Žigmundšachtovský I
17 Ondrejšachtovský
32 Štiavnické náhonné jarky
37 Antonské náhonné jarky

Vodné štôlne:
V23 Maximilián

Zaniknuté tajchy:
T9 Klinger st.
T10 Tajch nad Klingrom st.
T11 Maximiliánšachtovský
T13 Horný Michalštôlnlansky
T25 Linlich

Šachty/štôlne:
Š8 Maximilián
Š11 Šmintorín
Š12 Wejden
Š13 Žigmund
Š14 Ondrej
Š15 Amália
Š16 Alžbeta
Š17 Michal
Š18 Svätotrojičná

Belianska vodohospodárska sústava

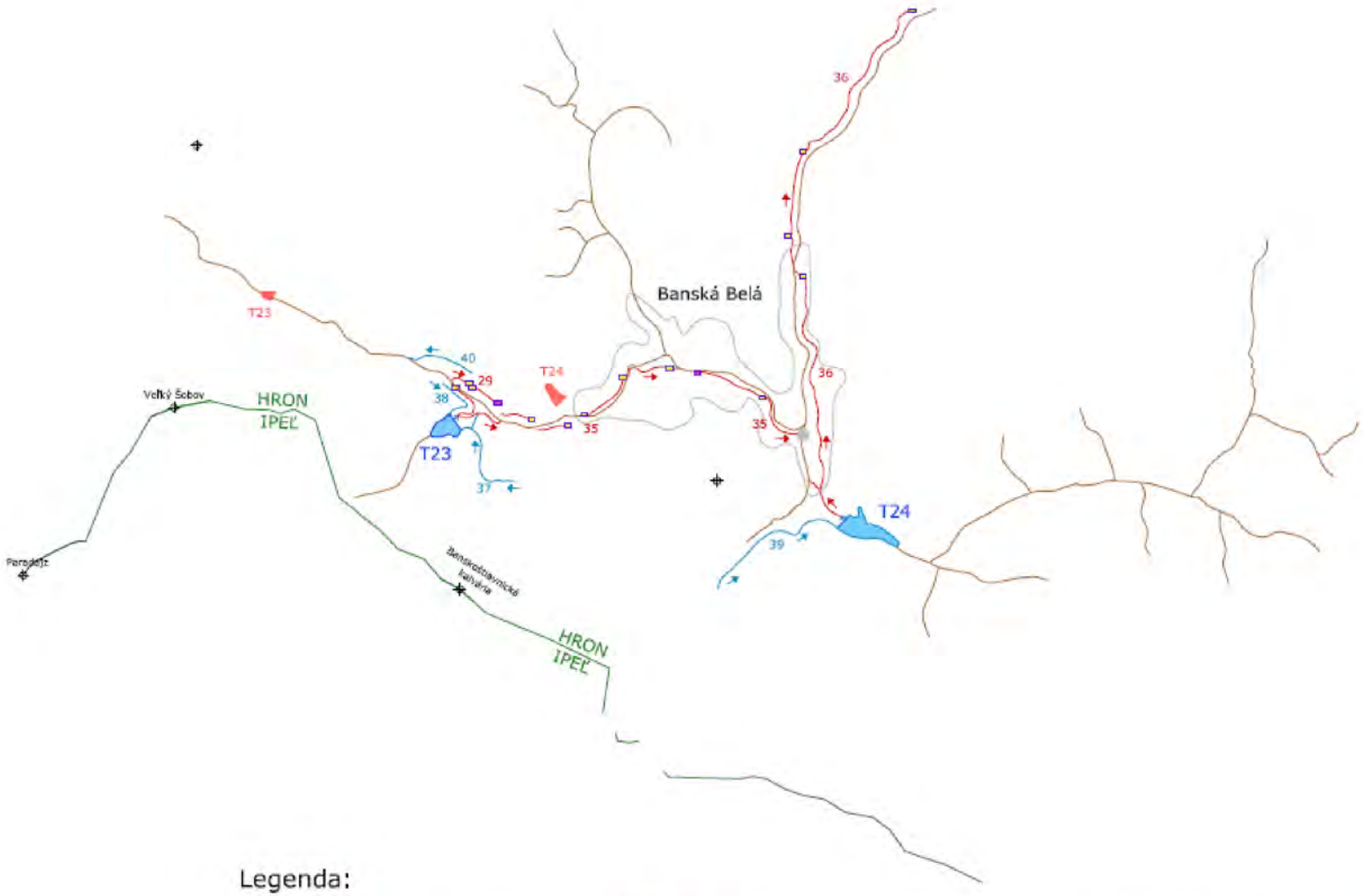

Tajchy:
T23 Bellansky
T24 Halčiansky

Zberné jarky:
37 Bellansky I
38 Bellansky II
39 Halčiansky
40 Bellansky III

Náhonné jarky:
29 Bellansky
35 Bellanske náhonné jarky
36 Kozelnícke náhonné jarky

Zaniknuté tajchy:
T23 Jurajštôlnlansky
T24 Veľký Goldfusský

Legenda:

- tajch
- zaniknutý tajch
- zberný jarok
- náhonný jarok
- rozvodnica
- huta
- smer prúdenia vody v jarku
- súčasné zastavané územie obcí
- vodná štôlňa
- stupa
- mlyn
- tok
- vrchol

Kolpašská vodohospodárska sústava

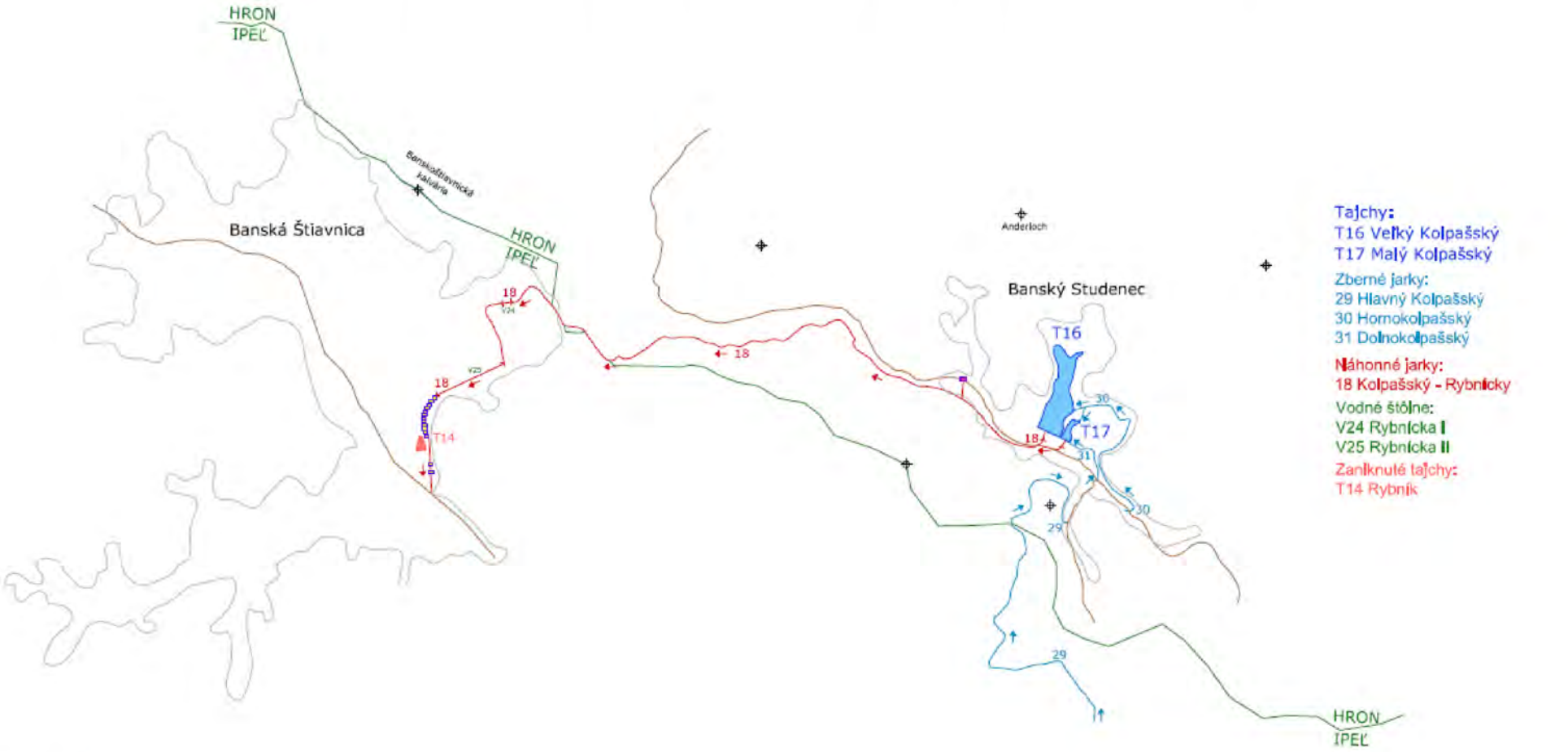

Legenda:

- tajch
- zaniknutý tajch
- zberný jarok
- náhonný jarok
- vodná štôlňa
- rozvodnica
- tok
- vrchol
- súčasné zastavané územie obcí
- mlyn
- stupa
- smer prúdenia vody v jarku

Hodrušská vodohospodárska sústava

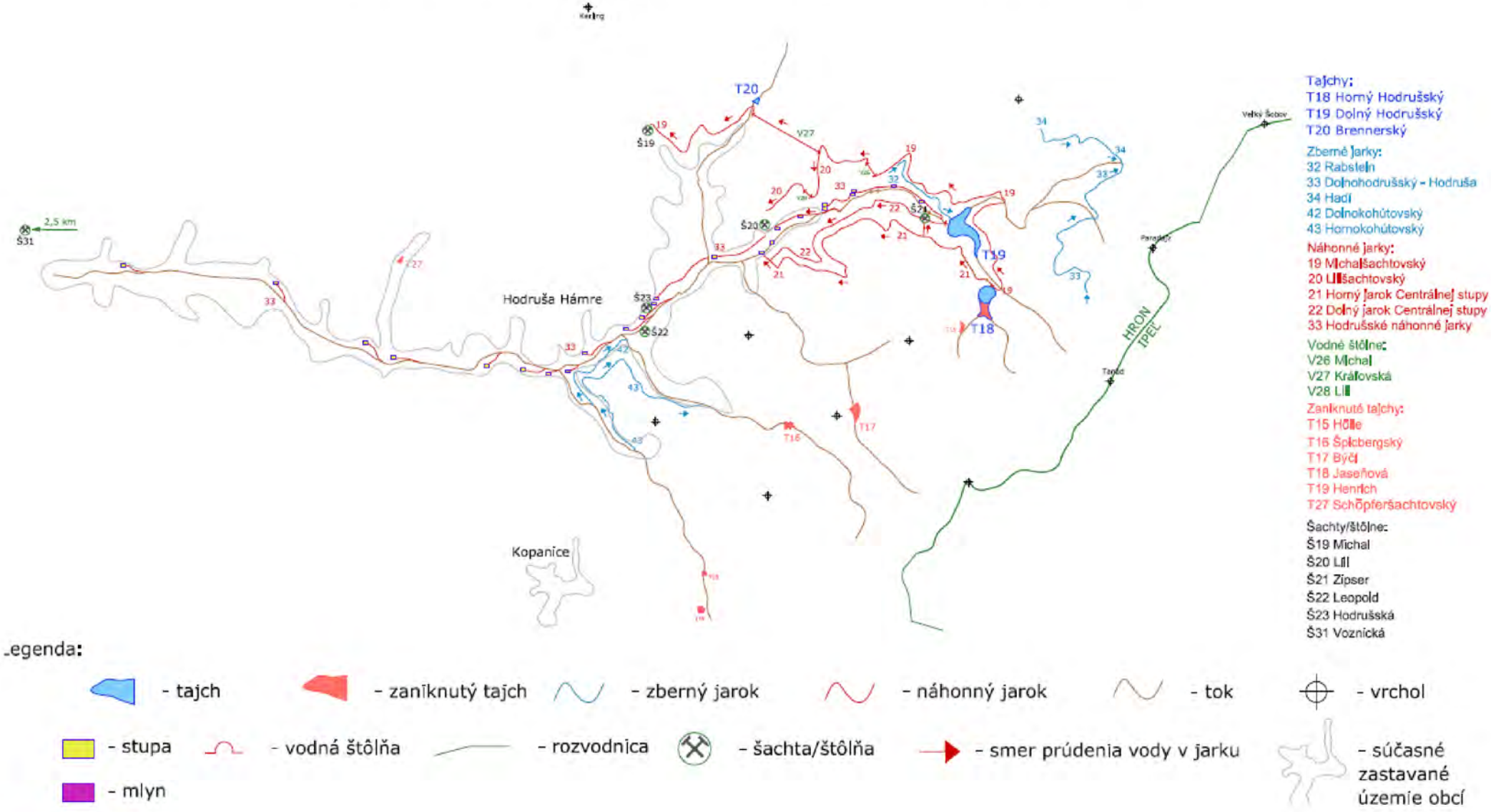

Legenda:

- tajch
- zaniknutý tajch
- zberný jarok
- náhonný jarok
- tok
- vrchol
- stupa
- vodná štôlňa
- rozvodnica
- šachta/štôlňa
- smer prúdenia vody v jarku
- súčasné zastavané územie obcí
- mlyn

Vyhnianska vodohospodárska sústava

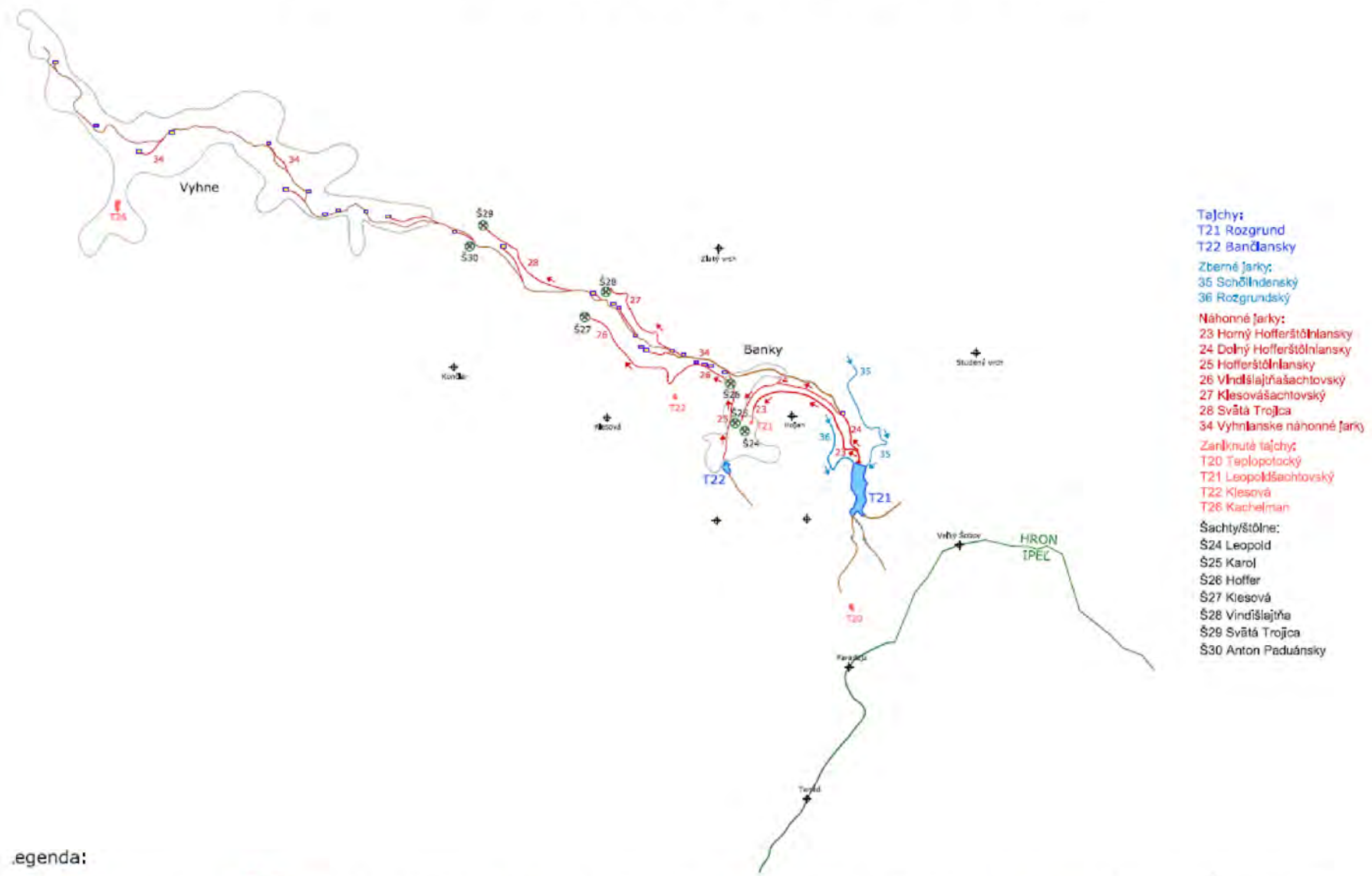

Veď niektoré z tajchov boli dokonca za svoju históriu aj preliate a takúto situáciu ustojí len máloktorá zemná priehrada a nie taká priehrada, ktorá pozostáva z príliš strmých svahov a nevhodného stabilizačného materiálu v nich.
Príliš strmé hrádze a nevhodný stabilizačný materiál v nich, robí z tajchov unikátne vodné stavby, ktoré svojou stabilitou udivujú odborníkov aj v dnešnej dobe.
Navyše v čase budovania tajchov v okolí Banskej Štiavnice v 18. storočí boli tajchy (Veľká Richňava, Rozgrund, Počúvadliansky tajch, Dolný Hodrušský tajch, Malá Richňava) **najvyššími zemnými hrádzami v Európe** a dokonca, do roku 1800 boli v prvej desiatke najvyšších zemných priehrad na svete tri najvyššie tajchy. Veľká Richňava bola až do vybudovania Oravskej priehrady **najvyššia vodná stavba v Československu.**
Ak hodnotíme vodohospodársku sústavu a vzájomnú väzbu jarkov, tajchov a šácht, je potrebné vysoko vyzdvihnúť **presnosť a dômyselnosť pri budovaní jednotlivých sústav.** Jarky nielenže dokonale odvodnili okolité prostredie Štiavnických vrchov, ale boli veľmi presne a precízne vymerané, aby sa vzájomne dopĺňali a v**šetku zachytenú vodu dômyselne využili.** Dokonca jarky **prevádzali vodu z jedného do druhého povodia cez vodné štôlne alebo sedlá hrebeňov.**

BANSKOŠTIAVNICKÁ VODOHOSPODÁRSKA SÚSTAVA – SÚČASNÝ STAV

Celkovo je v súčasnosti evidovaných 26 banskoštiavnických tajchov v Štiavnických vrchoch, rozdelených do ôsmych vodohospodársky sústav. Z nich 23 tajchov prešlo zo správy Rudných baní, š. p., prípadne z vlastníctva mesta Banská Štiavnica do správy Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p. (ďalej aj SVP, š. p.). Ostatné tri tajchy sú v súkromnom vlastníctve a posledný tajch je v správe Lesov SR, š. p. 23 tajchov dosahuje maximálnu prevádzkovú hladinu. Zo zvyšných troch tajchov je Malá Richňava od výstavby s minimálnou hladinou. Z Brennerského tajchu boli odstránené funkčné objekty, a teda v nádrži nie je možná akumulácia vody a na tajchu Červená studňa bola v priebehu 20. storočia poškodená hrádza, preto tajch nie je schopný zadržiavať vodu. V ohrození sú ďalšie tri menšie tajchy (Malá Vodárenská, Horný Komorovský, Dolný Michalštôlniansky), ktorých nádrže sú na pokraji zanesenia sedimentami. Celkovo 18 tajchov bolo vyhlásených za národné kultúrne pamiatky (ďalej aj NKP), a to v rokoch 1955 a 1979 a šesť tajchov je na zozname ICOLD (Medzinárodná komisia pre veľké priehrady). V období od zápisu na Zoznam svetového dedičstva UNESCO (1993) boli dodatočne k niektorým pamiatkovo chráneným tajchom vyhlásené za pamiatky aj vybrané objekty tajchov, ako hrádza, bezpečnostný priepad, dnové výpusty a podobne. **Celkovo bolo od roku 1993 zrekonštruovaných 13 tajchov,** a to správcom, vlastníkom alebo inou inštitúciou. Čo sa týka zberných a náhonných jarkov v súčasnosti môžeme konštatovať, že z celkového počtu 170 km jarkov sú funkčné dva – časť Schönlindenského jarku a Hlavný Richňavský jarok. Okrem toho boli dobrovoľníkmi obnovené ďalšie časti troch jarkov – Hornosiglisbergského, Hornodekýšskeho a Širokého. Napriek tejto snahe je načase **vzbudiť väčší záujem a vedomosť o podstate zápisu technických pamiatok na Zoznam svetového dedičstva UNESCO, pretože unikátne vodohospodárske pamiatky sú zraniteľné a ničia sa** z nedbanlivosti či už pri obhospodarovaní lesa, pri prejazdoch motorových vozidiel, pri výstavbe v blízkosti jarkov, rozmachu turizmu alebo v dôsledku zanedbania starostlivosti. Žiaľ, unikátne dielo ľudského ducha postupne upadlo do zabudnutia. **Najvýznamnejšia technická pamiatka Slovenska sa nám pomaly vytráca spred očí...**

BANSKOŠTIAVNICKÁ VODOHOSPODÁRSKA SÚSTAVA – OCHRANA, ZÁCHRANA, ÚČEL

Obnova a záchrana Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy má veľký zmysel pre samotné mesto a okolité obce, pretože sa jedná o samotnú podstatu ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO lokality. Navyše obnovená a udržiavaná sústava by mohlo získať nový účel, ktorý by bol vo vodozádržných opatreniach a prevencii proti extrémnemu suchu krajiny. Samotná podstata funkčnosti sústavy spočívala v zadržaní vody zo zrážok a privedení tejto vody do nádrží tajchov, alebo udržaní vody v krajine v korytách jarkov. Tento účel by obnovená sústava mohla plniť aj v dnešnej dobe s tým, že vodu z nádrží by sme mohli znova využívať. Spôsoby využitia vody môžu byť mnohé. Navrhujeme vodu využívať najmä počas extrémneho sucha a veľkou mierou prispieť, aby krajina pod tajchami nevyschla. Ďalšie využitie spočíva vo využívaní tajchov ako vodárenské nádrže či na pohon modelov čerpacieho stroja, či iného zariadenia pre edukačné účely. Sústava by mohla zohrávať hlavnú úlohu pri vodozádržných opatreniach a prevencii pred extrémnym suchom a stať sa znovu **vzorom pre celé Slovensko a svet.**

Správcom jarkov je Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. v zmysle § 43 ods. 4 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách. **Jarky predstavujú umelé koryto, ktorého dno a brehy sú umelo vytvorené a do ktorého je voda odvedená** (najmä vodný kanál, vodný náhon a pod). V zmysle § 43 ods. 1 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách Vodným tokom sú aj vody umelo vzduté v koryte. Správu vodných tokov, v tomto prípade aj správu „jarkov“ vykonáva správca vodohospodársky významných vodných tokov (SVP,š.p.).

Ja osobne si nemyslím, že je tomu tak, pretože jarky nie sú evidované v katastri nehnuteľností ako vodné plochy. Voda v nich netečie, preto si myslím, že na základe vodného zákona nie je správcom SVP, š. p. Úlohou ako zjednotiť správcu jarkov je previesť jarky, ktoré sú vyňaté z katastrálneho operátu a ktoré majú vlastné parcely koryta a telesa jarku z ostatných plôch na vodné plochy – tým pádom by bol SVP, š. p. správcom ďalších jarkov. Zostávajúce jarky, ktoré nemajú vlastné parcely je potrebné vymerať a vyňať z katastrálneho operátu a priradiť im bonitu vodných plôch. Takýmto spôsobom by jarky nadobudli jedného správcu, teda SVP, š. p.

V súčasnosti iba niekoľko málo kilometrov jarkov je v riadnej správe SVP, š. p., pretože len niekoľko kilometrov jarkov má vlastné parcely koryta a telesa a bonitu vodných plôch zapísanú v katastri nehnuteľností.

V súčasnosti je možné zachrániť a v pôvodných prvkoch a líniách obnoviť už len posledných 53 km jarkov z celkového počtu 170 km. Stav posledných obnoviteľných 53 km jarkov je rôzny. Niektoré úseky jarkov sú zachovalé, niektoré sú vo viditeľne zlom stave a niektoré bude potrebné prácne vyčistiť alebo nanovo vykopať.

Týchto 53 km jarkov prechádza cez parcely nasledovných vlastníkov, správcov a nájomníkov:

Lesy SR, š. p.: 12 447 m – lesné plochy
Obec Štiavnické Bane: 12 324 m – ostatné plochy
Mesto Banská Štiavnica: 11 763 m z toho polovičné vlastníctvo s obcou Hodruša-Hámre: 8 787 m – najmä lesné plochy
Súkromní vlastníci: 6 369 m – najmä trvalo trávnaté porasty, lesné plochy
Rudné bane, š. p.: 4 914 m – vodné plochy
Urbárska a pasienková spoločnosť pozem. spol. Štiavnické Bane: 3 912 m – lesné plochy
Slovenský vodohospodársky podnik, š. p.: 3 318 m – vodné plochy
Stredná odborná škola lesnícka: 2 815 m – lesné plochy
Banskobystrický samosprávny kraj: 1 061 m
Slovenský pozemkový fond: 491 m
Obec Banský Studenec: 387 m
Železnice SR: 211 m

BANSKOŠTIAVNICKÁ VODOHOSPODÁRSKA SÚSTAVA – OCHRANA, ZÁCHRANA - GIS
http://pracovnaskupina.bstajchy.sk/jarky/jarky_zonacia.php
http://pracovnaskupina.bstajchy.sk/jarky/jarky_vlastnici.php

ZÁCHYTNÝ JAROK

TAJCHY A ICH SÚČASNÝ STAV

Veľká Vodárenská
k. ú. Banská Štiavnica – Národná kultúrna pamiatka (ďalej aj NKP) - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou výtavbou v podobe rekreačným objektov či drobných stavieb, ktoré by mohli narušiť prostredie NKP. Navrhujeme vypracovať kategorizačný posudok a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodnej stavby.

Malá Vodárenská
k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.
Stav: nezrekonštruovaný - nádrž je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí zaniknutie tajchu!
Navrhujeme odťažiť sediment z nádrže tajchu a využívať ho a prevádzkovať tak ako doposiaľ. Navrhujeme odstrániť rušivý prvok – ohnisko z hrádze tajchu. Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou výtavbou v podobe rekreačným objektov či drobných stavieb. Navrhujem vyhlásenie tajchu za NKP.

Červená studňa
k. ú. Banská Štiavnica_ NKP - správca SVP, š. p.,
Stav: čiastočne zrekonštruovaný
Hrádza tajchu je porušená, nie je možné napustenie nádrže vodou z dôvodu netesnosti hrádze. Voda uniká cez ľavostranné zaviazanie a štôlňu dnových výpustov – nutné utesnenie telesa hrádze. Navrhujeme zrekonštruovať hrádzu tajchu – utesniť teleso hrádze a znovu do nádrže tajchu priviesť vodu. Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou výtavbou v podobe rekreačným objektov či drobných stavieb, ktoré by mohli narušiť prostredie NKP.

Ottergrund
k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.
Stav: nezrekonštruovaný – ovládanie dnových výpustov je nefunkčné - havarované, potrubie dnových výpustov nevyúsťuje na vzdušnej strane hrádze, bezpečnostný priepad je neznámej kapacity. Najmä v jarných mesiacoch hrozí preliatie a pretrhnutie hrádze.
Navrhujeme obnoviť funkčnosť dnových výpustov tajchu a výpočtom preveriť kapacitu bezpečnostného priepadu, prípadne rozšíriť priepadovú hranu bezpečnostného priepadu podľa výsledkov výpočtov návrhovej povodňovej vlny. Ďalej navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery v zmysle ako je uvádzané pri ostatných tajchoch. Návrh na vyhlásenie tajchu ako NKP bol podaný v roku 2018.

Klinger
k. ú. Banská Štiavnica _ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: čiastočne zrekonštruovaná – ovládanie dnových výpustov je problematické. Najväčším problémom je chýbajúce odpadové koryto pod vodnou stavbou. Vplyvom vypúšťania vody z nádrže dochádza k zvýšeniu hladiny podzemných vôd v obytnej oblasti pod hrádzou a zatápaniu expozície Slovenského banského múzea.

Navrhujeme obnoviť funkciu dnových výpustov, aby bola bezproblémová. Vymeniť porušené potrubie v štôlni dnových výpustov tajchu s dostatočnou kapacitou a osadiť od vyústenia potrubia dnových výpustov veľkokapacitné potrubie, ktoré nahradí chýbajúce odpadové koryto pod vodnou stavbou. Odpadové potrubie navrhujeme nadimenzovať na 100 ročný prietok, aby bezpečne odviedlo aj povodňový prietok cez obytnú časť pod tajchom. Tak ako pri ostatných tajchoch navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery. Rovnako odporúčame vypracovanie kategorizačného posudku a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodnej stavby.

Komorovské tajchy
k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.
Stav: čiastočne zrekonštruované – Horná nádrž je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí jej zaniknutie.
Navrhujeme odťažiť sediment z hornej nádrže, ktorá je v súčasnosti na pokraji zaniknutia. Po odstránení sedimentu navrhujeme tajchom ponechať súčasný vzhľad a účel. Opätovne navrhujeme aj v okolí týchto tajchov vyhlásenie stavebnej uzávery a ich vyhlásenie za NKP.

Evička
k. ú. Štiavnické Bane_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaná.
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou výtavbou v podobe nových rekreačným objektov či drobných stavieb. Odporúčame vyhlásenie tajchu za NKP. Navrhujeme tiež vyriešiť situáciu odkanalizovania nehnuteľností situovaných nad nádržou, aby odpadová voda nevnikala a neznečisťovala nádrž tajchu. Navrhujeme vypracovanie kategorizačného posudku a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodných stavieb v Štefultovskej doline.

Veľká Windšachta
k. ú. Štiavnické Bane_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP. Navrhujeme vyriešiť situáciu odkanalizovania nehnuteľností situovaných nad nádržou, aby odpadová voda nevnikala a neznečisťovala nádrž tajchu. Navrhujeme obmedziť rybárstvo a znečisťovanie nádrže rybím krmivom. Navrhujeme vypracovanie kategorizačného posudku a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodných stavieb v Štefultovskej doline. Odporúčame zrušiť všetky nelegálne ohniská v blízkosti tajchu.

Bakomi
k. ú. Štiavnické Bane_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP. Navrhujeme zrušiť nelegálne ohniská v blízkosti tajchu. Navrhujeme vypracovanie kategorizačného posudku a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodných stavieb v Štefultovskej doline.

Veľká a Malá Richňava
k. ú. Štiavnické Bane_ NKP_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: čiastočne zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchov vyhlásenie stavebnej uzávery a nerozširovať rekreačnú výstavby v okolí tajchov. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchov rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie NKP. Odporúčame preveriť či rekreačná oblasť, rekreačné zariadenia sú dostatočne odkanalizované a odpadové vody z tejto oblasti neovplyvňujú kvalitu vody v nádržiach tajchov.

Krechsengrund
k. ú. Štiavnické Bane_ NKP – 350 vlastníkov nádrže a hrádze.
Stav: nezrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nerozširovaniu rekreačnej výstavby v okolí tajchu. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchu rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP. Tajch navrhujeme udržiavať v súčasnom stave. Ak sa ukáže potreba odťaženia sedimentov z nádrže odporúčame zrealizovať tento proces.

Počúvadliansky tajch
k. ú. Banská Štiavnica_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: nezrekonštruovaný
Tajch pozostáva zo šiestich hrádzí. V súčasnosti nie je možné úplné vyprázdnenie tajchu – dnový výpust tajchu chýba a odberný objekt je v nefunkčnom stave. Hlavná hrádza a dve vedľajšie hrádze majú značné problémy s priesakom, ktorý vyúsťuje na pätu vzdušného svahu a podmáča ju. Vedľajšia hrádza pri hoteli Topky má dokonca odkopanú časť päty vzdušného svahu.
Odporučme komplexnú rekonštrukciu tajchu pozostávajúcu z vybudovania – obnovenie dnového výpustu na hlavnej hrádzi. Navrhujeme komplexnú rekonštrukciu odberného objektu, ktorý je v súčasnosti nefunkčný. Navrhujeme rekonštrukciu troch najproblematickejších hrádzí tajchu, a to hlavnej a dvoch vedľajších, ktoré majú problémy s priesakom. Navrhujeme dosypať a vyspádovať časť vzdušnej päty vedľajšej hrádze pri hoteli Topky. Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP. Odporúčame zrušiť všetky nelegálne ohniská v blízkosti tajchu.
Dolný Michalštôlniansky tajch
k. ú. Banská Štiavnica - správca SVP, š. p.
Stav: nezrekonštruovaný.
Nádrž tajchu je extrémne zanesená sedimentom. Hrozí zaniknutie tajchu.
Navrhujeme odťažiť sediment z nádrže tajchu a tajch využívať a prevádzkovať tak ako doposiaľ. Navrhujem vyhlásenie tajchu za NKP.
Beliansky tajch
k. ú. Banská Štiavnica_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nerozširovaniu rekreačnej výstavby v okolí tajchov. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchu rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie NKP. Navrhujeme odstrániť všetky ohniská z okolia tajchu a preveriť či sú nehnuteľnosti nad nádržou dostatočne odkanalizované, aby splaškové vody z nehnuteľností neprúdili do nádrže tajchu.
Beliansky tajch
k. ú. Banská Štiavnica_ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nerozširovaniu rekreačnej výstavby v okolí tajchov. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchu rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie NKP. Navrhujeme odstrániť všetky ohniská z okolia tajchu a preveriť či sú nehnuteľnosti nad nádržou dostatočne odkanalizované, aby splaškové vody z nehnuteľností neprúdili do nádrže tajchu.

Halčiansky tajch

k. ú. Banská Belá_ NKP – správca, nádrže a hrádze SVP, š. p., vlastník hrádze Podielnické družstvo Neosolium.

Stav: nezrekonštruovaný

V súčasnosti je tajch v havarijnom stave; bez funkčných dnových výpustov, s narušeným bezpečnostným priepadom, so zosunovým vzdušným svahom, bez vyústenia potrubia dnových výpustov na vzdušnej strane hrádze, s rôznymi objektami v telese hrádze, ktoré sa tam nachádzajú po bývalom prevádzkovateľovi a s extrémne zanesenou nádržou. Navrhujeme vykonať komplexnú rekonštrukciu tajchu a jeho objektov. Navrhujeme sanovať zosunutý vzdušný svah hrádze, obnoviť dnový výpust a potrubie dnových výpustov tajchu. Navrhujeme odstrániť všetky cudzie a nežiadúce objekty v telese hrádze a tieto miesta utesniť zhutnenou zeminou. Navrhujeme zrekonštruovať bezpečnostný priepad a sklz bezpečnostného priepadu. Navrhujeme odťaženie sedimentu z nádrže tajchu. Navrhujeme vybudovať odpadové koryto pod tajchom, alebo ho nahradiť veľkokapacitným odpadovým potrubím a zaústiť ho do toku. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchu rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže,bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP.

Horný Hodrušský tajch

k. ú. Banská Hodruša – vlastník nádrže Salamandra Resort, a. s., vlastník hrádze Mesto Banská Štiavnica ½, obec Hodruša – Hámre ½.

Stav: čiastočne zrekonštruovaný

V súčasnosti sú dnové výpusty tajchu funkčné, je však potrebné sa zamerať na hrádzu tajchu, ktorá bola obsypaná banskou hlušinou a je zarastená stromami a miestami sú viditeľné lokálne zosuvy vzdušného svahu. Bezpečnostný priepad, jeho sklz a zaústenie nie je ideálne vyriešené. Pri prevádzke bezpečnostného priepadu dochádza k obmývaniu vzdušného svahu prúdiacou vodou, navyše priepad nie je zaústený do toku, alebo údolia pod tajchom a prúdiaca voda môže rozmývať vzdušnú pätu hrádze tajchu.

Navrhujeme sanovať vzdušný svah tajchu, jeho lokálne zosuvy. Navrhujeme dobudovať ukončenie sklzu bezpečnostného priepadu s bezpečným zaústením do údolia pod tajchom. Navrhujeme upraviť sklz bezpečnostného priepadu tak, aby pretekajúca voda sa nedostávala mimo sklz a prúdila výhradne v sklze bezpečnostného priepadu. Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nerozširovaniu rekreačnej výstavby v okolí tajchov. Ďalej navrhujeme nezasahovať do prostredia tajchu rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie tajchu. Navrhujeme vyhlásenie tajchu za NKP.

Dolný Hodrušský tajch

k. ú. Banská Hodruša_ NKP - správca SVP, š. p.

Stav: neodborne zrekonštruovaný

Dolný Hodrušský tajch bol zrekonštruovaný v rokoch 2013- 19. Niektoré objekty boli zrekonštruované neodborne, čo v budúcnosti môže privodiť mnohé problémy s bezpečnosťou a prevádzkou tajchu. Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP.

Brennerský tajch
k. ú. Banská Hodruša_ NKP - správca nádrže SVP, š. p., vlastník hrádze – Zrebený Miroslav.
Stav: nezrekonštruovaný
V súčasnosti je tajch bez funkčných objektov v havarijnom stave. Nádrž je vypustená s minimálnym množstvom vody, ale vo vodnatých častiach roka v nádrži prebieha nekontrolovateľná akumulácia. Dnové výpusty boli odstránené, potrubie dnových výpustov je v neznámom stave. Bezpečnostný priepad tajchu chýba. V nádrži rastú stromy, ktoré sú mŕtve, pravdepodobne z dôvodu častého zatápania nádrže s čím môže súvisieť zanášanie potrubia dnového výpustu a zmenšenie kapacity potrubia. Koruna hrádze je využívaná majiteľom ako pole, alebo ako skladisko dreva.

Navrhujeme komplexnú rekonštrukciu tajchu a uvedenie tajchu do opätovnej prevádzky. Rekonštrukcia by mala pozostávať z odstránenia stromov v nádrži, z vyčistenia nádrže od sedimentov, z prečistenia potrubia dnového výpustu, z osadenia dnových výpustov, z osadenia funkčného objektu na korune hrádze – mnícha, z vybudovania bezpečnostného priepadu, z vybudovania odpadového koryta od bezpečnostného priepadu a od dnových výpustov. Ďalej navrhujeme s tajchom zaobchádzať ako s NKP a hrádzu nevyužívať ako pole či skladisko dreva.

Moderštôlniansky tajch
k. ú. Kopanice - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
V súčasnosti je tajch v trvalej prevádzke. Miestami sú viditeľné priesaky na vzdušnej päte hrádze.
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie tajchu. Navrhujeme zrušiť nelegálne ohniská v blízkosti tajchu. Navrhujem vyhlásenie tajchu za NKP. Odporúčame preveriť či sú nehnuteľnosti nad nádržou dostatočne odkanalizované a splaškové vody neovplyvňujú kvalitu vody v nádrži tajchu.

Rozgrund
k. ú. Banská Štiavnica _ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruovaný
Tajch je vodárenskou nádržou. Na tajch a do jeho blízkosti je zakázaný vstup a takisto má nádrž svoje vodárenské ochranné pásma, kde sú zakázané akékoľvek aktivity.

Bančiansky tajch
k. ú. Banská Štiavnica _ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: čiastočne zrekonštruovaný
V súčasnosti je tajch bez dnových výpustov a bez možnosti manipulácie s hladinou vody v nádrži. Bezpečnostný priepad so sklzom bol vybudovaný počas poslednej rekonštrukcie. Odporúčame tajch prevádzkovať v súčasnom režime.
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do autentického prostredia tajchu žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť prostredie NKP.

Veľký a Malý Kolpašský tajch
k. ú. Banský Studenec _ NKP - správca SVP, š. p.
Stav: zrekonštruované
Veľký a Malý Kolpašský tajch boli komplexne zrekonštruované a v súčasnosti nemáme technické odporúčania pre oba tajchy.
Navrhujeme v okolí tajchu vyhlásenie stavebnej uzávery a nezasahovať do prostredia tajchov žiadnou nevhodnou stavbou, alebo iným rušivým prvkom, ako sú napríklad rôzne rekreačné objekty (móla, lávky, pláže, bufety...), ktoré by mohli narušiť už tak porušené prostredie NKP. Navrhujeme vypracovanie kategorizačného posudku a takýmto spôsobom aktualizovať kategóriu vodných stavieb. Odporúčame preveriť či rekreačná oblasť, rekreačné zariadenia sú dostatočne odkanalizované a odpadové vody z tejto oblasti neovplyvňujú kvalitu vody v nádržiach tajchov.

Štampoch
k. ú. Vysoká - správca Lesy SR, š. p.
Stav: čiastočne zrekonštruovaný
V súčasnosti má tajch funkčný predimenzovaný bezpečnostný priepad, ktorý určuje maximálnu prevádzkovú hladinu. Uzáver dnového výpustu je nefunkčný, potrubie dnového výpustu je v neoveriteľnom stave. Manipulácie s dnovým výpustom je nemožná, tak ako manipulácie s hladinou vody v nádrži. Bezpečnostný priepad, jeho betóny sú podtekané. Nádrž tajchu je extrémne zanesená.
Navrhujeme obnoviť uzáver dnového výpustu, manipuláciu s týmto uzáverom, obnoviť potrubie dnového výpustu, zrekonštruovať betóny bezpečnostného priepadu a odstrániť sedimenty z nádrže tajchu. Navrhujeme vyhlásenie tajchu za NKP.

NEFUNKČNÉ TAJCHY

Dolná Windšachta
Stav zrušený. V súčasnosti je tajch zrušený, známy ako futbalové ihrisko na Štefultove, časť Banskej Štiavnice.

Jurajštôlniansky tajch
Stav zrušený – prekopaná hrádza. V súčasnosti má tajch prekopanú - pretrhnutú hrádzu. Navrhujeme prietrž v hrádzi opraviť a tajch uviesť do prevádzky a vyhlásiť ho za NKP.

Žigmundšachtovský tajch
Stav vypustený. Tajch je vypustený z dôvodu porušených jarkov, ktoré kedysi privádzali vodu do nádrže tajchu. Navrhujeme tajch zachovať v súčasnom stave a vyhlásiť ho za NKP.

Magdalénašachtovský tajch
Stav vypustený. Tajch je vypustený z dôvodu porušených jarkov, ktoré kedysi privádzali vodu do nádrže tajchu. Navrhujeme tajch zachovať v súčasnom stave a vyhlásiť ho za NKP.

Býčí tajch
Stav zrušený – prekopaná hrádza. V súčasnosti má tajch prekopanú - pretrhnutú hrádzu. Navrhujeme prietrž v hrádzi opraviť a tajch uviesť do prevádzky a vyhlásiť ho za NKP.

Teplopotocký tajch
Stav zrušený – prekopaná hrádza. V súčasnosti má tajch prekopanú - pretrhnutú hrádzu. Navrhujeme prietrž v hrádzi opraviť a tajch uviesť do prevádzky a vyhlásiť ho za NKP.

Antolský tajch
Stav zrušený – prekopaná hrádza. V súčasnosti má tajch prekopanú - pretrhnutú hrádzu. Navrhujeme prietrž v hrádzi opraviť a tajch uviesť do prevádzky a vyhlásiť ho za NKP.

Richňava – špičkový
Stav zrušený. V súčasnosti je nádrž bývalého tajchu zanesená a porastená stromami. Navrhujeme vyčistiť nádrž tajchu a obnoviť dva zberné jarky, ktoré ústili do nádrže tajchu.

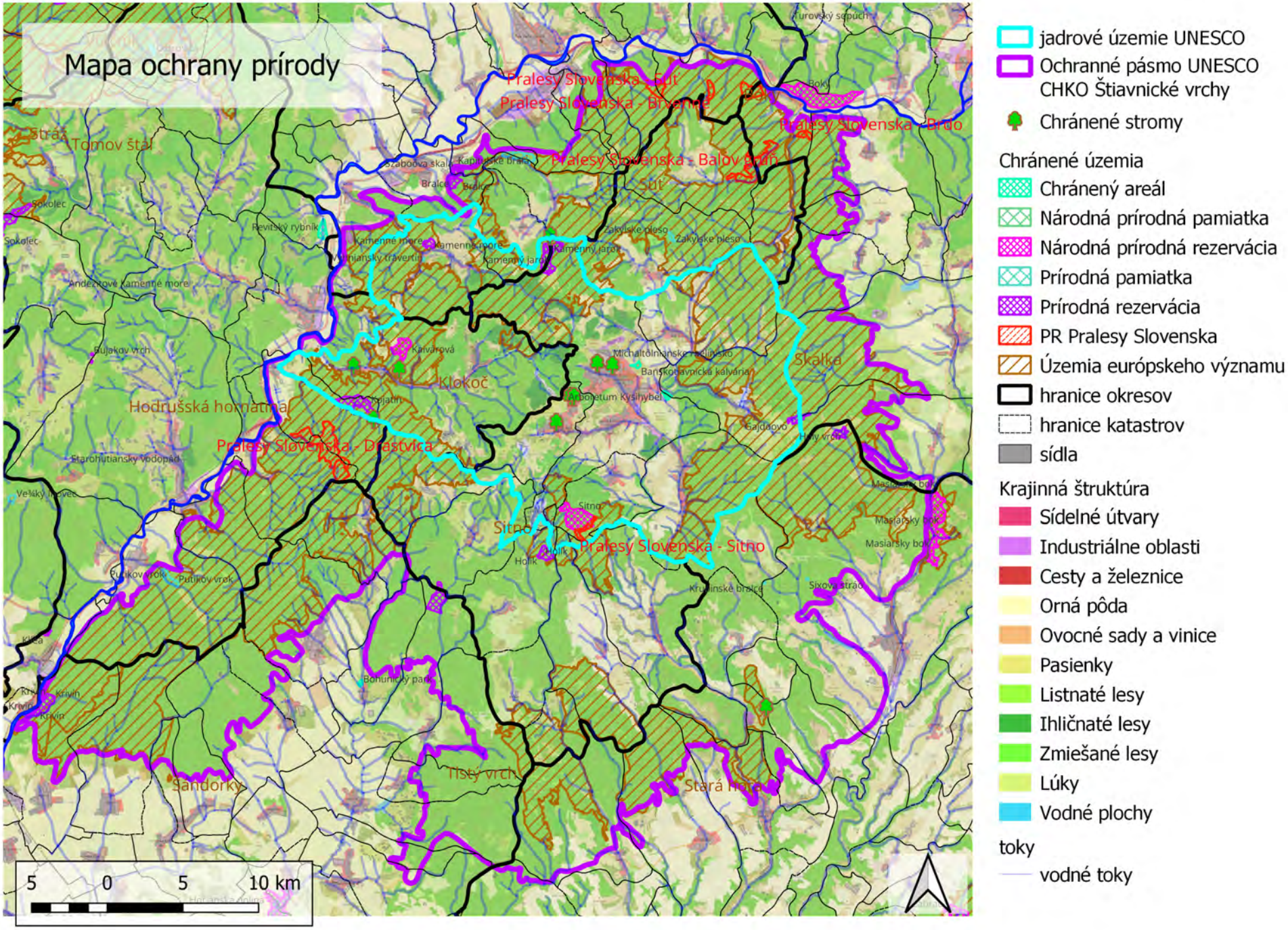
Mapa ochrany prírody
Pralesy Slovenska - Sút
Pralesy Slovenska - Brvenné
Pralesy Slovenska - Brdo
Pralesy Slovenska - Balov grúň
Tomov štál
Sút
Klokoč
Skalka
Hodrušská hornatina
Pralesy Slovenska - Draštvica
Sitno
Pralesy Slovenska - Sitno
Tistý vrch
Sandorky
Stará hora
5 0 5 10 km
jadrové územie UNESCO
Ochranné pásmo UNESCO CHKO Štiavnické vrchy
Chránené stromy
Chránené územia
Chránený areál
Národná prírodná pamiatka
Národná prírodná rezervácia
Prírodná pamiatka
Prírodná rezervácia
PR Pralesy Slovenska
Územia európskeho významu
hranice okresov
hranice katastrov
sídla
Krajinná štruktúra
Sídelné útvary
Industriálne oblasti
Cesty a železnice
Orná pôda
Ovocné sady a vinice
Pasienky
Listnaté lesy
Ihličnaté lesy
Zmiešané lesy
Lúky
Vodné plochy
toky
vodné toky

3. ŽIVÁ PRÍRODA (P. Polák) (vrátane mapy)

Prírodné hodnoty jadrového územia Lokality UNESCO nie sú ťažiskovým záujmom tejto lokality, ale celkovo dotvárajú krajinu a zároveň umiestnenie technických a historických pamiatok je situované do prírodného prostredia a v súčasnosti nie je možné ich vnímanie bez spojitosti s prírodou. Takisto pri tvorbe týchto pamiatok v minulosti bolo **prírodné prostredie umne využité pre banícke účely** aj vzhľadom na možnosti, ktoré vtedy mali k dispozícii. V súčasnosti tieto **riešenia z minulosti predstavujú určité východisko a vhodné príklady pre ekologické využívanie krajiny**, aj keď v minulosti tu prebehli aj **pomerne drastické zásahy do prírodného prostredia**. Po útlme intenzívnych zásahov do krajiny a prírodného prostredia **prebehla čiastočná revitalizácia prostredia, ktorá takisto predstavuje určitý príklad hodný nasledovania. Súčasné prostredie lokality je preto výsledkom formovania:**

A. Prírodných procesov – prírodné prostredia bolo formované vulkanickou činnosťou v treťohorách a následnými prírodnými procesmi ako napr. erózia, ale aj vývojom prírody po poslednej dobe ľadovej v podhorskom prostredí mierneho pásma.

B. Využívania človekom - primárne pre potreby ťažby striebra a zlata, ale to predstavovalo aj sekundárne využívanie krajiny z hľadiska zabezpečenia materiálneho, energetického a prostredia pre život na vtedajšie pomery značného množstva pracovníkov. Tieto zabezpečenia si vyžiadali poľnohospodárske využívanie krajiny, lesnícke využívanie a rozvinutie vodného hospodárstva.

C. Revitalizácie územia, ktorá nastala po útlme baníctva.

Toto prostredie so zachovalými technickými, historickými ako aj prírodnými hodnotami predstavuje v dnešnej dobe veľmi atraktívne územie z hľadiska turizmu ako aj rôznych outdoorových činností. Z tohto dôvodu je potrebné uvažovať nad skvalitnením jeho priblíženia verejnosti, ako aj s nastavením limitov pre jeho turistické využívanie. Zároveň je treba výraznejšie limitovať súčasné hospodárske činnosti v prostredí, ktoré môžu výrazne ovplyvniť ťažiskové predmety ochrany tejto lokality UNESCO.

V nasledujúcom texte sme sa zamerali na **zmeny, ktoré sme zaregistrovali od pôvodného Manažment plánu lokality UNESCO** z roku 2010 v ktorom bola realizovaná podrobná pasportizácia prírodných hodnôt lokality UNESCO.

Z hľadiska prírodného primárnu krajinnú štruktúru v Štiavnických vrchoch predstavujú predovšetkým pralesy, aj prírodné skalné útvary a prirodzené fragmenty bezlesných trávno-bylinných spoločenstiev. Aj tieto prvky primárnej krajinnej štruktúry boli do určitej miery v minulosti ovplyvnené človekom, ale bez narušenia ich prírodnej podstaty. To znamená, že tam kde sa zachovali pralesy je vysoký predpoklad prirodzeného vývoja lesa od posledného zaľadnenia a ak aj boli realizované nejaké zásahy človekom tak boli veľmi extenzívne, bez narušenia prirodzenej štruktúry prírodného lesa. Tieto hodnoty sú vo všeobecnosti chránené v sieti prírodných rezervácii.

Cieľom ochrany v týchto rezerváciách sú zvyčajne prírodné procesy a preto by mali ostať bez zásahov. Priblíženie prírodných hodnôt týchto území verejnosti je možné v sieti turistických a náučných chodníkov, alebo sprievodcami. Systém sprievodcovskej služby v chránených územiach sa pripravuje. Sieť prírodných rezervácii sa formuje od druhej polovici 19. storočia a jednými z prvých rezervácii boli práve rezervácie pralesových zvyškov v katastrálnom území Hodruši-Hámrov Kyslá a Lesná, v súčasnosti sú súčasťou rezervácie Kašivárová. Sieť prírodných rezervácii nie je kompletná a tak aj **v rámci územia ochranného pásma lokality UNESCO pribudlo niekoľko častí rezervácie „Pralesy Slovenska“**, ktorá od 12/ 2021 chráni dosiaľ nechránené pralesy, výsledok mapovania z r. 2009-11 a 2014 -15.

ÚZEMIA NACHÁDZAJÚCE SA V JADROVOM ÚZEMÍ LOKALITY UNESCO:

1. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Sitno - Výmera: 18,0640 ha – lokalita nadväzuje už na existujúcu prírodnú rezerváciu Sitno uvedenú v predchádzajúcom manažmentovom plane.

Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180). Zoznam parciel Okres Banská Štiavnica Katastrálne územie Ilija: 4716 – časť, 4724/1 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).

ÚZEMIA NACHÁDZAJÚCE SA ČIASTOČNE V JADROVOM A ČIASTOČNE V OCHRANNOM PÁSME LOKALITY UNESCO:

2. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Drastvica - Výmera: 210,4296 ha

Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 3.1 Teplomilné submediteránne dubové lesy (* 91H0), Tr 2 Subpanónske travinno-bylinné porasty (* 6240). Biotop národného významu: Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské. Zoznam parciel Okres Žarnovica Katastrálne územie Rudno nad Hronom: 815 – časť, 816 – časť, 818 – časť, 812/1 – časť, 888/1 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020). Okres Žarnovica Katastrálne územie Voznica: 832 – časť, 842 – časť, 843 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).

ÚZEMIA NACHÁDZAJÚCE SA V OCHRANNOM PÁSME LOKALITY UNESCO:

3. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Balov grúň - Výmera: 90,7951 ha.

Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130), Ls 3.1 Teplomilné submediteránne dubové lesy (* 91H0), Tr 2 Subpanónske travinno-bylinné porasty (* 6240). Biotop národného významu: Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské. Zoznam parciel - Okres Zvolen Katastrálne územie Hronská Breznica: 479 – časť, 480 – časť, 481 – časť, 483 – časť, 484 – časť, 485 – časť, 486 – časť, 487 – časť, 554 – časť, 555/1 – časť, 555/2 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020). Okres Banská Štiavnica Katastrálne územie Močiar: 772 – časť, 774/1 – časť, 777/1 – časť, 778/6 – časť, 778/7 – časť, 778/8 – časť, 778/9 – časť, 780/1 – časť, 780/10 – časť, 780/11 – časť, 780/12 – časť, 781/1 – časť, 781/2 – časť, 781/6 – časť, 781/7 – časť, 781/8 – časť, 781/9 – časť, 782/1 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).

4. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Brdo - Výmera: 15,1947 ha

Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 3.1 Teplomilné submediter. dubové lesy (* 91H0). Zoznam parciel Okres Zvolen Katastrálne územie Hronská Breznica: 437 – časť, 443 – časť, 444 – časť, 445 – časť, 551 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).

5. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Brvenné - Výmera: 16,7451 ha

Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 3.1 Teplomilné submediteránne dubové lesy (* 91H0). Zoznam parciel Okres Žiar nad Hronom Katastrálne územie Jalná: 408 – časť, 414/1 – časť, 416/1 – časť, 416/2 – časť (podľa registra „C“ katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).

6. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Demian - Výmera: 46,0254 ha
Predmet ochrany Biotopy európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180), Ls 5.1 Bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy (9130). Biotop národného významu: Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské.
Zoznam parciel Okres Zvolen Katastrálne územie Hronská Breznica: 529 – časť, 530 – časť (podľa registra „C" katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020). Okres Žiar nad Hronom Katastrálne územie Jalná: 366 – časť, 373 – časť, 375 – časť, 377 – časť (podľa registra „C" katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).
7. Prírodná rezervácia Pralesy Slovenska - Suť – Výmera: 32,2482 ha
Predmet ochrany Biotop európskeho významu: Ls 4 Lipovo-javorové sutinové lesy (* 9180). Biotop národného významu: Ls 2.1 Dubovo-hrabové lesy karpatské.
Zoznam parciel Okres Žiar nad Hronom Katastrálne územie Jalná: 428 – časť, 423/1 – časť (podľa registra „C" katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020). Okres Žiar nad Hronom Katastrálne územie Šášovské Podhradie: 1104 – časť (podľa registra „C" katastra nehnuteľností so stavom k 30. novembru 2020).
Ostatné Prírodné rezervácie, chránené územia a územia Natura 2000 ostali bez zmeny oproti predchádzajúcemu Manažment plánu lokality UNESCO. Stav prírodných hodnôt, ktoré sú predmetom ochrany týchto území prechádza na nový systém hodnotenia cieľov predmetov ochrany. Ich podrobné hodnotenie ešte nie je k dispozícii, ale vo všeobecnosti je možné konštatovať, že stav ochrany predmetov ochrany existujúcich chránených území v lokalite UNESCO a jeho ochranného pásma sa nezhoršil vo vzťahu k predchádzajúcemu obdobiu. V súčasnosti sa tiež pripravujú podklady pre vypracovanie Programu starostlivosti o CHKO Štiavnické vrchy.
Z hľadiska zachovania prírodných hodnôt lokality UNESCO Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia má význam predovšetkým sekundárna krajinná štruktúra, ktorá predstavuje prírodnú krajinu ovplyvnenú činnosťou človeka. Záujmom lokality UNESCO by malo byť **obnovenie krajinnej štruktúry po počiatočnom útlme baníctva a jej čiastočnej revitalizácie,** ale bez nevhodných zásahov v čase socializmu a to predovšetkým v poľnohospodárskej krajine, kde došlo k narušeniu laznického osídlenia, k sceľovaniu pozemkov a k tvorbe poľnohospodárskych družstiev. Územie lokality UNESCO sa nachádza v podhorskej oblasti a preto toto narušenie v druhej polovici 20. storočia nebolo až tak výrazné ako v iných regiónoch Slovenska.
V Manažment pláne v roku 2010 sme sekundárnu krajinnú štruktúru hodnotili dvomi spôsobmi a to cez **hodnotenie charakteristických krajinných obrazov a hodnotenia prostredníctvom zmien v charaktere pozemkov lokality UNESCO.**

Hodnotenie charakteristických krajinných obrazov:
Porovnanie historických krajinných obrazov sme sa snažili realizovať cez porovnanie historických leteckých záberov, ale aj porovnaním leteckých snímok v čase predchádzajúceho Manažment plánu a súčasných leteckých snímok. Veľmi negatívny trend sme zaznamenali v okolí niektorých rekreačne atraktívnych tajchov, kde sa v posledných 10 rokoch realizovala výstavba chát, alebo iných objektov, napr. tajch Malá Richňava, Moderštôlniansky tajch, tajch Počúvadlo. Táto nová výstavba mení charakter v bezprostrednom okolí tajchov a zároveň dochádza k poškodzovaniu zberných jarkov, ktoré sú v okolí týchto tajchov a sú súčasťou pamiatok okolia Banskej Štiavnice.

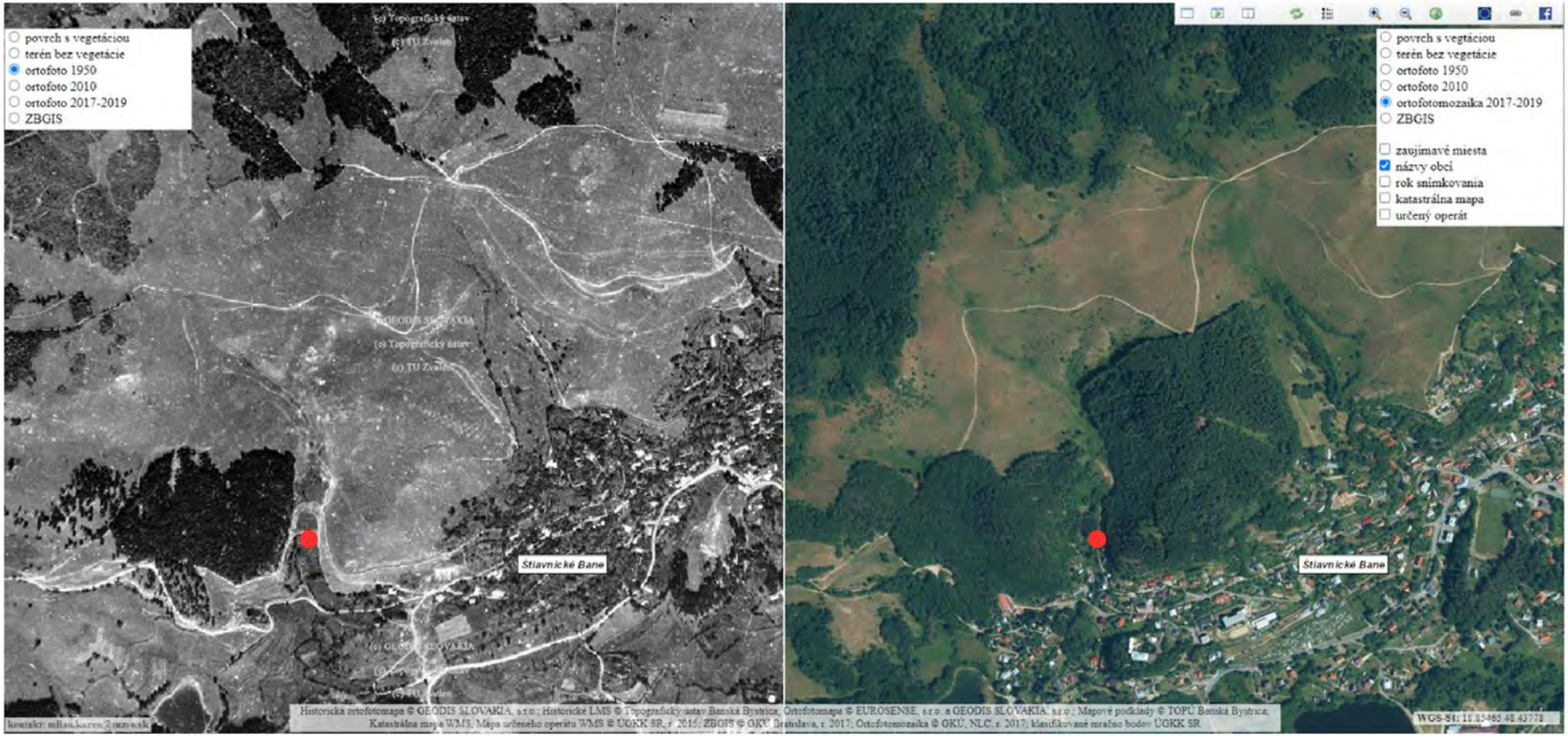

Bod – Kerschengrundský tajch; zmena krajinnej štruktúry

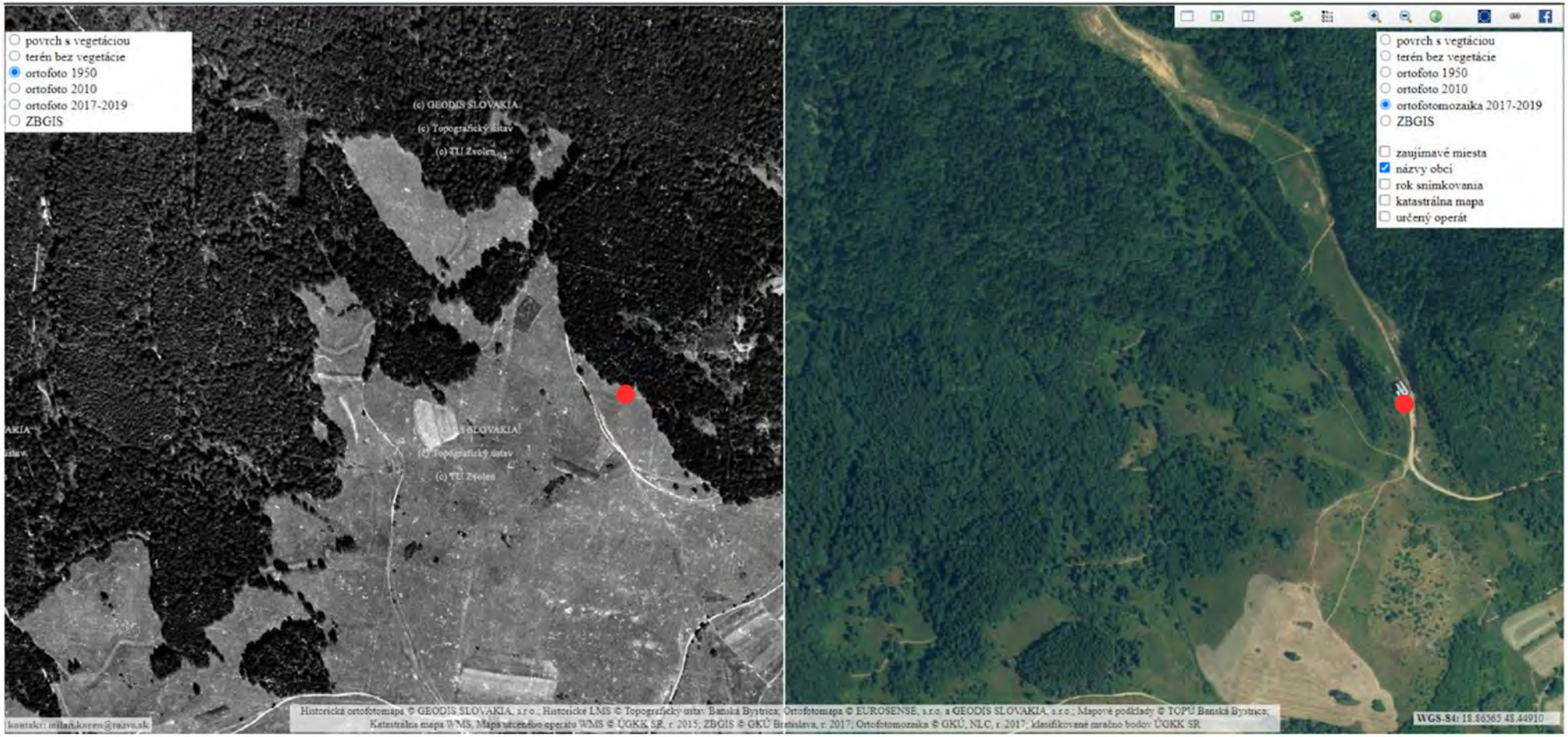

Bod – Horná stanica lyžiarskej lanovky v Salamandra rezorte; zarastanie lúk a pasienkov na okraji lesných pozemkov

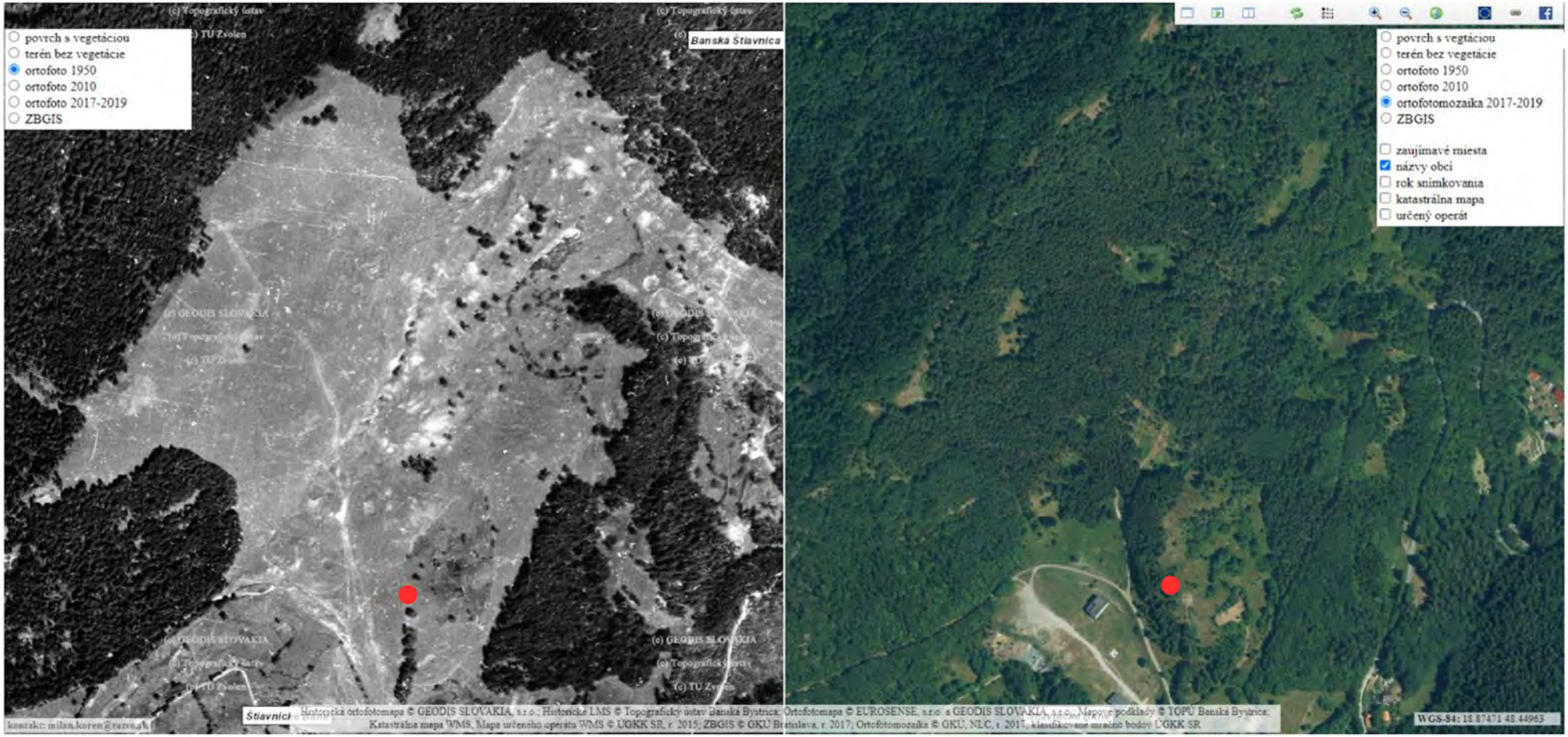

Bod – kalvária Horná Roveň; zmena krajinnej štruktúry v oblasti Tanádu

Bod – tajch Ottergrund; štruktúra krajiny a osídlenia sa výrazne nemení; i keď zarastanie lúk a pasienkov je aj v tejto časti

Body - Veľká vodárenská nádrž a Michaloštôlnianske rašelinisko; zmena štruktúry krajiny v oblasti Glanzenbergu

Body – zatopená šachta na Mestskej lúke; zmena štruktúry v okolí tajchu Rozgrund

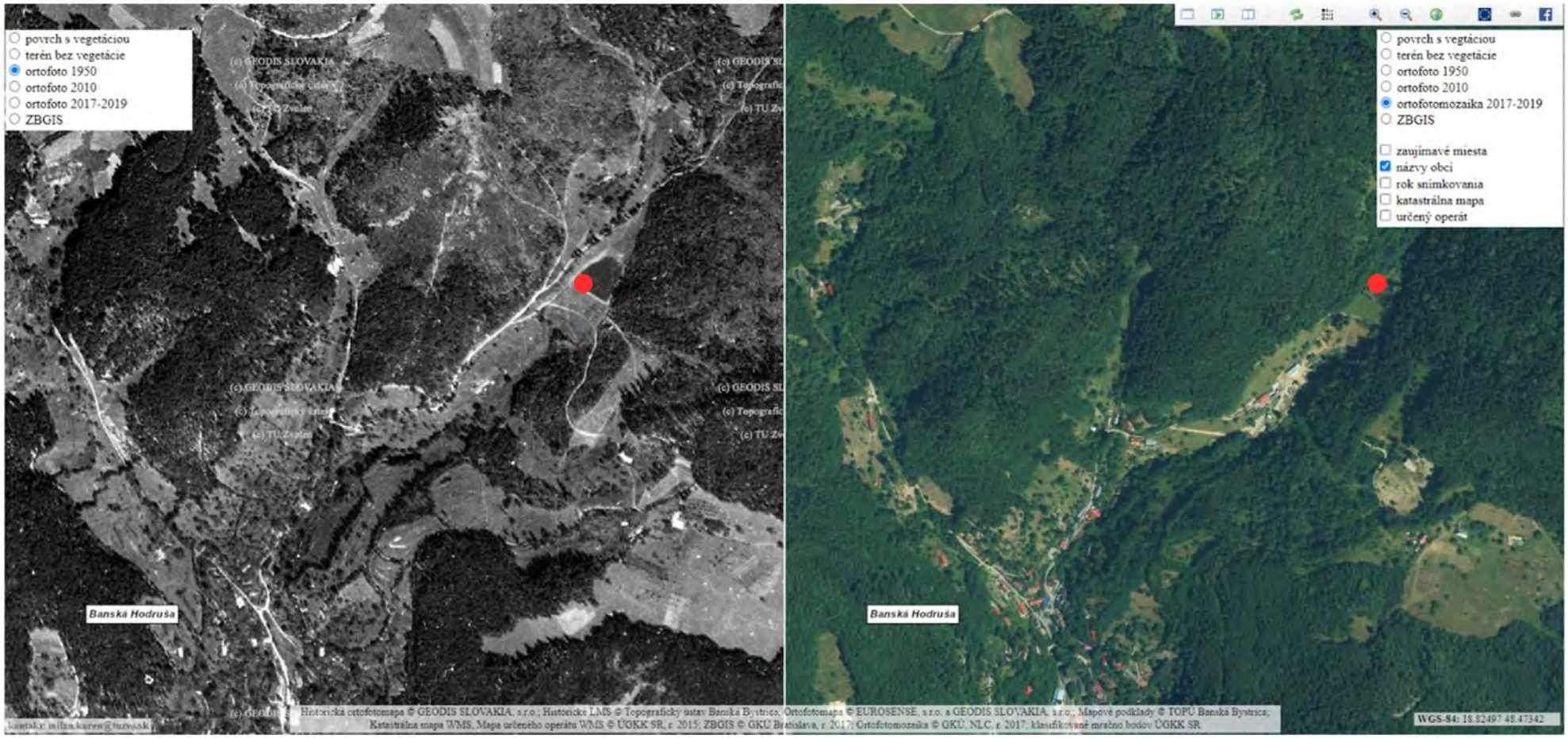

Bod – Brennerský tajch; zmena štruktúry krajiny v Banskej Hodruši

Pestrá štruktúra lesa v Hodrušskej doline.

Farárová Hôrka nad Piargom, charakteristická krajina v okolí banských sídel bola intenzívne využívaná na chov dobytka

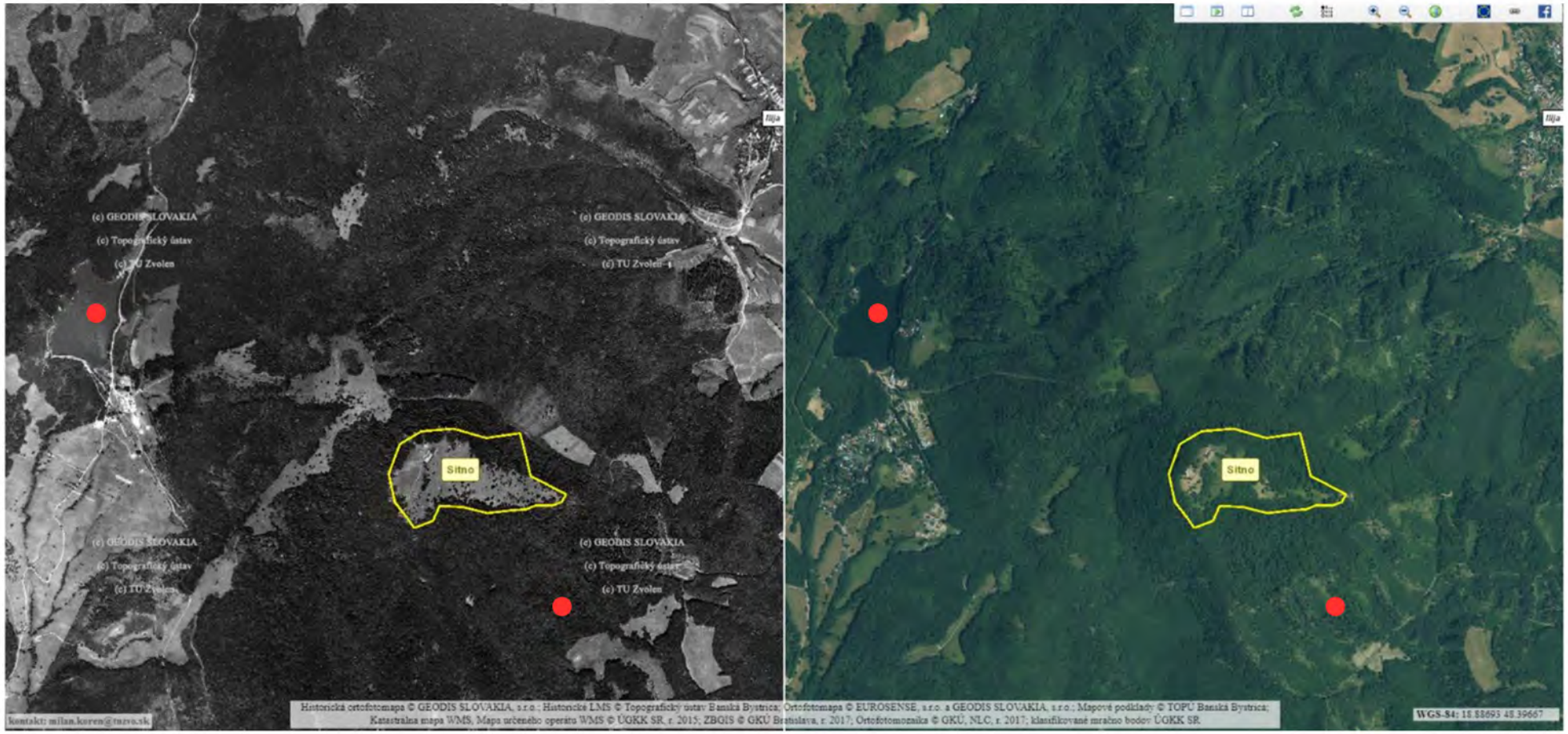

Body – ešte v 50 rokoch 20. storočia bol prales pod Sitnom rozsiahlejší; na súčasnej snímke vidieť zmenu štruktúry lesa; v okolí tajchu Počúvadlo je vidieť nárast nevhodnej chatovej zástavby

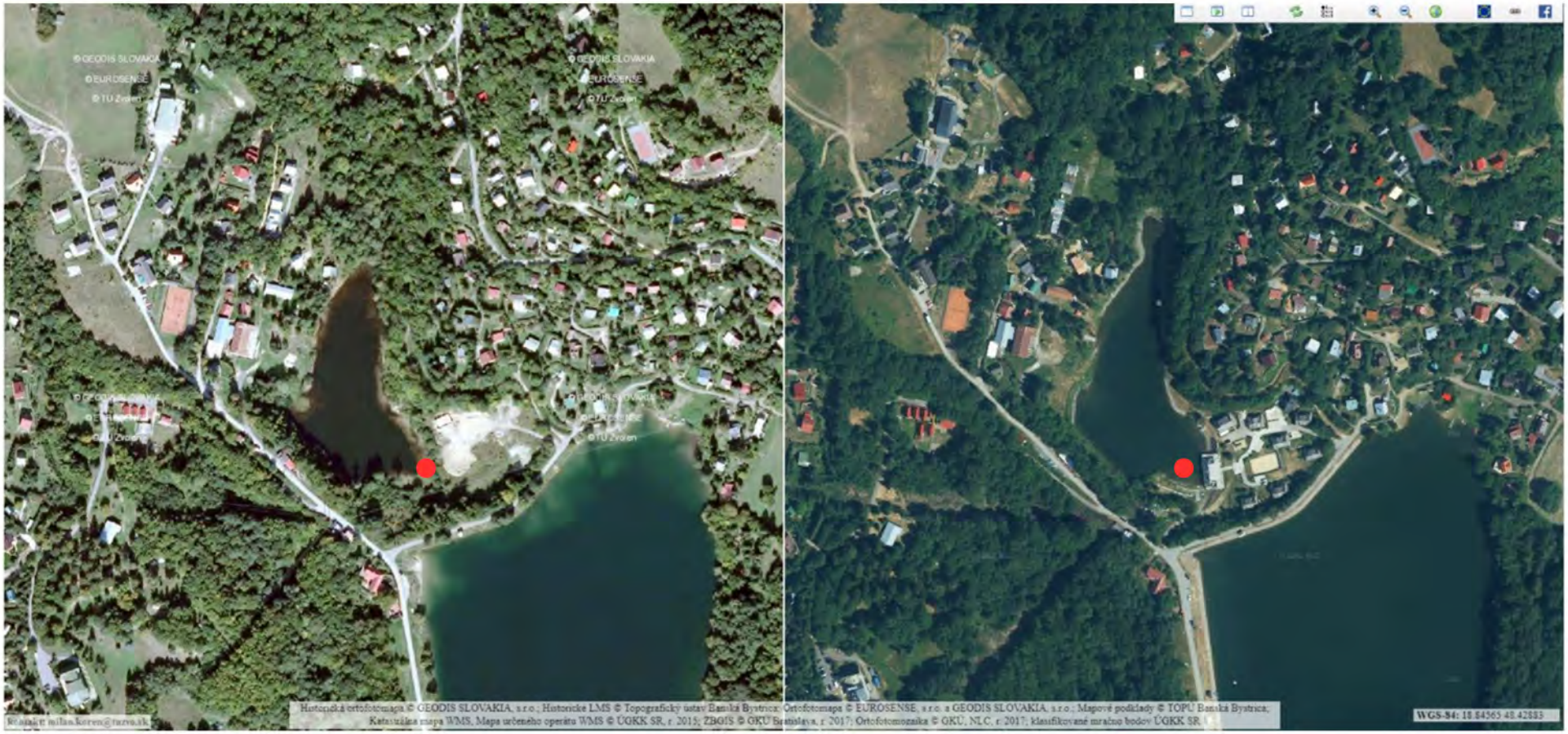

Bod – nová chata pri tajchu Malá Richňava; nová chatová zástavba v bezprostrednom okolí tajchu Malá Richňava

Bod – nová zástavba pri Tatárskom vodnom jarku; porovnanie situácie z roku 2010 so stavom v roku 2019

Bod – nová výstavba v okolí Moderštôlnianskeho tajchu, porovnanie snímok z roku 2010 a 2019,
v súčasnosti je realizovaná ďalšia výstavba na južnom okraji tajchu.

Nová výstavba pri Moderštôlnianskom tajchu

Bod – nová výstavba obytných domov v Banskom Studenci pri Kolpašských tajchoch

Bod – čistenie zarastajúcich lúk a pasienkov nad Rozgrundom (Matulka)od náletovej vegetácie a následné obnovenie pasenia na týchto plochách. Porovnanie snímok z roku 2010 a 2019. Náletová zeleň sa využíva na energetické účely, ale čo je dôležité, že po jej odstránení dochádza aj k obnoveniu pôvodného obhospodarovania lúk a pasienkov na pasenie a kosenie lúk. Tieto zmeny sú realizované na základe dotácii z Plánu rozvoja vidieka, čo je pozitívny trend v krajine

Matulka, odstraňovanie náletovej stromovej vegetácie z lúk a pasienkov a obnovenie pasenia v lokalite

Zmeny v štruktúre pozemkov:

Zmeny v štruktúre pozemkov sme hodnotili cez vyhodnotenie zmien vo výmere pozemkov, kde sa celkovo posilnili pozitívne trendy, ktoré sú v narastaní výmery trvalých trávnych porastov a určitý úbytok ornej pôdy.
Zaznamenali sa však aj nárast v kategórii lesných pozemkov, čo nepovažujeme za pozitívny trend z hľadiska štruktúry krajiny lokality UNESCO. Tieto zmeny sú však veľmi nízke, nakoľko po výraznej zmene štruktúry pozemkov ktorá nastala v deväťdesiatych rokoch sa stav pozemkov ustálil.
Výraznejší nárast sme zaznamenali aj v kategórii zastavané plochy, čo je veľmi negatívny trend pre lokalitu UNESCO. Tento trend je v súčasných podmienkach aj pomerne ťažko ovplyvniteľný, ale do ďalšieho obdobia je potrebné sa zamerať na nastavenie prísnych limitov pre nové zástavby v územiach, kde dochádza k narušeniu prirodzenej štruktúry krajiny lokality UNESCO. Tento trend sme zaznamenali aj pri porovnaní leteckých snímok z roku 2010 a z roku 2019 a to aj v okolí významných technických pamiatok – tajchov a vodných jarkov, napr. tajch Malá Richňava, Moderštôlniansky tajch, pri tajchu Počúvadlo v okolí Tatárskeho jarku a ďalšie.
V rámci hodnotenia sme sa zaoberali aj ďalšími zmenami v štruktúre krajiny pri ktorých nedochádza k zmene pozemkov, aj keď tento indikátor sa pomerne ťažko hodnotí pre nedostatok exaktných dát.
Zaznamenali sme však nárast vo všetkých množstvách hospodárskych zvierat v okrese Banská Štiavnica, podobne aj v okolitých okresoch. Tento trend naznačuje, že sa rozširujú obhospodarované pasienky a kosené lúky. Toto obhospodarovanie je aj dotované z prostriedkov európskych fondov – predovšetkým z Programu rozvoja vidieka. Tieto trendy výrazne napomáhajú revitalizácii trvalých trávnych porastov. Zároveň mnohé dlhodobo zarastajúce lúky sú čistené od dendromasy, ktorá sa využíva na energetické účely. Výraznejšie zmeny sú viditeľné aj z porovnania leteckých snímok z roku 2010 a 2019, napríklad v oblasti lúk nad Rozgrundom, lokalita Matulka, kde po odstránení náletovej zelene došlo aj k obnoveniu pastvy a koseniu lúk.
V obhospodarovaní lesov sme nezaznamenali výraznú zmenu oproti predchádzajúcemu obdobiu. Intenzita obhospodarovania lesov sa výrazne nezmenila. V tomto smere by mohla nastať zmena aspoň v obhospodarovaní lesov v okolí technických pamiatok, tak aby nedochádzalo k ich poškodzovaniu. V tomto smere sme v spolupráci s občianskym združením Štiavnický tajch vypracovali Odporúčania ohľaduplnej ťažby v okolí jarkov a tajchov.
Takisto by mohlo prísť k zmene obhospodarovania lesov v tom zmysle, že sa posilní trend zvyšovania prirodzenej obnovy ako aj prirodzenej štruktúry lesov v Štiavnických vrchoch. Predpokladáme, že toto bude predmetom spracovania Programu starostlivosti o CHKO Štiavnické vrchy. Pri ostatných druhoch pozemkoch sú zmeny zanedbateľné.

4. ARCHITEKTONICKÉ OBJEKTY
Register Národných kultúrnych pamiatok a pamiatkových území vedie Pamiatkový úrad SR.

PÚ SR Bratislava poskytol informácie a podklady k témam:
1. Aktuálne návrhy novelizácie Pamiatkového zákona
2. Aktuálne platná kompletná metodika pre spracovanie Zásad ochrany pamiatkových území ako územnoplánovacieho podkladu.
3. Aktuálne zámery Pamiatkového úradu týkajúce sa ochrany jadrového územia (nové návrhy zápisov objektov do ÚZPF, nové návrhy chránených území, navrhované riešenie častí jadrového územia SKD BŠ bez pamiatkovej ochrany podľa Pamiatkového zákona)
4. Zoznam chránených pohľadov SKD BŠ
5. Periodické správy o stave zachovania SKD BŠ z rokov 1993 – 2022 (textová časť a fotografická časť chránené pohľady) v slovenskom jazyku.
6. Aktuálneho stav pamiatkovej ochrany (v roku 2022) objektov v Banskej Štiavnici a jej okolí, ktoré boli spracované ako príloha nominačného spisu (Bratislava 1992) pre zápis Lokality na Zoznam svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO podľa Dohovoru a jeho porovnanie so stavom v roku 2010

Na základe informačného zákona **do času ukončenia analytickej časti KPÚ Banská Bystrica informácie neposkytol**, **je však nutné ich doplniť v 2. časti spracovania Manažment plánu:**

1. Aktuálne zoznamy nehnuteľných NKP podľa územného rozdelenia pre sídla jadrovej zóny SKD BŠ (každé osobitne) Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne.
2. Aktuálne údaje o pamiatkových rezerváciách, zónach a spracovaných Zásadách pamiatkovej ochrany v rámci jadrového územia
3. 2 štatistiky (z roku 2010 a z roku 2021) o nehnuteľných NKP podľa územného rozdelenia pre sídla jadrovej zóny SKD BŠ (každé osobitne) Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne v roku 2010 podľa nasledovných kritérií: stavebno - technický stav, vlastnícka forma, prírastok, úbytok a zoznam ohrozených súčastí, druhové určenie a typologické členenie.
4. Zoznamy ukončených pamiatkových výskumov nehnuteľných NKP za obdobie 2010-2021 podľa územného rozdelenia pre sídla jadrovej zóny SKD BŠ (každé osobitne) Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne.
5. Zoznamy ukončených archeologických výskumov za obdobie 2010-2021 v pamiatkových rezerváciách, zónach jadrového územia
6. Zoznamy všetkých iných výskumov a prieskumov jadrovej zóny v kompetencii KPÚ BB
7. Všetky stanoviská k územnoplánovacej dokumentácii (vrátane všetkých zmien a doplnkov) pre sídla jadrovej zóny Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša-Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne.

PAMIATKOVÝ ÚRAD
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vážená pani
Ing. arch. Ľubica Paučulová
TRADIČNÝ DOM s. r. o.
Vodárenská 288/8
969 01 Banská Štiavnica

Váš list/číslo zo dňa	Naše číslo	Vybavuje/linka	Bratislava,
	PUSR-2022/9119-6/95896	Tuhárska/342	14. 11. 2022

VEC
Odpoveď na žiadosť o poskytnutie informácií

Na základe Vašich žiadostí zo dňa 2. a 3. novembra 2022 o poskytnutie informácií vo vzťahu k príprave „Aktualizácie Manažment plánu lokality svetového kultúrneho dedičstva UNESCO – Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia – 1. etapa (analytická časť)" Vám v zmysle zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám v znení neskorších predpisov zasielame nasledovné informácie a podklady:

1. Aktuálne návrhy novelizácie Pamiatkového zákona, ak sú pripravené
   – Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (ďalej len ako „Pamiatkový úrad SR") v súčasnosti nedisponuje návrhmi novelizácie zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon") v takom stave pripravenosti, aby bolo možné ich poskytnutie. Zároveň dodávame, že na účely prípravy predmetnej novelizácie bola Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky vytvorená pracovná skupina, ktorej ustanovujúce stretnutie sa konalo v auguste 2022. Pre podrobnejšie informácie týkajúce sa novelizácie pamiatkového zákona preto odporúčame obrátiť sa na Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky.

2. Aktuálne platná kompletná metodika pre spracovanie Zásad ochrany pamiatkových území ako územnoplánovacieho podkladu
   – metodické usmernenie Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Urbanisticko-historický výskum a Návrh zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia" pripájame ako prílohu č. 1 tohto listu a dopĺňame, že je tiež k dispozícii na webovej stránke Pamiatkového úradu SR na adrese
   https://www.pamiatky.sk/ochrana-pamiatok/usmernenia-metodicke-materialy/.

3. Aktuálne zámery Pamiatkového úradu týkajúce sa ochrany jadrového územia SKD BŠ
   – Pamiatkový úrad SR postupne realizuje inventarizáciu banských diel, zvlášť súčasti vodohospodárskeho systému, v území lokality „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia", vrátane podrobného spracovania priestorových podkladov a metadát (GIS, LiDAR). Na základe výstupov inventarizácie realizuje konania o vyhlásení dotknutých objektov za národné kultúrne pamiatky (ďalej len „NKP"), resp. o rozšírení objektovej skladby existujúcich NKP. Zoznam objektov vyhlásených za NKP po r. 2010 pripájame v prílohe č. 8 tohto listu. Vo vzťahu k posilneniu ochrany jadrového územia lokality aj v častiach, ktoré nie sú chránené v zmysle pamiatkového zákona, má Pamiatkový úrad SR zámer spracovať návrh na vyhlásenie krajinnej pamiatkovej zóny. Úloha je aktuálne v analytickej fáze, ktorej súčasťou je výskum pamiatkovo cenných krajinných prvkov metódou tzv. krajinnej archeológie. Porovnaním prvkov z jozefínskeho katastra so súčasnou situáciou, georeferencovaním jednotlivých mapových listov a tiež na základe reliéfneho modelu krajiny vytvoreného snímkovaním LiDAR bol zistený rozsah zachovaných urbanistických štruktúr, ako aj polohy dnes už zaniknutých objektov – štôlní, šácht, háld, pingových polí či vetracích komínov aj v oblastiach, kde sa dosiaľ ťažba nepredpokladala. Zároveň územne príslušný Krajský pamiatkový úrad Banská Bystrica vykonáva revíziu aktuálneho stavu lokality a prebieha upresnenie parcelného vymedzenia hraníc potenciálnej pamiatkovej zóny (ekvivalentné k hraniciam jadrového územia lokality).

4. Zoznam chránených pohľadov SKD BŠ
   – zoznam definovaných diaľkových pohľadov v rámci lokality svetového kultúrneho dedičstva UNESCO „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia", vrátane ich fotodokumentácie a vyznačenia v mapových podkladoch, Vám posielame v prílohách č. 2 – 5 tohto listu. Samostatne sú vymedzené významné pohľady a diaľkové pohľadové uhly v zásadách ochrany pamiatkových území v lokalite, t. j. Pamiatkovej rezervácie Banská Štiavnica, Pamiatkovej rezervácie Štiavnické Bane a Pamiatkovej zóny Hodruša-Hámre. Originálne dokumentácie zásad sú k dispozícii k nahliadnutiu na Krajskom pamiatkovom úrade Banská Bystrica – pracovisko Banská Štiavnica, Dolná ružová 7, 969 01 Banská Štiavnica, ich kópie sú zverejnené na webovej stránke Pamiatkového úradu SR na adresách
   https://www.pamiatky.sk/page/zasady-ochrany-pr-panska-stiavnica/
   https://www.pamiatky.sk/page/zasady-ochrany-pr-stiavnicke-bane/
   https://www.pamiatky.sk/page/zasady-ochrany-pr-hodrusa-hamre/

5. Periodické správy o stave zachovania SKD BŠ z rokov 1993 – 2022
   – v uvedenom časovom období sa realizovali dva cykly spracovania Periodických správ pre Centrum svetového dedičstva informujúcich o stave zachovania lokality do r. 2006 (cyklus I) a do r. 2014 (cyklus II). Tretí cyklus periodického reportingu aktuálne prebieha a jeho ukončenie pre lokality v regióne Európa a Severná Amerika je plánované v druhej polovici r. 2023. Výstupy z dvoch ukončených cyklov periodického hodnotenia lokality „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia" Vám posielame v prílohách č. 6 a 7 tohto listu. Keďže sa periodické správy pripravovali a predkladali Centru svetového dedičstva v anglickom jazyku a v slovenčine sú k dispozícii len čiastkové zdrojové materiály, zasielame Vám periodické správy v anglickom jazyku. Fotodokumentácia diaľkových pohľadov je priložená v prílohe č. 3.

6. Aktuálny stav pamiatkovej ochrany objektov v Banskej Štiavnici a jej okolí, ktoré boli súčasťou prílohy nominačnej dokumentácie a jeho porovnanie so stavom v roku 2010
   – v prílohe č. 8 tohto listu Vám zasielame prehľad objektov viažucich sa k banskej činnosti v lokalite „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia", ktoré boli vyhlásené za NKP od r. 2010 do súčasnosti. Vo vzťahu k objektom, ktoré boli súčasťou nominačnej dokumentácie ďalej dopĺňame, že:
   - továreň na obuv (Banská Štiavnica), ktorá v nominácii figuruje ako nezapísaná, bola vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku dňa 29. 04. 1999 a je evidovaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu pod č. ÚZPF 11274/1
   - nasledovné objekty, ktoré sú v nominácii uvedené ako NKP, boli z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu vyradené: VEŽA ŤAŽNÁ (ťažná veža Mária), Banská Štiavnica, č. ÚZPF 3476/1, STROJOVŇA, Banská Štiavnica, č. ÚZPF 3476/2, VEŽA ŤAŽNÁ (ťažná veža Žofia), Banská Štiavnica, č. ÚZPF 3475/1, STROJOVŇA, Banská Štiavnica, č. ÚZPF 3475/2, ŠACHTA (šachta Ondrej), č. ÚZPF 3478/1, ŠTOLŇA (štôlňa Bartolomej), č. ÚZPF 3478/2
   - v štádiu vydania rozhodnutia, ktoré je na odvolacom konaní na MK SR, je vyhlásenie hrádze a rozšírenie pamiatkovej ochrany vodnej plochy (zátopy nádrže) NKP nádrž vodná Brennerštolnianska v Hodruši-Hámroch okr. Žamovica, k. ú. Banská Hodruša, č. ÚZPF 3262/1 (dotknuté parcely: zátopa nádrže - CKN č. 1940/2 (EKN č. 3422/1, 3461/11), CKN 1263/2; hrádza - CKN č. 1264 (EKN č. 3422/1, 6634/2, 3422/2, 3461/9), CKN č. 1899 (EKN č. 3461/2, 3422/2), CKN č. 1875 (EKN č. 3422/2, 3461/2), CKN č. 1267 (EKN č. 3422/2, 3461/9), CKN č. 1940/1, CKN č. 1940/2 (EKN č. 3422/1, 3461/11).

S pozdravom

Pamiatkový úrad
Slovenskej republiky
Cesta na Červený most 6
814 06 Bratislava

Ing. arch. Lýdia Kubeková
námestníčka generálneho riaditeľa

Príloha:
1. Metodické usmernenie Pamiatkového úradu SR k spracovaniu dokumentácie „Urbanisticko-historický výskum a Návrh zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia"
2. Zoznam definovaných diaľkových pohľadov v lokalite svetového kultúrneho dedičstva UNESCO „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia"
3. Mapový podklad s vymedzením diaľkových pohľadov na území mesta Banská Štiavnica – poskytnuté elektronicky prostredníctvom služby Uschovna
4. Mapový podklad s vymedzením diaľkových pohľadov v okolí mesta Banská Štiavnica - – poskytnuté elektronicky prostredníctvom služby Uschovna
5. Fotodokumentácia diaľkových pohľadov v lokalite svetového kultúrneho dedičstva UNESCO „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia" – poskytnuté elektronicky prostredníctvom služby Uschovna
6. Periodická správa o stave zachovania lokality – cyklus I (2006)
7. Periodická správa o stave zachovania lokality – cyklus II (2014)
8. Zoznam objektov viažucich sa k banskej činnosti v lokalite „Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia", vyhlásených za národné kultúrne pamiatky od r. 2010 do súčasnosti

1. NESÚLAD MEDZI VYMEDZENÍM LOKALITY V ZOZNAME SVETOVÉHO DEDIČSTVA UNESCO A V PRÁVNOM PORIADKU SR

2. NEJEDNOZNAČNÉ URČENIE PREDMETOV OCHRANY

3. NEDOSTATOČNÝ ZÁUJEM ŠTÁTU A SAMOSPRÁV ZAVIESŤ A ZABEZPEČOVAŤ OCHRANU LOKALITY S POUŽITÍM EXISTUJÚCICH PRÁVNYCH NÁSTROJOV

4. NOVÝ ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVÁNÍ

VIII. PRÁVNY RÁMEC

TAJCH ROZGRUND

Od roku 2010, v rámci príprav pôvodného manažment plánu bola vykonaná podrobná právna analýza platných právnych noriem pre zabezpečenie ochrany hodnôt kultúrneho dedičstva v Lokalite. Odvtedy nedošlo k zásadnejším zmenám v platnej a účinnej právnej úprave, ani jej praktickej implementácii. Pri tvorbe Aktualizácie manažment plánu narážame na tie isté pretrvávajúce problémy, ktoré v praxi sťažujú ochranu jedinečných svetových hodnôt Lokality, tak ako sú zapísané v Zozname svetového dedičstva UNESCO.

1. NESÚLAD MEDZI VYMEDZENÍM LOKALITY V ZOZNAME SVETOVÉHO DEDIČSTVA UNESCO A V PRÁVNOM PORIADKU SR

Lokalita je v zmysle zápisu svetového dedičstva definovaná na dvoch úrovniach: územne a obsahovo.

- Územne je definovaná hranicou Lokality (jadrové územie), pričom Dohovor UNESCO zakladá Slovensku povinnosť zabezpečiť adekvátnu právnu bázu ochrany Lokality. SR však nikdy nijakým právnym aktom nezaviedla jasne definovanú a vymáhateľnú ochranu jadrového ani ochranného územia Lokality, ani nijako nedefinovala ich status. Štát poskytuje ochranu v zmysle Pamiatkového zákona iba malému percentu plochy Lokality, ktoré majú status pamiatkových území a bodovú ochranu jednotlivých objektov, ktoré boli vyhlásené za NKP.
- Jediným právnym predpisom, ktorý sa pokúša premietnuť územie Lokality do právneho poriadku SR je Zákon ochrane a rozvoji územia Banskej Štiavnice a okolia. Tento definuje svoju územnú pôsobnosť podobne, nie však totožne s jadrovým územím Lokality (svoju pôsobnosť rozširuje o niektoré z obcí patriacich do ochranného územia). Tento zákon má však skôr deklaratívny charakter a nezavádza na danom území komplexnú štátnu ochranu. Zákon ukladá samosprávam zabezpečiť pomerne všeobecne definovanú ochranu pamiatkových hodnôt, avšak opäť najmä na obmedzenom území katastra mesta Banská Štiavnica, čiže najmä tam, kde už je ochrana z väčšej časti zabezpečená na základe Pamiatkového zákona.
- Podobná situácia by už dnes nemohla vzniknúť, pretože od roku 2002 účinný Pamiatkový zákon umožňuje do zoznamu nominovať iba už predtým vyhlásené pamiatkové územie. Obsahovo je Lokalita definovaná prostredníctvom kritérií zápisu, ktoré vyjadrujú jej jedinečné svetové hodnoty. Nesúlad je tu najmä medzi duchom kritéria č.V, ktoré sa odvoláva na hodnoty súvisiace s tradičným spôsobom osídlenia, baníckou kultúrou a špecifickým využitím krajiny - teda širším súvislostiam. Naopak, právne je zabezpečená iba ochrana jednotlivostí: jednotlivých stavieb a pamiatkových zón, bez širších súvislostí v zmysle zápisu.
- Pre úplnosť treba podotknúť, že územie Lokality (jadrové územie a ochranné pásmo) je takmer totožné s územím CHKO Štiavnické vrchy, na území ktorého je zabezpečená štátna ochrana prírody, čo však právne nezabezpečuje ochranu Národných kultúrnych pamiatok.

Výsledkom uvedeného je, že pojem „Lokalita UNESCO“ zostáva pojmom právne prázdnym. V praxi potom objekt, ktorý má znaky technickej pamiatky, nachádza sa na území Lokality, avšak nebol vyhlásený za NKP, nepoužíva absolútne žiadnu ochranu z titulu svojho umiestnenia v Lokalite a štát má malú až žiadnu možnosť vynútiť jeho ochranu. Napriek tomu, že sa s pojmom Lokalita UNESCO často operuje, a to aj v individuálnych právnych aktoch, z neho samotného nevyplývajú jednoznačné právne následky ani povinnosti.

2. NEJEDNOZNAČNÉ URČENIE PREDMETOV OCHRANY

- Aj v prípade objektov, ktoré sú NKP, a teda požívajú štátnu ochranu podľa pamiatkového zákona, nie je vždy ich rozsah jasne definovaný. Stáva sa to často pri rozsiahlejších a komplexných technických pamiatkach, najmä tých, ktoré odkazujú na hodnoty baníckej kultúry a unikátneho spôsobu využívania krajiny, keď objekt ochrany nie je vždy v registri NKP jednoznačne vymedzený, resp. je vymedzený spôsobom, ktorý nie vždy nezodpovedá duchu kritériám zápisu. V registri NKP sú tieto zväčša určené číslom parcely, na ktorej sa nachádzajú, čo v takomto prípade nemusí byť dostatočne jednoznačné.
- Typickým prípadom sú historické banské diela, pri ktorých sa naskytá otázka, čo je predmetom ochrany: je to iba nadzemná stavba, portál, alebo aj stavebné prvky v podzemí, alebo banské dielo ako také? Podobne v prípade tajchov a celého banského vodohospodárskeho systému, je otázne a nedoriešené , či je predmetom ochrany iba stavba hrádze a vodná plocha, alebo aj napájacie jarky a ďalšie súčasti systému.

3. NEDOSTATOČNÝ ZÁUJEM ŠTÁTU A SAMOSPRÁV ZAVIESŤ A ZABEZPEČOVAŤ OCHRANU LOKALITY V ZMYSLE ZÁPISU LOKALITY S POUŽITÍM EXISTUJÚCICH PRÁVNYCH NÁSTROJOV

- Napriek uvedeným nedostatkom štát aj samosprávy majú po celý čas existencie Lokality k dispozícií právne nástroje, pomocou ktorých by bolo možné, aj keď nie jednoduché, pri koordinovanom prístupe aspoň časť horeuvedených otázok vyjasniť a zaviesť užitočný a jasne definovaný rozsah ochrany:

1. Štát cez rezort kultúry a štátnu správu ochrany pamiatkového fondu mal možnosť vyhlásiť pamiatkové zóny, pri vyhlasovaní NKP ich objekty definovať jednoznačne a v súlade s kritériami a univerzálnymi hodnotami lokality v zmysle zápisu.
2. Samosprávy majú k dispozícií potenciálne významný nástroj – územné plánovanie, ktoré má obsahovať aj regulatívy ochrany kultúrnych hodnôt.

- Funkčnosť ochrany aj tých prvkov Lokality, ktoré jej už podliehajú, v praxi znižuje aj určitá zdržanlivosť a nekonzistencia kompetentných orgánov pri presadzovaní ochrany v individuálnych právnych aktoch nimi vydávaných. Podľa informácií z praxe ide najmä o :

1. Nedostatočné uplatňovanie regulatívov usporiadania územia z hľadiska kultúrnohistorického dedičstva v územných plánoch pri rozhodovacej činnosti stavebných úradov obcami, ktoré majú územné plány.
2. Neuplatňovanie ustanovení Zákona o Banskej Štiavnici, ktoré zakotvujú doplňujúce povinnosti samosprávam, najmä mestu Banská Štiavnica, ktorému ukladá výrazne väčší rozsah povinností, pri rozhodovacej činnosti stavebných úradov.
3. Nejasné zakotvenie rozhodnutí Pamiatkového úradu v Zásadách ochrany pamiatkových území, ktoré vedie aj k viditeľne časovo a obsahovo nekonzistentnému prístupu úradu k ochrane vo svojej kompetencii. Takisto nie sú riešené právne dopady používania Zásad, ktoré neprešli procesom schvaľovania územno-plánovacích dokumentácií.

4. NOVÝ ZÁKON O ÚZEMNOM PLÁNOVANÍ

Riešením tejto situácie, alebo aspoň významným krokom vpred, môže byť nový Zákon o územnom plánovaní č. 200/2022 Z.z., ktorého účinnosť nastáva od 1.4.2024. Tento zákon v § 21 zavádza nový druh územného plánu, a to územný plán mikroregiónu.
Podľa § 21 Územný plán mikroregiónu je územnoplánovacia dokumentácia ucelenej priestorovej a funkčnej časti územia regiónu alebo viacerých regiónov pri spoločných hraniciach, vychádzajúca z potrieb územného rozvoja viacerých obcí alebo iného špecifického územia najmä z hľadiska životného prostredia, ochrany a tvorby krajiny, ochrany historického a kultúrneho dedičstva, rozvoja hospodárstva a cestovného ruchu za súčasného splnenia podmienok pre udržateľný územný rozvoj a tvorbu krajiny mikroregiónu.

Územný plán mikroregiónu obstaráva samosprávny kraj na základe vymedzenia územia na spracovanie územného plánu mikroregiónu v Koncepcii územného rozvoja regiónu alebo ho môže obstarať po dohode na žiadosť viacerých obcí.

Zo zákona vyplýva, že územný plán mikroregiónu obstaráva samosprávny kraj a to z vlastnej iniciatívy alebo po dohode a na žiadosť obcí mikroregiónu.

Územný plán mikroregiónu zodpovedajúcemu jadrovému územiu Lokality má potenciál stať sa nástrojom územnej ochrany Lokality v zmysle dohovoru UNESCO a ponúka možnosť, aby si SR plnila povinnosti zavedenia zodpovedajúcej ochrany celého územia Lokality a to prostredníctvom jasne zadefinovaných regulatívov usporiadania územia z hľadiska kultúrnohistorického dedičstva.

1. KĽÚČOVÍ AKTÉRI

2. ŠPECIÁLNE RIADIACE SUBJEKTY

IX. SÚČASNÝ STAV RIADENIA LOKALITY

ŠTÔLŇA JÁN

1. KĽÚČOVÍ AKTÉRI V JADROVOM ÚZEMÍ LOKALITY

Verejná správa (štátna správa a samospráva):

- **Ústredné orgány** (Vláda SR, ministerstvá hlavne: kultúry, životného prostredia, financií, zahraničných vecí, iné rezorty)
- **Regionálna samospráva** (Samosprávny kraj VUC Banská Bystrica - kompetencie v oblasti dopravy, školstva, zdravotníctva, kultúry, územného plánovania)
- **Miestna štátna správa** (Okresné úrady 3 rôznych okresov a 8 samospráv (celý kataster v jadrovom území) :
  Okres Banská Štiavnica : Banská Štiavnica, Banská Belá, Banský Studenec, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane
  Okres Žarnovica: Hodruša - Hámre
  Okres Žiar nad Hronom: Vyhne
- **Iné subjekty štátnej správy**
  Pamiatkový úrad Bratislava a Krajský pamiatkový úrad pracovisko Banská Štiavnica
  Správa Chránenej krajinnej oblasti Štiavnické vrchy Banská Štiavnica
  Hlavný banský úrad Banská Štiavnica
  Rudné bane Banská Štiavnica
  Hasičský a záchranný zbor
  Slovenský vodohospodársky podnik Bratislava, Zvolen , Banská Štiavnica
  Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica
  Múzeum Svätý Anton
  Slovenský národný archív, špecializované pracovisko Slovenský banský archív Banská Štiavnica
  Štátny archív Banská Bystrica, pracovisko Banská Štiavnica

Verejná správa na všetkých úrovniach musí zabezpečovať, aby Slovenská republika plnila záväzky, ktoré vyplynuli z prijatia Dohovoru UNESCO v roku 1990. Skúsenosti s formátom ochrany podľa Dohovoru štátne orgány však nadobúdali len postupne. Najprv prípravou prvých nominačných projektov (B. Štiavnica, Spišský hrad, Vlkolínec) a s reálnym výkonom ochrany až po ich zápise na Zoznam svetového dedičstva (1993). V prípade Lokality Banská Štiavnica a technické pamiatky v jej okolí bolo veľmi ambiciózne zo strany štátu zapísať veľmi rozsiahle jadrové územie (20 630 ha, 8 samospráv celým katastrom). Jadrové územie ani po 30 rokoch od zápisu nemá vyriešenú komplexnú a účinnú územnú právnu ochranu kultúrneho dedičstva. Takisto nie je zabezpečené koordinované riadenie jadrového územia, čo zásadne negatívne ovplyvňuje ochranu kultúrnych hodnôt, ku ktorej sa štát zaviazal.
Príslušnosť tých obcí jadrového územia, ktoré do neho patria celým katastrom a k viacerým okresom je jedným z organizačných problémov Lokality. Rozdelenie vyplýva z prirodzených geografických a dopravných limitov jednotlivých obcí. Do budúcnosti to nemusí mať zásadný negatívny vplyv na riadenie ochrany Lokality, ak budú iné vhodné riadiace subjekty na vyššej úrovni regionálnej samosprávy v spolupráci s ústrednými orgánmi štátnej správy. Takisto v súvislosti s plánovanou územnou reorganizáciou štátnej správy sa nedá očakávať, že tento stav bude trvalý. Základné strategické dokumenty všetkých obcí (Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja - PHSR) deklarujú ciele, ktoré sú v súlade s ochranou. Problémy sú ich v reálnom uplatňovaní a dôslednom premietnutí do územných plánov obcí alebo chýbajúcich územných plánoch. Iné subjekty štátnej správy pôsobiace v Lokalite sú personálnym, ekonomickým potenciálom Lokality. Ich potenciál nie je možné v súčasnosti v plnej miere využiť pretože chýba systematická koordinácia ich činností za účelom ochrany hodnôt Lokality.

Iné subjekty (na dobrovoľnej báze):

- **Všeobecný rozvoj na území samospráv**
  Združenia obcí - mikroregióny (Sitno, Južné Sitno, Hlinické Pohronie)
- **Cestovný ruch**
  Krajská organizácia cestovného ruchu Banská Bystrica
  Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Banská Štiavnica
- **Ochrana kultúrnych hodnôt Lokality UNESCO** (neziskové subjekty , ktoré v súčasnosti aktívne pôsobia)
  Kalvársky fond, Spolok Banskej Štiavnice ´91, Štiavnický tajch, Banskoštiavnicko-hodrušský banícky spolok, Eisenbach, Berg Schola,Kalvária Horná Roveň, Iniciatíva za živé mesto a iné.

Iné subjekty založené na **dobrovoľnej** báze realizujú aktivity, ktoré prispievajú k rozvoju regiónu a ochrane jeho hodnôt. **Jadrové územie a ochranné pásmo Lokality v prevažnej miere pokrýva Mikroregión Sitno, obec Vyhne patrí do Mikroregiónu Hlinické Pohronie.** Časť ochranného pásma pokrýva Mikroregión Južné Sitno. **Z hľadiska budúceho vývoja riešenia ochrany Lokality je na zváženie vytvorenie Mikroregiónu z obcí, ktoré patria celým katastrom do jadrového územia Lokality (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša – Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne).**

Subjekty pôsobiace v oblasti cestovného ruchu majú skúsenosti jednej dekády. Za dobu svojho pôsobenia jednoznačne prispeli k zvyšovaniu záujmu o pobyt v Lokalite. **Pozorovateľné trendy výsledkov činnosti v oblasti CR vo vzťahu k ochrane Lokality UNESCO nie sú však úplne pozitívne, čoraz častejšie dochádza k rozporu s ochranou hodnôt (odklon od značky UNESCO, neriadený rozvoj turizmu, povrchná prezentácia Lokality bez profesionálnej interpretácie jedinečných svetových hodnôt).**
Neziskové subjekty, ktoré aktívne pôsobia, dopĺňajú a niekedy aj suplujú činnosť verejnej správy v aktivitách ochrany. Niektoré sa angažujú a iniciujú riešenia systémových problémov ochrany.

2. ŠPECIÁLNE RIADIACE SUBJEKTY

V roku 2012 vznikla na dobrovoľnej a nezáväznej platforme **Riadiaca skupina Lokality svetového dedičstva UNESCO - „Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky v jeho okolí“.** Riadiaca skupina má štatút, ktorý má skromnejšie ambície ako má navrhovaný štatút Výboru pre spoluprácu a riadenie lokality svetového dedičstva v pôvodnom manažment pláne z roku 2010.
V štatúte je stanovené mesto Banská Štiavnica ako líder Riadiacej skupiny. Stretnutie členov je však iba raz za kalendárny rok. Riadiaca skupina nemá výkonnú zložku a zabezpečené externé financovanie.
Na základe dlhoročných skúseností realizácie jej ambícií zo štatútu (hlavný iniciatívny a koordinačný orgán pre spoluprácu a riadenie Lokality na regionálnej úrovni) a skutočných možností (právnych a finančných) je potrebné zhodnotenie jej doterajšieho potenciálu a hľadanie riešení.
Do úvahy pripadá zlepšenie koordinácie činností pravdepodobne v spolupráci na úrovni regionálnej samosprávy a ústrednými orgánmi štátnej správy, s adekvátnym financovaním výkonného aparátu.

ČISTENIE JARKOV
DOBROVOĽNÍCI

X. ZDROJE A ÚROVEŇ FINANCOVANIA

PIVOVAR VYHNE

Financovanie lokality je viaczdrojové.
Vzhľadom na komplexnosť potrieb investícií, nielen do priamych činností týkajúcich sa ochrany, údržby alebo obnovy kultúrnych pamiatok, ale aj do nepriamych činností (budovanie a údržba infraštruktúry, verejných priestranstiev, edičnej činnosti, propagácie, kultúrnych a športových podujatí) nie je možné exaktne, v rozsahu tohto materiálu, analyzovať rozpočty samospráv. Musela by byť pre tento účel vytvorená odborná ekonomická metodika, za cieľom dosiahnutia objektívnosti výberu dát pre daný zámer.
Mesto Banská Štiavnica je lídrom v regióne, pretože že je centrom Lokality. Priebežne úspešne získava prostriedky z grantového systému MK SR Obnov si svoj dom pre projektovú prípravu, stavebné realizácie ale aj prípravu tlačových výstupov k témam dedičstva . Mesto neustále vykonáva aktivity smerom k iným aktuálnym grantovým výzvam a investuje v mestských projektoch, ktoré sú určené aj miestnym obyvateľom aj návštevníkom. Prehľad týchto údajov je v pravidelných výročných správach mesta. Súčasne je nutné si uvedomiť, že mesto aj obce majú nízky počet obyvateľov na veľkom a náročnom území, čo znamená prirodzene nízke rozpočty samospráv vo väzbe s povinnosťami, ambíciami a očakávaniami. **Je jednoznačné, že bez externých zdrojov nie je zvládnuteľné systematické financovanie. Súčasne je nutné venovať sústredenú pozornosť tvorbe nových investičných projektov, ktoré budú v súlade s ochranou hodnôt a súčasne prinesú nové miestne ekonomické benefity. Nie je vyvážené očakávať ekonomickú stabilitu regiónu len od sektoru cestovný ruch.**
Zaznievajú hlasy obecných samospráv, že obciam jadrového územia sa nedostáva toľko pozornosti pri riešení ich problémov s ochranou hodnôt. Je úzko spojené nielen s nízkym povedomím ohľadom rozsahu jadrového územia UNESCO, ale aj s reálne absentujúcou právnou ochranou, ktorá má dopady na schémy financovania.
V prieskumných dotazníkoch zaznievali kritické hlasy, že viac investičnej energie sa venuje turistom ako miestnym občanom. Takéto témy je vhodné diskutovať s občanmi na základe dát, ktoré ukážu objektívnu skutočnosť. Do doby ukončenia analytickej časti mesto stihlo pripraviť podklady určujúcich ekonomických dát, ktoré majú súvislosť s pamiatkovou obnovou. Ich vyhodnotenie bude využité v druhej časti Manažment plánu.
Na základe získavania názorov zo samosprávy mesta, ako aj podnikateľského prostredia, je zrejmé, že je nevyhnutné nastaviť **nový model poplatkov z podnikania v oblasti cestovného ruchu s cieľom posilniť ekonomiku mesta.** V súčasnosti je verejným tajomstvom, že podnikatelia v ubytovacích službách považujú za výhodnejšie „optimalizovať" počty prenocovaní a znižovať tým svoje odvodové zaťaženie. Ovplyvňuje to nielen ochudobnenie mestského rozpočtu, ale aj nemožnosť pracovať s relevantnými dátami týkajúcimi sa návštevníkov. Takisto investície do parkovísk je možné zhodnotiť návratnosťou hlavne po uskutočnení optimalizácie využitia ich skutočných kapacít pomocou digitalizácie (Smart city).
V odpovediach prieskumných dotazníkov sú podnety na **spoplatňovanie niektorých doteraz bezplatných služieb pre návštevníkov týkajúce sa hlavne doteraz úplne bezplatných** návštev tajchov, ktoré sú veľmi obľúbené a súčasne je kritizovaný stav ich služieb zo strany samospráv. Je úplne legitímne zdroje vytvárať tak, aby bolo možné požadované služby vytvárať, udržovať a skvalitňovať. Je potom na samosprávach, ako budú tieto potreby riešiť formou vhodných opatrení vo väzbe na vlastných občanov.
Vážny problém s financovaním má Slovenské banské múzeum, ktoré má v správe veľa rozsiahlych budov s expozíciami a pritom nemá dostatočné zdroje na údržbu a obnovu, čo negatívne ovplyvňuje jeho nezastupiteľnú kultúrnu činnosť v regióne. Systém financovania je nutné **koordinovane viazať na úlohy plynúce zo stratégií** . V krátkodobých plánoch sú vkladané často úlohy, ktoré nie sú v súlade so stratégiami, nie sú potom odsúhlasené dotknutými orgánmi, čo vytvára dlhodobé konfliktné situácie v plynulom postupe a ako aj riziká ochrany dedičstva .

1. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ A VZDELÁVANIE

2. PROPAGÁCIA A SLUŽBY

3. INTERPRETÁCIA

XI. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ A VZDELÁVANIE, PROPAGÁCIA A SLUŽBY, INTERPRETÁCIA

SVÄTÝ ANTON
1.POL 20.ST.

1. PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ A VZDELÁVANIE

Lokalita má veľmi bohaté a rozsiahle dedičstvo, čo paradoxne spôsobuje dojem „zahltenia“ témami dedičstva. Relevantné sú názory, že jednoduchšie to majú tam, kde je len niekoľko zaujímavostí a ich prezentovanie a interpretovanie verejnosti je menej náročné. Na druhej strane bohatstvo dedičstva ponúka pestrosť tém a závisí len na schopnostiach správne ich použiť.

Na tomto mieste nie je možné robiť kompletný zoznam už vydaných publikácií, ktoré sú s odborným aj popularizačným obsahom, alebo ako obehový „spotrebný materiál“ pre cestovný ruch. Je ich veľa, mnohé sú vysokej obsahovej a grafickej kvality.

Oblasť vzdelávania môže evokovať predstavu, že sa jedná hlavne o školské aktivity pre mládež. Tejto oblasti sa venuje hlavne na výbornej úrovni Slovenské banské múzeum (čiastočne aj miestne školy), ktoré však majú nedostatok zdrojov. Výsledky prieskumných dotazníkov ukazujú, že aj medzi dospelou populáciou je tiež veľký záujem a u návštevníkov priam hlad po poznávaní nových miest v regióne, čo prirodzene má byť spojené s aktivitami približujúcimi hodnoty dedičstva príťažlivou formou.

2. PROPAGÁCIA A SLUŽBY

Výsledky prieskumných dotazníkov ukazujú na **potrebu lepšej informovanosti o Lokalite v digitálnom priestore.** Je vysoký záujem návštevníkov o **komplexnú digitálnu platformu**, návštevnícke centrá s digitálnymi službami, kde sú k dispozícii nielen informácie, ale kde je možný nákup služieb rôzneho druhu, kde návštevníkovi pomôžu namodelovať program pobytu a zorganizuje si, v spolupráci s miestnymi aktérmi, celú svoju dovolenku. Úlohou takejto platformy, ktorá je predĺženou rukou destinačného manažmentu, je aj ponúkať v originálnej kompetencii také služby, ktoré sú pre návštevníka žiadúce, avšak na trhu absentujú (najčastejšie sa jedná o sprievodcovské a animačné služby pre rôzne skupiny návštevníkov) s cieľom vytvárať a ponúkať komplexný produkt. Výsledky prieskumných dotazníkov ukazujú, že medzi dospelou populáciou je tiež veľký záujem, u návštevníkov priam hlad po poznávaní nových miest v regióne, ktorých návšteva bude spojená s aktivitami približujúcimi dedičstvo príťažlivou formou.

V súčasnosti sa stretávame s často tzv. „atrakciami“ pre turistov, ktoré sú pripravované na základe východísk, že sa návštevníci majú "prebaviť" a zostať dlhšie a využiť tak aj viac základné ubytovacie, stravovacie a iné služby ponúkané v regióne. Samozrejme, sú tu aj ďalšie aktuálne témy: aby nebolo preplnené centrum v letných špičkách, prilákať turistov k iným atrakciám. Úvahy tohto druhu však ľahko skĺzavajú do predstavy čo „najatraktívnejšej“ atrakcie, ktorá b mala byť zdrojom zaujímavých ziskov. Je zrejmá disproporcia medzi predstavami aktérov služieb a návštevníkmi. Počuť názory, ktoré nie sú ojedinelé, že mesto nemá ísť smerom k povrchnému prezentovaniu svojich hodnôt. Nemá sa z neho stať Disneyland, ktorý ponúka bezobsažnú zábavu. **Návštevníci práve vysoko oceňujú autentické prírodné prostredie, kultúrne pamiatky a atmosféru mesta – čo sú skutočné atrakcie v prostredí.** Mnohým vadia vymyslené "atrakcie", ruší ich nezvládnutá reklama v historickom centre, vytvárajúca tzv. vizuálny smog. Výsledky prieskumných dotazníkov pomohli v orientácii v problematike a priniesli pochopenie čo je naozaj atraktívne pre návštevníkov. **Je tu skutočná akútna potreba prestať zahlcovať historické prostredie novými prvkami "atrakcií" bez ich zváženia ich dopadu . Nie je ani zanedbateľná otázka ekonomickej a ekologickej záťaže, ktorá je s tým spojená – väčšina z nich je pripravovaná narýchlo, ich prevádzka je v rozpore s ochranou dedičstva a potom aj relatívne rýchlo morálne aj fyzicky chátra .**

Je zásadné nájsť vzájomné pochopenie medzi ľuďmi so záujmami v cestovnom ruchu, kultúrnom a prírodnom dedičstve. Cestou je v tomto smere profesionalizácia v interpretácii skutočných atrakcií Lokality, čomu sa v ďalšom budeme venovať.

MODEL CENTRA B.ŠTIAVNICE
ING.ARCH.PETER CHOVAN

3. INTERPRETÁCIA DEDIČSTVA

Interpretácia je cesta k pochopeniu hodnôt dedičstva, k jeho ochrane a k harmonickému vzťahu s rozvojom cestovného ruchu.
Významnou hodnotou stavieb nie je iba materiálna forma a usporiadanie objektov, štruktúr a priestorov, ale tiež spôsob ich využívania, tradície a väzby, ktoré sa k nim vzťahujú. Venuje sa mu podrobne tzv. Enamská charta ICOMOS (2008) o interpretácii a prezentácii dedičstva. Interpretácii významu lokality sa v súčasnosti pripisuje veľký význam, ako integrálnej súčasti procesov ochrany zachovania hodnôt a základ pre úspešné výsledky týchto procesov.
Dedičstvo, ako zdroj inšpirácie pre budúcnosť, je často existenčne ohrozované pod vplyvom tlaku nových investičných zámerov a strate generačnej štafety v ochrane hodnôt. V súčasnosti je jednou z najdôležitejších podmienok ochrany a zachovania dedičstva sprostredkovanie jeho hodnôt hlavne laickej, ale samozrejme , síce menej početnej , ale tiež kľúčovej odbornej verejnosti.
Široká verejnosť, na základe bližšieho pochopenia a emocionálneho prežitia, môže výrazne pozitívne ovplyvňovať procesy ochrany a zachovania dedičstva a jeho následného využívania pre kultúrny turizmus. Návštevníci a samozrejme aj domáci obyvatelia, sa cestou interpretácie kultúrneho dedičstva dostávajú k poznatku, že chránené dedičstvo je jedinečné a je nevyhnutné ho zachovať pre život ďalších generácií.
V oblasti architektúry, urbanizmu, technických diel, kultúrnej krajiny je to veľmi dôležité z dôvodu, že bola vážne prerušená kontinuita používania a generačného odovzdávania princípov a skúseností. V súčasnosti je už nutné vysvetľovať a približovať hodnoty dedičstva, aby boli zachované a slúžili mimo iného aj ako jedno z východísk hľadania aktuálneho prístupu k udržateľnému životu.

Východiská.
Za posledných približne 150 rokov došlo k významným objavom, ktoré podmienili mnohé následné technické a technologické zmeny. Sprievodné ekonomické, spoločenské a filozofické pohyby výrazne ovplyvnili kultúru.
Tieto nové podmienky pre výstavbu zasiahli do tvorby architektúry, urbanizmu a tvorby krajiny tak razantne a neodbytne, že komunity s veľkou odvahou, podloženou technickými vymoženosťami a ekonomickými možnosťami, prestali využívať predošlé skúsenosti stáročí.
V jednotlivých krajinách, v závislosti od sily kultúrnej tradície a rozsahu uplatňovania technických a technologických zmien, bola miera odklonu od tradície rôzna. Bežná a v podstate pochopiteľná argumentácia zástancov odklonu od tradície je, že každá doba má svoj adekvátny odraz v architektúre a urbanizme a technické znalosti smerujú k väčšej dokonalosti a prekonávajú predošlé.

Táto téza je však akceptovateľná len do tej miery, do akej sú výstavba a zásahy človeka do krajiny schopné zohľadňovať hodnoty predošlé a spĺňať komplexné potreby človeka a súčasne ochranu životného prostredia . Niektoré vybrané (ale zároveň aj sporné) ekonomické a technologické výhody modernej výstavby a techniky sú často dôvodom na komplexné odmietanie a tým aj zabúdanie princípov historickej architektúry a tvorby prostredia. Pritom viaceré hodnoty viazané na tradičnú stavebnú kultúru, architektúru, urbanizmus a tvorbu krajiny napĺňajú v dokázateľne lepšej miere potreby súčasného človeka (mierka, materiály, estetické a psychosociálne charakteristiky prostredia a pod.) a stávajú sa tak hodnotou a inšpiráciou pre súčasnú výstavbu.

Aj na Slovensku sú vzťahy novodobej výstavby a architektonického, urbanistického a technického dedičstva rozporuplné. Týka sa to hlavne sídiel zo zachovanými historickými objektami, urbanistickou štruktúrou a väzbami na krajinu. Prejavuje sa to problémami pri zahusťovaní existujúcich urbanistických štruktúr, zásahoch do chránených pamiatkových území i pri zásahoch do obrazu kultúrnej krajiny a pod. Stretávame sa tak niekedy priam s vulgárnymi zásahmi do prostredia, búraním architektonických a technických pamiatok, s neakceptovaním princípov kompozície, mierky, prispôsobeniu sa okoliu.
Novodobá výstavba má v súčasnosti mnohokrát črty manierizmu, epigónstva známych svetových stavieb realizovaných bez ohľadu na jestvujúce kultúrne prostredie a ekológiu. Súčasná stavebná produkcia rezignovala na používanie architektonického jazyka a zotrela špecifiká regionálneho výrazu. Budovy sú rovnaké v ktorejkoľvek časti krajiny, ich výraz sa zužuje na využitie pre veľké propagačné plochy. Laická verejnosť prejavuje nespokojnosť s niektorými návrhmi a realizáciami spoločensky významných stavieb. Novodobá výstavba nie je takisto schopná dávať primerané odpovede na problematiku bytovej výstavby v menších mestách a na vidieku. Problémy vznikajú pri tvorbe obrazu sídiel a zásahoch do krajiny.
Rozpory vznikajúce medzi tradičnou a novodobou výstavbou aj využívaním prírodného prostredia je potrebné riešiť. Ukazuje sa, že je nutné vracať sa k skúsenostiam predošlých generácií. Experiment nevyužívať ich a potierať ich zlyháva. Pri tvorbe novej architektúry a prostredia je potrebné zo čerpať zo skúseností a uplatňovať aj tradičné hodnoty, ktoré sú mimoriadne dôležité pre uspokojenie potrieb súčasných ľudí - humánnosť prostredia, regionálna identita a šetrnosť voči prírode.

Interpretácia kultúrneho dedičstva je proces slúžiaci účelu sprostredkovania hodnôt dedičstva cieľovým skupinám verejnosti. Pochopenie hodnôt kultúrneho dedičstva vedie k jeho ochrane nielen ako historického dokladu našej minulosti, ale aj ako nositeľovi pozitívnych tradičných hodnôt významných pre dnešok.

Niektoré príklady chápania významu slovného spojenia „interpretácia kultúrneho dedičstva“ :
„Interpretácia je komunikačný proces projektovaný tak, aby pre verejnosť odhalil názory a súvislosti v kultúrnom a prírodnom dedičstve, prostredníctvom objektov, artefaktov, krajiny alebo miesta.“ (Interpretation Canada,1978)

„Interpretácia je umenie vysvetliť ľuďom význam miesta , ktoré navštevujú s tým, že je zdôraznená úloha a posolstvo ochrany tohto miesta.“ (Don Aldridge, 1975)

„Interpretácia je najúčinnejší komunikačný proces, každé miesto s históriou a týkajúce sa dedičstva je schopné odovzdať svoje posolstvo(á) návštevníkom.“ (John Veverka, 2000)

„Interpretácia je cesta, ako pomôcť ostatným ľuďom oceniť niečo, o čom ste presvedčení, že je výnimočné a zaslúži si ich pozornosť“
(A Sense of Place, Scottish Interpretation Network, 2001)

„Interpretácia je tvorivý proces komunikácie, ktorý obohacuje život prostredníctvom príjemných emócií a rozširuje skúsenosti a pochopenie nášho prírodného a kultúrneho dedičstva“, alebo „ Interpretácia – umenie pomôcť ľuďom skúmať, uvedomovať a vážiť si náš svet“ (Association for Heritage Interpretation, UK, 2005)

INTERPRETÁCIA KULTÚRNEHO DEDIČSTVA V ZAHRANIČÍ A U NÁS.

Interpretácia v oblasti kultúrneho dedičstva je disciplína, ktorá sa začala formovať v 50-tych rokoch dvadsiateho storočia v rámci rozvíjajúcich sa procesov interpretácie kultúrneho a prírodného dedičstva (napríklad po skúsenostiach z neriadeného cestovného ruchu vo veľkých Národných parkoch USA). Interpretácia dedičstva sa rozvíjala hlavne v týchto štátoch: USA, UK, Kanada, Austrália, Nový Zéland a v niektorých ďalších západoeurópskych krajinách. Do dnešných dní získali niektoré krajiny aplikovaním interpretačných projektov kultúrneho a prírodného dedičstva bohaté skúsenosti. Zovšeobecňovaním poznatkov z praxe sa vytvorilo aj teoretické zázemie.

Pre nás je zaujímavé pozorovať vývoj problematiky v kultúrne blízkej Českej republike. Existujú mnohé príklady zo sféry občianskych aktivít a aktivít obcí. Signalizujú schopnosť komunity reagovať na nové potreby a zvládať ich s cieľom lepšieho života. Príklady: Telč a okolie, Slavonice, Český Krumlov, Žďár nad Sázavou, Greenway, Partnership a pod.

Interpretácia kultúrneho dedičstva na Slovensku je mladým pojmom, ale už sú známe a uplatňované jej možnosti pri niektorých projektoch. Príklady: Jantárova cesta, Národný trust Slovenska, Spolok Banskej Štiavnice´91, Kruh, OZ Vydra (Čierny Balog) a iné miestne alebo regionálne iniciatívy.

Uplatňovanie interpretácie je vyvolané potrebou ochrany kultúrneho dedičstva pred rôznymi vplyvmi, ktoré ho ohrozujú. Vzťahy medzi štátnou ochranou pamiatok a investormi bývajú napäté aj z dôvodov vzájomného nepochopenia. Pamiatkové obmedzenia sú vo väčšine prípadoch prijímané negativisticky. Chápané sú v zmysle, že kladú prekážky zlepšovaniu materiálnej kvality života človeka. Výraznou výhradou majiteľov je, že štát neprimerane zasahuje dopráv súkromného vlastníka bez toho, aby finančne pokryl všetky svoje špecifické požiadavky. Využitie hodnotných území a objektov pre cestovný ruch nie je udržateľné, ak nie je plánovité s vedomím potreby ochrany hodnôt, dôjde k ich devastácii.

ZÁKLADNÉ PRINCÍPY INTERPRETÁCIE KULTÚRNEHO DEDIČSTVA.

Interpretácia je nevyhnutná potrebná pre zachovanie kultúrneho dedičstva. Stav dedičstva a perspektívy jeho ochrany a zachovania sú také, že vysvetľovanie a približovanie jeho hodnôt verejnosti sú jednou z nevyhnutných podmienok jeho prežitia.

Interpretácia by mala zabezpečiť ochranu a zachovanie kultúrneho dedičstva a jeho prirodzeného prostredia.
Využívanie dedičstva s cieľom podporiť cestovný ruch niekedy zneužíva dominanciu ekonomických aspektov. Ak interpretačný projekt neberie primárny zreteľ na hodnoty dedičstva a zameriava sa len na zisk, má to negatívny dopad ochranu a zachovanie týchto hodnôt.

Tvorca interpretácie má zodpovednosť s maximálnou objektivitou spracovať záujmovú oblasť.
Práca je založená na zbere pravdivých interdisciplinárnych informácií. Spracovateľ potom tvorivo stanoví ciele a prostriedky interpretácie týkajúce sa záujmovej oblasti. Vybraná téma a miesto týkajúce sa dedičstva má spĺňať predpoklady, že je schopné vyjaviť zaujímavé a podstatné súvislosti cielene pre širokú verejnosť.

Podnet na vnímanie má objektívny charakter. Tvorca interpretácie architektonického kultúrneho dedičstva teda nesie na sebe základnú zodpovednosť, aby ponúkaná interpretácia mala objektívny charakter, bol pravdivý.
Proces prijímania je stupňovitý – prvý prijímateľ je tvorca interpretácie, až druhá je verejnosť. Verejnosť prijíma interpretáciu v celej fascinujúcej škále osobitosti a individuálnosti každého jednotlivého prijímateľa. Tvorba interpretácie je preto súhra vedy a umenia – na základe presných vedeckých informácií vytvoriť príťažlivú symfóniu, ktorá osloví verejnosť a splní cieľ ochrániť dedičstvo a obohatiť človeka.

Interpretácia kultúrneho dedičstva je komunikačný proces.
V tomto procese sú nasledovné základné vzťahy medzi:
Záujmová oblasť (podnet) – tvorca interpretácie (sprostredkovateľ) - verejnosť (prijímateľ)

Postavenie verejnosti je v tomto procese dominantné.
Interpretácia sa tvorí pre širokú verejnosť verejnosť, priemerného návštevníka. j keď ju spracúva odborník, nemôže stať prezentáciou jej autora v zmysle čo všetko vie a chce to ukázať. V prípade , že majú byť komplexné informácie poskytnuté pre odborníkov , podklady sa pripravujú špeciálne, nie ako hlavná interpretácia.

METODIKA TVORBY PROJEKTU INTERPRETÁCIE KULTÚRNEHO DEDIČSTVA.
Interpretačný projekt má byť výsledkom premysleného plánovania, ktorého všeobecné pravidlá sú prostriedkom na objektivizovanie procesu. Tvoriť projekt bez širších súvislostí vedie hlavne k chybe podcenenia niektorého vstupu, čo môže nečakane negatívne ovplyvniť celé interpretačné úsilie. Logika práce je významná zložka interpretačného projektu. Rovnocenne významná je úloha tvorivosti a citu pre celkovú harmonizáciu výstupov projektu .

Logika plánovania interpretačného projektu sa dá vyjadriť súvislosťami :

Prečo - Cieľ
Určenie hlavného a vedľajších cieľov napr.:
Výchova a ochrana v oblasti dedičstva
Ekonomický prospech z turistického ruchu
Regulovanie pohybu návštevníkov z dôvodu ochrany dedičstva

Čo - Téma a miesto
Výber témy a miesta:
Zhromaždenie existujúcich poznatkov
Charakteristika
Zdôvodnenie jedinečnosti a súvislostí
Materiálne a nemateriálne hodnoty
Vymedzenie potreby doplnenia poznatkov, zdroje ďalších možných informácií

Ako - Prostriedky
Druhy interpretačných médií
Miesto a čas uplatnenia médií
Materiály a design médií

Za čo – Zdroje
Ekonomika prípravy:
Ekonomika financovania tvorby projektu
Ekonomika financovania realizácie projektu

Ako – Spravovanie interpretačného projektu
Ekonomika spravovania:
Údržba a materiálne zabezpečenie
Personálneho zabezpečenie

PROSTRIEDKY INTREPRETÁCIE KULTÚRNEHO DEDIČSTVA.

Interpretácia kultúrneho dedičstva využíva spektrum interpretačných médií.
Interpretačné médiá: **leták, brožúra, informačné tabule, živý sprievodca, audio/video sprievodca, muzeálna expozícia, multimediálna prezentácia, rôzne digitálne platformy.** Samozrejmosťou pri návrhu médií je ich grafická prehľadnosť. Základom sú kvalitné obrazové súčasti ako nákresy, fotografie a 3D zobrazenia. Text musí byť len v malom rozsahu a dobre pochopiteľný všeobecnému návštevníkovi. Veľmi dôležité je **uplatňovanie exteriérových médií tak, aby neboli rušivé veľkosťou, tvarom a umiestňované tak, že interpretovaný objekt vizuálne znehodnocujú.** Všetky tieto skúsenosti sú už v zahraničí systematicky zhrnuté do praktických odporúčaní, nie je nutné objavovať objavené.

Interpretačné média môžu byť uplatnené samostatne, lepšie je však ak sú v ucelenom systéme náučných trás, či expozície.
Výber médií, ich materiál a design musí byť dôsledný a vychádzať z danosti témy a miesta. Je to hlavnou úlohou spracovateľa interpretačného projektu. Jeho zodpovednosť je veľká - od objektívnosti, pravdivosti spracovania témy, cez jej kvalitné komunikovanie pre verejnosť až po technickú a ekonomickú udržateľnosť projektu.

Každé médium má svoje výhody a nevýhody (nadobúdacia cena, údržba, obsluha, prevádzkové náklady, atraktívnosť, časové obmedzenie použiteľnosti, možnosť aktualizácie informácií a pod.). Nie je výnimočné, že pri jednotlivom interpretačnom projekte dochádza k použitiu kombinácie médií a je to v prospech jeho kvality.

Vo vyspelých krajinách, v ktorých už majú dlhoročné skúsenosti s interpretačnými projektami (Veľká Británia, USA), došli k poznaniu, že následkom "očarenia" možnosťami nových prezentačných multimediálnych techník **vznikajú riziká ovplyvnenia interpretácie .** Pri ich uplatnení, ktoré je aj mimo iného ekonomicky náročné, niektorí autori skĺznu k informačne plytkým a zavádzajúcim projektom, ktoré pôsobia kontraproduktívne k hlavnému cieľu interpretácie : objektívne a pútavo informovať o hodnotách a výnimočnosti miesta s dôrazom na jeho ochranu a zachovanie.

Odporúčania na základe skúseností sa prikláňajú využívať radšej menej nákladné, obsahovo obnoviteľné, prevádzkovo a údržbovo nenáročné média. Podstatou je vychádzať z kvalitného obsahu a nepodľahnúť manierizmu.

INTERPRETÁCIA KULTÚRNEHO DEDIČSTVA JE V SÚČASNOSTI NEVYHNUTNÁ SÚČASŤ SYSTÉMU JEHO OCHRANY A ZACHOVANIA PRE BUDÚCE GENERÁCIE. DOPOSIAĽ NIE JE NA SLOVENSKU VYUŽÍVANÝ JEJ POTENCIÁL V DOSTATOČNEJ MIERE. DNES UŽ NEPOSTAČUJE KVALITNE, V ZMYSLE ODBORNÝCH PAMIATKOVÝCH ZÁSAD OBNOVIŤ ARCHITEKTONICKÚ ČI TECHNICKÚ PAMIATKU A JEJ PROSTREDIE. JE NUTNÉ OBSAŽNE A PÚTAVO INTERPRETOVAŤ PRE VEREJNOSŤ VŠETKY JEJ HODNOTY, KTORÉ SÚ SCHOPNÉ USPOKOJOVAŤ POTREBY SÚČASNÉHO ČLOVEKA.

1. VÝCHODZÍ STAV

2. SÚVISLOSTI SO ZÁPISOM

3. SÚČASNÝ STAV

4. TRENDY A ZÁKLADNÉ TÉMY DO BUDÚCNOSTI

5. PRIESKUMY NÁZOROV

6. MANAŽMENT CESTOVNÉHO RUCHU V LOKALITE UNESCO

XII. ASPEKTY UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU

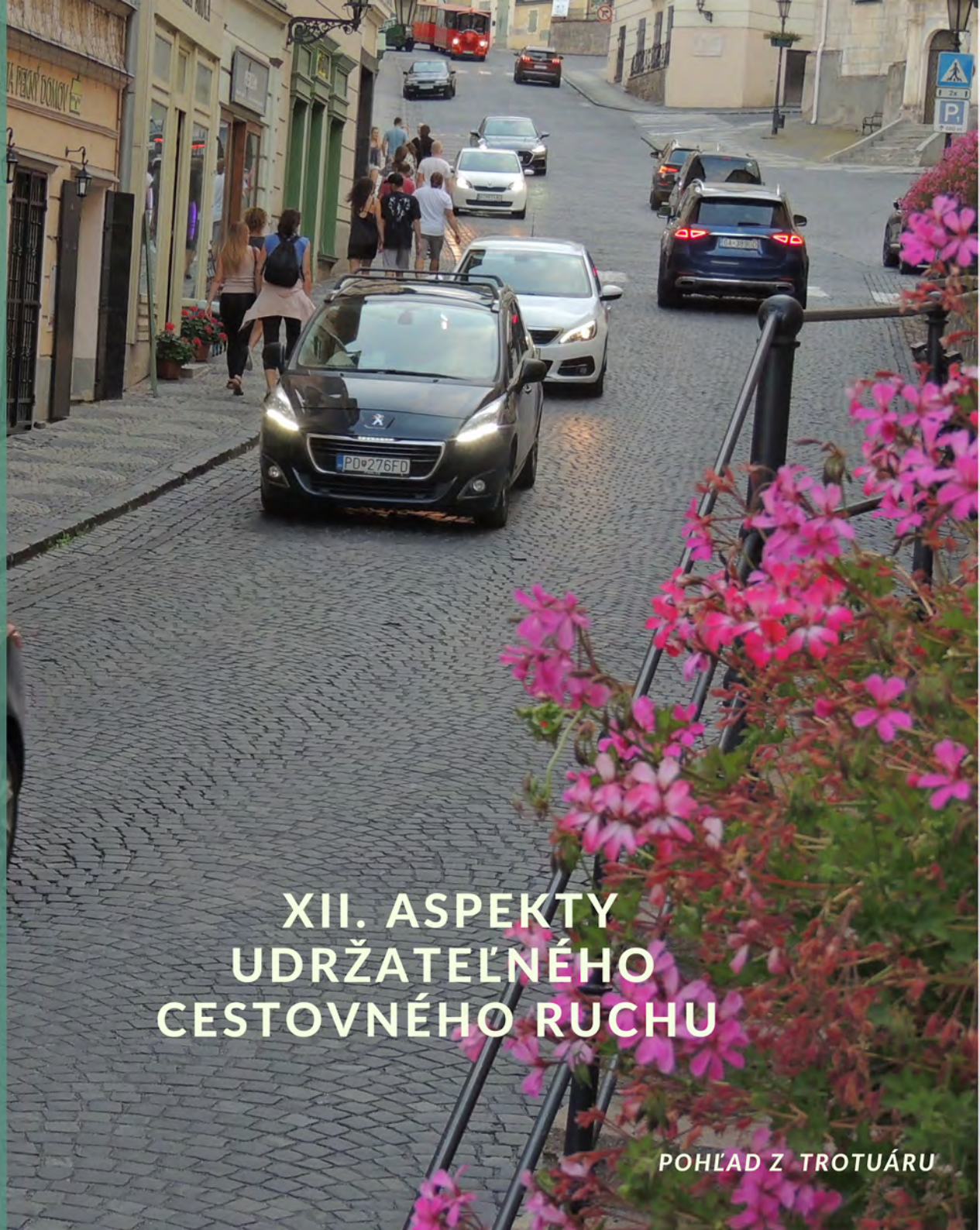

POHĽAD Z TROTUÁRU

ASPEKTY UDRŽATEĽNÉHO CESTOVNÉHO RUCHU SÚ ZAMERANÉ NA VYHODNOTENIE VZŤAHOV MEDZI OCHRANOU KULTÚRNEHO DEDIČSTVA A ROZVOJOM CESTOVNÉHO RUCHU V LOKALITE UNESCO „HISTORICKÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY V JEHO OKOLÍ“ .

Od roku 1993 je mesto Banská Štiavnica a 7 susediacich obcí (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša – Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne) zapísané na Zozname svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO (ďalej Zoznam). Prinieslo to za 30 rokov rôznorodú škálu aktivít a výsledkov v oblasti ochrany hodnôt ako aj v oblasti cestovného ruchu.

Analýza má ambíciu, na základe zistených dát z uskutočnených prieskumov v 2.pol. roku 2022 a tiež z osobných stretnutí s dotknutými kľúčovými aktérmi štiavnického regiónu, upozorniť na rozvojové výhody a riziká súčasného stavu a podnietiť prípravu životaschopných systémových opatrení.
Opatrenia musia byť smerované tak, aby ochrana KD, rozvoj CR, spokojnosť miestnych obyvateľov a návštevníkov boli udržované v rovnováhe.

NÁMESTIE SV. TROJICE
80. ROKY 20. ST.

1.VÝCHODZÍ STAV

Ak sa máme čo najobjektívnejšie orientovať v súčasnej problematike cestovného ruchu v Lokalite s cieľom zadefinovať správne súvislosti s ochranou kultúrneho dedičstva, je nutné zobrať do úvahy **okolnosti posledných desaťročí vývoja v štiavnickom regióne .**
Pred zápisom Lokality bol stav **historického centra**, ktoré je Pamiatkovou rezerváciou, všeobecne neuspokojivý – **viditeľne chátrajúce budovy a infraštruktúra**, **nízka úroveň bývania a služieb.**
Tento stav mesta, centra štiavnického regiónu, sa generoval od polovice 20. storočia. Mesto stratilo svoj význam ako sídlo okresu (1960), čo obmedzilo jeho financovanie a spôsobilo odliv vzdelanej vrstvy obyvateľstva. Okrem banskej ťažby a priemyslu bol jeho všestranný rozvoj na okraji záujmu. Ovplyvnilo to negatívne aj obce regiónu. V 2. pol. minulého storočia došlo zoštátneniu mnohých, hlavne väčších budov v historickom centre. Úroveň bývania v centre bola veľmi nízka, prevažovali nízkopríjmové skupiny obyvateľstva. Prisťahovali sa obyvatelia z iných častí Slovenska, pracujúci potom v baniach a priemysle. Prebiehala postupná hlboká sociálna a stavebná degradácia historického centra. Historická časť mesta bola síce od roku 1950 vyhlásená ako Mestská pamiatková rezervácia, ale postupne tu vznikol obrovský deficit v údržbe budov, verejných priestranstiev a technickej infraštruktúry. V 70-tych rokoch minulého storočia bol havarijný stav časti centra akútny (zrútili sa časti budov na námestí sv. Trojice a aj nektoré objekty v meste). To podnietilo veľké úsilie vtedajších miestnych predstaviteľov. V rámci vtedajšieho modelu centrálneho riadenia ekonomiky bol zostavený plán komplexnej záchrany historickej časti mesta. Slovenská vláda prijala k tomu Uznesenie č.58 v roku 1978.
Na základe Uznesenia vlády SSR č.58 sa do roku 1989 uskutočnili veľmi významné stavebné činnosti pre záchranu historického centra s vplyvom na celé mesto – dopravný obchvat, obnova kanalizácie, plynofikácia, obnova časti veľkých verejných budov. Tieto procesy si vyžiadali vynútené vysťahovanie časti centra - obyvateľov aj prevádzok. Bola uskutočnená výstavba nového sídliska Drieňová ako náhradného bývania a rozvojovej lokality, bola postavená nemocnica. V rokoch 1985 – 1992 prebiehali aj rozsiahle **dobrovoľnícke aktivity mládeže (Strom života) prichádzajúcej do mesta týkajúce sa hlavne záchrany tajchov** v havarijnom stave a obnovy kultúrnych pamiatok v centre mesta.
Zásadným zlom pre štiavnický región však bol utlmenie banskej ťažby a úpravníctva po roku 1989, definitívne v roku 1992. Ťažba, ktorá v štiavnickom regióne prebiehala odhadovane tisíc rokov sa zachovala sa len v obmedzenom rozsahu.
Ďalšími významnými sprievodnými procesmi zlomu bolo zastavenie činnosti veľkých priemyselných prevádzok v meste (textilná , tabaková výroba), menších priemyselných prevádzok, postupné znižovanie počtu študentov a odborov na stredných školách, zvýšená dochádzka obyvateľov za prácou mimo región, obmedzovanie rozsahu zdravotnej služby, obmedzovanie verejnej dopravy, znižovanie počtu trvalých obyvateľov).
Koniec „tisícročnej“ ťažby, v kombinácii s celospoločenskými a prírodnými faktormi je výzvou pre prežitie regiónu v nových podmienkach. *Od 90 - tych rokov v novovzniknutej samostatnej Slovenskej republike, okrem vyššie uvedených špecifických problémov mesta a štiavnického regiónu, prebiehajú ďalšie zásadné celospoločenské sociálne, ekonomické a legislatívne zmeny a vznikli úlohy vyplývajúce z rýchlo nastupujúcich klimatických zmien a potreby využívania ekologických energetických zdrojov .*

2. SÚVISLOSTI SO ZÁPISOM

Vezmúc do úvahy peripetie nedávnej histórie štiavnického regiónu bolo zásadné, že iniciatíva miestnych a externých odborníkov podporená mestom Banská Štiavnica viedla k medzinárodnému úspechu a **mesto s jeho okolím dostalo roku 1993 na zoznam svetového dedičstva UNESCO. Bol to veľmi silný impulz pre pokračovanie v obnove mesta, v súlade s víziou reprofilácie regiónu po útlme baníctva smerom k udržateľnému cestovnému ruchu.**

Cestovný ruch priamo v meste pred 30 rokmi v podstate neexistoval, historické centrum bolo v takom zanedbanom stave, že to ani nepripadalo do úvahy. V meste bol iba jeden starší hotel a stravovacie ani iné služby pre hostí neexistovali. Cestovná kancelária ČEDOK ukončila činnosť. Verejné kultúrne podujatia boli výnimkou, kultúrna sála bola v havarijnom stave.
Oddych domácich a pobyt návštevníkov štiavnického regiónu bol realizovaný mimo historického centra, pri tajchoch Počúvadlo, Klinger, v Banskej Belej, Banskom Studenci a na Štiavnických Baniach. Realizoval sa na súkromnej a podnikovej báze. Objekty v meste, obciach a pri tajchoch mali vo vlastníctve chalupári, alebo boli vo vlastníctve štátu. Využívali sa turistické trasy v pohorí Štiavnické vrchy, turizmus má v regióne dlhodobú tradíciu.

Vývoj mesta v posledných dekádach bol založený na snahách o udržanie základnej funkčnosti mesta a predstave využívania regiónu pre cestovný ruch. Zápis na Zoznam svetového dedičstva UNESCO bol jednoznačne zásadným akcelerátorom týchto snáh. Pri pohľade na posledných 30 rokov štiavnického regiónu sa **jedná o prevažne úspešný príbeh zastavenia predchádzajúceho úpadku a deštrukcie hodnôt prostredia** (i keď je isté, že je to nekončiaci príbeh). Z verejných zdrojov sa zrealizovali náročné obnovy verejných budov, infraštruktúry a verejných priestranstiev. Podarilo sa obnoviť historické mestské štruktúry mesta do tej miery, že začali byť atraktívne pre návštevníkov. Obnova historického centra Banskej Štiavnice sa stala primárnym kľúčom k otváraniu a riešeniu ďalších výziev a úloh pre región. Je to výsledkom úsilia dvoch generácií 2. pol. 20. storočia - miestnych samospráv, aktívnych lídrov a občianskych združení i priaznivcov zvonku. Umožnilo to následné naštartovanie súkromných aktivít budovania ubytovacích, stravovacích a iných služieb. Tieto procesy sa týkajú aj okolitých obcí, každej v osobitom rozsahu a kvalite.

Podľa dobových svedectiev si však málokto z miestnych aktérov týchto procesov vedel predstaviť mesto plné návštevníkov. Takýto priebeh vývoja však zažilo a zažíva mnoho nových Lokalít UNESCO vo svete, ktoré sú zapisované na základe ohrozenia vplyvom nezvratných zmien (v našom prípade ukončenia ťažby a vyúčby s ňou spojenej). **Veľká snaha prilákať návštevníka často nakoniec vedie k prudkému a nezvládnutému nárastu návštevnosti, čo sa udialo aj v Banskej Štiavnici. Eliminovanie negatívnych dôsledkov cestovného ruchu je výzvou v mnohých lokalitách, existuje k tomu veľa medzinárodných skúseností. Súčasne je mesto v období preberania generačnej štafety a je to tiež faktor, ktorý patrí ku kľúčovým pre ďalší rozvoj.**

NÁMESTIE SV.TROJICE
KONIEC 70.ROKOV 20.ST.

VÝSTAVBA SÍDLISKA
DRIEŇOVÁ 80.ROKY 20.ST.

NOVÁ ŠACHTA ŠOBOV
80.ROKY 20.ST.

OBNOVA FRITZOVHO
DOMU 80.ROKY 20.ST.

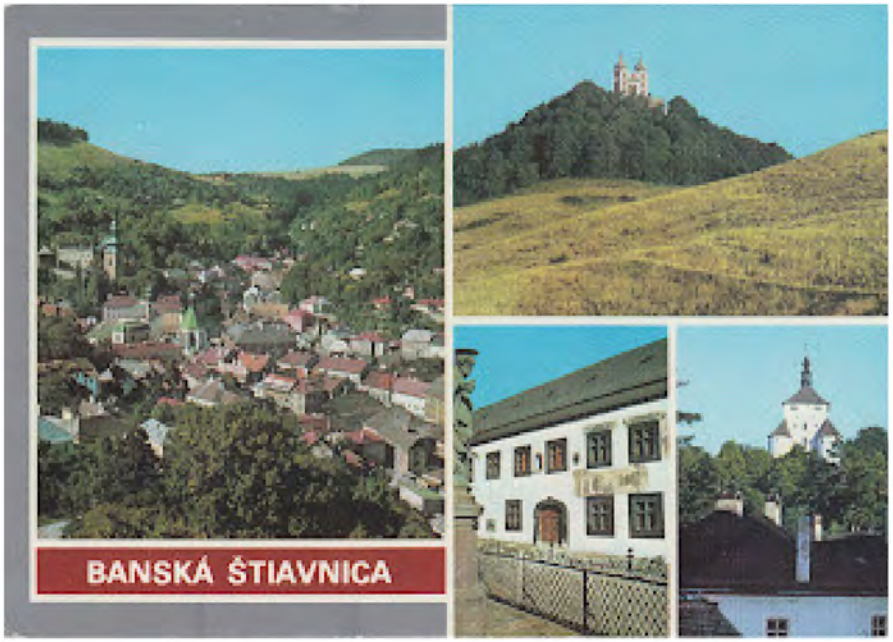
BANSKÁ ŠTIAVNICA

POČÚVADLO
ŠTIAVNICKÉ POHORIE

ŠTIAVNICKÉ JAZERÁ

CESTOVNÁ KANCELÁRIA
ČEDOK 80.ROKY 20.ST.
CESTOVNÁ KANCELÁRIA

KAMMERHOFSKÁ ULICA BEZ DOPRAVY
SALAMANDER 2022

3. SÚČASNÝ STAV

V meste a obciach Lokality priebežne prebiehajú procesy prípravy a budovania a obnovy infraštruktúry (zberný dvor, komplexná obnova komunikácií v spolupráci s vlastníkmi sietí, výstavba záchytných parkovísk, obnova športovísk a iné aktivity) **a tiež úsilie o zachovanie a rozvoj dopravných prepojení s okolím.** Mesto bolo iniciátorom založenia základných štruktúr, ktoré pomáhajú obsluhe a riadeniu cestovného ruchu - Informačné centrum v roku 1994 (ďalej IC) a Oblastná organizácia cestovného ruchu Štiavnický región v roku 2011 (ďalej OOCR).

V súčasnosti sme svedkami historicky bezprecedentnej reprofilácie štiavnického regiónu: orientovaného tisíc rokov na banícku ťažbu a priemyselné odvetvia smerom k novej udržateľnosti. Je to prierezová úloha, zložitý a dlhodobý proces pretože rozvoj cestovného ruchu nie je úplná odpoveď na udržanie regiónu.

Pre objektívnosť je však nevyhnutné zobrať do úvahy vplyv **nedostatočných predošlých generačných skúseností miestnych obyvateľov a ich reálny pracovný potenciál.** Nemajú s takouto náročnou úlohou reálnu skúsenosť.

Miestne komunity a samosprávy regiónu tým, že žijú a pracujú ovplyvnené vyššie spomínanými zásadnými zmenami, sú vystavené náročným požiadavkám udržať a zlepšovať podmienky pre život v regióne v zmenených podmienkach. Aktuálne vízie a strategické cieľoch samospráv Lokality považujú rozvoj cestovný ruch za jeden zo základných pilierov rozvoja.

Je zrejmé, že bez analýz, stratégií a plánov nie je možné realizovať riadený a udržateľný rozvoj obcí . V snahe nájsť východiská pre nový model fungovania majú samosprávy v Lokality spracované a aktualizované strednodobé stratégie **Plány hospodárskeho a sociálneho rozvoja (ďalej PHSR), ktoré obsahujú analýzy cestovného ruchu a majú stanovené strategické ciele v tejto oblasti. Časť obcí má spracované Územné plány, ktoré však v nedostatočnej miere reflektujú stratégie a plány z PHSR, niekedy sú s nimi v rozpore.** Mesto Banská Štiavnica okrem toho každoročne spracováva Správu o stave mesta. Súčasťou týchto správ sú aj samostatné časti venovanému CR (IC, OOCR). Súčasne OOCR poskytuje verejnosti svoje výročné správy a zápisnice.

Mesto Banská Štiavnica je prirodzený líder regiónu, známa a príťažlivá destinácia. Má úspechy získať finančné prostriedky na teoretické materiály prípravy svojho rozvoja. **Za posledných 20 rokov boli takto vypracované mnohé analýzy, stratégie a plány týkajúce sa nielen cestovného ruchu v Banskej Štiavnici a čiastočne aj v jej okolí .**

Materiály bolo možné financovať na základe projektových výziev. Vzhľadom na nedostačujúce miestne odborné kapacity prevažná väčšina bola spracovaná rôznymi subjektami zo slovenského prostredia, v malej miere aj zahraniční odborníci. Iba niektoré prešli participatívnym procesom spolupráce s kľúčovými hráčmi, podiel širokej verejnosti na participácii bol nízky.

Materiály neboli oficiálne pripomienkované z pohľadu ochrany kultúrneho a prírodného prostredia a ich výsledky neboli systematicky premietané do územných plánov.

Súčasné obdobie je zlomové pre všetkých súčasných obyvateľov štiavnického regiónu - mládež, dospelých aj seniorov. Jedná sa o udržanie a vytváranie možností pre nastupujúcu generáciu, ktorá má potom príležitosť zostať žiť v regióne. Je dôležité vytvárať podmienky, aby bol región súčasne **príležitosťou pre dobrý život domácich a príťažlivý pre návštevníkov.**
Fakt, že príprava zápisu Lokality bola iniciatívou samosprávy a odborníkov, izolovanou od širokej verejnosti, ovplyvňuje procesy aj po 30 rokov. Príprava zápisu vychádzala z dobových okolností a bola bez zapojenia a participácie miestnej širokej verejnosti. **Je potrebné, aj keď s odstupom času aby sa tento proces uskutočnil. Podľa získaných dát miestni obyvatelia majú málo zodpovedajúcich informácií k téme ochrany a významu dedičstva .** Je to však základnou podmienkou a zatiaľ nenaplnenou šancou pre úspešnú reprofiláciu regiónu a zlepšenie kvality života miestnych obyvateľov. Takisto je to podmienka tvorby udržateľných produktov cestovného ruchu, ktoré sú nevyhnutné pre rozvoj cestovného ruchu. Sú to spojené nádoby. V súčasnosti uplatňovanie vízie regiónu, stratégií a plnenie konkrétnych plánov ovplyvňovaný negatívne postojmi širokej verejnosti k cestovnému ruchu.
Pre ďalší vývoj je to ohrozujúce. Súčasne sú nepriaznivé trendy, že časť investorov chápe ochranu kultúrneho dedičstva a prírody ako obmedzovanie rozvoja regiónu. Je zrejmé, na základe získaných dát, že tieto trendy majú vplyv na život jednotlivcov, miestnych komunít a ekonomickú aktivitu v regióne v obciach Lokality ako aj v širšom území Štiavnických vrchov.

4. TRENDY A ZÁKLADNÉ TÉMY DO BUDÚCNOSTI

Po 30 rokoch období intenzívnej záchrany mesta je obnova kultúrneho dedičstva spojená s úspechmi, ale nie je zďaleka ukončená. Súčasne sa už prejavuje deficit na údržbe a amortizácia technického vybavenia predtým obnovených objektov. Mesto a región za poslednú dekádu majú spoločný trend znižovania počtu obyvateľov, ich ekonomická sila je nízka. Externé dotačné zdroje nie sú bez dna a v kombinácii s globálnymi súvislosťami sa nedá očakávať nekončiaca hojnosť. **Pre štiavnický región je zásadnou výzvou, ak sa nechce opakovať jeho úpadok z 2. polovice minulého storočia, aby štát, okrem doterajších aktivít, podporil tvorbu novej ekonomickej stratégie a jej nástrojov, ktoré budú založené nielen na rozvoji cestovného ruchu.**

Cestovný ruch má v Banskej Štiavnici za sebou 10 rokov skúseností. Úsilie viedlo nárastu návštevníkov od nesmelých začiatkov v roku 2012 (podľa štatistík návštevnosti IC a prenocovaní) k výraznému, raketovému nárastu, ktorý vyvrcholil rokoch 2018 a 2019. Historické centrum Banskej Štiavnice bolo v týchto dvoch rokov v lete, na vrchole sezóny, preplnené a služby pre návštevníkov nepostačovali. Pobyt v centre vtedy prekročil hranice únosnosti. Pandémia Covidu a aj iné okolnosti následne zasiahli do tohto trendu, návštevnosť sa znížila, ale obľúbenosť štiavnického regiónu neutrpela zásadným spôsobom.
Je evidentné, že okrem oprávnenej spokojnosti a optimizmu, že sa CR podarilo naštartovať a vytvorilo sa povedomie o destinácii, existujú aj vážne konkrétne problémy spôsobené neregulovaným nárastom CR. Plne aktuálna je otázka ako ďalej viesť , plánovať, udržať a rozvíjať CR v regióne.

10 rokov skúseností s CR v meste je priestor pre návrh a overenie postupov, ich vyhodnotenie a uplatnenie skúseností z vývoja CR v destinácii. Je však nutné vyvíjať aktivity smerujúce k rozvoju a trendy, ktoré sa prejavujú , vyhodnocovať a navrhovať ich optimalizáciu. **Počas vrcholov letnej sezóny v historickej časti mesta a v blízkosti známych tajchov sú prekračované ich kapacity a vznikajú kolízne situácie.** Nadmerná doprava, znečistenie, hluk, chýbajúce služby a ich kvalita, vandalizmus a iné sú veľmi nepriaznivé javy pre ďalší udržateľný rozvoj. **Preťaženie spôsobené neregulovaním spôsobuje znehodnocovanie chráneného kultúrneho a prírodného prostredia. Súčasne nie sú vytvorené dostatočné ekonomické modely, ktoré by zabezpečovali plánovaný prenos finančných prostriedkov z odvetvia cestovného ruchu do systematickej údržby a obnovy historického dedičstva .**

Problémy, ktoré vznikli, vznikajú alebo sa zvyšuje ich dopad na fungovanie mesta a regiónu, kultúrne dedičstvo a životné prostredie vedú k úvahám, či strategické podklady spracované za účelom optimalizácie a zabezpečení očakávaných všeobecných benefitov z CR pre región majú vnútorné chyby, sú chybne uplatňované alebo sú odložené do poličky. N**apriek obsahovej kvalite niektorých strategických materiálov nedochádza k ich systematickému napĺňaniu, priebežnému vyhodnocovaniu a aktualizácii.** Dôsledkom toho je, že po určitom čase prirodzene dochádza k strate „orientácie“ vo vývoji CR, akoby automaticky opätovne k „potrebe vzniku“ nového materiálu. Odrazom toho je , že **v roku 2022 OOCR Štiavnický región začal uplatňovať úplne novú stratégiu rozvoja cestovného ruchu regiónu oproti pôvodnej z obdobia založenia a rozvoja organizácie v roku 2011.** Vtedy prijatá stratégia (2013) zakladala rozvoj cestovného ruchu na kultúrnych a prírodných hodnotách, marketingovo jednoznačne viazaných k značke UNESCO . Nový marketing je však založený na téme tzv. Supervulkánu, geologického predchodcu súčasnej geomorfologickej, kultúrnej a prírodnej reality.

Je povšimnutia hodné, že nový marketing regiónu obchádza skutočnosť, že na území Štiavnických vrchov sa nachádza Lokalita UNESCO. Na webovej stránke Supervulkánu sa vyskytuje názov UNESCO2x a to iba náhodne.
Medzinárodne uznávaný odborný prístup v oblasti marketingu v Lokalitách UNESCO a prieskumami overené skúsenosti, ktoré sú založené primárne na využití výnimočných svetových hodnôt pre udržateľný rozvoj CR a ochranu KD, nie sú v novom marketingu štiavnického regiónu uplatnené. **Lokalita má pritom nepopierateľný výnimočný potenciál a viacero jedinečných svetových parametrov.** OOCR zvolilo novú marketingovú stratégiu na základe vlastného uváženia a interného rozhodovania.
Nie je cieľom tejto analýzy jednostranne odmietať a kritizovať aktivity v oblasti hľadania riešení rozvoja CR,ale ponúkať pohľad z iného zorného uhla - dlhodobého zachovania zásadných hodnôt kultúrneho dedičstva a prírody, čo je práve aj základom udržateľnosti CR.
Základným východiskom pre ochranu kultúrneho dedičstva a prírody a udržateľný rozvoj CR je vzájomne prospešná spolupráca. Bez ktorej nie je možné uskutočniť optimistické scenáre ekonomického a sociálneho rozvoja života štiavnického regiónu.

Štiavnický región, má vynikajúcu šancu postaviť svoj rozvoj využitím exkluzivity značky UNESCO. Na základe dlhoročných úspešných skúseností a poučení z omylov v zahraničí pri riešení obdobných tém cestovného ruchu vidíme jednoznačne efektívnu cestu v štiavnickom regióne inšpirovať sa v zahraničí. **Je predpoklad, že prospešné by bolo partnerstvo s obdobnou lokalitou UNESCO.** Do úvahy pripadá napríklad Lokalita UNESCO Bane Rammelsberg, Historické mesto Goslar a vodohospodársky systém Horný Harz v SRN, ktorá má priame historické súvislosti so štiavnickým regiónom. **Objavovať objavené býva stratou času a štiavnický región si ho nemôže v dnešnej globálnej situácii nezodpovedne premárniť.** Súčasné prebiehajúce krízy s dopadom na ekonomickú stabilitu nielen regiónov ale aj štátov sú vážnymi signálmi, že obdobie pokojného rozvoja nemôžeme automaticky očakávať. Sme v období, ktoré si vyžaduje mobilizovanie a spoluprácu aktívneho obyvateľstva na základe reálnych plánov a podpory rozvoja v regióne zo strany štátu.
Pre účely Aktualizácie manažment plánu Lokality bola prevedená primárna analýza jednotlivých strategických plánov PHSR(mesto, obce jadrového územia), Územných plánov a jednotlivých doteraz vyhotovených analýz, stratégií a plánov a podkladov, ktorá bola cielená na vzájomné vzťahy ochrany KD a CR v Lokalite :

- je vyhotovené množstvo materiálov (analýz, stratégií a plánov), nie je však určená záväznosť ich dodržiavania, plnenia a ani ich zodpovední nositelia
- materiály sú často obsahovo duplicitné, niekedy si vzájomne odporujú, je nejasné územné definovanie voči Lokalite
- široká verejnosť nepozná aktuálnu stratégiu CR, pravidelné verejné vyhodnocovanie stratégie absentuje
- rozvoj CR je izolovane riešený od problematiky ochrany KD a prírodného prostredia
- rozvoj CR je riešený bez systematicky uplatňovanej odbornej oponentúry z oblasti ochrany KD a prírody
- konkrétne plány OOCR pri podpore infraštruktúry CR sú predmetom konfliktov s úradmi zabezpečujúcimi ochranu KD a prírody, čo spôsobuje neefektívnosť vynakladanej energie v tomto smere, je nutná analýza príčin tohto stavu a nastavenie opatrení
- neexistuje profesionálna interpretácia skutočných hodnôt Lokality UNESCO, prevažujú reklamné a propagačné formy , aj s určitou tendenciu odklonu od pravdivých faktov
- materiály CR deklarujú, že hodnoty KD a prírodného prostredia UNESCO sú jeho východiskom, ale Lokalita nemá nastavené reálne mechanizmy ich ochrany pred následkami CR a benefity pre ochranu KD plynúce z príjmov CR
- rozvoj CR v súlade s ochranou KD nie je dostatočne premietnutý do Územných plánov obcí Lokality
- špecifikom Lokality je veľká územná rozloha a hodnoty sa nachádzajú prepojené cez jednotlivé katastrálne územia , čo materiály CR a Územné plány nereflektujú
- strategické smerovanie a plánovanie v oblasti CR nie je jednotne koordinované
- podiel miestnej širokej verejnosti na plánovaní a pripomienkovaní rozvoja CR je nízky, nie je uplatňovaná plánovacia participácia
- CR nemá stanovené a pravidelne nesleduje indikátory rozvoja s cieľom ochrany hodnôt Lokality

Najnovšie štatistiky sčítania obyvateľstva z roku 2021 potvrdzujú , že za posledných 20 rokov sa počet trvalého obyvateľstva v meste znížil o vyše 13% (1 453 obyv.). Je trend pozvoľného znižovaniu počtu obyvateľov z 10 879 (2002) na 9 426 (2022). V okrese Banská Štiavnica sa znížil o 8,3% (2 056 obyv.), celkovo z 17 075 (2002) na 15 649 (2021) **Dôležitým indikátorom je znižovanie počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Tieto údaje svedčia o oslabovaní miestneho ľudského potenciálu a tým aj ekonomickej sily štiavnického regiónu.**

Následkom toho je personálne a finančné zabezpečenie ochrany dedičstva zo zdrojov na miestnej úrovni významne nedostatočné. Subjekty v Lokalite nie sú schopné suplovať úlohy štátu. V súvislosti s medzinárodnými záväzkami SR musí byť v zásadnej miere zlepšené uplatňovanie kompetencií, plánovania a ich financovanie zo strany ústredných orgánov štátnej správy a VÚC.

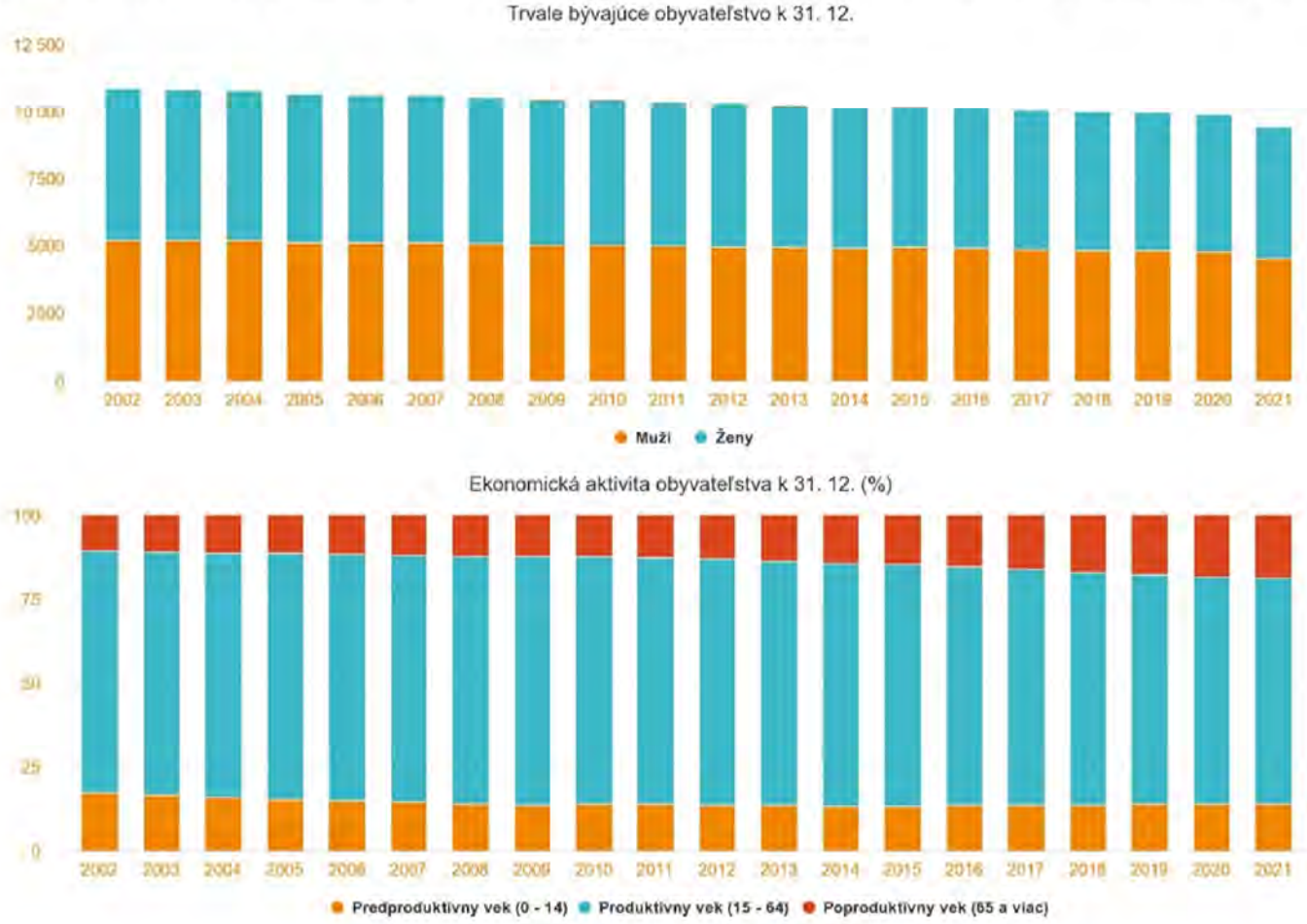

Do Banskej Štiavnice viac obyvateľov prichádza ako odchádza za prácou a štúdiom.

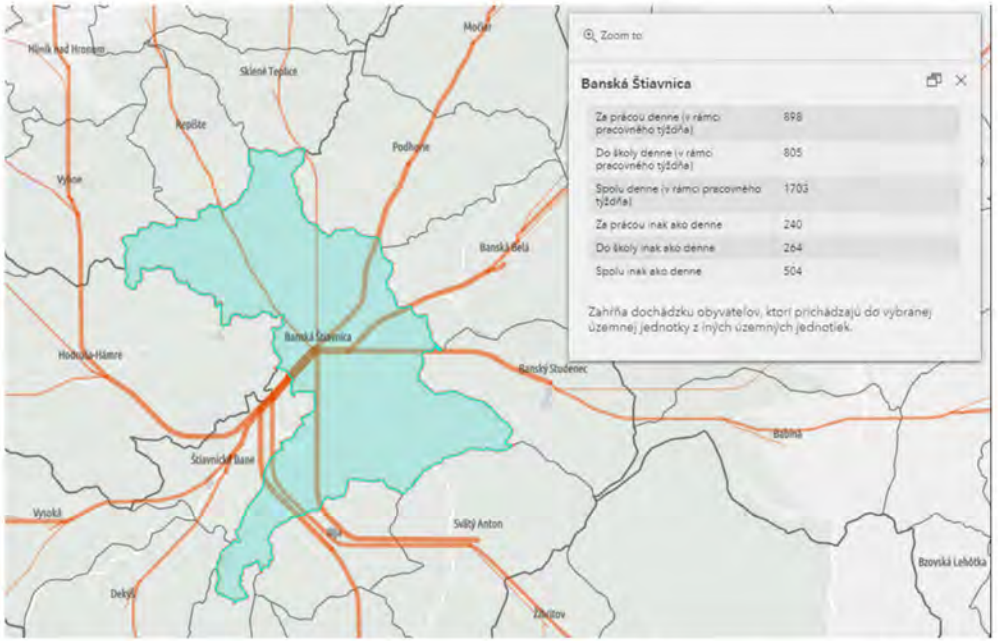

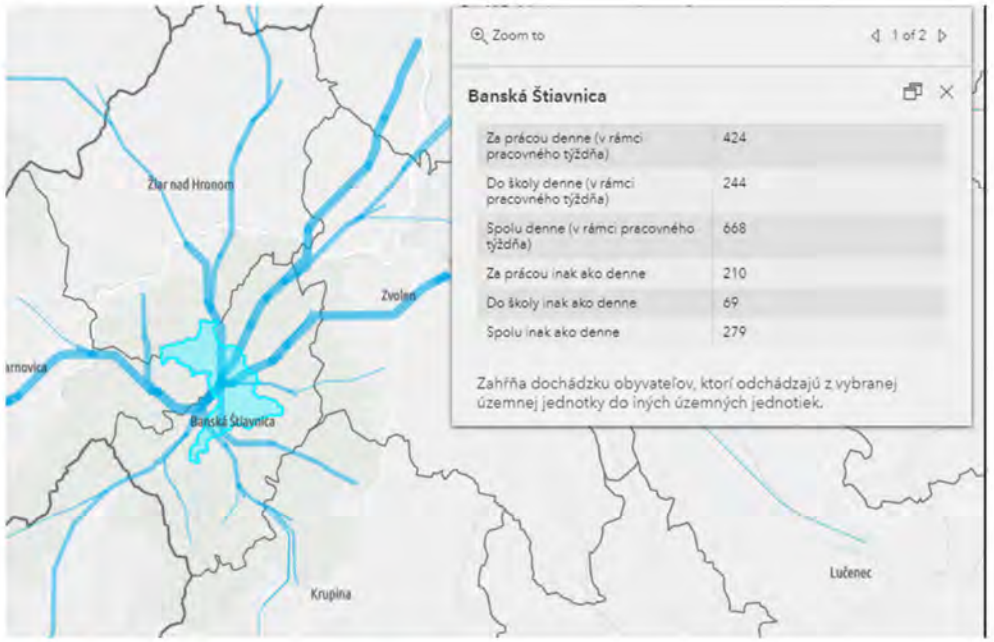

Do okresu Banská Štiavnica prichádza za prácou a štúdiom menej ľudí ako odchádza.

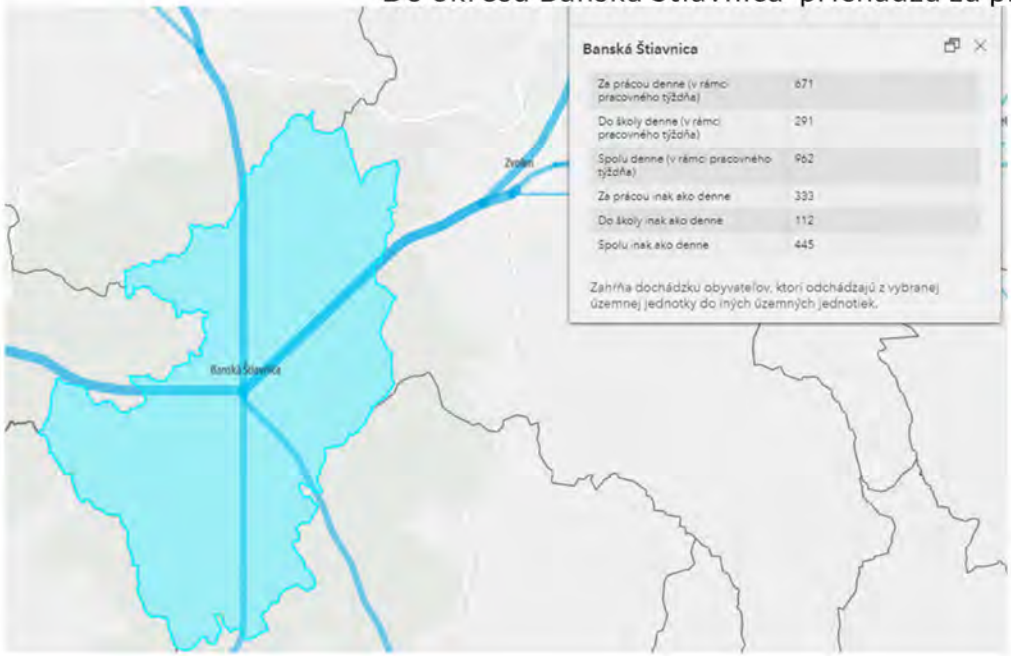

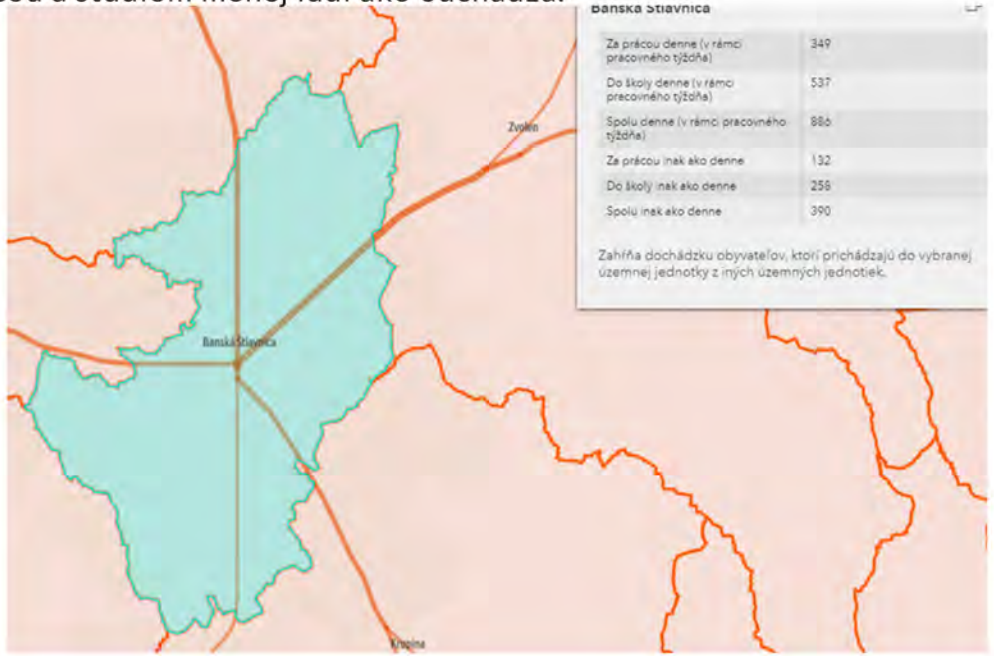

Je zrejmé, že všetky **vyššie spomenuté trendy reálne ohrozujú kontinuitu stratégie udržateľného rozvoja CR.** Problémy spojené s "detskými" chorobami rozvoja cestovného ruchu v regióne, ktoré potvrdili výsledky dotazníkových prieskumov, je nutné vyhodnocovať a systematicky plánovane riešiť, podľa miery ich akútnosti. Dnes si môžeme ešte odvážne povedať, že nie je neskoro, napriek viacerým vážnym problémom v tejto oblasti, ktoré ohrozujú hodnoty dedičstva .

5. PRIESKUMY NÁZOROV

Cieľom prieskumov bolo bližšie spoznať aktuálny stav názorov a skúseností ľudí s cestovným ruchom a a z toho vyplývajúcich súvislostí s poznaním a ochranou hodnôt Lokality a udržateľnosťou jej jedinečných svetových hodnôt. (Aktualizačné procesy rôznych riadiacich dokumentov je najlepšie realizovať prostredníctvom získavania informácií, názorov a postojov od zainteresovaných segmentov a dotknutých aktérov. Je dôležité takéto prieskumy pravidelne opakovať a sledovať podľa pevne stanovených indikátorov).
Vzhľadom na skutočnosť, že zodpovedajúci prieskum zaoberajúci sa vzájomnými vzťahmi ochrany kultúrneho dedičstva a cestovného ruchu v Lokalite UNESCO nebol ešte realizovaný, boli pripravené špecifické dotazníky. Dotazníky boli k dispozícii respondentom online (Google Forms) zverejnením na oficiálnych digitálnych platformách mesta Banská Štiavnica a OOCR Región Banská Štiavnica. Pre získanie odpovedí boli zorganizované motivačné súťaže. Prieskum bol uskutočnený v 2. polovici roku 2022.

Dotazníky boli vyšpecifikované so zameraním na **vybrané skupiny obyvateľstva:**

a. **MLÁDEŽ bývajúca alebo študujúca v Banskej Štiavnici DO 19 ROKOV**
b. OBYVATELIA Banskej Štiavnice a okolitých obcí OD 19 ROKOV
c. PODNIKATELIA v Banskej Štiavnici a v okolitých obciach
d. NÁVŠTEVNÍCI banskoštiavnického regiónu

Dopytovanie bolo zamerané na súvislosti rozvoja a dopadov CR v meste Banská Štiavnica a v jeho okolí
(zosúladené geograficky s jadrovým územím Lokality) **v oblastiach :**

A. KULTÚRNO–HISTORICKÝ POTENCIÁL, HODNOTY KD A ROZVOJ CR
B. PRÍRODNÝ POTENCIÁL A CR
C. NÁVŠTEVNOSŤ ATRAKTIVÍT V ÚZEMÍ A CR
D. DOPRAVA A CR
E. TVORBA PRODUKTOV A CR
F. ZAINTERESOVANOSŤ MIESTNEHO ĽUDSKÉHO POTENCIÁLU A CR
G. ŽIVOT V REGIÓNE A CR

a. MLÁDEŽ bývajúca alebo študujúca v Banskej Štiavnici DO 19 ROKOV – 36 respondentov

Väčšina odpovedajúcich boli študenti gymnázia v Banskej Štiavnici. Stredná odborná škola služieb a lesníctva, ktorá vyučuje odbor Manažment regionálneho cestovného ruchu a Súkromná hotelová akadémia, ktorá vzdeláva pracovníkov pre prevádzky v cestovnom ruchu nemali, napriek priamemu osloveniu, očakávané dostatočné zastúpenie medzi respondentmi. Predpokladáme, že napriek snahe spracovateľov dotazníkov osloviť široké spektrum škôl, uplatneniu súťaže, bola nízka návratnosť spojená riešením akútnych problémov na školách. Je vhodné v dohľadnej dobe prieskum na školách uplatniť znova, pomocou novej súťažnej motivácie. Považujeme segment mládeže však za veľmi významný pre rozvoj regiónu a bude nevyhnutné s ním ďalej pracovať.

b. OBYVATELIA Banskej Štiavnice a okolitých obcí OD 19 ROKOV – 196 respondentov

Početnosť takmer 200 respondentov nie je možné považovať z hľadiska zberu údajov ako reprezentatívnu vzorku, avšak je to pomerne vysoká početnosť odpovedí, ktoré sú relevantné ako podnety pre ďalšie plánovanie udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Banskej Štiavnici a v jej okolí. Až 37,7 % uviedlo ukončené stredné vzdelanie a 61,8 % respondentov – obyvateľov Banskej Štiavnice a okolitých obcí uviedli vysokoškolské vzdelanie I., II. alebo III. stupňa

c. PODNIKATELIA v Banskej Štiavnici a v okolitých obciach – 28 respondentov

Reagovalo 28 respondentov, z toho 75 % podnikajúcich v priamo v meste Banská Štiavnica. Väčšina 55 % z odpovedajúcich respondentov prevádzkuje svoju činnosť celoročne. Len 7 % (resp. dvaja respondenti) sa považujú za začínajúcich podnikateľov, ostatní majú čiastočné alebo dlhodobé skúsenosti s CR.

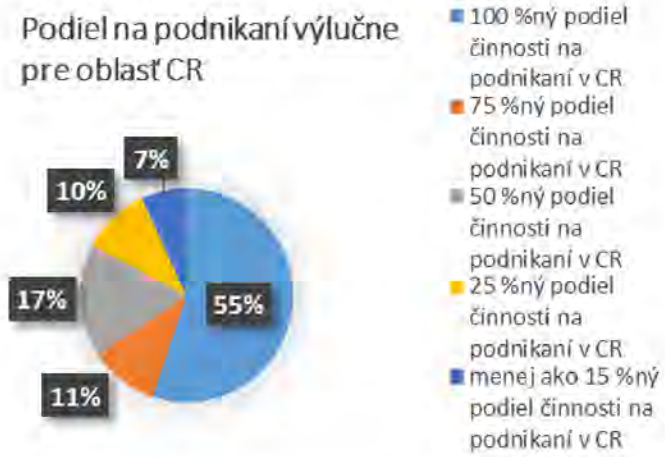

d. NÁVŠTEVNÍCI banskoštiavnického regiónu – 5927 respondentov

Za pomoci motivačnej odmeny sa podarilo osloviť veľké množstvo pravidelných, či nepravidelných návštevníkov Banskej Štiavnice a okolia. Takmer 6000 respondentov môžeme považovať za reprezentatívny prieskum názorov odpovedajúcich návštevníkov.

Mnohí odpovedajúci respondenti navštevujú Banskú Štiavnicu a jej región opakovane. Prípadne vlastnia v regióne rekreačnú nehnuteľnosť (chatu, chalupu, byt). Pri množstve vyše 6000 odpovedí niekoľko stoviek z nich označili možnosť, že plánuje navštíviť tento región, ale má väčšie očakávania v službách.

A. KULTÚRNO–HISTORICKÝ POTENCIÁL, HODNOTY KULTÚRNEHO DEDIČSTVA A ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU

Všetky zainteresované segmenty považujú za najväčšie prednosti banskoštiavnického regiónu krásnu prírodu a kultúrno-historický potenciál. Niet pochýb, že na takto vnímanom potenciáli je možné stavať ďalší rozvoj predmetného územia. Na tomto pozitívnom vnímaní k hodnotám banskoštiavnického regiónu a jej kultúrno-historického dedičstva zapísaného do zoznamu UNESCO je možné budovať potenciálnu spoluprácu a partnerstvo pri udržateľnom rozvoji cestovného ruchu v území.

Z marketingového hľadiska „byť na zozname UNESCO" je veľká výhoda pre destináciu hlavne pre uplatnenie sa na medzinárodnom trhu cestovného ruchu. Je to zvlášť dôležité pre Slovensko, ktoré v porovnaní so susednými krajinami (vrátane postsocialistických krajín, ako sú Poľsko, Česko a Maďarsko), patrí dlhodobo medzi krajiny skôr s nižším počtom zahraničných návštevníkov. Bezpochyby je nutné zahraničným návštevníkom venovať zvýšenú pozornosť. Výzvou je uplatniť spoluprácu aj s inými slovenskými Lokalitami UNESCO. Zahraniční návštevníci a touroperátori, sa rozhodujú pre návštevnosť banskoštiavnického regiónu, na základe toho (podľa prieskumov zo zahraničia) , že je na Zozname kultúrno-historického dedičstva UNESCO. Slovenskí operátori cestovného ruchu zase ľahšie umiestňujú produkty na medzinárodnom trhu. Je to niečo podobné, ako keď sa firmy na medzinárodných trhoch preukazujú certifikátom ISO a pod. Zoznam kultúrno-historického dedičstva UNESCO je v odbornej aj v medzinárodnej biznis verejnosti cestovného ruchu vnímaný s veľkou dôverou a banskoštiavnický región z toho môže primerane ťažiť. **Je to však zároveň záväzok a návštevníci prichádzajú s očakávaniami, a to nie len vo vzťahu k ponuke kultúrno-historického charakteru, ale aj vo vzťahu k ponuke služieb.**

Vysokými percentami pozitívne hodnotia všetky segmenty respondentov možnosti kultúrneho vyžitia. Je tož výsledok práce samotných aktérov - organizátorov kultúrnej ponuky Banskej Štiavnice a jej okolia. Medzi týchto aktérov patria pracovníci Mestského úradu Banská Štiavnica, resp. pracovníci obecných úradov v jej okolí, rôzne podnikateľské, ale i mimovládne kultúrne organizácie, ktoré sú často z externého prostredia. Výsledky prieskumu nasvedčujú, že ponuka v oblasti kultúrneho vyžitia je pomerne bohatá (hlavne v sezónnom období) a skutočne atraktívna z hľadiska obsahu.

Výsledky prieskumov čo respondenti považujú za pozitívum banskoštiavnického regiónu:

MLÁDEŽ bývajúca alebo študujúca v Banskej Štiavnici DO 19 ROKOV

-86 % - v meste a 72 % - v okolí pekné prírodné okolie a možnosť pobytu v prírode a krásna príroda
-47 % - v meste a 41 % - okolí bohatá história a vzácne kultúrne pamiatky
-33 % - v meste a 27 % - v okolí zábava a kultúra

OBYVATELIA Banskej Štiavnice a okolitých obcí OD 19 ROKOV
- Vyše 96 % - krásna príroda a historický potenciál
- Skoro 60 % - možnosti kultúrneho vyžitia

PODNIKATELIA v Banskej Štiavnici a v okolitých obciach
- 100 % - krásna príroda a krajina
- 70 % - obnovené kultúrne pamiatky UNESCO
- 60 % pestré možnosti kultúrneho vyžitia

NÁVŠTEVNÍCI banskoštiavnického regiónu
- Vyše 97 % - krásna krajina, príroda a vzácne kultúrne pamiatky.
- 35 % - pestré možnosti kultúrneho vyžitia

Zároveň však až 10 % respondentov - návštevníkov, čo pri tak vysokom množstve odpovedajúcich návštevníkov tvorí okolo 600 reakcií, vníma kultúrne pamiatky UNESCO zanedbané. V podobnom znení bolo niekoľko desiatok vyjadrení:
- *parkovisko pod Baníckou školou vyzerá hrozne, tá budova si zaslúži úplne iné okolie*
- *historické budovy chátrajú priamo v centre, je to smutný pohľad - Banícka škola, Tabaková a veľa iných menších...*

Kritický postoj k stavu časti pamiatok vyplýva v kontexte odpovedí zo záujmu a kladného vzťahu návštevníkov. Potvrdzuje to údaj že až 88 % návštevníkov vníma Zápis do Zoznamu UNESCO ako dôležitý a pomáhajúci ochrane KD a rozvoju regiónu. Rovnako to vníma až 76 % odpovedajúcej dospelej populácie banskoštiavnického regiónu. Tieto prevažujúce vyjadrenia širokej verejnosti potvrdzujú chápanie dôležitosti významu Zápisu Lokality a môžu byť základom pre prácu s verejnou mienkou .

Z výsledkov prieskumu respondentov obyvateľov však vyšli aj ich nemalé pochybnosti či zápis do Zoznamu UNESCO bol správnym krokom, prospešný širokej verejnosti. Je veľmi dôležité otvorene sa venovať týmto nezanedbateľným signálom pre ďalší úspešný vývoj, pretože vnútorné konflikty môžu narastať.

8. AKÝ VÝZNAM PODĽA VÁS MÁ, ŽE BANSKÁ ŠTIAVNICA A TECHNICKÉ PAMIATKY V JEJ OKOLÍ SÚ ZAPÍSANÉ NA ZOZNAME UNESCO ?

(OZNAČTE MIN. 1 ALEBO AJ VIAC POLÍČOK, MÔŽETE VOĽNE DOPLNIŤ V ČASTI INÉ..)

196 odpovedí

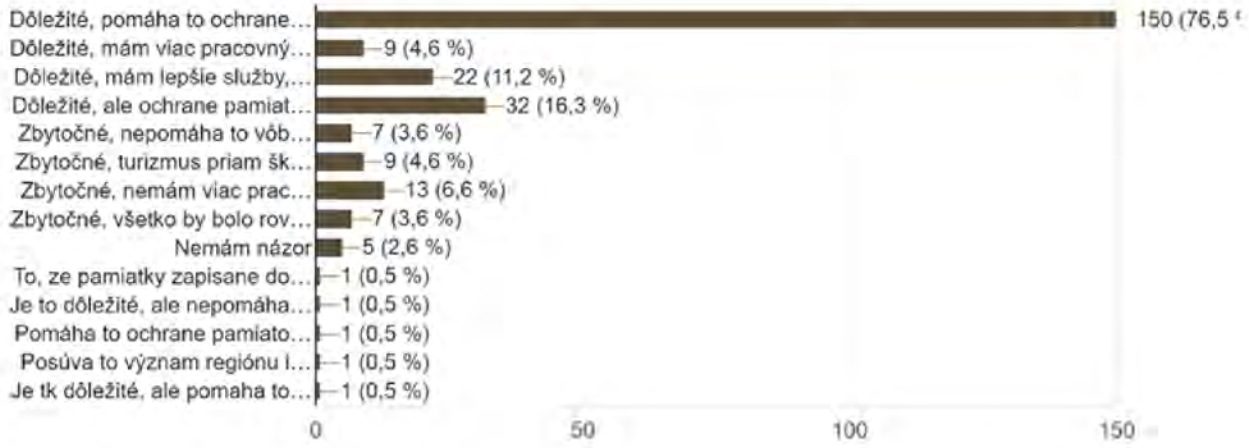

- to, že pamiatky zapísané do UNESCO majú byť chránené, neznamená, že si súkromne osoby majú z tohto statusu urobiť biznis na úkor dostupnosti a kvality služieb a života v meste
- pomáha to ochrane pamiatok, región sa nerozvíja v prospech obyvateľov, len v prospech návštevníkov
- je to dôležité, ale pomáha to iba vybraným občanom mesta

Pre objektívnosť analýzy CR, ako už bolo spomínané vo všeobecnej časti analýzy súčasného stavu, je nevyhnutné oveľa vážnejšie zobrať do úvahy názory a skúsenosti miestnych obyvateľov. **Úspešná reprofilácia regiónu smerom k rozvoju cestovného ruchu bez účasti miestnej komunity nie je reálna.** Je potrebné využiť ich generačné skúsenosti starších a energiu mladých. Zapojenie miestnej komunity pre zachovanie odkazu pravdivej tradície a udržateľnosti ekonomiky je prvoradou úlohou.

Prieskumy ukázali úroveň znalosti a záujmu respondentov týkajúcich sa hodnôt Lokality UNESCO:
MLÁDEŽ bývajúca alebo študujúca v Banskej Štiavnici DO 19 ROKOV
Odpovedí mládeže bolo len 36, je potrebné tejto skupine venovať pozornosť a prieskum opakovať na väčšej vzorke.
Napriek tomu je povšimnutiahodný vzťah mládeže k atraktívnosti banskoštiavnického regiónu s bohatým zastúpením kultúrno-historických pamiatok zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO a o vzdelávaní. Mladí respondenti do 19 rokov uvádzajú v dotazníkoch nasledovné údaje:
- 80 % - dozvedá sa o kultúrno-historickom dedičstve zapísaného do Zoznamu na hodine Dejepisu
- 60 % - dozvedá sa v škole o UNESCO dedičstve trochu, 20 % študentov vyhodnotilo, že sa dozvedá minimálne alebo vôbec ... iba 16 % študentov uviedlo, že sa dozvedá veľa
- 8 % - o UNESCO dedičstve sa doma veľa dozvedá ale až 60 % minimálne alebo vôbec
- 47 % - uviedlo, že má iné záujmy ako zaujímať sa o kultúrno-historické dedičstvo banskoštiavnického regiónu
- 66 % - chodí do centra mesta za účelom trávenia voľného času a zábavy, konkrétne za kultúrnymi podujatiami 16 %

OBYVATELIA Banskej Štiavnice a okolitých obcí OD 19 ROKOV
Objektívne informácie, čo je chránené ako Lokalita UNESCO nie sú medzi obyvateľmi známe:
- Iba 7%- vie, že Lokalita je celé mesto Banská Štiavnica a 7 susediacich obcí (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša–Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne)
- Vyše 85 % - si myslí , že na Zozname je len Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a tajchy v okolí. Z tohto počtu 56,46 % zahrňuje do ochrany UNESCO aj bane.
- Takmer 8% - nevie presne čo je v štiavnickom regióne zapísané na Zozname
Takisto málo obyvatelia poznajú čo boli 2 hlavné dôvody zápisu:
-66,3 % - pozná 1. dôvod zápisu a to význam Lokality, ale iba 17,3 % si uvedomuje , že 2. dôvodom zápisu je, že hodnoty Lokality sú ohrozené zánikom ťažby a odborného vzdelávania.

PODNIKATELIA v Banskej Štiavnici a v okolitých obciach

Objektívne informácie, čo je chránené ako Lokalita UNESCO nie sú medzi podnikateľmi známe:

- Iba 3,6 % - vie, že Lokalita je celé mesto Banská Štiavnica a 7 susediacich obcí (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša–Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne)

-78,5 % - si myslí , že na Zozname je len Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a tajchy v okolí. Z tohto počtu 46,4 % zahrňuje do ochrany UNESCO aj bane.

-14,3 % - nevie presne, nevie presne čo je v štiavnickom regióne zapísané na Zozname

Podnikatelia vedia iba čiastočne, ktoré sú 2 hlavné dôvody zápisu:

-66,3 % - pozná 1. dôvod zápisu a to význam Lokality, ale iba 17,3 % si uvedomuje , že 2. dôvod zápisu je, že hodnoty Lokality sú ohrozené zánikom ťažby a odborného vzdelávania.

NÁVŠTEVNÍCI banskoštiavnického regiónu

Objektívne informácie, čo je chránené ako Lokalita UNESCO nie sú medzi návštevníkmi známe:

- Iba 5,4% - vie, že Lokalita je celé mesto Banská Štiavnica a 7 susediacich obcí (Banská Belá, Banský Studenec, Hodruša–Hámre, Ilija, Svätý Anton, Štiavnické Bane, Vyhne)

-Vyše 59,7 % -si myslí , že na Zozname je len Pamiatková rezervácia Banská Štiavnica a tajchy v okolí. Z tohto počtu 47,7 % zahrňuje do ochrany UNESCO aj bane.

-Až 29,1 % -nevie presne, čo presne v štiavnickom regióne zapísané na Zozname

Návštevníci vedia iba čiastočne, ktoré sú 2 hlavné dôvody zápisu:

-69,4 % - pozná 1. dôvod zápisu a to je význam Lokality, ale iba 21,2 % si uvedomuje , že 2. dôvod zápisu je, že hodnoty Lokality sú ohrozené zánikom ťažby a odborného vzdelávania.

Iba 7 % respondentov obyvateľov a
iba 5 % respondentov návštevníkov vie,
ŽE NA ZOZNAME UNESCO JE ZAPÍSANÉ CELÉ MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA
A 7 SUSEDIACICH OBCÍ

Iba 17,3 % respondentov obyvateľov a
iba 21,2 % respondentov návštevníkov si uvedomuje,
že jeden z dôvodov je zápisu na Zoznam UNESCO
je ohrozenie hodnôt Lokality po zániku banskej ťažby a odborného vzdelávania

B. PRÍRODNÝ POTENCIÁL A CESTOVNÝ RUCH

Prírodný potenciál je hodnotený ako významný benefit regiónu podľa všetkých skupín prieskumu. Nakoľko sa v analýze zameriavame na pamiatky zapísané na Zozname svetového dedičstva UNESCO, v rámci prírodného potenciálu banskoštiavnického regiónu zvýrazňujeme význam umelých vodných nádrží tajchov. Návštevníci, ako aj obyvatelia považujú samotné tajchy a rovnako aj jarky a vodné štôlne za prírodnú atraktivitu. Pritom však ide o historické dedičstvo technického charakteru. Už to, že vnímanie týchto technických pamiatok je zmätočné, vyvoláva otázky, do akej miery sa naozaj pracuje pri interpretácii kultúrneho deičstva smerom k návštevníckej ako aj lokálnej verejnosti .

Zároveň, ak vnímanie návštevníkov a lokálneho obyvateľstva nie je spojené s poznaním, tak aj podpora a reálna ochrana tohto dedičstva je ohrozená. Pretože môže byť, že napriek výsledkom verejného prieskumu ktoré ukazujú väčšinový názor že zápis na Zoznam svetového dedičstva UNESCO je dôležitý a pomáha ich ochrane, tak sa tento postoj nebude týkať aj záujmu o ochranu banských jarkov a tajchov, ak ich hodnota nebude interpretovaná.

V turisticky frekventovaných miestach potom jarky a vodné štôlne zanedbávané a často aj devastované mnohými zainteresovanými , či už domácimi obyvateľmi alebo návštevníkmi vlastniacimi chaty a chalupy ako aj subjektami hospodáriacimi v lesoch. Príkladom je nielen závažne zničený jarok výstavbou v rekreačnom stredisku Počúvadlianske jazero, ale aj na mnohých iných miestach neohľaduplnou ťažbou.
Za účelom ochrany a obnovy banských jarkov a tajchov vzniklo a dlhodobo pôsobí miestne občianske združenie Štiavnický tajch. Aktívne pôsobenie tohto občianskeho združenia, ktoré výrazným spôsobom prispieva ku realizácii záchrany, k zlepšeniu legislatívnej ochrany, ako aj k osvete Banskoštiavnickej vodohospodárskej sústavy je veľmi významným miestnym akcelerátorom diania pre udržateľný rozvoj regiónu - praktické zapojenie obyvateľstva a osvetu. Združenie realizuje vzdelávacie a zážitkové podujatia pre študentov a návštevníkov v súlade so zásadami ochrany tejto technickej pamiatky.

Krásy prírody (spolu s historickými pamiatkami) sú všetkými dopytovanými segmentami považované za najvýraznejšie plusy regiónu. V odpovediach respondentov boli viackrát ocenené cyklotrasy po náučných chodníkoch, ako aj možnosti pre turistiku. Viacerí návštevníci považujú za významné podporiť rozvoj cykloturistiky. Mnohí zdôrazňujú ochranu prírodného prostredia a zachovanie krajinného rázu, čo spájajú s reguláciou počtu návštevníkov a citlivými riešeniami a minimalizáciou vplyvu potrebnej novej turistickej infraštruktúry na krajinu. Kriticky je hodnotená dostupnosť a súvisiaca dopravná infraštruktúra (vrátane parkovania).

C. NÁVŠTEVNOSŤ ATRAKTIVÍT V ÚZEMÍ A CESTOVNÝ RUCH

Banská Štiavnica

Prieskum záujmu návštevníkov o jednotlivé atrakcie bol zisťovaný označovaním podľa zvoleného zoznamu.

Štatistiky návštevnosti sa dajú zistiť aj prostredníctvom predaného vstupného (pre účely podrobnejšie analýzy návštevnosti je nutná aj podrobná analýza skupinovej a individuálnej návštevnosti). Prístupnosť atrakcie nie je vždy podmienená vstupným a teda štatistiky je možné získať iba sčitovaním návštevníkov na mieste, čo je v cestovnom ruchu často využívaná metóda.

Výsledky poradia návštevnosti jednotlivých hodnotných atrakcií mesta Banská Štiavnica hovoria o tom, že známe sú hlavné autentické historické pamiatky.

Pre objektivizáciu poradia a spresnenie je podľa údajov návštevnosti Slovenského banského múzea ich dlhodobo najnavštevovanejšou expozíciou Banské múzeum v prírode, viac ako Starý zámok alebo Nový zámok.

Je zaujímavé, že respondenti medzi hodnotné miesta voľne doplnili známu súkromnú atraktivitu CR Banka lásky, avšak jej návštevnosť bola v porovnaní s historickými pamiatkami nízka (37).

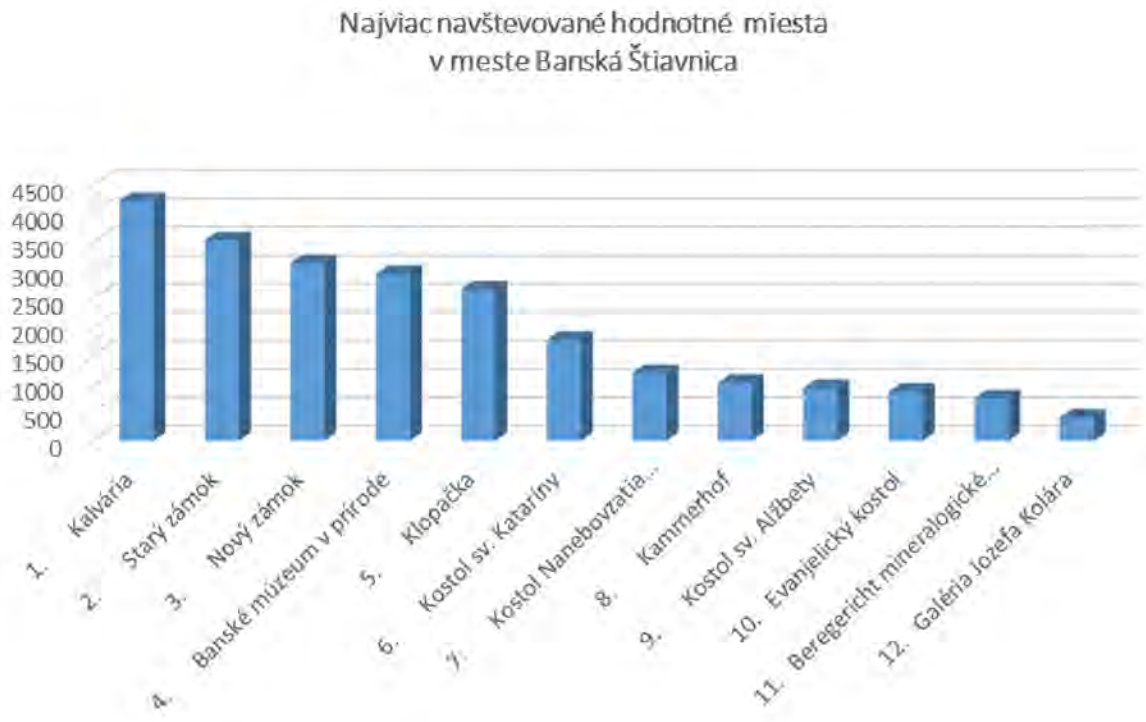

Okolie mesta Banská Štiavnica: Obce

Obce štiavnického regiónu sú rozptýlené na všetky smery z centrálnej časti predmetného územia, ktorou je mesto Banská Štiavnica – do mesta vedie 7 ciest rôznej kvality a frekvencie využitia. Preto je treba vnímať tieto najviac navštevované miesta v okolí Banskej Štiavnice ako prirodzené toky návštevníckych prúdov. Návštevnícke toky nám hovoria o tom, ktorým smerom je najviac zaťažovaná dopravná infraštruktúra, resp. v ktorých častiach regiónu sa bude treba prioritne venovať kvalite infraštruktúry pre návštevníkov aj pre domácich obyvateľov.

a nasledujú obce Banská Belá (1314), Banský Studenec (1059), Repište (877), Ilija (544), Kozelník (489), Voznica (480), Podhorie (470), Prenčov (467), Baďan (415), Vysoká (403) , Dekýš (338), Močiar (315) a Beluj (235).

** Na prvom mieste je Počúvadlo, ale je pravdepodobné, že návštevníci si názov rekreačnej časti pri tajchu Počúvadlo stotožnili s obcou rovnakého názvu a nemôžeme tento údaj považovať za objektívny .*

Okolie mesta Banská Štiavnica: Tajchy

Z hľadiska prúdenia a zaťaženia návštevníkmi a obyvateľmi banskoštiavnického regiónu je dôležité brať do úvahy využívanie tajchov v okolí za účelom rekreácie, resp. jednodňových (väčšinou celodenných) pobytov. Takmer 27 % respondentov návštevníkov tj. cca 1575 zo 5927 odpovedajúcich, tajchy buď nepozná, pozná len niekoľko, nevie im priradiť názvy resp. ich nenavštevuje. Viacerí však deklarujú prekvapenie, aké je ich množstvo, záujem ich spoznať, potrebovali by k tomu mapy, označenie v teréne. Tí,ktorí tajchy navštevujú upozorňujú na chýbajúce hygienické zariadenia, veľmi obmedzené možnosti stravovania, posedenia a ťažkosti s parkovaním. Návštevnosť tajchov, aj keď zisťovaná na počtom neporovnateľných skupinách návštevníkov a obyvateľov, má spoločné vysoké údaje pri Počúvadle a Klingeri. Návštevníci, vzhľadom na blízkosť centru Banskej Štiavnice ďalej uvádzajú Veľkú a Malú Vodárenskú. Pre obyvateľov nasledujú Veľký a Malý Kolpašský. Máme zaznamenaný názor, že miestny obyvateľ už v lete 2 roky nenavštevuje tajchy pre ich preplnenosť.

Obyvatelia

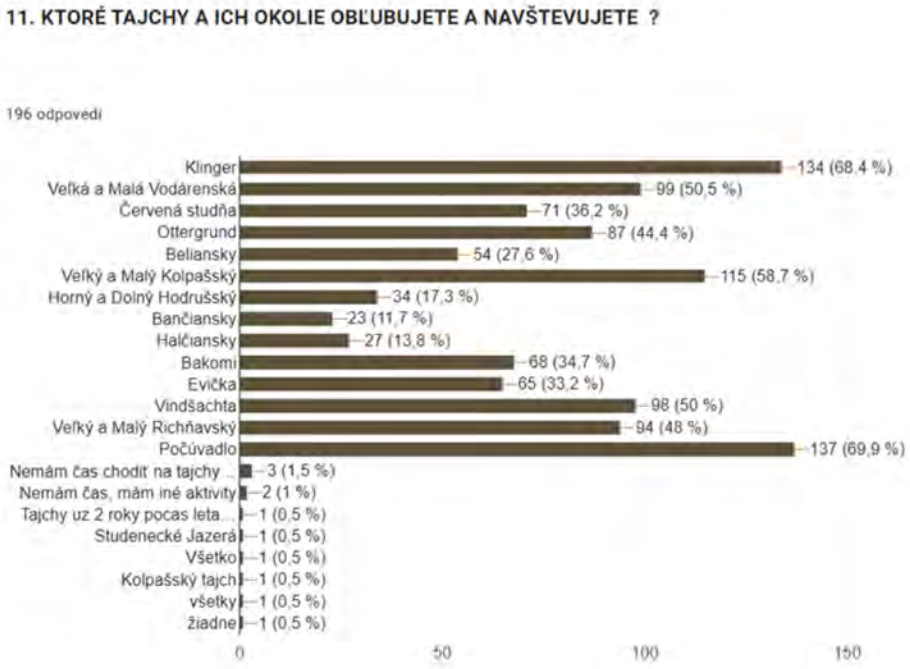

Návštevníci

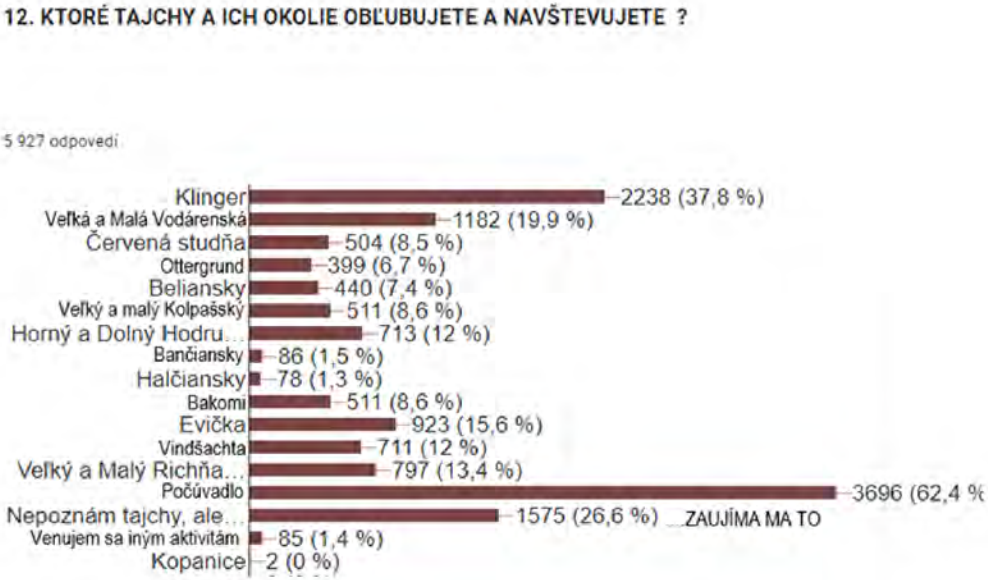

Okolie mesta Banská Štiavnica: Kultúrno-historické atraktivity

Pri niektorých najnavštevovanejších miestach bola negatívne hodnotená dostupnosť, špecificky nedostatočné parkovacie možnosti alebo chýbajúce možnosti využitia verejnej dopravy, prípadne cyklodopravy. Viacerí respondenti boli prekvapení potenciálu regiónu o ktorých sa dozvedeli až prostredníctvom dotazníka. **Návštevníkom jednoznačne chýba koordinácia v informovanosti o podujatiach, možnosti verejnej dopravy k nim.** Kritike podliehajú nezodpovedajúce otváracie hodiny prevádzok, resp. mimo sezónne uzavretie atraktivít. Chýbajú mapy, kde by atraktivity boli označené. **Často sa spomína potreba jednotnej kvalitnej digitálnej platformy pre návštevníka, kde by boli všetky informácie na jednom mieste.**

Celkovo z uvedených motívov návštevnosti vyplýva, že návštevníci počas svojho pobytu v banskoštiavnickom regióne sa pohybujú na rôzne smery, často sa presúvajú v rámci regiónu a to kladie nároky na podmienky pre mobilitu návštevníkov a dopravnú priepustnosť centrálnej časti predmetného územia, a to mesta Banská Štiavnica.

Na popredných miestach návštevnosti v okolí Banskej Štiavnice kultúrno-historické pamiatky, (atrakcie cestovného ruchu) návštevníci umiestnili:

11. KTORÉ HODNOTNÉ MIESTA V OKOLÍ SÚ VÁM ZNÁME ?

(OZNAČTE MIN. 1 ALEBO AJ VIAC POLÍČOK, MÔŽETE VOĽNE DOPLNIŤ V ČASTI INÉ..)

5 927 odpovedí

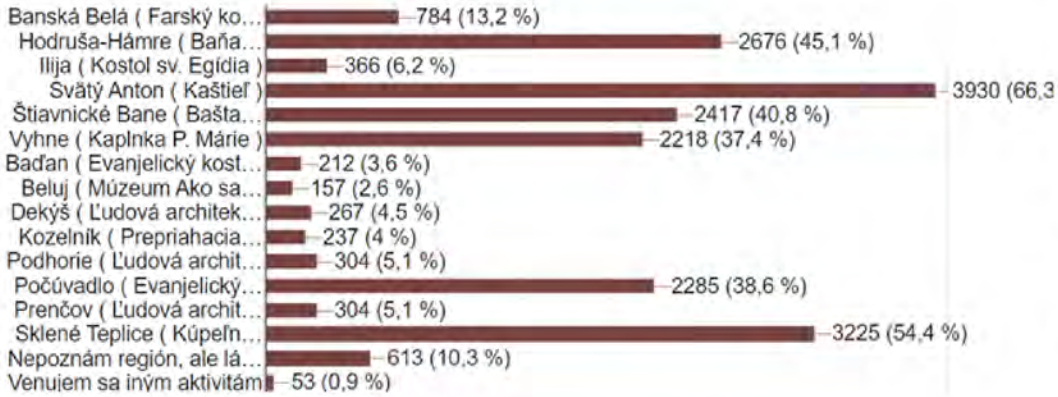

13. KTORÉ PODUJATIA A MIESTA NAVŠTEVUJETE ?

5 927 odpovedí

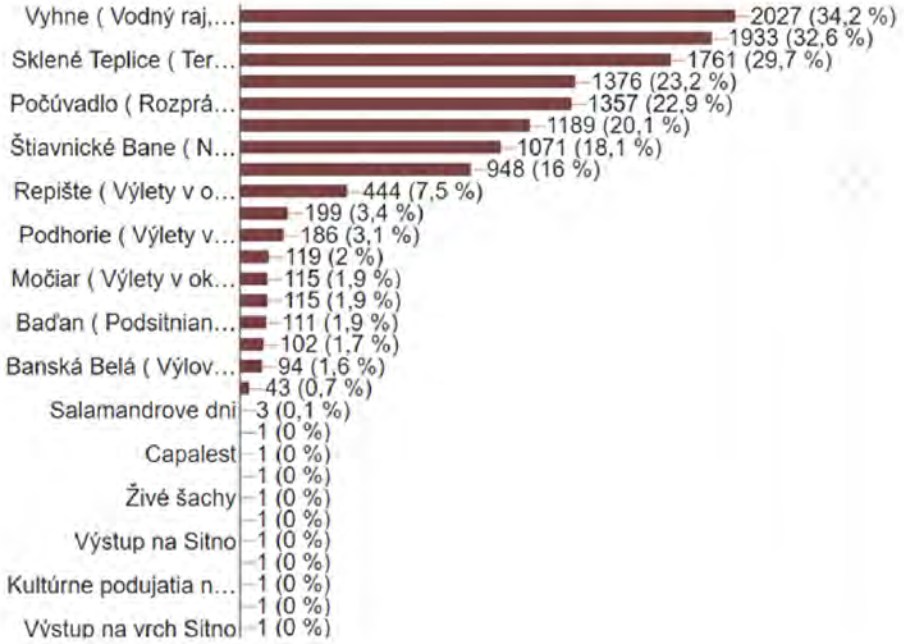

D. DOPRAVA A CESTOVNÝ RUCH

Doprava je vnímaná všetkými skupinami ako neuralgický bod cestovného ruchu v meste Banská Štiavnica, ale i v jeho okolí.

Mládež do 19 rokov - študenti hodnotili nedostatky nasledovne:
-vyše 60 % - nedostatočná dopravná dostupnosť do Banskej Štiavnice
-vyše 36 % - nedostatočné dopravné spojenie medzi jednotlivými časťami mesta
Študenti sú práve skupina, ktorý väčšinovo využíva verejnú hromadnú dopravu, či už mestskú, prímestskú – regionálnu alebo aj diaľkovú pri dochádzaní na internáty.

Dospelá populácia – domáci obyvatelia nad 19 rokov hodnotili nasledovne:
-takmer 80 %- nedostatky v doprave a v parkovaní, dokonca vo vzťahu k problémom dopravy v centre Banská Štiavnica, negatívne hodnotilo situáciu až vyše 90 % respondentov
-takmer 65 % - nedostatočná sieť verejnej dopravy

Rovnako p**odnikatelia hodnotili ako negatívny faktor pre rozvoj cestovného ruchu dopravu** a nedostatočné parkovacie možnosti.
80 % - prvé miesto všetkých mínusov ponúknutých v dotazníku

Návštevníci označili na prvých troch priečkach mínusov banskoštiavnického regiónu nasledovné:
-takmer 60 % - zlé podmienky dopravy a parkovania v meste BŠ
-27 % - slabé možnosti verejnej dopravy v regióne
-27 % - zlé podmienky dopravy a parkovania pri tajchoch

Medzi odporúčaniami návštevníkov sa často opakovali návrhy na vlakové spojenia medzi Banskou Bystricou, resp. Zvolenom a Banskou Štiavnicou aspoň počas víkendov. Tieto návrhy vychádzali z podstaty prehustenej automobilovej dopravy a zlých skúseností s parkovacími možnosťami v meste. Zároveň sa požiadavky na dopravu do regiónu (napr. spojenie medzi Banskou Štiavnicou a Bratislavou) sa často opakovali nielen v dotazníkoch návštevníkov a študentov, ale aj domáceho obyvateľstva.
Všetky opytované segmenty opakovane negatívne hodnotili hustotu premávky v historickom centre Banskej Štiavnice a považujú ju vyslovene za kolíznu medzi chodcami a účastníkmi cestnej premávky. Podnikatelia rovnako negatívne hodnotili hustotu premávky a zároveň koncentráciu peších na ul. Andreja Kmeťa a známom Trotuári. Trojičné námestie s potenciálom rozptýlenia návštevníkov už má zlepšené podmienky pre terasy zariadení.

Mnohokrát opakujúce sa odporúčania respondentov všetkých opytovaných segmentov sú zmeniť časť centra Banskej Štiavnice (tj. Trojičné námestie a časť ul. Andreja Kmeťa) na pešiu zónu, alebo minimálne zregulovať vjazd s dostupnosťou iba pre rezidentov, riadené zásobovanie a verejnú dopravu.

Vychádzajúc z vyjadrení respondentov verejného prieskumu je možné skonštatovať, že existuje vysoký dopyt po zmene dopravného riešenia v historickom centre Banskej Štiavnice, minimálne v období turisticky exponovanom období.

Sú mnohé príklady z iných miest, kedy z dôvodu uprednostnenia nemotorovej dopravy a komfortu pre peších, sa doprava v takýchto miestach zregulovala alebo úplne vylúčila. Sú mestá, ktorých historické centrá majú vjazd je možný iba na základe vydaných kariet pre relevantných účastníkov cestnej premávky (pre rezidentov, majiteľov prevádzok, taxikárov a verejnú dopravu a pod).

Takéto opatrenia si však v prvom rade vyžadujú **nastaviť verejnú dopravu v meste a regióne** a tiež zlepšiť dostupnosť mesta Banská Štiavnica vlakovou a autobusovou dopravou. Práve vhodne nadimenzovaná a trasovaná verejná doprava štiavnického regiónu je kľúčom k riešeniu. Súbežne je potrebné optimalizovať potrebnú kapacitu a dokončiť realizáciu záchytných parkovacích plôch, ktoré sú už čiastočne vybudované. Mesto priebežne sleduje štatistiky využitia parkovísk a má cieľ ich plne regulovať elektronicky , s aktuálnymi informáciami o vyťaženosti na vjazdoch do mesta.

Zmeny v oblasti dopravy a parkovania, aj keď sú potrebné a vyžadujú si ich samotní obyvatelia, sú často sprevádzané nevôľou a kritikou. Nie je možné dosiahnuť spokojnosť, ak by sa opatrenia obmedzujúce komfort niektorých aktérov nevyvážil zvýšením komfortu pre všetkých. Preto je treba tieto zmeny plánovať participatívnym spôsobom v spolupráci s dotknutými osobami a trpezlivou osvetou výhod, ktoré takéto opatrenia prinášajú.

Nie je zanedbateľným postrehom zo strany respondentov je, že hustá cestná premávka v historickej centre má negatívny vplyv aj na ochranu pamiatok zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO.
Zároveň hustá cestná premávka a konfliktné situácie automobilovej dopravy a návštevníkov, ktorí prišli navštíviť kultúrno-historické dedičstvo banskoštiavnického regiónu, výrazne znižuje kvalitu zážitku ich návštevy. Je to vysoko rizikový faktor udržateľnosti CR.

Problémy s dopravnou dostupnosťou a s parkovaním sú tiež pri najnavštevovanejších atraktivitách mimo historického centra Banskej Štiavnice (k viacerým tajchom , kde je neregulované parkovanie a nevybudované parkoviská).

Aj keď je banskoštiavnický región kopcovitým terénom, posilnenie nemotorovej dopravy by mohlo byť aj prostredníctvom elektrobicyklov . Je zjavné, kam smerujú prúdy turistov. V prípade dobudovania bezpečných cyklotrás na tieto miesta sa môže dopyt pre presuny autami výrazne znížiť. **Prioritizácia budovania cyklotrás** by mala byť zohľadnená v závislosti od návštevníckych prúdov a tiež v závislosti od potrieb pohybu domáceho obyvateľstva a študentov.

V mnohých krajinách postupný prechod z podpory motorovej dopravy do podpory nemotorovej dopravy výrazne zvýšil kvalitu života a tiež hospodársky prínos (hlavne v turisticky atraktívnych historických mestách). Naopak neriešenie situácie s motorovou dopravou zvyšuje a bude zvyšovať agresivitu a arogantné správanie , čím tiež narastá nepriateľské nastavenie zo strany domáceho obyvateľstva voči návštevníkom prichádzajúcim do Banskej Štiavnice a jeho okolia. Vyjadrenia v tomto duchu sa často opakovali tak u respondentov návštevníkov, ako aj domácich obyvateľov. Táto výzva pre nachádzanie riešení je v zodpovednosti lokálnych regionálnych samospráv ako aj organizácií cestovného ruchu zameraných na destinačný manažment územia.

Podľa výsledkov verejného prieskumu sa riešenie dopravy javí ako akútny problém pre udržateľný rozvoj banskoštiavnického regiónu:

E. TVORBA PRODUKTOV A CESTOVNÝ RUCH

Cestovný ruch má cieľ uspokojiť službami potreby návštevníkov a vytvoriť široký súbor zážitkov.

Ubytovanie a stravovanie očami návštevníkov

Aj podľa respondentov nášho dotazníkového zberu dát je jednoznačne **vysoká spokojnosť s primárnou ponukou cestovného ruchu**, kam radíme prírodný a kultúrno-historický potenciál. **Nejednoznačná je spokojnosť ubytovacími a stravovacími zariadeniami**, ako významnej súčasti sekundárnej ponuky. 32 % respondentov – návštevníkov hodnotí, že ponuka ubytovania je kvalitná a pestrá, avšak až 20 % respondentov považuje za dôležité ponúkať kvalitnejšie a pestrejšie služby pre návštevníka. V komentároch sa často opakovali negatívne pripomienky k stravovacím službám – ich skoré zatváranie, ich nedostatočná kapacita a slabá pestrosť ponuky, pomer kvality ponuky a ceny, obmedzenia pre domáce zvieratá (týka sa to aj ubytovacích zariadení). Viackrát sa opakovali návrhy na vytvorenie možností pre zriadenie terás na Trojičnom námestí a odťaženie tak prehusteného Trotuáru. Domáci obyvatelia hodnotia ceny väčšiny stravovacích služieb v centre mesta pre nich ako vysoké. Ako dôvody uvádzajú vysoký dopyt zo strany návštevníkov, ktorých kúpyschopnosť je vyššia v porovnaní s väčšinou domáceho obyvateľstva. Znamená to, že využívanie týchto služieb sa stáva pre domácich nedostupné.

Kultúrne podujatia

Ako významný prínos pre rozvoj cestovného ruchu respondenti všetkých oslovených skupín vyzdvihli možnosti kultúrneho vyžitia.

- Vyše 27 % respondentov – mládež do 19 rokov
- Vyše 70 % respondentov – domáce obyvateľstvo ako dôvod návštevy centra mesta Banská Štiavnica uviedlo účasť na nejakom kultúrnom podujatí
- Vyše 60 % respondentov – podnikateľov považuje za najväčšie plusy B. Štiavnice pre podnikanie v cestovnom ruchu pestré možnosti kultúrneho vyžitia
- Vyše 35 % respondentov – návštevníkov považuje za najväčšie plusy regiónu pestré možnosti kultúrneho vyžitia, čím sa táto návštevníkmi vnímaná prednosť banskoštiavnického regiónu umiestnila na druhom mieste za „krásnou krajinou, prírodou a vzácnymi kultúrnymi pamiatkami“

Banská Štiavnica sa stala, čo sa týka ponuky kultúrnych podujatí v letnej turistickej sezóne, jedným z lídrov na slovenskom trhu CR. Domáci obyvatelia však hodnotai negatívne vyľudnenosť centra mesta v mimosezónnom období a naopak v letnej sezóne jeho prehustenosť. Tento fakt bude vyžadovať na jednej strane rozšírenie ponuky produktov cestovného ruchu aj v mimosezónnom období a opatrenia pre reguláciu návštevnosti počas letnej turistickej sezóny. Cieľom je znížiť výkyvy sezónnosti, (čím je odvetvie cestovného ruchu príznačné) a tvorbu regulovaných zón pre využívanie a aktivity v nich.

Prirodzene sa vznikajú otázky, aké **iné produkty okrem kultúrnych podujatí sú možné pre vytvorenie vyrovnanejšej sezónnosti**. V štiavnickom regióne je ešte v oblasti cestovného ruchu **v malej miere využitý potenciál profesionálnej komplexnej obsahovej interpretácie regiónu,** ktorá tvorí základ pre tvorbu zážitkových produktov. V odpovediach návštevníkov sú vyjadrené očakávania práve ohľadom toho - **tématické sprevádzanie rôznej dĺžky nielen v meste, ale okruhy aj v regióne, ponuka programov pre rôzne typy návštevníkov, spoznávanie podzemia, pešie a bicyklové náučné trasy.** Vynikajúcim krokom bude, ak sa práve miestne obyvateľstvo ujme týchto aktivít v oveľa väčšej miere. Model takýchto produktových služieb je potrebné vypracovať pomocou overených profesionálnych skúseností z iných Lokalít, neobjavovať obnovené.

Štiavnický región má výnimočný potenciál a viacero jedinečných parametrov v oblasti baníctva a vodného hospodárstva – patrí k do exkluzívnej skupiny v oboch oblastiach z celkovo 1157 v súčasnosti zapísaných lokalít vo svete. Využitie oboch tématických oblastí pre CR je vo svete overené a pozitívne vyhodnocované.

Návštevnícke informačné centrá, na aké sme zvyknutí v zahraničných turisticky vyspelých destináciách?
Návštevníci neprichádzajú za jednotlivými dodávateľmi služieb, návštevníci prichádzajú do regiónu (destinácie) cestovného ruchu a nerozlišujú, kto je poskytovateľom parciálnych služieb. Očakávajú komplexný produkt a zážitok.

Negatívne hodnotenia v odpovediach respondentov boli adresované na kvalitu a dostupnosť informácií pre návštevníkov. Až 40 % podnikateľov hodnotilo informácie pre návštevníkov ako nekvalitné a nedostatočné. Viac ako 300 návštevníkov uviedlo rovnako, že informácie pre návštevníkov nie sú kvalitné a dostupné.

Informačné centrá v rozvinutých tradičných krajinách cestovného ruchu ako sú napr. Rakúsko alebo Nemecko sa vyvinuli na tzv. **návštevnícke centrá, kde zákazník nedostáva len informácie, ale kde si môže nakúpiť aj služby, kde mu pomôžu namodelovať program jeho pobytu, kde si zorganizuje v spolupráci s miestnymi aktérmi celú svoju dovolenku.** Informačné miesta sa takto transformujú na predajné miesta a plnia úlohy miestneho operátora cestovného ruchu.

Do činnosti takéhoto lokálneho operátora cestovného ruchu vstupujú rôzni aktéri a subdodávatelia služieb pôsobiacich v cieľovej destinácii cestovného ruchu. Intenzívne spolupracujú s podnikateľskými subjektami i rôznymi neziskovými organizáciami, ktoré vstupujú do ponuky cestovného ruchu v regióne.

Ešte náročnejší na servis informačných služieb, ako domáci návštevníci zo Slovenska, sú práve zahraniční návštevníci, ktorí prichádzajú do regiónu na základe rozhodnutia navštíviť lokalitu zapísanú na Zozname svetového dedičstva UNESCO.

Nemajú veľa informácií o Slovensku, nepoznajú úroveň rozvinutosti služieb cestovného ruchu v našej krajine, často však majú bohaté turistické skúsenosti a očakávajú služby podobné iným vyspelým európskym krajinám. **Pokiaľ prichádzajú títo zahraniční návštevníci v rámci organizovanej skupiny a sprevádza ich sprievodca znalý lokálnych pomerov, návštevník si prípadnú nekvalitu v oblasti manažmentu cestovného ruchu v regióne väčšinou nevšimne. Ale v takomto prípade hovoríme často o krátkodobých návštevníkoch , nie o pobytových návštevníkoch. Individuálni návštevníci si častejšie obstarávajú aj ďalšie služby, ako je napr. ubytovanie. Ak však nenájdu adekvátnu kvalitu, či už z hľadiska starostlivosti o jeho program, alebo v oblasti ubytovacích a stravovacích služieb, odchádza s pocitom nespokojnosti a často už nedáva príležitosť na tzv. reparát.** Ani samotní sprievodcovia organizovaných skupín nevedia úplne sanovať všetky nedostatky banskoštiavnického regiónu. **Napríklad nízka jazyková úroveň sprievodcov v jednotlivých múzeách je žiaľ nie výnimočná skutočnosť aj v tejto medzinárodne významnej destinácii cestovného ruchu, akou banskoštiavnický región s určitosťou je.**

Symbióza alebo konflikty v produktovej ponuke pre generačne rôzne segmenty?

Produkty cestovného ruchu v rámci cieľového turistického miesta by mali byť organizované tak, aby sa navzájom nerušili a neprekážali obyvateľstvu. V Banskej Štiavnice je tento problém zrejmý na malý rozsah centra a je dlhodobo riešený mestskou samosprávou.

V odpovediach viackrát vznesená požiadavka na zlepšenie možností vyžitia pre mládež. Z verejného prieskumu vyplýva, že bude nevyhnutné venovať osobitnú pozornosť potenciálu rozvoja podmienok vyžitia pre mládež a formou vybraných skupín alebo iných efektívnych metodík navrhnúť také riešenia, ktoré budú v symbióze s ostatnými cieľovými segmentami.

V Banskej Štiavnici pôsobia občianske združenia, ktoré realizujú malé kultúrne podujatia a vytvárajú potenciál pre vyžitie mládežou.

F. ZAINTERESOVANOSŤ MIESTNEHO ĽUDSKÉHO POTENCIÁLU A CESTOVNÝ RUCH

Respondenti nad 19 rokov (dospelá domáca populácia) hodnotila svoje zapojenie sa a záujem o aktívne pôsobenie v službách cestovného ruchu nasledovne:

-57 % respondentov nepracuje v CR a ani nemá záujem
-17 % respondentov pracuje v CR celoročne
-8 % respondentov pracuje v CR sezónne alebo nepravidelne
-až 15 % respondentov (29 osôb zo 196) odpovedalo, že nepracuje v CR, ale mali by záujem

Je možné predpokladať, že dôvodom nezáujmu o prácu v CR sú **objektívne prekážky, ako všeobecne nižšie mzdy v službách, sezónnosť a teda výkyvy v príjmoch, práca cez víkendy, sviatky a v neskorých večerných hodinách.** Niekoľko respondentov hodnotilo negatívne aj neseriózny prístup zamestnávateľov. Predpokladáme, že nezáujem resp. obavy sú spojené aj s zlomovou reprofiláciou regiónu z ťažobného a priemyselného na cestovný ruch, obyvateľstvo nemá generačné skúsenosti .

Pričom 85 % respondentov nad 19 rokov hodnotilo ako **problém málo pracovných príležitostí.** To naznačuje, že napriek ponuke práce v cestovnom ruchu domáci pravdepodobne nemajú záujem alebo majú obavy sa týmto smerom profesionálne orientovať. Potvrdzuje to aj fakt, že 0,5 %, tj. takmer žiadny respondent nad 19 rokov neoznačil, že je možnosť vybrať si z pracovných možností. To naznačuje jednosmernú orientáciu ponuky trhu práce v banskoštiavnickom regióne.

V tradičných zahraničných destináciách cestovného ruchu je bežné, že je „importovaná" pracovná sila vrátane ponuky prechodného ubytovania, aby sa prevádzky nemuseli v dôsledku nedostatku pracovnej sily zatvárať. Avšak **výhodnejšou príležitosťou pred tzv. importom pracovnej sily je využitie prirodzene vznikajúcej ponuky pracovnej sily v odbore študentami a absolventami stredných škôl v Banskej Štiavnici**, z ktorých minimálne dve sú zamerané na vzdelávanie pre odvetvie cestovného ruchu.

Početnosť respondentov „mládež do 19 rokov", tj. študentov bola malá a preto sa nedá oprieť o výsledky zberu údajov, že či majú záujem pracovať v cestovnom ruchu, a tiež či plánujú ostať po škole pracovať a bývať v banskoštiavnickom regióne. Avšak samotný nezáujem vyplniť dotazník už napovedá, že samosprávy by sa mali o ich postoje k **problematike cestovného ruchu oveľa viac zaujímať .**
Iba dvaja respondenti uviedli, že sa im v Banskej Štiavnici páči a chceli by tu ostať bývať. Pritom z odpovedajúcich 36 respondentov až 50 % do škôl dochádza. Až 33 % respondentov uviedlo, že nie je možnosť si dobre zarobiť na brigáde, čo naznačuje, že očakávanie výšky zárobku a ponuka od potenciálnych zamestnávateľov nie sú v prieniku.
Objektívne prítomnosť študentov prináša príležitosť viac ich zapojiť do aktivít na trhu cestovného ruchu banskoštiavnického regiónu, avšak bolo by treba ich spojiť s potenciálnymi zamestnávateľmi prostredníctvom napr. pravidelných interaktívnych podujatí zameraných na získavanie záujmu študentov o prácu v cestovnom ruchu, a tiež s cieľom lepšieho vzájomného porozumenia v oblasti ponuky a očakávaní. **Nezáujem mladých ľudí o prácu v cestovnom ruchu v kombinácii s nízkou dostupnosťou bývania môže z dlhodobého hľadiska posilňovať trend tzv. vyľudňovania mesta.** Až 60 % respondentov nad 19 rokov – obyvateľov banskoštiavnického regiónu vníma nízku dostupnosť bývania. Podľa štatistických údajov za posledných 20 rokov poklesol počet obyvateľov Banskej Štiavnice o vyše 13 %. Trend znižovania počtu obyvateľov platí aj pre celý okres Banská Štiavnica.
Na druhej strane **podnikatelia považujú za mínusy podnikania v cestovnom ruchu v regióne nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Až 70 % respondentov to tak vyhodnotilo a tento jav sa tak umiestnil na druhom mieste hneď za nepriaznivou dopravnou situáciou a problémami s parkovaním.**

Negatívne dopady zvýšenej a sezónne veľmi vysokej intenzity cestovného ruchu v banskoštiavnickom regióne na domáce obyvateľstvo označili respondenti nad 19 rokov, obyvatelia predmetného územia nasledovne:

-vyše 90 % problémy s dopravou – viac verejnej hromadnej dopravy, záchytné parkoviská, regulovaný vstup do mesta, regulovaná doprava okolo tajchov
-takmer 75 % respondentov - zvýšenie cien nehnuteľností, nedostupné pre miestnych obyvateľov vo vzťahu k ich príjmom a k mzdovej úrovni na lokálnom trhu práce
-takmer 75 % respondentov uviedlo vysoké ceny služieb (vrátané bežných služieb ako opravy a servis, kaderníctvo a iné...)

Viac ako polovica dospelých opýtaných víta rozvoj cestovného ruchu, avšak regulovaním negatívnych dopadov na miestne obyvateľstvo a s cieľom zvýšenia ponuky pracovných príležitostí pre miestnych a rozvoja ekonomiky v regióne.

Negatívne dopady intenzívneho rozvoja cestovného ruchu na lokálne obyvateľstvo:

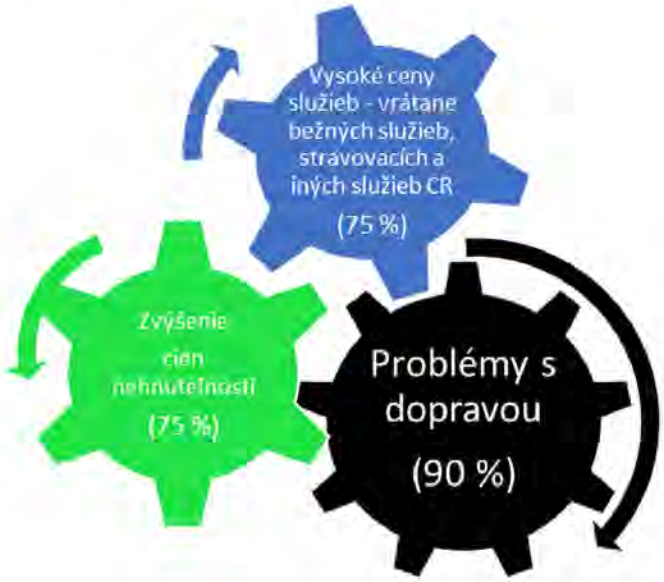

G. ŽIVOT V REGIÓNE A CESTOVNÝ RUCH

Respondenti nad 19 rokov, tj. domáci obyvatelia banskoštiavnického regiónu hodnotili súčasný stav cestovného ruchu v regióne nasledovne:

- 40 % - je potrebný jeho väčší rozvoj v okolitom regióne mesta Banská Štiavnica
- 26 % - je potrebný jeho väčší rozvoj v meste Banská Štiavnica
- 26 % - je už potrebná jeho organizácia (regulácia) – v centre konflikt medzi dopravy a peších
- 14 % - je už potrebné jeho organizovanie v regióne, sú miesta, kde už je to prehustené
- 10 % - neriadený rozvoj CR poškodzuje vzhľad historických pamiatok (lacné reklamné pútače)
- 10 % - je už potrebné jeho organizovanie pri tajchoch

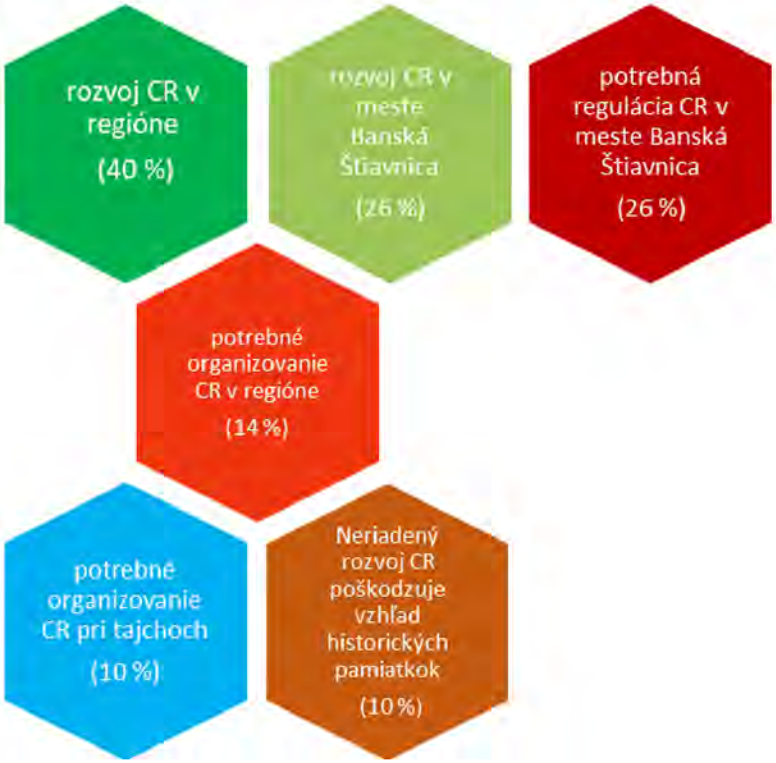

6. MANAŽMENT CESTOVNÉHO RUCHU V LOKALITE UNESCO A JEHO ZÁKLADNÉ ŠPECIFICKÉ SÚČASTI

Rozvoj cestovného ruchu v Lokalite UNESCO musí byť v súlade s ochranou jeho jedinečných kultúrnych a prírodných hodnôt a preto je špecifický v porovnaní s inými lokalitou cestovného ruchu. Pre Lokalitu je užitočné používať nasledovné špecifické súčasti:

6.1. Harmonizovať cestovný ruch s riadením Lokality svetového dedičstva a ochranou jej jedinečných svetových hodnôt

Je dôležité, aby manažéri lokalít svetového dedičstva spolupracovali so zainteresovanými stranami (vrátane návštevníkov, cestovného ruchu a UNESCO), aby rozvíjali efektívne a trvalo udržateľné turistické aktivity a aktívne podporovali ochranu a zachovanie hodnôt.

6.2. Určenie zón

Stanovenie rozsahu zón na použitie návštevníkmi je dôležitou súčasťou plánovania a riadenia, čo môže minimalizovať negatívne vplyvy návštevnosti. Cielené určenie zón pomáha obmedziť nadmernú návštevu hodnotných lokalít a namiesto toho nasmerovať návštevníkov do oblastí, ktoré je možné primerane spravovať. Môže tiež umožniť rozvoj a poskytovanie vhodných zariadení pre návštevníkov pre zlepšenie zážitkov návštevníkov. Prístupy sa môžu týkať napr. zakázanej zóny, ale až po rozsiahle územné plány s rôznymi úrovňami využitia a prístupu návštevníkmi.

6.3. Zapojenie komunity v rámci stratégie, riadenia a hodnotenia cestovného ruchu

Angažovanie sa s miestnou komunitou tam, kde je to vhodné, uľahčenie ich zapojenia do turistických aktivít je zásadnou súčasťou manažmentu cestovného ruchu v lokalitách svetového dedičstva, vzhľadom na rozsah a hĺbku zasiahnutia do ich života.

6.4. Pochopenie názorov turistov na lokalitu

Pochopenie vzorcov a aktivít turistov pri cestovaní je nevyhnutné na pomoc manažérom pri plánovaní trvalo udržateľného rozvoja cestovného ruchu. Pravidelný prieskum návštevníkov s cieľom opýtať sa na ich názory a cestovné plány alebo sledovanie ich pohybu na určenie vzorcov návštev môže pomôcť manažérom poskytnúť primerané zariadenia a služby, minimalizovať vplyvy na návštevníkov a zlepšiť zážitok návštevníkov.

6.5. Návštevnícke trendy

Trendy návštevníkov zahŕňajú určovanie počtu návštevníkov, vzorcov návštevnosti a demografických údajov návštevníkov počas niekoľkých rokov. Tieto informácie sú nevyhnutné pre plánovanie cestovného ruchu, poskytovanie primeraných zariadení, udržanie rastu cestovného ruchu a minimalizáciu vplyvov na návštevníkov.
Hoci je tento prvok podobný predchádzajúcemu prvku „pochopenia turistických pohľadov na lokalitu“, vzory sa podstatne líšia.

6.6., 6.7., 6.8. Monitorovanie a výskum, monitorovanie nákladov a ukazovatele
Táto súčasť sa vzťahuje konkrétne na vplyv návštevníkov ochranu hodnôt. Monitorovanie vplyvov návštevníkov je životne dôležité pri určovaní toho, ako je v lokalite trvalo udržateľný cestovný ruch s cieľom zabezpečenia udržiavania a ochrany hodnôt lokality. Je potrebné stanoviť súvisiace náklady na monitorovanie. Je treba určiť základné a uskutočniteľné ukazovatele špecificky pre každú lokalitu. Monitorovanie a výskum musia byť špecifické a zamerané na súbor vybraných objektívnych ukazovateľov.

6.9. Únosnosť
Únosná kapacita sa tu vzťahuje na hornú hranicu úrovní návštevnosti v závislosti od citlivosti prostredia a hodnôt v danej oblasti.

6.10. Zariadenia pre návštevníkov na mieste
Požiadavkou na lokality svetového dedičstva je, aby tam, kde je to vhodné, boli k dispozícii potrebné zariadenia pre návštevníkov, ktoré spĺňajú potreby návštevníkov a sú pravidelne hodnotené. To môže zahŕňať udržiavané trate, návštevnícke centrá alebo maloobchodné zariadenia, služby.

6.11. Koncesie
Koncesie v lokalitách svetového dedičstva zahŕňajú povolenia, licencie alebo prenájmy na komerčné aktivity v rámci lokality alebo ochrannej zóny. Ak sú spravované vhodne a bez vplyvu na hodnoty Lokality, môžu byť dôležitým zdrojom príjmov.

6.12. Interpretácia pre návštevníkov
Interpretácia a vzdelávanie, pre efektívne vysvetľovanie jedinečných svetových hodnôt lokality návštevníkom a tým minimalizáciu negatívnych vplyvov, je základným predpokladom cestovného ruchu v lokalite UNESCO. Môže využívať informačné tabule, brožúry, návštevnícke centrá, sprievodcov a digitálne platformy .

6.13. Podávanie správ
Podávanie správ je špecificky uvedené ako požiadavka UNESCO a je dôležitým aspektom riadenia a plánovania. Podávanie správ UNESCO môže zahŕňať zverejňovanie výročných správ, zverejňovanie údajov alebo informácií o lokalite ako aj obvyklých správ vo formáte podľa formulárov UNESCO. Cieľ podávania správ je naplnený len pri maximálne objektívnom obsahu, zodpovedajúcom skutočnosti.

Lokality svetového dedičstva zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri ochrane kultúrneho dedičstva a prírody, sú rozvojovou príležitosťou pre domácich obyvateľov, vzdelávaním a rekreáciou pre návštevníkov. Tieto viaceré úlohy budú ešte dôležitejšie v procese implementácie cieľov trvalo udržateľného rozvoja Organizácie Spojených národov.
Cestovný ruch v Lokalite sa musí monitorovať vo vzťahu k únosnosti počtu návštevníkov, všeobecným vývojovým trendom a úrovni vybavenosti. Posudzovanie by malo zahŕňať hodnotenie turistických zariadení ako aj riadenia cestovného ruchu. Plánovanie cestovného ruchu v Lokalite musí byť na základe stratégií, ktoré sú verejne známe, tvorené a aktualizované s účasťou verejnosti .

Pravidelné monitorovanie musí byť dostatočne konkrétne a časté. Musí stať „osvedčenou praxou", neoddeliteľnou súčasťou manažmentu a plánovania cestovného ruchu a byť dobre implementované. Existujú **príklady osvedčených postupov pre zonáciu,** zapojenie komunity, koncesie a monitorovanie. Okrem toho sa zistilo, že tie l**okality, ktoré majú komplexnú stratégiu riadenia cestovného ruchu, tak kvalitne riešia poskytovanie a riadenie zariadení pre návštevníkov a interpretáciu.** Takmer všetky tiež výslovne odkazujú na jedinečnú svetovú hodnotu, pre ktorú je Lokalita zapísaná. Zaoberajú sa aj monitorovaním vplyvov a poskytujú podrobné informácie o ukazovateľoch a nákladoch, vedú sa diskusie o únosnosti a prieskume trendov, správania a vnímania návštevníkov. **Tieto prvky sú kľúčové, pretože sú jadrom riadenia eliminácie negatívnych vplyvov, ako aj zlepšovania skúseností návštevníkov.** Na miestnej úrovni môže byť potrebný ďalší výskum na pochopenie environmentálnych a sociálnych prahov a nosných kapacít, aby sa dali zmysluplne riadiť.

UNESCO sa výrazne angažuje v oblasti svetového dedičstva a trvalo udržateľného cestovného ruchu. Nedávna pilotná štúdia v škandinávskych krajinách, ktorú vypracovala Severská nadácia svetového dedičstva (NWHF), poskytuje dôležitý rámec na podporu koordinovaného úsilia o rozvoj trvalo udržateľných stratégií cestovného ruchu svetového dedičstva. Analytický rámec, ktorý je výsledkom škandinávskeho projektu, obsahuje **Kontrolný zoznam turizmu udržateľného svetového dedičstva** a venuje sa širokému spektru problémov týkajúcich sa riadenia, monitorovania a zapojenia sa do miestnych komunít, environmentálnych problémov a manažmentu návštevníkov.
Ako je známe z iných oblastí monitorovania a vykazovania, **je dôležité používať štandardizované prístupy**, ktorými sa dosahujú porovnateľné a dôveryhodné výsledky. Je potrebné, že aj keď každá Lokalita WHS je jedinečná a čelí rôznym výzvam, má mať spoločný rámec a spoločné ukazovatele. **Monitorovanie návštevníkov by malo byť prioritou. Vyšší počet návštevníkov poskytuje síce ekonomické príležitosti (prostredníctvom príjmov a pre miestnu komunitu vo forme pracovných alebo obchodných príležitostí), ale predstavuje aj riziko väčšieho poškodenia . „Počítanie" a pochopenie trendov je preto nevyhnutné.** Kľúčové ukazovatele by sa mali oznamovať **verejne a pravidelne.** Zlepšenie presnosti a konzistentnosti monitorovacích systémov môže pomôcť zlepšiť plánovanie cestovného ruchu vo všeobecnosti. **Je prínosné keď má Lokalita online dostupný a včasný všeobecný plán správy riadenia Lokality na a má samostatný turistický plán.**

XIII. MONITORING STAVU ZACHOVANIA

VEŽA ŠACHTY FRANTIŠEK

Lokalitu Historické mesto Banská Štiavnica a technické pamiatky okolia považujeme za územie kde sú nositeľmi jedinečnej svetovej hodnoty rôznorodé javy, ktoré vznikli:
činnosťou prírody (živá a neživá príroda)
činnosťou človeka (výsledky banskej činnosti, úpravy rúd, hutníctva a iných, najmä stavebných a umeleckých činností)
kombináciou prírody a človeka (pozostatky ľudskej činnosti, ktoré sú ovplyvnené nevyužívaním a zanedbanou údržbou, pritom však zostávajú kultúrnou stopou)

Periodicita hodnotenia zachovania týchto hodnôt je na slovenskej a medzinárodnej úrovni iná. Na národnej úrovni je častejšia (každý rok, striedavo objekty a chránené pohľady) a monitorovanie pre potreby UNESCO má byť aspoň každých 6 rokov, posledné bolo však v roku 2014, malo by byť v roku 2023 (interval 9 rokov)
Súčasný spôsob hodnotenia stavu súčastí Lokality UNESCO je založený len na hodnotení stavebno - technického stavu objektov Národných kultúrnych pamiatok - prevažne architektonických diel a pamiatkových území - chránené pohľady na urbanistickú štruktúru **Ostatné zložky kultúrnej krajiny a nositelia hodnôt z oblasti baníctva, geológie, prírody vôbec nie sú do hodnotenia zahrnuté.** Montánne znaky lokality sa hodnotia len malom rozsahu , vzhľadom na stále neukončené zapísanie mnohých objektov ako NKP.
Hodnotenie sa v súčasnosti realizuje obvykle - pomocou formulárov pre jednotlivé NKP a pravidelnej fotodokumentácie charakteristických pohľadov (počet 71). Tento počet sa rozšíril z pôvodných 53 v roku 2010 aj na širšie územie jadrovej časti Lokality.

Hodnotenie Lokality UNESCO zostáva nekomplexné (nehodnotia všetky zložky nositeľov hodnôt podľa dohodnutých metodík) a **málo efektívne** (nepracuje sa so spoločnou databázou digitálnych informácií). Viaceré aspekty hodnotenia pravidelných monitorovacích správ nemôžu vychádzať zo širších štatistických údajov (neexistujú alebo sú nedostupné, okrem NKP) a preto hodnotenie dôležitých indikátorov skĺzava do vágnej úrovn pohľadu spracovateľa monitoringu: napr. právna ochrana a riadenie Lokality je "adekvátne", aj keď potrebuje zlepšenie...
V Manažmente Lokality z roku 2010 bol spracovaný návrh komplexného systému hodnotenia hodnôt, v ktorom stanovenie indikátorov Lokality vychádza z požiadaviek kladených zo strany UNESCO (formuláre pre spracovanie monitorovacích správ) a vychádza zo spresneného predmetu ochrany Lokality ako kultúrnej krajiny. Cieľom je zachovanie autenticity a integrity Lokality UNESCO.
Je však zrejmé, že kapacity Krajského pamiatkového úradu nie sú postačujúce ani na bežnú agendu, nie to na monitoring.
Prínosné by bolo zdieľanie problematiky s kultúrnou a širokou verejnosťou, miestnymi odborníkmi a vytvoriť systém patrónov jednotlivých pamiatok z pohľadu monitorovania ich priebežného stavu, prípadne iné svieže formy participácie úradov a verejnosti.

XIV. LITERATÚRA A ZDROJE

KOSTOL ILIJA

Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Paríž,1972
Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention WHC.21/01 31 July 2021
Management Plan, Fertö-Neusiedlersee Cultural Landscape, Vienna - Budapest 2003
https://www.burgenland.info/en/experience/experience-nature/neusiedler-see-seewinkel-national-park
Manažment svetového dedičstva na Slovensku, vzdelávací kurz , AINOVA, Jur pri Bratislave, 2008
Kolektív: Podpora trvalo udržateľného turizmu v strednej a východnej Európe, demonštračný model aplikovaný na prírodnom a kultúrnom dedičstve Banskej Štiavnice, Jantárová cesta (SR), Ekologický turizmus v Európe E.T.E. (Nemecko), 2003, 2004
Kolektív: Zvýšenie kapacity regionálneho rozvojového partnerstva a vypracovanie stratégie a priorít rozvoja regiónu Banská Štiavnica a jej okolia , Združenie regiónu Sitno, VVMZ, s.r.o. , 2005
Management Plan pro historické centrum města Český Krumlov , ČR
Management Plan Bath, UK
Konečný V.: Geologická stavba Štiavnických vrchov - Geopark Banská Štiavnica, Slovenská agentúra životného prostredia, 2008
Smolka a kol.,: „Zriadenie banskoštiavnického geoparku", MŽP SR. Geofond Bratislava , 2004.
Smolka a kol.,: Záverečná správa geologickej úlohy č. 04 00 „Zriadenie banskoštiavnického geoparku. MŽP SR. Geofond Bratislava, 2005
Konečný V., Pachinger, P.,: Geotopy Banskoštiavnického geoparku. SAŽP Banská Štiavnica, 2008
Lichner, Marián a kol., 2002: Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony, 2002
Lichner, Marián a kol., Banskoštiavnické tajchy, Harmony, 2005
Labuda, Jozef: Ryžovanie zlata a začiatky osídlenia banskoštiavnického regiónu. In: Mineralia Slovaca, 31, Bratislava 1999, s. 394.
Medzinárodný kurz a kolokvium „Materiály, techniky a technológie pri obnove pamiatok", Banská Štiavnica, 2002
Banskoštiavnická výzva, ochrana kultúrneho dedičstva v medzinárodných dokumentoch, 1. diel, Charty a odporúčania, ICOMOS 2002
Medzinárodný odborný seminár „Vápno a vápenné technológie pri obnove pamiatok“ B. Štiavnica , 2. - 14. september 2005
Medzinárodný kurz a vedecký seminár "Okná a dvere pri obnove pamiatok", Banská Štiavnica, 2006
Medzinárodný vedecký seminár „Kameň pri obnove pamiatok“, Banská Štiavnica, 25. - 26. 3. 2010
Aldridge, D.: Site Interpretation: Practical Guide. Scottish Tourist Board, 1993
Carter, J.(editor): A sense of place. Bridge House, 1997
Kolektív: Interpretace místního dedičství. Brno Nadace partnerství, 2004
Herčko, Ivan,: Banská Štiavnica na starých pohľadniciach, Dajama, 2008
Herčko, Ivan: Banícka a lesnícka akadémia slovom a obrazom, Ústav vedy a výskumu UMB Banská Bystrica, 2008
Lichner, Marián a kol., : Banská Štiavnica, svedectvo času. Harmony, 2002
Lichner, Marián a kol., Banskoštiavnické tajchy, Harmony, 2005
Červeň M., Červeň S. : Banskoštiavnická vodohospodárska sústava, OZ Štiavnický tajch, 2021
Lepeň I.: Vyhnianske bane - zabudnutá história, OZ Eisenbach, 2018
Kaňa R. a kol.: Odkazy minulosti, banské tech. a kult. pamiatky Hodruša - Hámre Banskoštiavnicko-hodrušský banský spolok, 2016

Pavúk, Marian: Stratené kúpele Vyhne /Vyhne the Lost Spa, Harmony, 2006
Števík, Vojtech - Števíková, Ľudmila: Obec svetových prvenstiev – Štiavnické Bane, Litera , 1995
Conlin M,, Jolliffe L.: Mining Heritage and Tourism, Routledge, 2015
Matlovič R., Matlovičová K., Kolesárová J.: Conceptualization of the historic mining towns in Slovakia., Debrecen, 2014
Jelen, J. (2018). Mining Heritage and Mining Tourism. Czech Journal of Tourism, 7(1), 93-105. DOI: 10.1515/cjot-2018–0005.
Jelen, J., Chromý P. (2018): Krušnohoří jako součást světového dědictví UNESCO, Geografické rozhledy 27(5), 2018
Stašáková G., Kulla M.: Pamiatky industriál, dedičstva a ich význam pre rozvoj cestovného ruchu na Slovensku, Geographia Cassoviensis 2/2016
Peredanocyová B.: Transformácia baníckych sídiel na strediská cestovného ruchu, KMKT FF UKF Nitra, 2016
Becken S., Ward S.: Plánovanie cestovného ruchu v lokalitách svetového prírodného dedičstva, Griffithov inštitút pre cestovný ruch Výskumná správa č. 13,017
Ecological Tourism in Europe - ETE: Sustainable Tourism Development in UNESCO Designated Sites in South-Eastern Europe
Marianni M., Guizzardi A.: Does Designation as a UNESCO World Heritage Site Influence Tourist Evaluation of a Local Destination Journal of Travel Research, 2019
Kuhn I., Tomášová P.: Úvod do destinačného manažmentu, MDVRR SR, 2011
OOCR Región Štiavnica: Stanovy, register a výročné správy 2012-2022
KOCR Banská Bystrica: Stanovy, 2020
Koncepcia rozvoja prírodného cestovného ruchu v Banskobystrickom kraji do roku 2030
Mesto Banská Štiavnica : Správy o stave mesta 2003 -2021 , PHSR
PHSR obcí jadrového územia Lokality UNESCO
Územné plány obcí jadrového územia (B. Belá, B. Studenec, B. Štiavnica, Hodruša-Hámre, Svätý Anton, Štiavnické Bane
Mesto Banská Štiavnica: Analýzy soc.-ekon. situácie okresu B. Štiavnica a návrhy na zlepšenie v sociálnej a hospodárskej oblasti
Mesto Banská Štiavnica: Ekonomické údaje (obnova pamiatok)
Ústav turizmu s.r.o.: Stratégia využitia kultúrneho a historického dedičstva B. Štiavnice v prospech rozvoja cestovného ruchu, 2012
Podpora infraštruktúry cestovného ruchu v štiavnickom regióne, VVMZ s.r.o, 2013
Strategický dokument rozvoja zážitkového turizmu lokality Banská Štiavnica a okolie, Úrad vlády SR, 2019
Stratégia ochrany pamiatkového fondu na roky 2017-2022 , MKSR, 2017
UNESCO: Managing cultural world heritage, World heritage Resource Manual, 2013
Holtorf C. Linnaneus University: To adapt to a changing world, heritage conservation needs to look forward the future, 2022
Pedersen A.: Managing Tourism at World Heritage Sites: a Practical Manual for World Heritage Site Managers, UNESCO WHC,2002
Kolektív: Drilling into mines for heat_ geological synthesis of the UK Geoenergy Observatory in Glasgow and implications for mine water heat resources Quarterly Journal of Engineering Geology and Hydrogeology, Volume 55
Hockenos P. Europe's Clean Energy Transition, Industry Looks to Heat Pumps, Yale School of Environment, 2023
Watzlaf G.R., Ackman T.E.: Underground Mine Water for Heating and Cooling using Geothermal Heat Pump Systems, Mine Water and the Environment (2006) 25: 1–14 © IMWA Springer-Verlag 2006

KOSTOL HORNÁ ROVEŇ

Zhotoviteľ :
TRADIČNÝ DOM s. r. o.
Vodárenská 8 , 969 01 B. Štiavnica

Tlač:
COMEX
Akademická 10, 969 01 B. Štiavnica